

अप्रगत प्राचीन गूर्जर साहित्य संयय

राजासेनसेतारणीअनेकुमारअवेते

गाधरणिमयात्र दरसनकोपावेतही लक्ष
आद्योलायजात्र ॥२॥ किणिदि सिकुगे आथमे
जाणेरानिनही सु जातिल कुमइसा कुवे तोडु
काहुलीह ॥३॥ किमतेमवेनान्देना लाछि
लीसनरतार राजचुवनसगिआवती ॥ यसे
कोसहजार ॥४॥ राजपक्षरौआंगणे मता
कोजाणे पाहजोहोरुकरितेवना तोइरव
सोलाह ॥५॥ रागसिधुने ॥ लखतीजोनीराजा ॥
॥६॥ मुकलाजवक्षरेरे तोराजिपक्षरेरे
मतवातविद्यारोमघीजामणीरे आसंगाया
घेरे ॥ सकुकोनीसाघेरे ॥ इमकोइननाघेरोष

संपादको

सा. विरागरसाश्री७

डो. कविन शाह

આચાર્યશ્રી ઝંકારસૂરિ જ્ઞાનમંદિર ગ્રંથાવલી - ૫૭

અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય સંચય

: સંપાદક :
સાધ્વી વિરાગરસાશ્રીજી
ડો. કવિન શાહ

પ્રકાશક
આ. ઝંકારસૂરિ આરાધના ભવન
ગોપીપૂરા, સુરત.

લેખનનો મહિમા

લેખયિન્ત નરા ધન્યા યે જિનાગમ પુસ્તકમ્ ।
તે સર્વવાઙ્મયં જ્ઞાત્વા, સિદ્ધિં યાન્તિ ન સંશયઃ ॥

(યોગશાસ્ત્ર વૃત્તિ)

: ભાવાર્થ :

જે મનુષ્યો જિનેશ્વરના વચનને લખાવે છે.
તેઓ ધન્ય છે અને સર્વશાસ્ત્રોને જાણીને સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે,
તેમા સંશય નથી.

અમ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય સંચય

પ્રથમ આવૃત્તિ : વિક્રમ સંવત ૨૦૬૭, વૈશાખ માસ અક્ષય તૃતીયા

નકલ : ૪૦૦

મૂલ્ય : ૧૫૦/-

પ્રાપ્તિસ્થાન : (૧) ડૉ. કવિન શાહ

૧૦૩-સી જીવન જ્યોત એપાર્ટમેન્ટ,
વખારીયા બંદરરાજી, બીલીમોરા - ૩૯૬૩૨૧
ફોન : (૦૨૬૩૪) ૨૮૮૭૯૨

(૨) આચાર્ય શ્રીઝંકારસૂરિજ્ઞાનમંદિર

આચાર્ય શ્રીઝંકારસૂરિઆરાધનાભવન, સુભાષયોક,
ગોપીપુરા, સુરત ફોન : ૯૮૨૪૧૫૨૭૨૭
E-mail : omkarsuri@rediffmail.com
mehta_sevantilal@yahoo.co.in

(૩) આચાર્ય શ્રીઝંકારસૂરિગુરુમંદિર

વાવપથકની વાડી, દશાપોરવાડ સોસાયટી,
પાલડી ચાર રસ્તા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૮૬૨૯૩

(૪) વિજયભદ્ર ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ

પાર્શ્વભક્તિનગર, નેશનલ હાઈવે નં. ૧૪,
ભીલડીયાજી, જિ. બનાસકાંઠા-૩૮૫૫૩૫
ફોન : (૦૨૭૪૪) ૨૩૩૧૨૯, ૨૩૪૧૨૯

મુદ્રક : કિરીટ ગ્રાફિક્સ - અમદાવાદ - ૯૮૯૮૪૯૦૦૯૧

લેખકનો પરિચય

શાહ કવિનયંદ્ર માણેકલાલ (જન્મસ્થળ: વેજલપુર, જ.તા.૩૦-૩-૩૬)

અભ્યાસ : બી.એ.(ઓનર્સ), એમ. એ.,બી.એડ., ટી.ડી., એલએલ. એમ.
પી.એચ.ડી.

ઈ.સ. ૧૯૫૫ થી ૧૯૬૬ સુધી ગજેરા, ડેરોલ સ્ટેશન અને દેલોલ હાઈસ્કૂલમાં શિક્ષક.

ઈ.સ. ૧૯૬૬ થી ૧૯૮૬ સુધી ભાદરણ ખંભાત, કપડવણજ અને બીલીમોરા કોલેજમાં પ્રધ્યાપક તરીકે સેવા કરીને હાલ નિવૃત્ત.

હળવા નિબંધો, કાવ્ય, વાર્તા અને ધર્મ-સંસ્કૃતિવિષયક લેખો લખવાનો શોખ.
જૈન સાહિત્યમાં સર્જન અને સંશોધનપ્રવૃત્તિ

જૈન સાહિત્યમાં પીએચ.ડી.ની પદવી પ્રાપ્ત કર્યા બદલ 'યશોભૂમિ સ્મારક ચંદ્રક' વિજેતા. (કવિપંડિત વીરવિજયજી એક અધ્યયન.) વીશાનીમાં જૈન 'દીપક' એવોર્ડ મુંબઈ

સાહિત્ય, સંસ્કૃતિ શિક્ષણ કાયદો અને સમાજસેવાનાં ક્ષેત્રોમાં અભિરુચિ અને સેવાકીય પ્રવૃત્તિઓમાં યોગદાન.

ઈ.સ. ૧૯૭૦ના સપ્ટે.થી ૧૯૭૨સુધીનો રાા(અઢી) વર્ષનો અમેરિકાનો શૈક્ષણિક અને સાંસ્કૃતિક પ્રવાસ, એમ. એડ.(૧૯૭૨-જૂન), નોર્થ-ઈસ્ટર્ન યુનિ.બોસ્ટોન, હેલિસ્ટન,વેલેન્ડ, પ્રોવિડન્સ, સિંપ્રગફીલ્ડ, ફોલરીવર, વેસ્ટ ન્યૂટન, વોલ્ધેમ, ફેમિંગહામ, બરલિંગ્ટન, વોશિંગ્ટન ડી.સી., ડેટ્રોઈટ, ફિલાડેલ્ફિયા, કેમ્બ્રિજ, ચેકપોર્ટ, વગેરે સ્થળોમાં ભારતીય સંસ્કૃતિ અને ધર્મવિષયક વાર્તાલાપ.

શ્રી વીશા નીમા જૈન સમસ્ત જ્ઞાતિમંડળ,વેજલપુર જૈન સંઘ, બીલીમોરા જૈન સંઘ, જૈન સોશયલગૃપ-બીલીમોરા, દક્ષિણ ગુજરાત યુનિ. પ્રધ્યાપક મંડળ-સુરત, વી.એસ.પટેલ કોલેજ-બીલીમોરા, વગેરે સંસ્થાઓ દ્વારા સન્માનપત્ર-એવોડપ્રાપ્તિ.

શાળાકોલેજ અને સેવાકીય ધાર્મિક અને સામાજિક સંસ્થાઓમાં પ્રસંગોચિત પ્રવચન અને વાર્તાલાપ.

સ્વ. કુસુમબેન સ્વ. કિરણ, અસ્તિ, કિંચિત્ (પુત્રો) (સ્વાતિ)શાશ્વતયશાશ્રીજી મ.સા. (પુત્રી)

ડો. કવિન શાહ
લેખિત-સંપાદિત પુસ્તકોની યાદી

૧. બિંબ-પ્રતિબંબ (કાવ્ય સંગ્રહ)
૨. લલ્લુની લીલા (હળવા નિબંધો)
૩. કવિરાજ દીપવિજય
૪. કવિ પંડિત વીરવિજયજી : એક અધ્યયન(મહાનિબંધનો સંક્ષેપ)
૫. શ્રાવક કવિ મનસુખલાલ (સંશોધન ગ્રંથ)
૬. જૈન સાહિત્યની ગઝલો
૭. ગઝલની સફર
૮. હરિયાળી સ્વરૂપ અને વિભાવના
૯. ફાગણ કે દિન ચાર (જૈન આધ્યાત્મિક હોળી ગીતો)
૧૦. નેમિવિવાહલો (હસ્તપ્રત સંશોધન)
૧૧. જૈન પત્ર સાહિત્ય ભાગ -૧ (મધ્યકાલીન)
૧૨. જૈન પત્ર સાહિત્ય ભાગ - ૨(અર્વાચીન)
૧૩. પૂછતા નર પંડિતા (પ્રશ્નોત્તર સંચય)
૧૪. બીજમાં વૃક્ષ તું (સંશોધન લેખ સંચય)
૧૫. લાવણી કાવ્ય સ્વરૂપ અને સમીક્ષા
૧૬. જૈન ગીતા કાવ્યોનો પરિચય
૧૭. કાવ્ય શાસ્ત્ર વિનોદેન(અધ્યાત્મિક લેખ સંચય)
૧૮. સમેતશિખર વંદુ જિન વીશ
૧૯. જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો
૨૦. સાસરા સુખ વાસરા
૨૧. જૈન સાહિત્યનાં સ્વાધ્યાય
૨૨. અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય સંચય

બ્રહ્મ સ્વીકાર

અબ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સહિત્ય સંચય પુસ્તક તૈયાર કરવા માટે
માર્ગદર્શન, આશીર્વાદ અને સહયોગના સુકૃતની અનુમોદના

પ.પૂ. આચાર્ય મુનિચન્દ્રસૂરિજી મ.સા.

પ.પૂ. આચાર્ય પ્રદ્યુમ્નસૂરિજી મ.સા.

પ.પૂ. આચાર્ય શીલચન્દ્રસૂરિજી મ.સા.

પ.પૂ. ઉપા. ભુવનચન્દ્રજી મ.સા.

પ.પૂ. શ્રુતોપાસક મુનિરાજ સર્વોદયસાગરજી મ.સા.

પ.પૂ. મુનિરાજ પુણ્યનિધાનવિજયજી મ.સા.

પ.પૂ. મુનિરાજ સુચશયંદ્રવિજયજી મ.સા.

કલિકુંડ તીર્થઉધ્ધારક આ.રાજેન્દ્રસૂરિજી મ.સા.ના

પ.પૂ.સાધ્વીજી વિરાગરસાશ્રીજી અને ધૈર્યરસાશ્રીજી મ.સા.

પ.પૂ.સાધ્વીજી શાશ્વતયશાશ્રીજી મ.સા.

શ્રી કેલાસસાગર સૂરિ જ્ઞાનભંડાર, કોબા

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનભંડાર, પાટણ

એલ.ડી. ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ઇન્ડોલોજી અમદાવાદ -

ડો. જીતેન્દ્ર બી.શાહ

આચાર્ય શ્રી ઓમકારસૂરિ આરાધના ભવન ટ્રસ્ટ -

જ્ઞાનમંદિર - સુરત.

શ્રી યાજ્ઞસ્મા જૈન સંઘ, જ્ઞાન ભંડાર, યાજ્ઞસ્મા

ડો.ભાનુબેન જે. શાહ મુંબઈ

મહાર્ચીકાર

પ્રસ્તુત ગ્રંથ
પ્રકાશનનો લાભ
શ્રી ગોવાલિયા ટેંક જૈન સંઘ
(મુંબઈ)એ
જ્ઞાનદ્રવ્યમાંથી લીધો છે.
દાન્યવાદ !

લી.
પ્રકાશક

સંદર્ભ ગ્રંથ સૂચી.

જૈન સાહિત્યનો સ્વાધ્યાય - ડૉ. કવિન શાહ

જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો : સ્વરૂપ અને સમીક્ષા

- ડૉ. કવિન શાહ

ગુજરાતી સાહિત્યનો ઇતિહાસ ગ્રંથ - ૧ (પ્રકા. ગુજ. સાહિ. પરિષદ)

ગુજરાતી સાહિત્યનાં સ્વરૂપો - પ્રો. મંજુલાલ મજબુદાર

મધ્યકાલીન સાહિત્યનો ઇતિહાસ - પટેલ નાયક શુક્લ

શ્રુતવિશેષાંક વર્ષ ૨૦૬૨- (કલ્યાણ માસિક)

જ્ઞાન ભંડારની હસ્તપ્રતની ઝેરોક્ષ

પ્રાચીન કાવ્યો કી રૂપ પરંપરા - અગરચંદ્ર નાહટા

સમેતશિખર વંદુ જિન વીશ.

અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સહિત્ય સંચય - સૂચી

કૃતીનું નામ	કર્તા	રચનાસમય
૧. સમેતશિખર રાસ	કવિ બાલચંદ	૧૮૭૭
૨. શિખરગીરી રાસ	મુનિ સત્યરત્ન	૧૮૮૦
૩. સમેતશિખરનાં સ્તવનો	કવિ હીરરૂચી	૧૭૫૭
૪. શાંતિનાથ ધવલ(વિવાહલો)	બ્રહ્મમુનિ	૧૬મીસદી
૫. નેમિનાથ હમચી (હમચડી)	કવિ લાવણ્યસમય	૧૫૬૨
૬. નેમિનાથ શીલરાસ	કવિ વિનયદેવસૂરિ	૧૬૬૭
૭. સીમંધરસ્વામી ચંદાઉલા	કવિ જયવંતસૂરિ	૧૭મીસદી
૮. સંવેગરાસ ચંદ્રાઉલા	કવિ લીંબો	૧૭મીસદી
૯. જિનપાલ સંઘ	કવિ આણંદપ્રમોદ	૧૫૮૧
૧૦. અનાથીઋષી કુલક	અજ્ઞાત	-
૧૧. અધ્યાત્મભાવ ગીતા	જ્ઞાનવિમલસૂરિ	૧૮મી સદી
૧૨. ગર્ભવેલી	કવિ લાવણ્યસમય	૧૬મી સદી
૧૩. સ્થૂલીભદ્ર નવરસ દૂહા	કવિ દીપવિજય	૧૮૬૨
૧૪. દુહા-છંદ	કવિ વિનયસાગર	-
૧૫. ત્રણગીત	અજ્ઞાત	-
૧૬. સિદ્ધાંતહુંડી ગીતા	અજ્ઞાત	-
૧૭. હુંડી વિચાર	મતિકુશળ (ખ)	-
૧૮. સ્થૂલીભદ્ર નવરસ ગીત	જ્ઞાનસાગર (ન્યાય)	૧૮મીસદી
૧૯. નેમિનાથ રાજમતીના ૨૪ ચોક	અમૃતવિજય	૧૮૩૯
૨૦. રિખભદેવ વિવાહલુ	ગુણનિધાનસૂરિ	૧૬૫૬
૨૧. શાંતિનાથ સ્તવન	શુભવર્ધન	૧૫૬૩

આવકાર

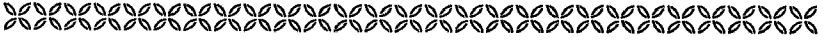
— આ. વિજય મુનિચન્દ્રસૂરિ

ડૉ. કવિન શાહ ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસી છે. બાર વ્રતધારી શ્રાવક પણ છે. નિવૃત્ત થયા પછી પણ તેઓ કંઈને કંઈ સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિ કરતાં રહ્યા છે.

વધતી ઉંમરના કારણે તેઓ હવે હસ્તપ્રતમાંથી પ્રતિલિપિ વગેરે કાર્ય કરી શકતાં નથી પણ કલિકુંડ તીર્થોદ્ધારક પૂ.આ.ભ.શ્રી રાજેન્દ્રસૂરિ મ.સા.ના સમુદાયના પૂ. સા. શ્રી સોહનશ્રીજી મ.ના પ્રશિષ્યા સાધ્વીશ્રી વિરાગરસાશ્રી મ., સાધ્વીશ્રી શાશ્વતયશાશ્રીજી મ., સાધ્વીશ્રી ધૈર્યરસાશ્રીએ પ્રતિલિપિ કરવાનું શ્રમસાધ્ય કાર્ય કરી આપતાં આવી અપ્રગટ રચનાઓ પ્રગટ થઈ રહી છે. આ બંને સાધ્વીજીઓએ મારા સંપાદનકાર્યમાં પણ પ્રતિલિપિ વગેરે કરવા દ્વારા ઘણી સહાય શ્રુતભક્તિથી પ્રેરાઈને કરી છે.

આજે સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાના વિદ્વાન સાધુ-સાધ્વીજીઓ સારી સંખ્યામાં છે. પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષા કે જેમાં જૈન શ્રમણોએ પુષ્કળ સાહિત્ય રચ્યું છે એનો વ્યવસ્થિત અભ્યાસ કરનારા બહુ ઓછા છે. ત્યારે ડૉ. કવિન શાહ અને બંને સાધ્વીજીઓએ અપ્રગટ કૃતિઓને પ્રગટ કરવાનું સુંદર કાર્ય કર્યું છે. ખૂબ ખૂબ ધન્યવાદ ! અભિનંદન.

પ્રકાશકીય

પૂ.આ.ભ.શ્રી અરવિંદસૂરિ મ.સા., પૂ.આ.ભ.શ્રી યશોવિજયસૂરિ મ.સા. આદિની પ્રેરણા-માર્ગદર્શનપૂર્વક આ ગ્રંથમાળામાં અનેકવિધ ગ્રંથરત્નો પ્રગટ થઈ રહ્યા છે.

‘અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જન સાહિત્ય સંચન’ના પ્રકાશન માટે પૂ.આ.ભ.શ્રી મુનિયન્દ્રસૂરિ મ.સા. પાસે ડૉ. કવિન શાહે માર્ગદર્શન માગ્યું. પૂ.આ.ભગવંત અમારી ગ્રંથમાળામાં પ્રગટ કરવા ભલામણ કરી અને એ પ્રમાણે આ ગ્રંથ પ્રકટ કરતાં અમે આનંદ અનુભવીએ છીએ.

ગુજરાતી ભાષાનો જન્મ કલિકાલ સર્વજ્ઞ હેમચન્દ્રસૂરિજીથી થયો છે અને એનું મુખ્યત્વે સંવર્ધન ત્યાગી મુનિરાજોએ કર્યું છે. વર્તમાનમાં ઉપલબ્ધ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્યના ૯૦% નિર્માણ જૈન આચાર્યો, મુનિરાજો, સાધ્વીજીઓ સુશ્રાવકોએ કર્યું છે. ઘણું આવું સાહિત્ય અપ્રગટ છે. અહીં આવું કેટલુંક સાહિત્ય પ્રગટ કરવા માટે સા. વિરાગરસાશ્રીએ અને ડૉ. કવિનભાઈએ જે શ્રુતભક્તિથી પ્રેરાઈ જહેમત ઉઠાવી છે તેની અમે ભૂરિભૂરિ અનુમોદના કરીએ છીએ.

આ સાહિત્યનો સ્વાધ્યાય કરી સહુ આત્મકલ્યાણને વરે એ જ અભિલાષા.

લી.

પ્રકાશક

॥ ॐ ह्रीं नमो नाथाय ॥

સંપાદકીય નિવેદન

જૈન સાહિત્યના સંશોધન પ્રકાશન અને સંપાદનના કાર્યમાં કેટલીક હસ્તપ્રતનો અભ્યાસ કર્યો હતો. આ હસ્તપ્રતો અપ્રગટ છે તેને પ્રગટ કરવા માટે “હસ્તપ્રત શોધ સંચય” શીર્ષકથી પ્રયત્ન કર્યો છે. હસ્તપ્રતની અન્ય નકલો જુદા જુદા જ્ઞાનભંડારમાં હોય છે તેની સાથે તુલના કરીને પાઠાંતર કે અન્ય વિગતો દર્શાવીને સંશોધન પ્રકાશન કાર્ય કરવું જોઈએ. પણ આ પ્રકાશનમાં આવો તુલનાત્મક અભ્યાસ કર્યો નથી. માત્ર જે તે જ્ઞાનભંડારમાંથી હસ્તપ્રત મળી છે તેનો પાઠ શોધીને ગુજરાતી લિપિમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે ૨૧ હસ્તપ્રતના વિષય અંગે સંક્ષિપ્ત માહિતી અને કઠિન શબ્દાર્થ આપવામાં આવ્યા છે. હસ્તપ્રતના સંશોધનમાં મારા પ્રયત્નો ઉપરાંત કલિકુંડ તિર્થ.આ.રાજેન્દ્રસૂરિ મ.સા.નાં સમુદાયના પૂ. સાધ્વીજી વિરાગરસાશ્રીજી મ.સા. પૂ. સાધ્વીજી ધૈર્યરસાશ્રીજી તથા પૂ. સાધ્વીજી શાશ્વતયશાશ્રીજીનો સહયોગ પ્રાપ્ત થયો છે તેના પરિણામ સ્વરૂપે આ “શોધ સંચય”નું પ્રકાશન કરવામાં આવ્યું છે. પૂ.સાધ્વીજી મ.સા.ની શ્રુતજ્ઞાન પ્રત્યેની ભક્તિ અને સહયોગની જેટલી અનુમોદના કરીએ તેટલી ઓછી છે.

હસ્તપ્રતો મેળવવા માટે સમય બહુ થાય છે. જલ્દી જવાબ મળે નહીં એટલે ધીરજ રાખીને બે ત્રણ જ્ઞાનભંડારમાંથી મેળવવા પ્રયત્નો કરાવા પડે છે નીચેના જ્ઞાન ભંડારમાંથી હસ્તપ્રતો પ્રાપ્ત થઈ છે.

શ્રી કેલાસસાગરસૂરિ જ્ઞાન મંદિર - કોબા

શ્રી એલ.ડી. ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ઈન્ડોલોજી , અમદાવાદ.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાન ભંડાર - પાટણ (ઉ.ગુ.)

શ્રી ચંદ્રસાગર જ્ઞાન ભંડાર ઉજ્જૈન (એમ.પી.)

પ્રેરક મુનિ સર્વોદયસાગરજી મ.સા.

શ્રી સમીભેન કાનજીભાઈ ઘેલાભાઈ

(દેઢીયા જ્ઞાન ભંડાર - નાનીખાખર - કચ્છ)

પ્રેરક ઉપા. ભુવનચંદ્રજી મ.સા.

શ્રી નિત્ય વિનય જીવન મણીવિજયજી જૈન પુસ્તક ભંડાર, યાણસ્મા.

આ સંસ્થા તરફથી વિશેષતયા મુનિ ભગવંતની પ્રેરણાથી હસ્તપ્રતની ઝેરોક્ષ નકલ પ્રાપ્ત થઈ છે એટલે ગુજરાતી લિપિમાં લખાણ કરીને પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે.

હસ્તપ્રતો અંગેના વિષયનું કોઈ વિવેચન કરવામાં આવ્યું નથી. મૂળ હસ્તપ્રતમાં જે પ્રમાણે છે તે રીતે પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે. પ્રાચીન અને મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં જોડણી અંગે કોઈ ચોક્કસ ધોરણ જોવા મળતું નથી એટલે હસ્તપ્રતના આધારે જોડણી લખવામાં આવી છે આ હસ્તપ્રતો નીચે જણાવેલા કાવ્ય પ્રકારની છે રાસ, હમચડી, કુલક, ચંદ્રાઉલા, દુહા-છંદ, ચોક, નવરસ-રસો, હુંડી, વેલી, સંવાદ, સંધિ ગીતા જેવા કાવ્ય પ્રકારોનો સમાવેશ થાય છે.

‘જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો’ અને ‘જૈન સાહિત્યનો સ્વાધ્યાય’ નામના પુસ્તકનું પ્રકાશન થયું છે. તેમાં ઉપરોક્ત કાવ્ય પ્રકારોની સ્વરૂપલક્ષી માહિતી અને દ્રષ્ટાંતનો ઉલ્લેખ થયો છે. અત્રે સંક્ષેપમાં કાવ્ય પ્રકારની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

૧. રાસ - રાસ કે રાસા એટલે પદ્યમાં દેશી અને ઢાળબદ્ધ, ધર્મ વિષયક કથાત્મક ચરિત્રાત્મક કે તાત્વિક વિષયોને સ્પર્શતી સમૂહમાં ગાઈ શકાય તેવી રચના.
૨. હમચડી - ગરબાની દેશીનો એક પ્રકાર છે રાસ, ગરબા, ફાગ, વિવાહલો, હોરી ગીતો જ્યાં કાવ્યોમાં વર્તુળાકારે ફરીને ગાવામાં આવતી કાવ્ય રચના હમચી અથવા હમચડી નામ પ્રચલીત છે.
૩. કુલક - કોઈ એક વિષયની સંખ્યામૂલક પદ્ય રચના. મૂળ આ પ્રકારની કાવ્યકૃતિ પ્રાકૃતમાં હતી પછી સંસ્કૃત અને ગુજરાતીમાં કુલક રચનાઓ થઈ છે.
૪. ચંદ્રાઉલા - ચંદ્રાઉલા નામની દેશીના પ્રયોગથી રચાયેલી કાવ્ય કૃતિ
૫. દુહા - સારરૂપ વિચારોનું દોહન કરીને દુહા પ્રકારના છંદમાં રચાયેલી લઘુ કાવ્યકૃતિ.
૬. છંદ - અક્ષરમેળ કે માત્રામેળ કોઈ એક છંદનો પ્રયોગ કરીને રચાયેલી કાવ્ય કૃતિ.
૭. ચોક - કોઈ એક રીતે ગાવાની રીત અથવા પદ્ધતિવાળી કાવ્ય રચના લાવણી કાવ્યમાં ચોકનો ઉલ્લેખ મળે છે. ભક્તિમાર્ગની ગેય રચના એ ચોક છે.
૮. નવરસો - રસ - સાહિત્યમાં પ્રચલિત નવરસમાંથી એક કરતાં વધુ રસમાં રચાયેલી કાવ્ય રચના અન્ય અર્થ સરિતાના નવ રસમાં રચાયેલી કાવ્ય રચના.
૯. હુંડી જૈન દર્શનના વિચારોનો સ્વીકાર કરવા માટે સ્તવન પ્રકારમાં રચાયેલી કાવ્ય કૃતિ.

૧૦. વેલિ - બીજ અથવા મૂળ આધ્યાત્મિક સાધનામાં ગુરુકૃપા મહત્વની છે એટલે ગુરુ ગુણ ગાવાની કાવ્ય રચના. આધ્યાત્મિક વિવાહનું નિરૂપણ કરતી કાવ્યરચના.
૧૧. સંવાદ નાટક અને એકાંકીના લક્ષણ તરીકે ગણાય છે. જેથી સાહિત્યમાં સંવાદનો અર્થ બે પાત્રો વચ્ચેના વાર્તાલાપ: સંવાદ સંક્ષિપ્ત અને સૂચક હોય છે.
૧૨. સંધિ - અપભ્રંશ સાહિત્યમાં વસ્તુ વિભાજન માટે પ્રયોજાતો શબ્દ 'સંધિ' સંજ્ઞાથી કાવ્યો રચાયા છે.
૧૩. ગીતા - તીર્થંકર ભગવાનની કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી જે ઉપદેશ આપે છે તે જિનવાણી - જૈન દર્શનના વિચારોને કાવ્ય અભિવ્યક્તિ તેને ગીતા કહેવામાં આવે છે.

આ કાવ્ય પ્રકારો વિશે વિશેષ માહિતી સંદર્ભ ગ્રંથમાંથી પ્રાપ્ત થઈ શકશે.

કાવ્ય પ્રકારો વિશે પ્રાથમિક માહિતી આપવામાં આવી છે.

હસ્તપ્રતોમાં જેથી સાહિત્ય અને દર્શનશાસ્ત્રના અનેકવિધ વિચારોનો સંગ્રહ થયો છે જેથી દર્શનના શ્રુતજ્ઞાનના વારસાનું ભવ્ય અને ગૌરવવંતુ સ્થાન હસ્તપ્રતોમાં છે એના પ્રકાશનથી અપ્રગટ શ્રુતજ્ઞાનની અપૂર્વ ભક્તિનો લ્હાવો લેવા જેવો છે. નૂતન જિનમંદિરની તુલનામાં જીર્ણોદ્ધારનું મૂલ્ય પણ ઉચ્ચ કોટીનું છે તેવી રીતે પ્રાચીન શ્રુતજ્ઞાનના જીર્ણોદ્ધાર સમાન હસ્તપ્રતોનું સંશોધન પ્રકાશન અને સંપાદન જ્ઞાન વારસાનો ભક્તિની રીતે અતિ મૂલ્યવાન સુકૃત ગણાય છે. હસ્તપ્રતોના મૂલ્ય અને ગુણવત્તા વિશે પ.પૂ.આ.પૂર્ણચન્દ્રસૂરિ સંપાદિત કલ્યાણમાસિકના શ્રુત વિશેષાંકની માહિતી જૈન-જૈનેતર વર્ગને માટે અનન્ય પ્રેરક છે. પૂર્વાચાર્યો અને મુનિભગવંતોએ

અથાક પરિશ્રમ કરીને વિવિધ કાવ્યોનું સર્જન કર્યું અને પંડિત-શ્રાવક કે લહિયા પાસે લખાવીને હસ્તપ્રતો તૈયાર કરાવી હતી. જૈન સંઘના કાર્યકર્તાઓએ આ હસ્તપ્રતોનું વર્ષોથી રક્ષણકરીને જ્ઞાનભંડારમાં સુરક્ષિત છે. મુદ્રણકળાનો વિકાસ થયો ન હતો ત્યારે પ્રાચીન અને મધ્યકાલીન સમયમાં તાડપત્ર-ભોજપત્રો અને અન્ય પત્રો પર આ શ્રુતજ્ઞાન લખાવીને ભવિષ્યની પેઢીને માટે જ્ઞાન પ્રાપ્તિનો પૂર્વાચાર્યો એ અભૂતપૂર્વ ઉપકાર કર્યો છે એ ઉપકારના ફળ સ્વરૂપે હસ્તપ્રતોનું સંશોધન કાર્ય શ્રુતજ્ઞાનની ભક્તિનું ઘોતક બને છે. “અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય સંચય” શીર્ષકથી આ પુસ્તકનું પ્રકાશન કરવામાં આવ્યું છે. હસ્ત પ્રતના વિવિધ વિષયો અંગે કોઈ વિવેચન કરવામાં આવ્યું નથી પણ મૂળ લખાણને પ્રકટ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. કેટલાક કઠિન શબ્દોના અર્થ આપવામાં આવ્યા છે. આરંભમાં પૂર્વ ભૂમિકારુપે હસ્તપ્રતનો વિષય-કવિનું નામ - રચના સમય અને વિષયને લગતી સંક્ષિપ્ત માહિતી પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

હસ્તપ્રતનું ગુજરાતી લિપિમાં સંશોધન કરાવ માટે સહાયક મુનિવર્યો અને સાધ્વીજી મ.સા. ની શ્રુતભક્તિના સેવાકાર્યની અનુમોદના કરવામાં આવે છે.

જૈન સાહિત્ય-શ્રુતજ્ઞાનના વારસાનું મૂળ પૂર્વાચાર્યો અને શ્રુતોપાસક મુનિવરોએ રચેલી હસ્તપ્રતોમાં છે.

હસ્તપ્રતોના લેખન દ્વારા જૈનાગમ થી આરંભ કરીને જ્ઞાન-ક્રિયા આ ચાર ધર્મ, ચૌદ રાજલોક, જયોતિષ, કથા, તત્ત્વજ્ઞાન, કાવ્ય, ન્યાય, યોગ, વ્યાકરણ, અધ્યાત્મ, પ્રભુ ભક્તિ, આત્મરિદ્ધિ સાધના અને કાવ્ય, વિરતિધર્મ જેવા વિવિધ વિષયોનો જ્ઞાનનો પ્રવાહ વહેતો રહ્યો છે. અને અર્વાચીન કાળમાં શ્રુતજ્ઞાનનો અભિનવ સ્વરૂપે પ્રચાર થયો છે. મુનિ

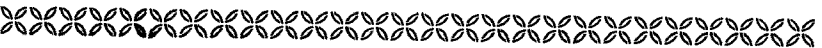

ભગવંતોની પ્રેરણાથી ગામ-નગર અને શહેરના સંઘના સેવકોએ-ભક્તોએ હસ્તપ્રતોના લેખન માટે સમાગ્રી પૂરા પાડી અને સંઘમાં હસ્તપ્રતોનો સંગ્રહ થયા પછી તેના રક્ષણ માટે પણ શ્રુતભક્તિનો લાભ લીધો છે. આજે પણ ભારતના વિવિધ નગર-ગામો અને શહેરોમાં હસ્તપ્રતોનો અમૂલ્ય ખજાનો શ્રુતવારસાની સાક્ષી પૂરે છે. આ પ્રાચીન હસ્તપ્રતો એ જ્ઞાનવારસાના અધિકૃત દસ્તાવેજ સમાન છે.

વર્તમાનમાં અપ્રગટ હસ્તપ્રતોના પ્રકાશન સાથે જીર્ણાવસ્થામાં રહેલી હસ્તપ્રતોની ફોટોકોપી દ્વારા તેનું રક્ષણ કરવામાં આવે છે. ટૂંકમાં હસ્તપ્રતોના વારસાનું રક્ષણ મુદ્રણ, સંશોધન અને અધ્યયનનું સુકૃત વધુ વિકાસ પામે અને આત્માના જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર ગુણની વૃદ્ધિ પામે એજ સાચું ફળ છે.

ડૉ.કવિન શાહ
બીલીમોરા....

અનુક્રમ

ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧.	સમેતશીખર રાસ	૧
૨.	શિખરગીરી રાસ	૧૨
૩.	સમેતશિખરનાં સ્તવનો.....	૨૮
૪.	શાંતિનાથ ધવલ(વિવાહલો)	૪૦
૫.	નેમિનાથ હમચી (હમચડી)	૬૭
૬.	નેમિનાથ શીલરાસ	૭૩
૭.	સીમંધરસ્વામી ચંદ્રાઉલા	૮૭
૮.	સંવેગરસ ચંદ્રાઉલા	૯૩
૯.	જિનપાલ સંધિ	૧૦૧
૧૦.	અનાથીઋષીકુલક.....	૧૦૯
૧૧.	અધ્યાત્મભાવ ગીતા	૧૧૨
૧૨.	ગર્ભવેલી	૧૧૭
૧૩.	સ્થૂલિભદ્ર નવરસ દુહા	૧૨૭
૧૪.	દુહા-છંદ	૧૩૫
૧૫.	ગીત.....	૧૩૭
૧૬.	સિદ્ધાંતહુંડીગીતા.....	૧૪૧
૧૭.	હુંડી વિચાર	૧૪૩
૧૮.	સ્થૂલિભદ્ર નવરસગીત	૧૮૫
૧૯.	નેમિનાથ રાજમતીના ૨૪ ચોક	૧૯૩
૨૦.	રિખભદ્રેવ વિવાહલુ	૨૦૩
૨૧.	શાંતિનાથ સ્તવન	૨૨૫

હસ્તપ્રતોના લખાણમાં ૧૮ લિપીનો સમાવેશ થાય છે. આ લિપિમાં પ્રાદેશિકતાનો પ્રભાવ છે લિપિની સૂચી અને લિપિના નમૂનારૂપ માહિતી શ્રુતજ્ઞાનવિશેષાંક (કલ્યાણ માસિક)ને આધારે પ્રગટ કરવામાં આવી છે. તેમજ હસ્તપ્રત-પાન પણ અહીં છે.

લિપિના પ્રકાર

૧. હંસલિપિ	૧૦. તુરુકડીલિપિ
૨. ભૂતલિપિ	૧૧. કીરીલિપિ
૩. જક્ષીલિપિ	૧૨. દ્રવિડિલિપી
૪. માલવિલિપિ	૧૩. સેંઘાવિલિપિ
૫. નડિલિપિ	૧૪. લાડલિપિ
૬. નાગરીલિપિ	૧૫. પારસીલિપિ
૭. ઉડ્ડીલિપિ	૧૬. અનિમિતિલિપિ
૮. રાક્ષસીલિપિ	૧૭. ચાણક્યલિપિ
૯. યવનીલિપી	૧૮. મૂળદેવીલિપિ

ताडपत्रीय पुरतकीमां करेला पत्रांकी

अक्षर अक्षी

- १ = १, ँ, ष, ष, श्री, श्री
 २ = २, न, सि, सि, श्री, श्री
 ३ = ३, मः, श्री, श्री, श्री
 ४ = क, क, फ, फा, फ, फा, क, का, क, का, क, का, क, का
 ५ = ल, ल, ट, ट, ट, ट, ल, ल, न, ना, ल, ल, ट, ट
 ६ = फ, फ, फा, फा, फ, फ, फा, फा, क, क, क, क, प्र
 ७ = य, य, या, या
 ८ = र, र, रा, रा, र
 ९ = उं, उं, उं

६१६ अक्षी

- १ = ल, ल
 २ = घ, घा
 ३ = ल, ला
 ४ = त, त, ता, ता
 ५ = ०, ०, ०, ०, ०
 ६ = व, व, व, व
 ७ = व, व, व, व
 ८ = ०, ०
 ९ = ३, ३, ३, ३
 ० = ०

११६ अक्षी

- १ = ल, ल
 २ = ल, ल, ल
 ३ = ला, ला, ला
 ४ = ला, ला, ला
 ५ = ला, ला, ला
 ६ = ल, ल, ल
 ७ = ल, ल, ल

समावतावा कार्णी भूम शाय तैवा प्राचीन लिपिना अक्षरी

इइउहह	ज ज्ञ	त स	रु रु
ईईई	ट ठ द	च त	वु व
उनुन	ठा य	म ग स	झ(ञ्ज) घ
रुकककृ	उउइ	य प टा	ट्ट
प प य	णा एग	रा ग	ठ ढ ढ
ऐ पे ये	नननुसव	व ब च	एय एय
उंउन	षवद्यघ	क(वु) क	बु बु
अ ना	द व	श ञा	प्र प्र प्र प्र
करुसक	ध व	ष प	षु षु
खरवस्व	न न	स म	षु षु
गमसरा	प य	ह ह इ	स्त स्त
गे(ण) ण	पु-फ फ	कु कु	सू सू
प प्प	फ पु	रु क्त	शु शु
वववठध	बं व च	कककक	ट ट
ठठववच	म म	रु खु	ए ट

मात्रा सहित प्राचीन देवनागरी लिपिनी विलिखिता

धा धा धा	क कः	ल्ल ध	ल्ल ब्ब
के कि कि	कः कः	व्व व	ल्ल ल
की की	क्क कक्क	त्क क	क्क कक्क
की की	क्क रक	त्त र	ज्ज ज्ज
कु कु कु	ग ग ग	त्त त	द्व द्व
खु रक	घ ग्घ	त्त न	ध्व ध
गु ग	च च	त्त य	न्व व
तु तु	छ छ	त्त व	त्त्व व्व
दु दु	ज्ज ज्ज	त्त स	स्व सु
शु शु	ज्ज ज्ज	त्त क	ह्व ह
हु हु	ञ्ज ज्ज	त्त त्र	ह्व त्र
कृ कृ कृ	ञ्च च	त्त ष	च्व च
त्र त्र	ट्ट ट	त्त श्र	त्त श्र
स्र स्र स्र	ड्ड ड	त्त ग्र	क्ष ष क
म्र म्र	ड्ड ड	त्त र्य	ष्ण ष ष
व्र व्र	ड्ड ड	त्त य	स्य स्व
र्र र्र	ण ण	त्त म्य	तुं
वृ वृ	त्त त	त्त क	श्री श्री
वृ वृ	त्त व	त्त व	श्री
कै कि	द्व द्व	द्व ष	॥१०००॥
कौ को	न् न	द्व ष	॥१०१॥
को को	व्व व	ल्ल व्व	क्क कक्क
कौ को	ब्ब भ	ल्ल व्व	ष ज्ज

प्राचीन-अर्वाचीन लिपिनी विभिन्नता

अ	अ	क	क	ध	ध	
आ	आ	ख	ख	न	न	
इ	इ इ	ग	ग	प	प	
ई	ई ई	घ	घ	फ	फ	
उ	उ	ङ	ङ	ब	ब	
ऊ	ऊ	च	च	भ	भ	न
ऋ	ऋ	छ	छ	म	म	
ॠ	ॠ	ज	ज	य	य	१
लृ	लृ	झ	झ	र	र	२
लृ	लृ	ञ	ञ	ल	ल	३
ए	ए	ट	ट	व	व	४
ऐ	ए	ठ	ठ	श	श	४
ओ	न	ड	ड	ष	ष	५
औ	न	ढ	ढ	स	स	६
अं	अः	ण	ण	ह	ह	७
अः	अः	त	त			८
		थ	थ			९
		द	द			१०

આચાર્યશ્રી ઝંકારસૂરિ જ્ઞાનમંદિર ગ્રંથાવલી

પ્રભુવાણી પ્રસાર સ્થંભ યોજના : ૧,૧૧,૧૧૧

૧. શ્રી સમસ્ત વાવ પથક શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજન જૈન સંઘ-ગુરુમૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા-સ્મૃતિ
૨. શેઠશ્રી ચંદુલાલ કકલચંદ પરિખ પરિવાર, વાવ
૩. શ્રી સિદ્ધગિરિ ચાતુર્માસ આરાધના (સં. ૨૦૫૭) દરમ્યાન થયેલ જ્ઞાનખાતાની આવકમાંથી હસ્તે : શેઠશ્રી ધુડાલાલ પુનમચંદભાઈ હેક્કડ પરિવાર, ડીસા, બનાસકાંઠા
૪. શ્રી ધર્મોત્તેજક પાઠશાળા, શ્રી ઝીંજુવાડા જૈન સંઘ, ઝીંજુવાડા
૫. શ્રી સુઈગામ જૈન સંઘ, સુઈગામ
૬. શ્રી વાંકડિયા વડગામ જૈન સંઘ, વાંકડિયા વડગામ
૭. શ્રી ગરાંબડી જૈન સંઘ, ગરાંબડી
૮. શ્રી રાંદેરરોડ જૈન સંઘ, અડાજણ પાટીયા, રાંદેરરોડ, સુરત
૯. શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ જૈન સંઘ પાર્લા (ઈસ્ટ), મુંબઈ
૧૦. શ્રી આદિનાથ તપાગચ્છ શ્વેતાંબર મૂ.પૂ.જૈન સંઘ, કતારગામ, સુરત
૧૧. શ્રી કૈલાસનગર જૈન સંઘ, કૈલાસનગર, સુરત
૧૨. શ્રી ઉચોસણ જૈન સંઘ
સમુબા શ્રાવિકા આરાધના ભવન, સુરત જ્ઞાનખાતેથી
૧૩. શ્રી વાવ પથક જૈન શ્વે.મૂ.પૂ. સંઘ, અમદાવાદ
૧૪. શ્રી વાવ જૈન સંઘ, વાવ, બનાસકાંઠા
૧૫. કુ. નેહલબેન કુમુદભાઈ (કટોસણ રોડ)ની દિક્ષા પ્રસંગે થયેલ આવકમાંથી
૧૬. શ્રી આદિનાથ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, નવસારી
૧૭. શ્રી ભીલડીયાજી પાર્શ્વનાથ જૈન દેરાસર પેઢી-ભીલડીયાજી

પ્રભુવાણી પ્રસાર યોજના : ૬૧,૧૧૧

૧. શ્રી દિપા શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજન જૈન સંઘ, રાંદેરરોડ, સુરત
૨. શ્રી સીમંધરસ્વામી મહિલા મંડળ, પ્રતિષ્ઠા કોમ્પલેક્ષ, સુરત
૩. શ્રી શ્રેણિકપાર્ક જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજન સંઘ, ન્યૂ રાંદેરરોડ, સુરત

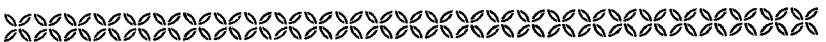
આચાર્યશ્રી ઐકારસૂરિ જ્ઞાનમંદિર ગ્રંથાવલી

પ્રભુવાણી પ્રસાર અનુમોદક યોજના : ૩૧,૧૧૧

૧. શ્રી મોરવાડા જૈન સંઘ, મોરવાડા
૨. શ્રી ઉમરા જૈન સંઘ, સુરત
૩. શ્રી શત્રુંજય ટાવર જૈન સંઘ, સુરત
૪. શ્રી ચૌમુખજી પાર્શ્વનાથ જૈન મંદિર ટ્રસ્ટ
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર તપાગચ્છ સંઘ ગઢસિવાના (રાજ.)
૫. શ્રીમતી તારાબેન ગગલદાસ વડેચા-ઉચોસણ
૬. શ્રી સુખસાગર અને મલ્હાર એપાર્ટમેન્ટ, સુરતની શ્રાવિકાઓ તરફથી.
૭. રવિજયોત એપાર્ટમેન્ટ, સુરતની શ્રાવિકાઓ તરફથી.
૮. અઠવાલાઈન્સ જૈન સંઘ, પાંડવબંગલો, સુરત શ્રાવિકાઓ તરફથી.
૯. શ્રી આદિનાથ તપાગચ્છ શ્વે.મૂર્તિપૂજન જૈન સંઘ, કતારગામ, સુરત
૧૦. શ્રીમતી વર્ષાબેન કર્ણાવત, પાલનપુર

પ્રભુવાણી પ્રસાર ભક્ત : ૧૫,૧૧૧

૧. શ્રી દેસલપુર (કંઠી) શ્રી પાર્શ્વચંદ્રગચ્છ
(ઉપાધ્યાય ભુવનચંદ્રજીની પ્રેરણાથી)
૨. શ્રી ધ્રાંગધ્રા શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરિશ્વરગચ્છ
(ઉપાધ્યાય ભુવનચંદ્રજીની પ્રેરણાથી)
૩. શ્રી અઠવાલાઈન્સ જૈન સંઘ, સુરત શ્રાવિકા ઉપાશ્રય

આચાર્યશ્રી ઐકારસૂરિ જ્ઞાનમંદિર ગ્રંથાવલી

વાવ નગરે પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત ઐકારસૂરિ મહારાજની ગુરૂમૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા સ્મૃતિ

૧. રૂ. ૨,૧૧,૧૧૧ શ્રી વાવ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજન જૈન સંઘ
૨. રૂ. ૧,૧૧,૧૧૧ શ્રી વાવ પથક શ્વે. મૂર્તિપૂજન જૈન સંઘ, અમદાવાદ
૩. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી સુઈગામ જૈન સંઘ
૪. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી બેણપ જૈન સંઘ
૫. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી ઉચોસણ જૈન સંઘ
૬. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી ભરડવા જૈન સંઘ
૭. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી અસારા જૈન સંઘ
૮. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી ગરાંબડી જૈન સંઘ
૯. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી માડકા જૈન સંઘ
૧૦. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી તીર્થગામ જૈન સંઘ
૧૧. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી કોરડા જૈન સંઘ
૧૨. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી ઢીમા જૈન સંઘ
૧૩. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી માલસણ જૈન સંઘ
૧૪. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી મોરવાડા જૈન સંઘ
૧૫. રૂ. ૩૧,૦૦૦ શ્રી વર્ધમાન શ્વે. મૂ. પૂ. જૈન સંઘ
કતારગામ દરવાજા, સુરત
૧૬. રૂ. ૧૧,૧૧૧ શ્રી વાસરડા જૈન સંઘ

૧. સમેતશિખર રાસ

આ રાસની રચના અમૃતસાગરનાં શિષ્ય કવિ ગુલાબચંદે સં. ૧૮૩૫માં પોતાનાં આત્માનંદ માટે કરી હશે અને સૌભાગ્યસૂરિએ તેનું સંશોધન કરી સં. ૧૯૭૭ના વૈશાખ માસમાં અજીમગંજમાં ગાયો હશે. કવિએ 'રાસ' નામનો પ્રયોગ કર્યો છે પણ સમગ્ર કૃતિમાં દુહા અને ઢાળમાં ૨૦ તીર્થકરોના જીવનની ઝાંખી કરાવીને નિર્વાણની માહિતી આપી છે. કવિએ મધ્યમકાલીન કાવ્ય પરંપરાનુસાર અંતે કળશ રચના કરીને ગુરુ પરંપરા સાથે કવિ અને સ્થળનો નિર્દેશ કર્યો છે.

: સમેતશિખર રાસ :

ઈહાં વાંદી વીર જિનેસરૂ, રચસ્યું રાસ રસાલ,
તીરથ શિખર સમેતની, મહિમા વળી વિશાલ ... (૧)

મોટો તીરથ મહિયલૈ, પ્રગટયો શિખર સમેત,
કોડાકોડી મુનિવરુ, સિદ્ધગએ ઈહ ખેત ... (૨)

તીરથ શિખર સમેત એ, ફરસ્યાં પાપ પુલાય,
ભવિજન ભેટો ભાવસ્યું, જયું સુખ સંપદ થાય ... (૩)

મહિમા શિખર સમેતની, કહિ ન શકે કવિ કોય,
ગુણ અનંત ભગવંતનાં, તિમ એ તીરથ હોય ... (૪)

: ઢાળ - ચોપાઈની :

ગિરિવર શિખર સમો નહીં કોય, એહની મહિમા સબ જગ હોય,
વીશ જિનેસર મુગતે ગયા, મુનિજન ધ્યાન ધરીને રહ્યા ... (૧)

પ્રથમ અયોધ્યાનગરી ભલી, તિહાં જિતશત્રુ નરેસર બલી,
વિજયારાણીનો સુત જાણ, અજિત કુમર સહુ ગુણનાં ખાણ ... (૨)

જસુ ઈદ્રાદિક સેવા કરે, ઈદ્રાણી અતિ ઉત્સવ ધરે,
ચકવર્તીની પદવી લહી, ખંડ છ એ જિણ સાધ્યા સહી ... (૩)

- અનુક્રમ ઈમ ભોગવતાં ભોગ, પુન (પુન્ય) પ્રસાદ મિલ્યા સહુ જોગ,
 અવસર દે સંવત્સર દાન, સંજમ લીનો આપ સુજાણ ... (૪)
- કર્મ ખપાવીયો પામ્યો જ્ઞાન, કેવલ દર્શન લલ્હો ધ્યાન,
 વિચરે પુહવી મંડલમાંહિ, ભવ્યજીવ પ્રતિબોધ લહીહિ ... (૫)
- સિંહ સેનાદિક ગણધર ભયા, પંચાણવ સંખ્યા સહુ થયાં,
 એક લાખ મુનિવર પરવર્યા, શ્રાવક શ્રાવકણી બહુ કહ્યાં ... (૬)
- ત્રીન લાખ વલિ ત્રીસ હજાર, સાધવિયાં જાણો સુવિચાર,
 શ્રાવક સહસ અઠાણુ સહી, દોય લાખ સંખ્યા ગહગહી ... (૭)
- પાંચ લાખ પૈંતાલીસ હજાર શ્રાવકણી સંખ્યા સુવિચાર,
 બહુતર લાખ પૂરવનો આય, કંચનવરણ શરીર સુહાય ... (૮)
- સાડી ચારસૈ ધનુષ શરીરમાન, લહ્યાં પ્રભુ ગુણ ગંભીર,
 ગજલંછન પ્રભુજનો જાણ, અમૃત સમ જસુ મીઠીવાણ ... (૯)
- અનુક્રમે પ્રભુજી શિખર સમેત, ગિરવર પર આવ્યા નિજ હેત,
 સહસ મુનીશ્વરને પરિવાર, માસખમણ અણસણ કરસાર ... (૧૦)
- ચૈત્રી સુદી પુનિમને દિને મુક્તગએ પ્રભુ તીરથ ઈને,
 ભૂચર ખેચર કિંનર સુરી, ઈંદ્રાદિક સહુ ઉચ્છવ કરી ... (૧૧)
- થાપ્યો તીરથ મોટો મહી, અઠાઈ મહોત્સવ ભયો તે સહી,
 એ તીરથની જાત્રા કરે તૈ ભવિયણ અક્ષય સુખ લહે ... (૧૨)

: દુહા :

- શ્રી સંભવ જિનરાજજી, ગએ ઈહાં નિર્વાણ,
 શિખર સમેત સુહામણો, પ્રગટયો તીરથ જાણ...
 સુગુણ સનેહી સાજન, શ્રી સીમંધરસ્વામ,
 એહની સાવત્થી નગરી, ભરી ધન સંપત સહુ થોક,
 જિતારી નૃપ રાજ કરે, સુખીયા સબ લોક,
 સેના રાણી મીઠીવાણી ગુણની ખાણી... (૧)
- જેહને સુત શ્રી સંભવ જનમ્યા,
 સકલસુજાણ કંચનવરણ શરીર મનોહાર,
 પ્રભુનો જાણ લંછન અશ્વતણો સોહે પ્રભુનો પરધાન,
 સાઠ લાખ પૂરવનો પ્રભુનો આયુ પ્રમાણ... (૨)

એકસો દોયસયાયૈ પ્રભુનૈ ગણધર હોય,
દોય લાખ મુનિ જેહનો ગુણવંતા જગજોય,
ત્રીન લાખ શ્રમણીવલી, ઉપર સહસ છત્તીસ,
ભૂમંડલ વિચરૈ પ્રભુ, શ્રી સંભવ જગદીશ... (૩)

ત્રીન લાખ વલિ સહસ્રત્રયાણું શ્રાવક લોક,
ષ્ટ્ત્રીન સહસ છત્તીસ શ્રાવકણી સંખ્યા થોક,
ત્રિમુખયક્ષ અરૂ દુરિતી દેવી, સાનિધકાર,
વિચરંતા પ્રભુ સકલ સંઘમે જય જયકાર... (૪)

સહસ શ્રમણ પરવારૈ પ્રભુજી શિખર સમેત,
એક માસ સંલેખણ કીની નિજપદ હેત,
ઈણગિર ઉપર પાયો પ્રભુજી પદ નિરવાણ,
તીરથ મહિમા મહિયલ મોટી થઈય સુજાણ... (૫)

: દુહા :

અભિનંદન જિન વંદીયે, પાયો પદ નિરવાણ,
શિખર સમેત સુહામણો, ભેટો તીર્થ સુજાણ... (૧)

સહસ શ્રમણસુ સુખ સંજમ ધરો
એહની નગરી અયોધ્યા સુરપુરી સમભલી,
સંવર રાજા સોહે મનરલી, સિદ્ધાર્થારાણી તસુ નંદએ....

ઉલ્લાલો : નંદ એ સોવનવરણ સોહૈ, ધનુષસાઢી ત્રીનસૈ,
સુંદર શરીર પ્રમાણ ઘુતિકર, કપિ લંછન નિત વસૈ,
પૂર્વ પચાસ આયુ ગણધર, એકસો સોલએ,
ત્રીન લાખ મુનિ છ લાખ આર્યા, સહસત્રિશત તોલએ.

ચાલ : સહસ અઢાસી દોલખ શ્રાધ્ધની સંખ્યા ચોલખ સત્તાવીશની,
શ્રાવકણ્યારી સંખ્યા જાણએ નાયકયક્ષ કાલિકા ઠાણએ.

ઉલ્લાલો : ઠાણ એ શિખર સમેત ઉપર, માસ એક સંલેખણ, ઈક સહસ
સાધૂ પરવર્યા, પ્રભુ મુક્તિ પહુંચૈ પૈખણા ઈમહી અયોધ્યા
મેઘનરવર, દેવી માત સુમંગલા શ્રીમતિજિનવર ભએ, નંદન
સદા હોત સુમંગલા.

ચાલ : સોવનવર્ણ ધનુષ તનુ ત્રીનસૈ, લંછન કૌચ સોહે શુભ ગેલસૈ,
પૂરવલાખ ચાલીશ આયુએ, એકસો ગણધર ગુણ ગણતાઉએ.

ઉલ્લાલો : સાહૂણમુનિ ત્રિણલાખ સોહૈ, સહસવીસ પ્રમાણ એ,
પણ લક્ષ ત્રીસ હજાર સાધ્વી, શ્રાવક દોયલક્ષ જાણ એ,
સંખ્યા ઈક્યાશી સહસ ઉપર શ્રાવિકા ઈમ આનીયૈ,
પણ લાખ સોલૈ સહસ તુંબરૂ મહાકાલી માનીયૈ,
શ્રી શિખર ઉપર સાત સંખ્યા સહસ સાધુ,
કર માસકી સંલેખણા પ્રભુ મુક્તિ પહુતા ચંગએ.

ચાલ : ઈમ કોસંબી નગરી તાતએ, ધરનૃપ તાત,
સુસીમા માતએ, પદ્મપ્રભુ તસુ અંગજ નાથએ,
લંછન કમલતણો શુભ હાથએ.

ઉલ્લાલો : હાથ એ ધનુષ પ્રમાણયુત અઢાઈસૈ તનુ કલ્હો,
ત્રીન લાખ પૂર્વાયુત કહાવૈ, એકસો ગણધર લલ્હો.
લખત્રીન ત્રીસ હજાર સાધૂ, વીસ સહસ લખચારએ.
સાધવી દોય લખ સહસઠિ હેતરે, શ્રાવક સંખ્યા સારએ.

ચાલ : પાંચ લાખ વલી પાંચ હજારએ, શ્રાવકણ્યારી સંખ્યા સારએ,
કુસુમદેવ અરૂ શ્યામા દેવી કહી, લાલવરણ તનુ સોહૈ પ્રભુ સહી.

ઉલ્લાલો : સોહએ શિખર સમેત ઉપર, આઠસૈ ત્રિણ મુનિવરા,
કર માસ સંલેખણ શિવ લહૈ, પ્રભુ સેવ કર રહૈ સુરવરા.
શ્રી પદ્મપ્રભુજી મુક્તિ પહુતા, ગિર શિખર મહિમા ભઈ,
તસુ ચરણ પંકજ બાલ વંદૈ, હૃદય આનંદ ગહગહી.

: દુહા :

શ્રી સુપાસ જિણંદના, પદપંકજ આરામ
ભવિજન ભ્રમરસુ સેવતા, પામે વાંછિત કામ...(૧)
શ્રી સીમંધર સાહિબા...

ચાલ : નગરી વાણારસી શોભતી, રાજા તાતપ્રતિષ્ઠ લાલરે,
દેવી પૃથિવી માતજી, સ્વસ્તિક લંછન શિષ્ટ લાલરે... (૧)
શ્રી સુપાર્થ જિણંદજી વીસપૂરવ લખ આયુ લાલ રે
ધનુષદોયસે દેહનો કંચનવરણ સુહાય લાલરે... શ્રી... (૨)

પંચાણવ ગણધર કહ્યા, સાધુ ત્રણ લાખ હોય લાલરે,
 ચાર લાખ ત્રીસ ઉપરૈ, સહસ સાધવિયાં જોય લાલરે... શ્રી... (૩)
 સહસ સત્તાવન લક્ષની, શ્રાવક સંખ્યા થાય લાલરે,
 ચાર લાખ વલી ત્રેણવે સહસ શ્રાવકણી ભાય લાલરે... શ્રી... (૪)
 માતંગ યક્ષ શાંતા સુરી, પાંચશૈ મુનિ પરિવાર લાલરે,
 કર અણસણ મુગતે ગયા, નામ લિયો નિસ્તાર લાલરે... શ્રી... (૫)

શ્રી ચંદાપ્રભુ વંદિયે

નગર ચંદ્રપુર ઈણ પરૈ, રાજા તાત મહેસ લાલરે,
 દેવિ માતા લક્ષ્મણા સુત ચંદ્રા પ્રભુ વેસ લાલરે... શ્રી... (૬)
 શ્રી ચંદાપ્રભુ વંદિયે, ચંદ્રવરણ તનુ જોય લાલરે,
 લંછન ચંદ્ર તણો ભલો, ધનુષ દોઢસે હોય લાલરે... શ્રી... (૭)
 ભવિક કમલ પ્રતિબોધતાં, સેવૈ સુર નર યક્ષ લાલરે,
 દશલખ પૂરવ આઉખો, તેણવૈ ગણધર દક્ષ લાલરે... શ્રી... (૮)
 દોય લાખ સહસ પચાણવૈ, મુનિ શ્રમણી ત્રીન લક્ષ લાલરે,
 અસીસ સહસ સંખ્યા કહી, શ્રાવક વલિ દોય લક્ષ લાલરે... શ્રી... (૯)
 લાખ પચાશ ઉપરવાલી, શ્રાવણ ચઉલક્ષધાર લાલરે,
 સહસઈકાણવ ઉપરૈ પ્રભુજીનો પરવાર લાલરે... શ્રી... (૧૦)
 વિજયદેવ ભ્રૂટી સુરી, સહસ સાધુ પરવાર લાલરે,
 સંલેખણ ઈકમાસની પુહતા મુક્તિ મઝાર લાલરે... શ્રી... (૧૧)

: દુહા :

જયશ્રી સુવિધ જિનેસરૂ, જગપતિ દીન દયાલ,
 સમેતશિખર મુગતે ગયાં, ભવિજનકે પ્રતિપાલ... (૧)

: ઢાળ :

(શ્રી વિમલાચલ શિરતિલો એહની.)

નયર કાકંદી નરપતિ એમ પિતા સુશ્રીવ,
 દેવી રામા માતા સુત ભએ શુભ જીવ... (૨)
 રજત વરણ ગાત્ર શતધનુષ એક પરમાણ,
 દોય લાખ પૂરવ કહ્યો, પ્રભુનો આયુષ જાણ... (૩)

અઠ્યાસી સંખ્યા ભએ, ગણધર પરમ પ્રધાન,
 લખદો મુનિ વિશતિસહસ એકલખ શ્રમણી જાન... (૪)
 દોયલક્ષ શ્રાવક કહ્યાં અરૂ ગુણતીસહર,
 એકોત્તર ચોલખ લહસ શ્રાવકણી, સુવિચાર... (૫)
 સુરી સુતારા સુર અજિત શ્રી સંઘ સાનિધકાર,
 સહસ સાધુ પરવાર આએ, શિખર સુચાર... (૬)
 માસ સંલેખણ કરી પ્રભુ મુક્તિ ગએ ઈહ કોર,
 તીરથ મહિમા મહિયલૈ પ્રગટી ચારો ઓર... (૭)
 ઈમહી જ શીતલનાથનો હિવ સુણીજવો અધિકાર,
 ભદ્રિલપુર દઢરથપિતા, માત નંદા સુખકાર... (૮)
 લંછન સુત શ્રી વત્સનો, શ્રી શીતલ જિનચંદ,
 કંચન વરણે નેવું ધનુષમાન, શરીર અમંદ... (૯)
 એક લાખ પૂરવ કહ્યો, પ્રભુનો આયુ પ્રમાણ,
 ઈક્યાસી ગણધર કહ્યાં, મુનિ ઈકલાખ સુજાન... (૧૦)
 એક લાખ ચાલીશ સહસ, શ્રમણી સંખ્યા હોય,
 સહસ ત્ર્યાસી દોયલખ શ્રાવક સંખ્યા જોય... (૧૧)
 સહસ અઠાવન લક્ષ્યો શ્રાવકણી સુવિચાર,
 દેવી અશોકા, બ્રહ્મસુર સહુ સંઘ સાનિધકાર... (૧૨)
 શિખર સમેત સહસ્રઈક સાધૂનૈ પરિવાર,
 મુક્તિગએ પ્રભુમાસકી સંલેખન કરિ સાર... (૧૩)

: દુહા :

શ્રી શ્રેયાંસ જિનેસરૂ, સુખસંપદ દાતાર,
 શિખર શિરોમણિ શિખર શિવસિદ્ધ સુખકાર...

: ઢાળ :

(સંપ્રતિ સાચો રાજા એહની)

સિંહપુરી નગરી તિહાં રાજા વિષ્ણુ નરેસર તાતજી,
 કંચનવરણ શ્રેયાંસ પ્રભુજી, ઉપજયા વિષ્ણુ સુમાતજી...ન. (૧)

નમો રે નમો શ્રી ત્રિભુવનરાયા, ખડ્ગ લંછન પ્રભુ પાયજી,
 ધનુષ ઐસી દેહમાન ચોરાશી લાખ વરસ આયુજી...ન. (૨)
 ગણધર બહુતર સહસ ચોરાશી, મુનિ શ્રમણી ત્રીન લક્ષજી,
 ત્રીન સહસ વલિ સહસગુણ્યાશી, શ્રાવક પુણ દોય લખજી...ન. (૩)
 અડતાલીશ સહસ વલિ ચોલખ શ્રાવિકા જાણો સારજી,
 સાજ અમર સુરી માનવી જાણો, શ્રી સંઘ સાનિધકારજી... ન. (૪)
 સહસ મુનિસરનૈ પરિવારૈ, પ્રભુજી શિખર સમેતજી,
 માસ સંલેખન કર પ્રભુ પુહતા, મુક્તિ મહેલ સુખહેતજી... ન. (૫)

નમો રે નમો શ્રી ત્રિભુવનરાયા

હિવ કંપિલપુર તાત ભૂપતિ, શ્રી કૃતવર્મસુ તાતજી,
 શ્યામાદેવી અંગજ ઉપના, વિમલનાથ જગતાતજી... ન. (૬)
 શૂકર લંછન સોવનકાયા, સાઠ ધનુષ દેહમાનજી,
 સાઠ લાખ વત્સરનો આયુ, શિષ્ય સત્તાવન જાનજી... ન. (૭)
 સાઠ સહસમુનિ અડસય ઈકલખ શ્રમણી શ્રાવક જાણજી,
 આઠ સહસ દોલખ, શ્રાવિકા ચૌલક્ષ સંખ્યા આણજી... ન. (૮)
 ષણ્મુખ સુરવર વિદિતા દેવી, પ્રભુજી શિખર સમેતજી,
 ષટ્કજાર સાધુ પરિવારૈ, મુક્તિ ગએ સુખ હેતજી... ન. (૯)

નમો રે નમો શ્રી ત્રિભુવનરાયા

નગરી નામ અયોધ્યા નરવર, સિંહસેન જગસારજી,
 સુજસામાત તિણે સુત જાયો, પ્રભુજી અનંતકુમારજી... ન. (૧૦)
 લંછન શ્યેન સોવન સમકાયા, ધનુષ પચાશ પ્રમાણજી,
 ત્રીસ લાખ વત્સરનો આયુ ગણધર પચવીશ આણજી... ન. (૧૧)
 છાસઠ સહસ મુનિસરસોહે, બાસઠ શ્રમણી હજારજી,
 છ હજાર લાખ દોય શ્રાવક શ્રાવકણીઈમ ધારજી... ન. (૧૨)
 ચાર લાખ વલી ચઉદહજાર એ, અંકુશાદેવી હોય જી,
 પચાલ યક્ષકૈ શ્રી સંઘ સાનિધકારી નિત પ્રતિ હોયજી... ન. (૧૩)
 આઠસે મુનિવરનૈ પરિવારૈ, શિખર સમેત પ્રધાનજી,
 માસ સંલેખન કર ગિર ઉપર પુહતા પદ નિરવાણજી... ન. (૧૪)

ઐસે ધર્મ જિણેસરસુ પુહતા પદ નિર્વાણ,
 શિખર સમેત ગિરંદ પર, નમો નમો જગભાણ... (૧)
 જગતગુરૂ ત્રિશલાનંદનજી એહની, રત્નપુરી નગરી ધણીજી,
 ભાનુરાય સુજાણ રાણી સુવ્રત માતનૈજી, ધર્મનાથ ગુણખાણ... (૧)
 જગતપતિ ધર્મ જિનેસર સાર, ધનુષ પૈતાલીશ તનુ કલ્હોજી,
 વજ્ર લંછન સુખકાર... જ. (૨)
 ચૌતીસ ગણધર મુનિ કલ્યાંજી, ચોસઠ સહસ પ્રમાણ,
 શ્રમણી બાસઠ સહસ સ્યુંજી, શ્રાવક દોય લક્ષ પ્રમાણ... જ. (૩)
 ચાર સહસ વલિ ઉપરેજી, ચોલખ એક હજાર,
 શ્રાવકણી સંખ્યા કહીજી, દશલખ આયુ વિચાર... જ. (૪)
 કિંનર સુર યત્નાસુરીજી, એક સહસ પરિવાર,
 સમેતશિખર મુગતે ગયાજી, વાંદુ વાર હજાર... જ. (૫)
 “ જગતપતિ શાંતિજિનેસર સાર ”

હત્યણાપુર વિશ્વસેનનાજી, અચિરા માત ઉદાર,
 શાંતિ જિનેસર જનમીયાજી, ત્રિભુવન જયજયકાર... જ. (૬)
 મૃગલંછન સોવન સમોજી, દેહ ધનુષ ચાલીશ,
 આયુ વરસ ઈકલાખનોજી, છત્તીસ ગણધર સીસ... જ. (૭)
 છાસઠ સહસ મુનિ છસૈજી, ઈકસઠ શ્રમણી હજાર,
 દોય લાખ શ્રાવક કહાંજી, ઉપર નેઉ હજાર... જ. (૮)
 સહસ બયાણું શ્રાવિકાજી, ત્રીન લાખ પરિવાર,
 ગરૂડ યક્ષ દેવી 'સુરીજી, શ્રી સંઘ સાનિધકર... જ. (૯)
 નવસે મુનિ પરવારસ્યુંજી, આયા આયા શિખર સમેત,
 માસખમણ કર મુક્તિમેંજી, પુહતા નિજ પદ હેત... જ. (૧૦)
 ઐસો હત્યણાપુર ભલોજી, રાજા સુર સુતાત,
 કુંથુનાથ જિન જનમીયાજી, કંચન તનુ જયા માત... જ. (૧૧)
 છાગ લંછન પૈતાલીસનો, ધનુષ દેહીનો માન,
 સહસ પંચાણવ વરસનોજી, આયુ પ્રભુનો જાણ... જ. (૧૨)

૧. દેવી.

૮

અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય સંગ્રહ

પૈતૈસ ગણધર દીપતાજી, સાઠ સહસ મુનિજીન,
 છસૈ સાઠ સહસ ભલી, શ્રમણી સંખ્યા ઠાન... જ. (૧૩)
 સહસ ગુણિયાસી લક્ષનોજી, શ્રાવક સંખ્યા હોય,
 સહસ ઈક્યાસી ત્રીન લાખનાજી, શ્રાવિકા સંખ્યા જોય... જ. (૧૪)
 સાતસૈ સાધુ પરવર્યાજી, દેવી સુરાગંધર્વ,
 કુંથુનાથ મુક્તેગયાજી માસ સંલેખણ સર્વ... જ. (૧૫)

: દુહા :

શ્રી અરનાથ જિણંદનો, કહસ્યું હિવ અધિકાર,
 શ્રોતા સુણજયો પ્રેમધર, થાસ્યૈ લાભ અપાર... (૧)

“ વીછિયાની એ દેશી ”

શ્રી અરનાથ જિનેસરૂ, જીહાં નગરી અયોધ્યા વંદ રે લાલા,
 તાત સુદર્શન માતજી, નંદા દેવીના નંદ રે લાલા... (૧)
 લંછન નંદાવર્તનો, વીસ ધનુષ દેહી માન રે લાલા,
 કંચનવરણ સુહામણો, સહસવરસ ચોરાશી પ્રમાણ રે લાલા... (૨)
 તેતૈસ ગણધર સાધુનાજી, પચાસ સહસ પ્રમાણ રે લાલા,
 શ્રમણી સંખ્યા પાંચસે, ઉપર કછુ અધિકી જાણ રે લાલા... (૩)
 ઈકલાખ શ્રાવક ઉપરૈ, વલી સંખ્યા અધિકી જાણ રે લાલા,
 સહસ બહુત્તર ત્રીનની લક્ષ શ્રાવિકા આણ રે લાલા... (૪)
 દેવ દેવી સાનિધ કરૈ, એક સહસ મુનિ પરવાર રે લાલા,
 મુક્તિ ગએ ઈણગિર પ્રભુ, કરમાસ સંલેખન સારે રે લાલા... (૫)

શ્રી મલ્લિનાથ જિનેસરૂ...

મિથિલાનગરી પ્રભાવતી રે લાલા, માતા પિતા શ્રી કુંભરાયજી,
 લંછનકલશ પચીશનો વપુ ધનુષ સોવન સમકાય રે લાલા... (૬)
 સહસ પંચાવન વર્ષની થિત, ગણધર અઠાવીસ લાલા,
 ભવિક કમલ પ્રતિબોધતા, જગનાયક જગદીશ રે લાલા... (૭)
 ચાલીશ સહસ મુનિસરૂ, શ્રમણી પંચાવન હજાર રે લાલા,
 સહસ ત્ર્યાસી લક્ષની, શ્રાવકની સંખ્યા સાર રે લાલા... (૮)

શ્રાવિકા સિત્તર સહસની, લક્ષતી ત્રીન સંખ્યા સુવિચાર રે લાલા,
સહસ મુનિ પરિવાર શું, ગએ મુક્તિ સંલેખણ ધાર રે લાલા...(૯)

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામિજી...

રાજગૃહી રાજા પિતા સુગ્રીવ પન્નાવતી માત રે લાલા,
શ્યામવરણ તનુ શોભતો, કપિ લંછન વિખ્યાત રે લાલા...શ્રી મુનિ. (૧૦)
ધનુષવીશ દેહી તણો, આયુ વત્સર ત્રીસ હજાર રે લાલા,
અષ્ટાદશ ગણધર થયાં, ત્રીસ સહસ મુનિવર સાર રે લાલા...શ્રીમુનિ. (૧૧)
શ્રમણી સહસ પચીશની, સંખ્યા બહુતર હજાર રે લાલા,
ઈકલખ ઉપરિ શ્રાવિકા, ત્રીન લક્ષ પચાશ હજાર રે લાલા... શ્રી મુનિ. (૧૨)
વરૂણયક્ષ દેવી બલી, નરદત્તા સાનિધકાર રે લાલા,
એક સહસ મુનિ પરિવારશે, ગએ મુક્તિ મહલ સુખસાર રે લાલા...શ્રી
મુનિ. (૧૩)

શ્રી નમિનાથ જિનેસરૂ...

વિજય પિતા વપ્રામાતજી, સોવન સમ શ્રી નમિનાથ રે લાલા,
નીલકમલ લંછન કહ્યો, વપુ ધનુષ પનર આયુ સાથ રે લાલા...શ્રીનમિ.(૧૪)
દશ હજાર વરસતણો, ગણધર સિત્તર પરમાણ રે લાલા,
બીઈકતાલીશ સહસ કમ્બે, સાધુ સાધવી સંખ્યા જાણ રે લાલા...શ્રીનમિ.(૧૫)
ઈકલખ સત સહસની, ત્રીન લક્ષ સહસ વલિ હોય રે લાલા,
શ્રાવક સંખ્યા શ્રાવિકા, અનુક્રમ કર સંખ્યા જોય રે લાલા... શ્રીનમિ. (૧૬)
વિચરંતા ભૂમંડલે, આયા શિખર સમેત મોઝાર રે લાલા,
બ્રહ્મકૃટિ યક્ષ ગંધારી સુરી, ઈક સહસ મુનિ પરિવાર રે લાલા...શ્રીનમિ.(૧૭)

: દુહા :

પરમેસર શ્રી પાસની, મહિમા જગ વિખ્યાત,

શિખર શિરોમણિ સહસક્ર્ણ, જગજીવન જગતાત...

ઢાળ : ૧ (આદર જીવ ક્ષમાગુણ આદર એહની)

જય જય પરમ પુરૂષોત્તમ, પારસ પારસનાથજી,
સાંવરિયા સાહિબ જગનાયક, નામ અનેક વિખ્યાતજી... (૧) જય
જય જય શિખર સમેત શિરોમણી, શ્રી સાંવરીયા પાસજી,
ભાવે સૈવે જે નર તેહની, પૂરે વાંછિત આશજી... (૨) જય

કાશી દેશ વાણારશી નગરી, શ્રી અશ્વસેન નરિંદજી,
 વામા માતા જગ વિખ્યાતા, તેહનાં સુત સુખકંદજી... (૩) જય
 પત્રગ લંછન નીલવરણ છવિ, દેહી શુભ નવહાથજી,
 આયુ ઈક્સો વરસ પ્રમાણે, ગણધર દશ પ્રભુ સાથજી... ૪) જય
 સોલ સહસ મુનિવર અરૂ, શ્રમણી કહી અડતીસ હજારજી,
 ભૂમંડલ વિચરૈ ભવિજનકું, બોધી બીજ દાતારજી... (૫) જય
 ચોસઠ સહસ લાખ ઈક શ્રાવક ગુણ ચાલીશ હજારજી,
 ત્રીન લાખ શ્રાવકણી સંખ્યા, પાર્શ્વ યક્ષ સુર સારજી... (૬) જય
 વીશ જિનેસર મુક્તે પુહતા, મહીમા થઈ અપારજી,
 તિણ એ તીરથ પ્રગટયો જગમેં, મુક્તિ તણો દાતારજી... (૭) જય
 છહરિ પાલૈ જે નર ભાવે, ભેટૈ શિખર ગિરિંદજી,
 તે નર મનવંછિત ફલ પામે, એ સુરતરૂનો કંદજી... (૮) જય
 બહુવિધ સંઘ તણી કરે ભક્તિ, સંઘપતિ નામ ધરાયજી,
 સફલ કર સંપદા નિજ પામી, જેહનો સુજસ સવાયજી... (૯) જય
 પરભવ સુરનર સંપદ પામે, જાત્ર કરે ગહગાટજી,
 સાધર્મવિચ્છલ મુનિ ભક્તિ, પૂજા ઉત્સવ થાયજી... (૧૦) જય
 ટૂંક ટૂંક પર ચરણ પ્રભુના, પૂજો ભવિજન ભાવજી,
 ધ્યાન ધરો જિનવરનો, મનમેં આનંદ અધિક ઉચ્છાવજી... (૧૧) જય
 રાસ રચ્યો શ્રી શિખરગિરિનો, સુણતાં નવનિધિ થાયજી,
 તિણ એ ભવિજન ભાવધરીને, સુણજ્યો મન થિર લાયજી... (૧૨) જય
 ખરતર ગચ્છપતિ મહિમા ધારી, જાકે જસ વિખ્યાતજી,
 યય શ્રી જિન સૌભાગ્ય સૂરીસર, અમૃત વચનસુ ગાતજી... (૧૩) જય
 તાસ પસાયે રાસ રચ્યોએ, અમૃતસમુદ્રને સીસજી,
 ગુલાબચંદ નિજમત અનુસારે, સોધ્યો વિબુધ જગીશજી... (૧૪) જય
 સંવત ઓગણીસૈ સિત્તોતરે, સુદિ વૈશાખ સુદાલજી,
 રાસ અજીમગંજમાંહિકીનો, ભણતાં મંગલ માલજી... (૧૫) જય

“ જય જય શિખર સમેત શિરોમણી ”

“ઈતિ શિખરજીકો રાસ સંપૂર્ણ”

સં. ૧૮૩૫ રા લગતા લિખ્યો, બાલુચર મધ્યેહન ઋષિ ગુલાબચંદેન
 આત્માર્થ ॥ શ્રી ॥

સમેતશિખર રાસ

૧૧

૨. શિખરગિરી રાસ

ખરતરગચ્છના જિનહર્ષસૂરિના શિષ્ય સત્યરત્નજીએ શિખરગિરી રાસની રચના સં. ૧૮૮૦ના ભાદરવા સુદ-૫ ના રોજ કરી હતી. મધ્યકાલીન કોશમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પૂ. સં. ૧૯૨૪માં હયાત હતા. પૂ. શ્રીએ સમેતશિખરની યાત્રા કરીને જે ભાવાનુભૂતિ કરી હતી તેની સ્ફૂરણાને ભાવોલ્લાસના પરિણામે આ રાસની રચના કરી હતી. આ રચનામાં કલ્પના કરતાં વાસ્તવિક અનુભવ કેન્દ્ર સ્થાને છે. ભાષા સરળ હોવાથી રાસ વાંચનારને સમેતશિખરની ભાવ યાત્રાની અનુભૂતિ કરી શકાય તેવી આસ્વાદ્ય કૃતિ છે. રાસને અંતે આપેલો સમય મૂળ હસ્તપ્રતની નકલ કરવામાં આવી તે દર્શાવે છે.

: શિખરગિરી રાસ :

॥શ્રી પારસનાથાય નમઃ ॥

॥ અથ શિખરગિરી રાસ લિખ્યતે ॥

અજતાદિક પ્રભુ પાય નમી પારસનાથ પ્રગટ,
સમેતશિખર ગિરીરાજના ગુણ ગાતા ગહગટ. (૧)
સજલ શિખર ગિરીવર સરસ ફરસ્યા પાપ પુલાય,
ટુંકે (૨) પાદુકા વાંઘા ભવદુઃખ જાય. (૨)
નામ લીયા સુખ સંપજૈ ઘર બેઠા શુભ ભાવ,
સફલ જન્મ જાત્રા કરે મનુષ્યપણા કો યેહિ દાવ. (૩)
ભવ ભવ ભમતા માનવી પામે સુખ અનંત,
સમેતશિખર ભેટેજીકો તુરત લહે ભવ અંત. (૪)
સમેતશિખર ગિરીરાયનો રચશું રાસ રસાલ,
શ્રોતા સુખ સંપદ લહે દિન દિન મંગલ માલ. (૫)
કલ્પવૃક્ષ ચિંતામણી જગ જંત્ર મંત્ર જોઈ,
એ મહિમા સહકારમી ગિર શિખર સમો નહિ કોય. (૬)

શેત્રુંજો ગિરનાર ગઢ આબુ સુખખાણ,
 અષ્ટાપદ ગિરવર ભલો તિમ એ શિખરગિર જાણ. (૭)
 શિખર સમેત સુહામણો જિંહા સિધ્ધા જિન વીસ,
 કોડા કોડી અસંખ વલી વંદુ મુની સુજગીશ. (૮)
 પ્રહ ઉઠી નિત પ્રણમીયૈ શ્રી ગિરીશિખર ગિરંદ,
 કર્મ કઠિન દહે પલકમેં થાયે પરમાનંદ. (૯)

: ઢાળ - ૧ :

શેત્રુંજો ને શ્રી પુંડરીકની ગિરી શિખરની મહિમા સુણો,
 સુશિતા ગુણ સાંપાતિક લુણો, એ ગિરી દીઠા હરખન ન માય
 ભેટતા ભવ ભય દુઃખ જાય (૧)
 મહિમા મોટી પારસ તણી તિણ દીપાયો શાસન ભણી,
 આદેય નામ કર્મ તણો ભંડાર પારસ પ્રભુની મહિમા અપાર. (૨)
 તિણથી શોભે એ ગિરીરાય જણ (૨) મુખ પારસ કહિવાય,
 શિખર ગિરિંદની મહિમા કહું તિમ તિમ મનમેં આણંદ લહું. (૩)
 મોટો ગિરીવરનો મહિમા ઘણી મુજથી કિમ કહિવાયેહ તેહ ભણી,
 તોહિ ભગતિ સગતિ મન ધરી ગિરી શિખરની કીરતીન કરી. (૪)
 પુરવ પુણ્ય તણો સંયોગ ઉચ્છ્રક આયો પરમ પ્રયોગ,
 તિમ એહના ગુણનો ગુણગ્રામ ભવિય પામે શિવપુરધામ. (૫)
 ધન ધન પુર દેસ સુરંગ જિંહા વિચર્યા પ્રભુ મન રંગ,
 ધન તે નગરી ધન તે ગામ નિત ઉઠ લીજે શિખર ગિર નામ. (૬)
 ધન ધન ભવિયણ યાત્રા કરે ધન ધન તે જિણ આણંદ ધરે,
 ધન સફલ કરે અવતાર નિજ સમકિત શુદ્ધ વિચાર. (૭)
 સમકિત પ્રાણીની પહિયાંન દેવ ધર્મ ગુરુને હિત આણ,
 પરમ પ્રમોદ કરી સદદૃહૈ તે ભવિયણ અક્ષય સુખ લહૈ. (૮)
 ગિરવર નામ સુણ્યા સુખ થાય જાણે રહીયે તિણ ગિરજાય,
 કોયલ માંડ રહી રઢ જો જિમ જિમ રાત્રિ ઉગતે ભોર. (૯)
 ગિરિવર સહસ ધન સહકાર નિરખ્યા નયણે હરખ અપાર,
 દૂર થકી ગિરિ દરસણ કરે ફરસંતા પાતક ઝડ પડૈ. (૧૦)

ગિરવર મોટો મહિમા ઘણી એહની મહિયલ લીલા સુણી,
 લાહો લીજે લિખમી તણો સફલ (૨) આતમ આપણો. (૧૧)
 પગ પગ પાણી સુખ વિશાલ કેવલી કેઉ તિલી રસાલ,
 જિમ (૨) દીઠાં હરખ ન માય જનમ (૨) ના પાતક જાય. (૧૨)
 સાવજ શોર કરે ગિરમાંહિ ગિરજંગર ગેહરી તિહાં છાંહિ,
 ભય નહિ આવે દેખ્યા તેહ પારસ નામે સુખ અછેહ. (૧૩)
 ઐસા ગિરની મહિમા કહી તો પણ કહસ્યું આગે સહી,
 સુણજો ધરમ ન પ્રેમ અપાર તેહથી પામે ભવજલ પાર. (૧૪)
 વીસ પ્રભુની સંખ્યા કહું મુનીવર ગણધર તે પિણ બહું,
 વીસ ટુંકે વીસ જિણંદ તેહની સંખ્યા કહું સુખકંદ. (૧૫)
 ટુંક (૨) શોભા કરી તે પિણ કહિસ્યે જાણણ ભલી,
 ચિત્તમે આણી ભાવ અપાર ભણતા ગુણતા ભવનિસ્તાર. (૧૬)
 હિવે સુણજો અધિકાર ચિત થિર રાખો કરો ગુણધાર,
 પ્રથમ અજિતસ્વામીનો ધ્યાન તેહથી પ્રગટે પરમ નિધાન. (૧૭)
 મન તન ઉલસે સુણતા એહ તતખિણ પાવે કરમનો છેહ,
 પાતિક ટાલી પુજા કરો તે ભવિયાગ સહ દુઃખ નિસ્તરો. (૧૮)

: દુહા :

ગિરીવર શિખર શિરોમણી વિસ ટુંક વિસ્તાર,
 તેહના ગુણ ગાવૈ જિકે પામે ઋદ્ધિ અપાર. (૧)
 નયરી અયોધ્યાનો ધણી શ્રી જિતશત્રુ નરેશ,
 વિજયારાણી શીલની શોભાકર સુરેશ. (૨)
 જિણ જાયો સુત જગધણી જિત્યા રિપુદલ જાસ,
 અજત કુંવર રાજા કીયો નામે જિસો પ્રકાશ. (૩)
 દહ દસ કેરા રાજવી આવિ લાગા પાય,
 ગુણ અનંત ભગવંતના દેખી (૨) સુખ થાય. (૪)
 રાજૈસર મહાજસ ધણી ચક્રી અજિત દયાલ,
 પર ઉપગારી મહાબલી ભેટ્યાં મંગલમાલ. (૫)

: ઢાલ - ૨ :

(કેવલજ્ઞાની પ્રમુખ તીર્થંકરની)

શ્રી અજિત જિનેસરજૈહિય કરસી, કહિસ્યુ જે અધિકારજી,
કર્મ ખપાવી સમેતશિખર પર તિરીયા ભવજલ પારજી. (૧) નમો.
નમો રે નમો શ્રી સમેતશિખર ગિરી મહિમા જાસ અપારજી,
જિમ (૨) પરમલ પસર તેહજી અધિકી પરમ ઉદારજી (૨) નમો.
દિવસ તે રાજા અજિતજી નામ પાયો મન વિસરામજી,
ભોગ ભોગવી ભ્રમર તણી પરે રાજય લીલા અભિરામજી (૩) નમો.
અનુક્રમ રહિતાં રાજય ધુરામે અવસર સંજમ પાયજી,
સગરભાઈને રાજય ભલાવી આપ મુનીસર થાયજી. (૪) નમો.
દીક્ષા લેઈ કર્મ ખપાયા કેવલ મહિમા ધારજી,
ભવિક જીવને બોધિ પ્રબોધ્યા તુરત ઉતાર્યા પારજી. (૫) નમો.
ગામ નગર પુરપટ્ટણ તારે ભવિયાણ લોકજી,
કેવલજ્ઞાન કરીને દેખે ટાલે સઘલા શોકજી. (૬) નમો.
ધન સિંહસેનાદિક ગણધર થાપ્યા પંચાણું કી સંખ્યા જાણજી,
એક લાખ મુની મુદ્રાધારી ભરીયા ગુણની ખાણજી. (૭) નમો.
ચોથે આરક મધ્યજ ભાગે અજિત હુઆ ઈણ લોકજી,
બોંતેર લાખ પુરવનો આયુ કીધા સગલા લોકજી. (૮) નમો.
કંચનવરણ શરીર મનોહર સાઢા ચારસેં ધનુષ માનજી,
ગજ લંછન પ્રભુ ચરણ વિરાજે પરમ સુધારસ વાણજી. (૯) નમો.
ત્રીન લાખ વલી ત્રીસ હજાર સાધવી સાધ્યો પંથજી,
શ્રાવક સહસ અઢાણું વલી દોય લાખની સંખ્યા સંતજી. (૧૦) નમો.
પાંચ લાખ પેતાલીસ સહસા શ્રાવકણી એતિ સારજી,
દેવિ અજિતા મહાયક્ષી હોજ્યો સાંનિધકારીજી. (૧૧) નમો.

: દુહા :

ઈણપર પ્રભુપરિવારની કહી સંખ્યા શુભજાણી
કેવલજ્ઞાન પસાય કરી તેજે ઝલહલ ભાણજી. (૧)

૧. પરિમલ (સુગંધ), ૨. ભળાવી.

શિખરગિરી રાસ

૧૫

- મહિયલ મહિમા વિચરંતા કરતાં ભવિ ઉપગાર,
 મુનીવર સાથે પરવરયા મહિમા જાસ અપાર. (૨)
 ગિરવર શિખર મહિમા સુણી ચિત્તમેં લાગી ચૂંપ,
 ઈંદ્ર ચંદ્ર સુર નર મિલ્યા આયા સઘલા ભૂપ. (૩)
 માસખમણ તપ આદર્યો સહસ મુનિ સંઘાત,
 ચૈત્રી સુદ પંચમી દિને પુહતા શિવપુર સાથ. (૪)
 જિન દિનથી એ શિખરગિર મહિમા ભઈ પ્રકાશ,
 ઘણાં સંઘ જાત્રા કરે મનની પૂરે આશ. (૫)
 ઈણપર તીરથ એ ભયો શિખર શિરોમણી સાર,
 મન વચન કાયા એ કરી કરે જાત્ર જયકાર. (૬)
 હિવે તીજા જિનવર તણી વાત સુણો સુખકાર,
 સુણતા આણંદ ઉપજે નામ લીયે ભવપાર. (૭)
 ધન (૨) રસના માહરી બોલે વયણ અનુપ,
 સફલ ઘડી સફલો જનમ સફલ ભયો અવરૂપ. (૮)

: ઢાલ - ૩ :

(શેત્રુંજે ગયા પાપ છુટીયે એહની ॥)

- શ્રી સંભવ જિનરાજની વિતક વાત વખાણેજી. (૧)
 શિખરગિરી મહિમા સુણો પ્રગટ જ્ઞાન અપારોજી,
 ફલ તેહનો મોટો કલ્હો પામે ભવનો પારોજી. (૨)
 સાવત્થીપુર રાજ્યો જિતારી નૃપ અભિરામોજી,
 સેના રાણી જગદીપતી સુન સંભવ જાયો એ નામોજી. (૩)
 તનુ સોહે કનક સમો લંછન તુરંગ પ્રધાનોજી,
 સાઢિ લાખ પૂરવ થિત કહી આયુ જ્ઞાન પ્રમાણોજી. (૪)
 સિતયાર^૧ ધનુષમાન દેહનો એક સત હો ગણધર જાણોજી,
 દોય લાખ મુનીવર કલ્યા ત્રીન લખ શ્રમણી આણોજી. (૫)
 સિત છતીસ સહસ વલી તે કહી સમણી સંખ્યા ધારોજી,
 સહસ ત્ર્યાણું ત્રીન લખ એ શ્રાવક સુવિચારોજી. (૬)

૧. ચારશો.

સિત્તર લખ સહસ છત્રીસ એ શ્રાવકણી પ્રમુખ ચારોજ,
 ત્રિમુખ યક્ષ દુરતા દેવી સંઘ સકલ આધારોજ. (૭)
 એક સહસ મુની સાથસુ માસખમણ ત્રીન વારોજ,
 શિખરગિર મુગતે ગયા મહિમા જાસ અપારોજ. (૮)
 અભિનંદન ચોથા નમુ ભણસ્યુ ચિત ઉલસાયોજ,
 ભવિયણ પિણ સુણજયો હિયે તન મન ધ્યાન લગાયોજ. (૯)
 સંવર સિદ્ધારથ નંદની સોવન કાય સુહાવોજ,
 સાર્ધ ત્રીનશત ધનુષની દેહી માન બતાયોજ. (૧૦)
 પચાસ લાખ પુર્વ આઉખો કપિલંછન સેવે પાયોજ,
 નયરી અયોધ્યા સંયમી નરનારી સહુ ગાયોજ. (૧૧)
 ગણધર ઈકસો સોલ એ ત્રિનલખ મુનીવર ધારોજ,
 છ લખ વલી તી સહસ આર્યા સંખ્યા ધારોજ. (૧૨)
 સહસ અઠયાસી દોય લખ શ્રાવક સમકિત ધારોજ,
 હજાર સતાવીસ ચઉ લખ શ્રાવિકા શીલગુણ સંભારોજ. (૧૩)
 યક્ષનાયક કાલી દેવતા નિતારા સાન્નિધકારોજ,
 એક હજાર મુની સાથશું માસખમણ તપ સારોજ. (૧૪)
 ચોથો અભિનંદન જિનવરુ સીધા શિવપુર કામોજ,
 લિખમી લીલા સંપજૈ નિત ઉઠ લીજે નામોજ. (૧૫)

: દ્રુહા :

કુંચનવરણ શરીર સા સુમતિનાથ ભગવંત,
 મેઘ નરેસર મંગલા સુત દેખી વિલસંત. (૧)
 ધનુષ ત્રીન શત દેહમાન લંછન શોભે કુંચ,
 આયુ લાખ ચાલીશ પૂર્વ બહુલા સુવ્રત સંચ. (૨)
 નિત્ય ભક્ત સંયમ લીયો નયરી અયોધ્યા ઠામ,
 ઈકસો ગણધર પરિવર્યા દેજો શિવપદ યાન. (૩)
 ત્રણ લખ વીસ સહસ મુની પણલખ ત્રીસ સહસ,
 સાધવી શ્રાવક દોય લખા વલી ઈક્યાસી સહસ. (૪)
 પાંચ લાખ સોલહ સહસ શ્રાવકણ્યા સાર,
 મહાકાલી સુર તુંબરૂ હોજયો સાન્નિધકાર. (૫)

માસખમણ તપ આદરી મુનીવર એક હજાર,
કીધો અણસણ એ ગિરી, પુહતા મુગતિ મોઝાર. (૬)
ઈણ પર પદ્મપ્રભુજી પિણ આયા ઈણ ગિરીરાય,
તેહિવ સુણજયો ચિત્ત ધરી કહિયે પ્રણમી પાય. (૭)

: ઢાલ - ચોપાઈની - ૪ :

માતા સુસીમા ધર નૃપ પિતા પદ્મપ્રભુ નામે સુત રતા,
લંછન કમલ ચરણ સુવાસ અઢારસે ધનુષ દેહી જાસ. (૧)

તીસ લાખ પૂરવ થિતિ આઉ કોસંબી નગરી અતિભલી,
ગણધર સાત અધિક સોવલી (૨) તીન લખ તીસ સહસ. (૨)

સાધ્વી ચો લખ વીસ સહસ બહુતર સહસ શ્રાવક દોય લાખ,
પાંચ સહસ શ્રાવકણી પાંચ લાખ. (૩)

કુસુમ યક્ષ 'સામાંસુરી સંઘ રક્ષા કરે આનંદ ધરી
એસો પદ્મપ્રભુ પરીવાર ભણતાં ગુણતાં લાભે પાર. (૪)

શિખર ગિર તે આવ્યા વહી અડસય ત્રિણ મુની સાથે સહી
માસખમણ તપ અણસણ આદરી શિવપુર સીધા સમેતગિરી. (૫)

ઈણ રીતે સુપાસ જિનેસ શિખરગિરી આયા સુવિશેષ
તેહની મહિમા સુણો રસાલ સુણતાં થુણતા રહે ખુશાલ. (૬)

શ્રી સુપાસ કંચન સમ કાય, પ્રતિષ્ઠિત પિતા પૃથ્વી પ્રભુ માય,
લંછન સ્વસ્તિક ચરણ ધરંત વીસ લાખ પૂર્વ આયુ સુખ સંત. (૭)

ધનુષ દોયસે દેહિમાન, અવસર સંચમ આયા જામ,
પુરી બનારસી ઉત્તમ ઠામ પંચાણું ગણધર વિચરે સ્વામ. (૮)

બિલખ સાધુ સમણી ચતુલાખ તીસ હજાર વલી તિહા લાખ,
સહસ સત્તાવન દોય લાખ વલી શ્રાવક જાણો મનનીરલી. (૯)

ચાર લાખ ત્રિયાણું હજાર શ્રાવકણ્યાં જાણીજે સાર,
માતંગ યક્ષ સાંતા સુરી ભક્ત ને પિણ જિન સાનિધકરી. (૧૦)

પ્રભુજી આયા શિખર ગિરીરાય પંચસયા મુની સાથ સહાય,
પુહતા મુક્તિ પંથ મહારાય નામ લીયા પ્રભુ નવનિધ થાય. (૧૧)

૧. શ્યામાદેવી. (અચ્યુત)

આહી રીતે ચંદ્રપ્રભુ અવતાર લીનો મે પિણ ભવજલ પાર,
 તેહિજ ચઢિયા પદ નિર્વાણ તે કહિસ્યુ ભવિ રાખો ભાવ. (૧૨)
 ચઢતો મનુષ્ય તણો છે દાવ માનવ વિણ નહિ ધર્મ સંયોગ,
 ધર્મ વિના નહિ ભોગોપભોગ. (૧૩)
 આઠમ પ્રભુની પહિવજે સુણો ગુણતા મનમેં ઉલટ ઘણો,
 તિમહીજ મન રાખો થિર ઠામ અનુક્રમે પાયો પરમ નિધાન. (૧૪)
 ચંદ્ર લંછન ચંદ્રવરણ સમાન, ધનુષ દોઢસે દેહીમાન. (૧૫)
 દસ લખ પૂર્વ આયુ થિત જાણ, દીક્ષા લીધી ચંદ્રવરણ પુર સ્થાન,
 ત્રિયાણુ બે ગણધર એ જાણ દુર હરો સહુ દુઃખની ખાણ. (૧૬)
 દોય લખ સહસ પચાસ મુની શ્રમણી ત્રીન લખ અસી સહસ ભલી,
 શ્રાવક દોય લાખ પચાસ સહસ, શ્રાવિકા ચોલખ ઈકાણું સહસ. (૧૭)
 દેવી ભ્રૂકૃટી વિજય સુરરાય સંઘ સહુ સાનિધ કહિવાય,
 ઈણ અનુક્રમ પ્રભુ આવ્યા ગિરી મુનીવર સહસ સાથે પરવરી. (૧૮)
 માસખમણ તપ કરી મુગતે ગયા શિવપદ લીલા ગ્રહી ગહગયા,
 હિવ સુવિધની સુદ્ધ સુભ કહું જિમ અધિકો આણંદ લહું. (૧૯)

: દુહા :

સુખદાયી જિનવર સુવિધ રજતવરણ સમ ગાત્ર,
 શ્રી રામા સુગ્રીવસુ માતા દીપ જલહલ પાત્ર. (૧)
 આયુ લાખ પૂર્વ દોય દેહિ ધનુષ સો એક,
 કાલંતર સંયમ લીયો છટ તપ સુવિવેક. (૨)
 નયર કાકંદી ઈણ પરે ગણધર કીયે અઠાસ,
 દો લખ સહસ વીસ મુની ત્રીન લખ સાધ્વી જાસ. (૩)
 દોય લાખ ગુણનીસ સહસા શ્રાવક સમકિત ધાર,
 ચઉ લખ ઈકોતેર સહસ ઈમ શ્રાવકણી સાર. (૪)
 અજિત યક્ષ સુતારા સુરી દિન (૨) હોજયો દયાલ,
 શ્રી સંઘને સાનિધ કરો પગ (૨) મંગલ માલ. (૫)
 પ્રભુ સાથે મુનીવર સહસ માસખમણ જાણ,
 સમેતશિખર મુગતે ગયા ઉત્તમ પદ નિર્વાણ. (૬)

૧. હવે.

શિખરગિરી રાસ

૧૯

ઈમહિ જ શીતલનાથ પ્રભુ સબલ જોરકર સાર,
કર્મરિપુદલ જીપીયા પુહતા મુક્તિ મઝાર. (૭)
તે પિણ કહતા ઉમટયો મન માહરો ઈક રંગ,
સુણજો ધ્યાન લગાય કર કરજો મત કોઈ ભંગ. (૮)
પરમ પુરુષ ગુણ ગાવતા થાયે પરમાનંદ,
ત્રિકરણ શુદ્ધ ચિત્ત ધરો જાવે ભવ ભય ફંદ. (૯)

: ઢાલ - ૫ :

(સહસ્રફણા પ્રભુ પાસજી એ ત્રીન અવધારજી,)

શ્રી શીતલ જિનરાયજી દંદરથનંદનો નંદજી લંછન શ્રીવચ્ચ સુંદરુ
પ્રણમીજે સુખકંદજી મહારો મનડો શિખરજી સે મોહોજી
મારો મનડો અષ્ટાપદ મોહો આંકણી (૧) મહારો.
કંચન સમ પ્રભુ તનુ સહી એક લખ પૂર્વ આયુજી,
નેવું ધનુષમાન દેહિનો ભેટતા પાપ પુલાયજી. (૨) મહારો.
છઠ તપે સંયમ લીયો ભદ્રલપુર શુભ ઠામજી,
ઈકયાસી ગણધર દિનકરું દેજો શિવપુર ધામજી. (૩) મહારો.
એક લખ મુનિ ષટાધિક કહ્યા સમણી ઈક લખ ધારજી,
સહસ નિવ્યાશી દોય લખ શ્રાવિકા સુચી ગુણ સારજી. (૪) મહારો.
સહસ અઠાવન ચઉ લખ શ્રાવકા સંખ્યા જોયજી,
દેવી અશોકા બ્રહ્મ યક્ષ શ્રી સંઘ સાનિધ જોયજી. (૫) મહારો.
એક સહસ સાધુ પરવર્યા આયા શિખર ગિરિંદજી,
માસખમણ તપ અણસણ્યો પુહતા મુગતિ જિણંદજી. (૬) મહારો.
ઈણ પર શ્રી શ્રેયાંસજી વિષ્ણુ નરેસર નંદજી,
વિષ્ણુ માતા કે કુખથી ઉપનો અભિનવ ઈંદજી. (૭) મહારો.
ખડગી લંછન પ્રભુ ચરણેમે કંચન વરણી કાયજી,
અસી ધનુષમાન દેહરો ચોરાશી લાખ વર્ષાયુજી. (૮) મહારો.
સંયમ પ્રભુજી આદર્યો ગણધર બિહોતર સારજી,
સિંહપુરી નયરી ભલી બોલો જય જયકારજી. (૯) મહારો.

સહસ ચોરાશી મુનિ કહ્યા સમણી તીસ સહસ ઈક લાખજી,
 ગુણ્યાશી સહસ તેરે અધિકા વલી શ્રાવક દોય લાખજી. (૧૦) મ્હારો.
 ચઉ લખ અડતાલીસ વલી સહસ શ્રાવકણ્યાં સારજી,
 યક્ષે સુર દેવી માનવી હોજયો સાનિધકારજી. (૧૧) મ્હારો.
 એક સહસ મુની સાથથી નિરખ્યો શિખર સ્વરૂપજી,
 એસે પિણ પ્રભુ વિમલજી આવ્યા શિખર સમેતજી,
 તે પણ ભાવે વંદીયે ભક્તિ કરો સુખહેતજી. (૧૨) મ્હારો.
 રાજા કૃતવર્મ રાજ્યો શ્યામા રાણી કંતજી,
 વિમલ નામે સુત જનમીયો કાંચન સમ શુભ કાંતજી. (૧૩) મ્હારો.
 લાંછન શૂકર સુંદરૂ સાઠ ધનુષ ઉન્નત કાયાજી,
 સાઠ લાખ વર્ષનો આઉખો સંચમ છઠ તપ સુખદાઈજી. (૧૪) મ્હારો.
 કંપિલપુરના નાથ રે ગણધર સત્તાવન સારજી,
 ગુણ અગાધ લબ્ધે ભર્યા મહિમા અગમ અપારજી. (૧૫) મ્હારો.
 અડસઠ સહસ મુની ભલા સમણી અડસય સહસ દો લખજી,
 શ્રાવિકા ચોવીસ સહસ ચઉલખજી. (૧૬) મ્હારો.
 ષણ્મુખ યક્ષ વિદિતા પુરી સંઘ સહુ સાનિધકારજી,
 છ હજાર મુનીયે પરવરયા આયુ શિખરગિરધારજી. (૧૭) મ્હારો.
 માસખમણ તપ આદર્યો પુહતા શિવપુરવાસજી,
 સત્યરત્ન ઈમ વિનવે પુરો વાંછિત આશજી.જ (૧૮) મ્હારો.

: દુહા :

- હિવં અનંત ભગવંતના ગુણ ગાઉ સુખકાર,
 સુજજ્યો ભવિજન હિતધરી સમકિત કે ગુણધાર. (૧)
 સિંહસેન સુજસા તિણે જાયો અનંતકુમાર,
 પુરુષોત્તમ પ્રગટો પ્રગટ શ્યેન લંછન શ્રીકાર. (૨)
 તીસ લાખ સંવચ્છર કહ્યા પ્રભુ આયુ નિરધાર,
 પચાસ ધનુષ કંચનવરણ દીપે પ્રભુ દીદાર. (૩)
 છઠ ભત્ત સંચમ લીયો નયરી અયોધ્યા રાય,
 ગણધર પચાસ પ્રગટ દીઠાં હરખ ન માય. (૪)

છસઠ હજાર મુનીસરું બાસઠ સહસ્ર સમણી હોય,
 છ હજાર દોય લખ શ્રાવકા ભાખ્યા ગ્રંથે જોય. (૫)
 ચાર લાખ ચઉદે સહસ્ર શ્રાવકણ્યાં સાર,
 અંકુશા સુરી પાતાલ યક્ષ હોજ્યો સાનિધકાર. (૬)
 સત સહસ્ર મુની સાથસુ આયા શિખર સમેત,
 માસખમણ અણસણ કરી પુહતા શિવપુર ખેત. (૭)

એસે ધર્મ જિનેસરું ઈણ પર શિખર ગિરિ આય,
 ભવિજન વંદો ભાવથી પાપ પડલ સહુ જાય. (૮)
 રત્નપુરી નયરી ધણી ભાનુરાય સુજાણ,
 રાણી સુવ્રતા તસ સુત ધર્મનાથ ગુણ ખાણ. (૯)
 વજ્ર લંછન પેતાલીશ ધનુષ પ્રભુનો દેવી માન,
 છઠ સહિત સંયમ લીયો ગણધર તિયાલીસ જાણ. (૧૦)
 ચોસઠ હજાર મુની કહ્યા સમણી બાસઠ હજાર,
 શ્રાવક દોલખ ચઉ સહસ્ર શ્રાવિકા ચોલખ તેર હજાર. (૧૧)
 પ્રભુ આયુ દસ લાખ વરસનો કહ્યો ગ્રંથે અનુમાન,
 કિન્નર સુર દર્પા સુરી હોજ્યો સંઘ સુખદાન. (૧૨)
 એક સહસ્ર મુનિ પરવરયા માસખમણ તપ કીધ,
 સમેતશિખર મુગતે ગયા જાણે લોક પ્રસિદ્ધ. (૧૩)
 હિવે સુણો શાંતિનાથ રો ગુણ સબ જગત વિખ્યાત,
 તો પિણ મુજ મન ભક્તિ કરે સ્તવના સહસ્ર સુહાત. (૧૪)

: ઢાલ - દ :

રાણપુરો રલિયામણો રે લાલ એ.
 સમેતશિખરગિરી ભેટીયે રે લાલ એ.
 ભવ ભય વારક જોય સુખકારી રે,
 ભવ્ય મનોરથ પુરવે લાલ રે,
 ઘર ઘર મંગલમાલા સુ (૧)

શાંતિ જિનેશ્વર વંદીયે રે લાલ સોવન સમ પ્રભુ કાય સુ,
 વિશ્વસેન અચિરામાતનો રે લાલ શાંતિસર મહારાય સુ. (૨)

મૃગલંછન હથણપુર ભલો રે લાલ દેહી ધનુષ ચાલીશ સુ,
 આયુ વર્ષ એક લાખનો રે લાલ છઠ તપ સંયમ પાલીશ સુ. (૩)
 ગણધર છતીસ ગુણે ભર્યા રે લાલ બાસઠ સહસ એ સાધુ સુ,
 છસે ઈક સઠ સહસ સુહામણી રે લાલ સમણી શિવપુર લાખા સુ. (૪)
 શ્રાવક દોલખ નેઉ સહસ છે રે લાલ નિર્વાણ ગયે સબ ભાખા સુ,
 ગરૂડ યક્ષ નિર્વાણ સુરી રે લાલ નવસય મુની પરવરયા સુ. (૫)

માસખમણ કરી શિખરે ચઢયા રે લાલ પુહતા મુગતિ મઝાર સુ,
 એસે કુંથુ જગ આવીયા રે લાલ જયા રાણી હિતકાર સુ. (૬)
 તિણે કુંથુનાથ સુહામણો રે લાલ સુત જાયો સુખપાલ સુ,
 કંચનવરણ તનુ દીપતા રે લાલ છાગ લંછન ઉજમાલ સુ. (૭)
 દેહિ ધનુષ પેતીસની રે લાલ સહસ પંચાણું વર્ષ આયુ સુ
 છઠ તપ કર સંયમ લીયો રે લાલ પેતીસ ગણધર મન ભાય સુ. (૮)
 સાઠ સહસ પ્રભુની સમણી કહું રે લાલ છસ્સે સાઠ હજાર સુ,
 એક લખ ગુણયાસી સહસ શ્રાવક ભલો રે લાલ ત્રીન લાખ ઈકયાસી
 હજાર. સુ. (૯)

શ્રાવિકા પિણ એતી ભલી રે લાલ બલાસુરી ગંધર્વ યક્ષ સુ,
 ઈણ પર અરનાથ આવીયા રે લાલ દેવી માતા નંદ દક્ષા સુ. (૧૦)

સુદર્શન રાય સુખ ઉપનો રે લાલ દેખી અભિનવ ચંદ સુ,
 કંચન વપુ સોહામણો રે લાલ, લંછન દીપે નંદાવર્ત સુ. (૧૧)
 દેહી ધનુષ તેત્રીશની રે લાલ, સહસ ચોરાશી વર્ષ આયુ સુ,
 સંયમ છઠ તપ સંયમ લીયો રે લાલ, ગણધર ભયે તેત્રીસા સુ. (૧૨)
 સાધુ સહસ પચાસ કહ્યો રે લાલ શ્રમણી સાઠ હજાર સું.
 સહસ ચોરાશી અધિક કહ્યો રે લાલ ઈકલખ શ્રાવક સારા સુ, (૧૩)
 સહસ બહુત્તર ભલી કહી રે લાલ શ્રાવકણી ત્રીન લાખ સુ.
 ઈમ સંખ્યા સબ જાણજયો રે લાલ આગમ માંહે સાખ સુ. (૧૪)
 યક્ષ અસુર ધારીણી સુરી રે લાલ સંઘ સહુ સાન્નિધકાર સુ,
 એક સહસ મુની સાથે લીયા રે લાલ પહુતા શિખર મઝાર સુ. (૧૫)

માસખમણ તપ અણસણી રે લાલ સિદ્ધ વરી સુખકાર સુ,
 સત્યરત્ન લહી સંપદા રે લાલ ઉતર્યા ભવજલ પારા સુ. (૧૬)
 ઈણગિરી મલ્લિ પ્રભુ આવીયા રે લાલ તે પિણ હિવે કહિવાય સુ,
 નીલવરણ તનુ શોભતા રે લાલ પ્રભાવતી રાણી કુંભરાયા સુ. (૧૭)
 લંછન કલસ ધનુષ પયવિશનો રે લાલ સહસ પચાવન આયુ માણ સુ
 અક્રમ તપ સંયમ લીયો રે લાલ ગણધર અઠયાવીસ જાણ સુ (૧૮)
 સહસ ચાલીસ મુની ધારજયો રે લાલ. નયરી મિથિલા સાલ સુ
 પંચાવન સહસ સાધ્વી ભલી રે લાલ શ્રાવક ઈક લખ ત્ર્યાસી હજાર સુ. (૧૯)
 તીન લાખ સિત્તર સહસ શ્રાવકણી સહિ રે લાલ ધરણી પ્રિયા સુર કુબેર સુ
 એક સહસ મુનીયે પરવર્યા રે લાલ માસખમણ તપ મેર સુ. (૨૦)
 સમેતશિખર મુગતે ગયા રે લાલ પામ્યા ભવનો પાર સુ
 સત્યરત્ન શિવસંપદા રે લાલ વરિયા પરમ ઉદાર સુ. (૨૧)

: દુહા :

મુનીસુવ્રત હિવે સાંભલો પદ્મામાત સુમિત્ર તાત
 શ્યામ વરણ તનુ ગહૈ કપિ લાંછન વિખ્યાત. (૧)
 ધનુષ વીશ દેહિ તણો આયુ વર્ષ તીસ હજાર,
 છઠ તપે દીક્ષા ગ્રહી રાજગૃહી પુર સાર. (૨)
 ગણધર અઠારે ગુણભર્યા તીસ સહસ મુની જાસ,
 સમણી સહસ પચાસ એ ફલે મનોરથ આસ. (૩)
 શ્રાવક ઈકલખ બોતર સહસા શ્રાવકા તિલખ પચાસહજાર,
 વરુણ યક્ષ નરદત્તા સુરી હોજયો સાનિધકાર. (૪)
 એક હજાર મુની સંપદા મલી એ ક્રીધો માસ તપ જાણ,
 સમેતશિખર શિવપદ લલ્લો પહુતા મુક્તિ સુ ઠાણ. (૫)
 વપ્રા માત વિજય તાત સુતા કંચનસમ જિન કાયા,
 નીલકમલ લાંછન સહિતા શોભે શ્રી નમિરાયાજી. (૬)
 આયુ દસ હજાર વર્ષ ધનુષ પંચદસ દેહ,
 છઠ તપ સંયમ અણુ ભર્યો નયરી મિથુલા જેહ. (૭)

સમદશ ગણધર વીસ સહસ મુની, સમણી સહસ
ઈક્યાલ, શ્રાવક ઈક લખ સિત્તર સહસા.

શ્રાવકા ત્રિણ લખ સહ અડ્યાલ. (૮)

ભુકૃટી યક્ષ ગંધારી સુરી સંઘ સહુ સાનિધ કરે,
મુનીવર એક હજારથી માસખમણ શ્રીકાર. (૯)
સમેતશિખર મુગતે ગયા ઉતર્યા ભવજલપાર
સત્યરત્ન પ્રણમે સદા તે લહે શિવસુખકાર. (૧૦)

વસ્તુ

પાર્શ્વ જિનવર(૨) તીર્થ અધિપતિ પાર્શ્વનામે ઉલખો, તે કહું બહુ ગુણ
સુણો ભવિયણા ચિત્ત રાખી મન વિશે, વાણારસી નયરે વામાનંદન
અશ્વસેનરાય કુલ ચંદલો, શ્રી સમેતશિખરે ભક્તિ ઉપરે પાર્શ્વપ્રભુ
ત્રિભુવનતિલો (૧)

પન્નગ લાંછન નીલ વરણો સૌમ્યદ્યુતિ સુંદર છાજૈ વરસ એકસો, આયુ
ધારા દેહી નવહ છવિ રાજૈ તપ અઠમ ઈદિખ્યાવરીએ, ગણધર દસ
પરીવાર/સોલસહસ મુનીવર ભલા, આર્યા અડતીસ હજાર.(૨)

એ ગણધર દસ પરિવાર એક લખ ચોસઠ સહસ શ્રાવક જયકારો, તીન
લખ ગુણ ચાલીસ સહસા શ્રાવકણ્યા સારો, પાર્શ્વયક્ષ સુરરાજ પન્નાવતી
કહિયે, તેતીસ મુનીવર સાથ શિખર, સમેતે લહીયો. (૩)

માસખમણ તપ અણસણીએ શિવપુર લીયો વિશ્રામ, સત્યરત્ન યાત્રા
કરે સફલ જન્મ શુભકામ. (૪)

: ઢાલ - ૭ :

શેત્રુંજે જાત્રા કરું એ(એ) સફલ જન્મ યાત્રા કરું એ
થાએ (૨) મંગલમાલ શિખર ગિર યાત્રા કરું એ,
ફલિયા મનોરથ માલ સિ.(૧)

પૂણે સંઘસે ચાલીયે એ કરિતાં ભવિ ઉપગાર,
ષ્ટકાયની રિક્ષા પાલનાએ વિનય ધરો શિણગાર. સિ. (૨)
દેહરાસર સાથે ધરીએ ભક્તિ કરું નિસદીસ. સિ.
પાલું છહરી ભાવસુ એ ધ્યાન ધરું જિનવીસ સિ. (૩)

૧. દીક્ષા, ૨. રક્ષા.

- ૧સિંઘની દાન મહિમા ઘણીએ ચઢતાં ભાવ અપાર સિ.
 સાધુ સર્વ સંતોષીએ એ સાહમી તણી કીજે સારા સિ. (૪)
 સાધુ ભકિત સુધ નિરમલ ધરું એ ધર્મરંગ રસ પુર સિ.
 શિખર ગિરના ધ્યાનથી એ પ્રગટે જ્ઞાન અંકુર સિ. (૫)
 વાટ વિથે જૈ રજ ઉડે એ દેહિ કે નિરમલ થાય સિ.
 ગિરિવર નિરખું દૂરથીએ, દુર્ગતિ દૂરપલાય (૬)
 થાલ ભરી મોતીયા તણી એ વારૂ શિખર ગિર રાયા.
 પૂજા કરું તિહાં અતિ ભલીએ મોતીયા લેઈ વધાઈ સિ. (૭)
 બહું ભક્તિ મહિમા કરીએ જાગરણ કીજે રાત્રિ સી.
 સાહમી વચ્છલ વલી કીજીએ એ પોષ્યો(૨) સાધુજનો પાત્ર. (૮)
 ઈમ કરતાં ઉચ્છવ ઘણા એ આયા મધુવન માંહિ સિ.
 હરખ્યા સહુ સંઘ ઉતરયા એ ગહરી રુખારી છાંહ સિ. (૯)
 સુમતિ ગુપ્ત મનમેં ધરીએ નિરમલ શીલ સુરંગ સિ.
 મધુવન પ્રભુ દરસન કરું એ ભક્તિ ધરું ચિત્ત ચંગ સિ. (૧૦)
 હિવે શિખર ગિર પાજે ચઢું એ વાંદુ વીશ જિણંદ
 ગંધર્વનાલો નિરખીયીએ ગર્જરવ સંભલાય સિ. (૧૧)
 વલી શીતાનાલો આવીએ એ તિહાં વિશ્રામણ થાય. સિ.
 તિહાં અધિષ્ઠાયક પૂજિએ એ ધ્યાવો નિરમલ નીર સિ. (૧૨)
 જયણાસુ અંગ ધોઈએ એ પહિરો ઉજલ ચીર સિ.
 મનશુધ ભાવ ધરી ઘણોએ સાથે લેઈ અષ્ટ વિધાન સિ. (૧૩)
 જેસે ઉગ્રસેનની પરે એ ચઢીએ થઈ સાવધાન સિ.
 મુખથી જય(૨) ઉચરે એ ધરીએ મન સુધ ધાન સિ. (૧૪)
 પ્રેમધરી ગિરવર ચઢયા એ વાંદ્યા કુંથુજિનેશ સિ.
 તિહાથી અનુક્રમ પૂજિએ ભેટયા પાસ જિનેશ સિ. (૧૫)
 તિહાથી ફિર પાછા આવવા એ વાંદ્યા (૨) પદ્મપ્રભુ સ્વામ સિ.
 તુરત ચઢયા મેઘાડંબરે એ સાર્યા આતમ કામ સિ. (૧૬)

૧. સંઘ.

ધન (૨) સફલ તે ઘડીએ ધન દિન ઉગો આજો સિ. (૧૭)
 વીસ ટુંક ઈમ પૂજીયે એ જઈયે શિવપુરરાજ સિ. (૧૭)
 જિનમંદિર આવીયા એ પ્રણમી જે વલી વીસ સિ. (૧૮)
 અડવિધ સમદસ પૂજિયે એ સફલ ફલી સહુ આસ સિ. (૧૮)
 મનના મનોરથ સહુ ફલ્યા એ લીધો લક્ષ્મીનો લાહો સિ. (૧૯)
 સનાત્ર કરે ગંધોદક જલે એ ઈણ પર કરું ઉચ્છાહા સિ. (૧૯)
 યાત્રા કરી પાછા ઉતર્યા એ વુઠા(૨) મોતીડા મહા સિ. (૨૦)
 સાધુ સાહમી સંતોષીયા એ દીધો દાન અછેહ. (૨૧)
 બાર કોસ પ્રદક્ષણ ફિરે એ વિચમેં કરી વિશ્રામ સિ. (૨૧)
 ઈણ પર શિખર યાત્રા કરીએ સિધા વંછિત કામ સિ. (૨૨)
 પગ પગ મંગલ કીજીયે એ પગ(૨) દીજે દાન સિ. (૨૨)
 કુશલ ક્ષેમ ઘર આવીયા એ થાએ પુન્ય નિદાન સિ. (૨૩)
 સંવત અઢાર અસી સમે એ ભાદ્રવ ધવલ શુભ દિસ સિ. (૨૩)
 તિથી પંચમી વલી અતિ સાંભલતા સુજગીશ સિ. (૨૪)
 ખરતર ગચ્છપતિ શોભિતા એ શ્રીજિન હર્ષ સુરીશ સિ. (૨૪)
 સુપસાયે ગિરી ભેટીયે એ શિખર સમેત ગિરીશ સિ. (૨૫)
 સત્યરત્ન પ્રણમે સદા એ શિખર ગિરી સુખકાર સિ. (૨૫)
 કરજોડી વિનતી કરું એ ભવ (૨) પાર ઉતાર સિ. (૨૬)

ઈતિશ્રી શિખરરાસ સંપૂર્ણ

સંવત ૧૯૨૩ રા ફાગુણ સુદી-૩

(રાસની નકલ કર્યાનો સમય)શ્રીપારસનાથજી

લિ. પં. ચોથમલ જોધપુર મધ્યે.

૩. સમેતશિખરનાં સ્તવનો

વિવિધ કવિઓએ સમેતશિખરનાં એક બે સ્તવનો રચ્યાં છે. તેમાં કવિ હીરઝૂચિએ આવા મહાતીર્થમાં નિર્માણ પામેલા ૨૦ તીર્થકરોનાં સ્તવન રચ્યાં છે. તે કેલાસ સાગર સૂરિ જ્ઞાન મંદિરમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી હસ્તપ્રતને આધારે પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે.

પૂ. મુનિશ્રી હીરઝૂચિ તપગચ્છની વિજયપ્રભસૂરિની પરંપરાના ઉદયઝૂચિ, તેજઝૂચિના શિષ્ય હતા. પૂ. શ્રી એ સમેતશિખર ઉપર નિર્વાણ પામેલા અજિતાદિક ૨૦ તીર્થકરોના સ્તવન, ગેય દેશી અને પદ્યાવલીઓના બંધમાં સંવત ૧૭૧૭માં રચ્યાં છે. એટલે ઉપલબ્ધ અને સ્તવનોની તુલનામાં આ સ્તવનો પ્રાચીન કાળનાં છે.

આ સ્તવનો પદ રચના સાથે સામ્ય ધરાવે છે. તો વળી સ્તવનમાં બંધારણ પ્રમાણે ઓછામાં ઓછી પાંચ ગાથાના સ્તવન છે. જ્યારે પદમાં ઓછામાં ઓછી ત્રણ ગાથાનું ધોરણ છે. કવિના સ્તવન આકારની દૃષ્ટિએ પદ છે તો વક્તવ્યની દૃષ્ટિએ સ્તવન છે. વિશેષ ગાથાઓ હોઈ શકે છે. આ માટે કવિના કર્તૃત્વ પર આધાર છે.

: દુહા :

ગુણ ગુરુઆ ગુરુને નમું પ્રણમું સરસ્વતી,
માત મયા કરીઈ ઘણી આપો અવિરલ મતિ. (૧)

સમેતશિખર સોહામણો વીશ તીર્થકર કામ,
શિવનગર મારગ ભલો સિદ્ધ શિખર ઈણ નામ. (૨)

અજિતનાથસુ આદિ લે પાર્શ્વનાથ નામ,
તીર્થકર વીશે થુણું, બાંધી સુગુણી નામ. (૩)

: ઢાલ - ઈડર આંબા આંબલીરે એ દેશી :

સ્વસ્તિશ્રીયુત વંદિને રે જિનવર કેરા પાય
સમેદગિરીનો ધણીરે દુનીયામેં દુજો કહાય (૧)
અજિતજિન તુમશું અવિહડ નેહ,
તુમશું અવિહડ નેહલો રે, જયું ભૂમંડલ ગેહ (૨)
અજિતજિન (-આંકણી.)

તીન ભુવન વિચિં તે સમેરે તાર્યા લોક અનેક,
તિણવેલાએ તિણ સમેરે, નાયો મુજને વિવેક. (૨)
આદિ અનંત નિગોદમેં રે વસિઉ વાર અનંતા
બિતિ ચઉરિન્દ્રી પૂરતો રે ભવ જાણો ભગવંત. (૩)
દેવતા નારકી નરભવિ રે સુખ દુઃખ પામ્યા અપાર
સદ્ગુરુના યોગથી હિવે રે જાણો ધરમ વિચાર. (૪)
અબ તારી શકે તો તારીઈ બિરુદ વડારે સંભાલિ
શરણે આયા તો ભણી રે હીરસુ નેહ નિહાલી. (૫)
ઈતિશ્રી અજિતનાથ સ્તવન.

: ઢાલ - મેઘમુની કાંઈ ડમડોલે રે. એ દેશી :

સ્વામી સંભવ વિનતી અવધારો મોરી હો
સ્હેજે પાઈ સંસારમેં એ સેવા તોરી હો
સંભવજિન મોરા હો હું ચલણ ન છોડું તોરા હો (૧) આંકણી
સહજ સોભાગી તું નિરાગી વડભાગી કહાઈ હો
સુરદ્રુમ છોડી આંકડા કુણ સેવે જાઈ હો (૨)
હરિહર દેવ પુરંદર મીઠા અંતરગતિસુ ધીઠા હો
અંતર સરસવ મેરૂ જયું મેં પરતિખ દીઠા હો (૩)
અગમ રૂપઅગોચરે ગતિ તાહરી દીસે હો
નામતિસે પરિણામ સું, તું વિશવાવીસે હો (૪) સં.
એહવા વિભૂતિ શોભતો તું શિવનો સહાઈ હો
અંતરમતિ કો લેખ દો હરિચિત્ત લાઈ હો (૫) સં.
ઈતિશ્રી સંભવનાથ સ્તવન.

: ઢાલ - આશાવરી :

અભિનંદન જગવંદન સાચો મે નંદન છું તોરો રે
આપે આપનો બિરુદ સંભાલો કાજ સમારો મોરો રે (૧) અભિનંદન
આપ કમાઈ કીધી રે બાલપણાથી પાલી પોષી, અંતે સુતને દીધા રે (૨) અભિનંદન
યાલોકીક કહી જે જગમેં પિતા વિભૂતિ સુવિલસીરે
તુમ સેવાય તણી આ સંપત્તિ મો પ્રતિ એ કબ મિલસી રે (૩)
નિરધારી અકેલો જનમે હાસાનો કારણ હોઈ
ભવ ભમતાલિ આજ તું દીઠો પારતિખ પ્રેમ પજોઈ રે (૪)
હિવ તુજ શરણે આઈ બેઠો બાહ્ય ગ્રહ્યાકી લાજ રે
હીરસુ હાર લગાઈ સમજો સારો વાંછિત કાજ રે (૫)
ઈતિશ્રી અભિનંદન જિન સ્તવનં.

: ઢાલ - કોઈ જો ભૂલો મન સમજાવે હો । એ દેશી.

કુમતિ કદાગ્રહ ભાગી હો મોરી કુમતિ કદાગ્રહ ભાગી હો
સુમતિ સુમતિ કરી સાહિબ મિલીયો ભાગ્ય દિશા ભલે જાગી હો.
મોરી કુમતિ (૧)
આપ નિરંજન ભવભયભંજન પુદ્ગલ પ્રેમશું ત્યાગી હો
જનમ મરણ ભય શોક નિવારક આપહી સદા સોભાગી હો. (૨)
નિરૂપમ જ્ઞાની નહિ અભિમાની અંતરગતિ જાકી જાગી હો
પ્યારે દુર કરી મોહરમણીયા શિવરમણી હાથે લાગી હો (૩)
નાથ સુમતિ સાહિબ મુજ મિલીયો નાયક નેહ નિરાગી હો
પ્રભુજીસું એક તારી કરંતા હીર થયો વડભાગી હો (૪) મોરી.
ઈતિશ્રી સુમતિનાથ સ્તવન

: ઢાલ - શીલ સુરંગી ચૂનડી એ દેશી :

પદ્માસન આસન ભલે, જિન બેઠા શોભે ગાત રે લાલા
તેજ પ્રતાપે દીપતી, સુરિજસ શોભા થાત રે લાલા (૧)
પદ્મપ્રભુજી સું મન વસ્યો, તન વિકસે દેખી દિદાર રે લાલા
અંગોઅંગ મિલાવતા, તવ સીજે કામ હજાર રે લાલા (૨)

એહવો કો આવી વિચી મિલાવે, મોહન સામી રે લાલા
લાખેણા કરું લૂંછણા, બલિહારી જાઉ તસ નામિ રે લાલા (૩)
મન પસરે જયું માહરો, તિમજો એ કર પસરંત રે લાલા
દુર થકી તુમ નેડો રહી, તુમ ચરણાબિચ વિલગંત રે લાલા (૪)
એકમના જે આદરે, પદ્મપ્રભુજી સું પ્રિતી રે લાલા
હીર કહે કરજોડી બે, જગમાંહી બડી પરતીત રે લાલા (૫)

ઈતિશ્રી પદ્મપ્રભજિત સ્તવનં.

: ઢાલ - રાજાની રાણી પાણી સંચરજી એ દેશી :

પાસ સુપાસની રાખી એજી, ઉત્તમ સંગતિ એહ
કુણપિતા કુણમાત સહોદરા રાજા, કુણપ્રિયા રાખણ નેહા (૧)
એહ સંસાર અસાર છેજી સ્વારથીયો સબ કોચ
પ્રાણપ્રિયા કરી માનતોજી સુરીકંતાજીઉ જોચ (૨) પા.
આશ આસંગે કરી જીવનેજી કુણ કરે મોહ જંજાલ
સાર સંસારમેં એ અછેજી અડવડિયા પ્રતિપાલ (૩) પા.
લાયક સાહિબ સાતમોજી, પૂતિરુખો હોવે આજ
તો સહી વાંછિત સહુ ફલેજી, પામીયે ત્રિભુવન રાજ (૪) પા.
સેવક સેવામેં જો રહેજી, સાહિબ સુ ઈકતાર
હરખસુ હીર મિલાવતાજી, સાચિલો એ કિરતાર (૫) પા.

ઈતિશ્રી સુપાસજિન સ્તવનં.

: ઢાલ - સીતા તો રૂપે રૂડી એ દેશી. :

શ્રી ચંદ્રપ્રભુ સેવા જીવ, ચાહ કરે નિત મેવા હો
ભવિચણ એ વંદો લખમણા માતાનો નંદ, જસ સેવે સુરનર ઈંદ હો. (૧)
ચંદકિરણ સમ દેહા શુભ ઉજજવલ ગુણનાંગેહા
જે જગમે કામ કરુરા અંગહીણ કર્યો ચકચૂર. (૨) ભ.
જે ઈંદ્ર તણી ઈંદ્રાણી, જિણ દિલમેં કબહી તાણી હો ભ.
વલી નિજરિ નિજરિ' મિલાઈ પણિ ભેટ્યો નહિ તિલરાઈ હો. (૩) ભ.

૧. દષ્ટિ.

દશલાખ પૂર્વની આય, પાલી વ્રત કીધો સહાય હો ભ.
 દોઢસે ધનુષની દેહી, તીન ભુવનસુ રાખ્યો નેહ હો (૪) ભ.
 સંસાર સમુદ્ર પારગામી, શિવરમણીસુ થયો કામી હો ભ.
 હિતકરી હિર સંભાલો, નિજ નિજરિસુ પ્રિતડી પાલોહો (૫) ભ.
 ઈતિશ્રી ચંદ્રપ્રભુ સ્તવનં.

: ઢાલ - પ્રોહિત પુત્ર ઉમાહીયા :

સુવિધિ સુવિધિ કરી સેવસ્યા, લહી પરમાગમ સાખો રે
 મન વચ કાયા વશિ કરા, દુષણકો મતિ રાખો રે. (૧) સુ.
 અધમ અજ્ઞાની વડો રે, ક્રોધ કરીને રાતો રે
 આઠે મદકરી મલપતો, માનકરી વલી માતો રે. (૨) સુ.
 મૂઢ કરી માયા નડ્યો, લોભ કરી વલી અંધોરે
 રતિ અરતિ સુખ સહ્યા, માયાજાલસુ અંધો રે. (૩) સુ.
 ઈણ પરિ ચિહુંગતિમાં ફિરી કાલ ન જાણ્યો જાતો રે
 પ્રિતી પરમાણ નિશ્ચે કીધો હું સેવક છું તાતો રે. (૪) સુ.
 ચરણ લાગ્યો હિવે તાહરે હીર કરી ઈક તારી રે
 સાચી સેવા સ્વામીની, દિન દિન પ્રિતી પધારીરે. (૫) સુ.
 ઈતિશ્રી સુવિધિનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - કરતાસુંતો પ્રતિ સંગ હુસે કરે એ દેશી :

મિલતા મિલતે વિશેષિ સદા મિલવા કરે મારા લાલ સદા.
 ઉપગારી ઉપગાર કીયા વિષ્ણુ કિમ સરે મારા લાલ કિમ.
 ઉપગારી ઉપગાર કીયા વિષ્ણુ કિમ સરે મારા લાલ કિમ
 નાથ નિરંજન હેત સંધાતિ કુણ કરે મારા લાલ સં.
 શીતલ નાથસુ નેહ કરી કુણ નિરવહે મારા લાલ કુ. - (૧)
 લાલચીયા સહુ લોક કરે લાલચિ ધણી મારા લાલ ચિં.
 જામે ઠીક નઠોર, સો કિમ હુએ હિતભણે મારા.
 દાયક દોલતિ દેવ દુખીકા હોઈ રહે મારા લાલ
 દેખો કલિનો ભાવ સુભાસુભ કિમ લહે મારા લાલ. - (૨)

નિરલોભી નિરદંદ નિવાજે કિણ પરે મારા લાલ
સમજી ખડે નહિ કાય કિસી વિધી આદરે મારા લાલ.
થારો એહસુ ભાવ કહો કુણ લખી શકે મારા લાલ
મુરખિ તેહ અજાણ જિંહા તિંહા ઈમ બકે મારા લાલ. - (૩)

સહજ સોભાગી સંત સુધારસ આગલો મારા લાલ
ચિતકી દ્રષ્ટિસું વૃષ્ટિ કરી કે સાંભલો મારા લાલ.
આવે કેમ પ્રતીત વડા કી ચિત્તમે મારા લાલ
એ ઠાકર હું ચાકર કરતો નિતમેં મારા લાલ. - (૪)

શીતલ સહજસુ ભાવ સહાઈ ગુણ કરે મારા લાલ
આદરી ચારી ટેક મહા મતિ આદરે મારા લાલ
થારો એહસુ ભાવ જિકો લાગી રહે મારા લાલ
અકલ કલાઈ હીરભલી પરિ, નિરવહે મારા લાલ. - (૫)

ઈતિશ્રી શીતલનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - શ્રેણીક નરિંદ રાજીઉ એ દેશી. :

સેવાશ્રી શ્રેયાંસની જો કરી જાણે કોઈ
ચિંતામણી સુરતરુ સમો, સબલ સખાઈ જોઈ. (૧)

દેશ દેશાંતરિ કાં ભમો, કાં જાવો સમુદ્ર પાર
ધરિ બેઠા સુખ ભોગવો, પુત્ર કલત્ર પરિવાર. (૨)

સુજસ ભલાઈ સંપજે જન જંપે જાકાર
દુષ્ટ વૈરી પાર પડઈ આણવહે શિરદાર. (૩)

જુલમતિ ઘોડા હીંસતા હાથીરથ શિણગાર
યુવતી રંભા સારિખી દેહીવાન સફાર. (૪)

સે બાંહ સમજી હીરસુ સેવાનો પરમાણ
સેવો સદા ભવિયણ તુમો જિમ પામો કોડિ કલ્યાણ (૫)

ઈતિશ્રી શ્રેયાંસજિન સ્તવનં.

: ઢાલ - શ્રેણિક ધરિ આયા પબાર :

વિમલ કેવલ કમલાપતિ રે રતિપતિ સમ જસ રૂપ
અલખ નિરંજન તું લખે રે હમયો એહ સરૂપો રે (૧)
વિમલ જિનેસરું સકલ દુનીકો ભૂપો રે ભુવન દિનેસરૂએ
(આંકણી)

સેમુખિ આવિ સહુ નહિ રે પૂરવ કરમ વિશેષે
ભાવિ કુણ મેટી સકે રે હમ તુમસુ એ લેખ (૨)
સેગુ માણસ જો મીલે રે તો આવું તુમ પાસ
જીવ વિસાસ કરે ઘણાં રે ક્યું હિ ન પૂંજે આસ રે (૩)
રાતિ દિવસ સૂતા જાગતા રે ધ્યાન ધરૂ નિશદિશ
સમય સમયમેં સાંભરે તું સાયો જગદીશ રે (૪)
એહવી મુજ ભોલાતણી રે ભગતિ ભલેરી દેખી
આવી મુજ મનિ મંદિરે રે હરખશું હીરને પેખી. (૫)

ઈતિશ્રી વિમલનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - રે જીવ જિનધર્મ કીજીયે એ દેશી :

અનંતભવે ભમતાં થકા મેં અંત ન દીકો
અનંત જિનેસર મુજ હિવે લાગે છે મીકો. (૧)
અનંત જિણંદસુ પ્રિતડી ભલી ભાંતિ સો જોડું
પશ્ચિમ દિશિ રવિ ઉગેજો, તોહી નવિ તોડું. (૨)
મેરૂ મહિધર ડિગમિગે ભૂમંડલ ડોલે
હરિચંદરિંદ જો જગિ જૂદો બોલે. (૩)
શેષ નાગ જો વિષ વમે સાયસ ભૂ રેલે
શેઠ સુદર્શન શીલથી કબહી તે થેલે. (૪)
હમ મનિ પ્રેમ અખંડ એ જાણકયો સ્વામી
મતિ મૂકો વિસારિનો કહૈ હીર શિરનામી (૫)

ઈતિશ્રી અનંતનાથ સ્તવનં.

- : ઢાલ - આજ લગી ધરી અધિક જગીશ એ દેશી :
- ધરમધરમ ધુરંધર ધરમ જિણંદ પુણ્ય પવિત્ત પુનિમચંદ્ર
દેખી થયો હિવે નયણાનંદ સાચો સાહેબ જગદાનંદ. (૧)
- મેં તો આયો તોરે પાય જાણ્યું જો મુજ ચિંતિત થાય
તોરા મનની તે તું લખે સ્યુ આયો એ કારણ પખો. (૨)
- કારિજ કારણ વિણ તે મીલે, તે તો મૂરિખ માંહિ ભાલો
ચક્રદંડ બે નિમિત્ત વિશેષ કુંભાદિક થયો પરતિખ દેખ. (૩)
- જાણી નિમિત્ત મોટા મુનીપતિ નેહ લખો નહિ ક્યુઈ કરતાં
જો જાણો એ સેવક અંતે તો બગસીસ કરે જયો પછૌ. (૪)
- મોટા માણસ સાચા નેહ જાણે ગુણ અવગુણનો છેહ
માહરે ધરમશું અવિહડ પ્રિતી, હીર કહે ભલી રાખો રીતિ. (૫)
- ઈતિશ્રી ધર્મનાથ સ્તવનં.

- : ઢાલ - કુમરી બોલાવે કૂબડી - એ દેશી. :
- સમજી સમજી રે જીવડા શાંતિ જિણંદને ધ્યાઈવો રે
ચિત્ત ચોખે કરો ચાકરી ભાવના ભલી પરિભાવી રે. (૧)
- શાંતિ જિણંદસુ મન વસ્યો ઉલસ્યો તન અસમાનો રે
ભવનો ભય દુરિ કરી, ભલી વિધિસ્યું કરો ગીત ગાનો રે. (૨)
- પૂરવ ભવમેં મેઘરથ તણો જિણે પારેવો ઉગાર્યો રે
પારધીયા હીડિ નહિ નિજ માંસ દે બાજને વાર્યો રે. (૩)
- અચિરારાણી કૂખ સ્યું જગિ શાંતિ હઈ કહવાયો રે.
શાંતિસર તિણ નામથી મેં પૂરવ પુણ્યે પાયો રે. (૪)
- સાત આઠ ભલી મીલી ટોલી મોરા શાંતિજી આગલી નાયો રે
હીર કહે સહુ સાંભળો પ્રિયમેલક તીરથ સાચોજી. (૫)
- ઈતિશ્રી શાંતિનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - મેરો પાસ વિરાજે - એ દેશી :

ચતુર સહેલી સાંભલ ભોલી કેશર ભરીય ક્યોલી
પ્રભુ કુંથુજી પૂજો શિવસુખદાયક ત્રિણ જગનાયક જાયક રે
મયિ ખોલા રે (૧) પ્ર.
તેવીશ સહસા સાતશે સાઢા મંડલીક પદવી પાઈરે
સહસ તેવીશા સાતશે સાંડા ચકની પદવી આઈ રે. (૨) પ્ર.
ષટ્પંડ રાજા દોલતિ તાજા ગરીબ નિવાજા સવાઈ રે
ચઉસઠિ સહસ અંતેઉરિ જાકો સુખ વિલસે સવાઈ રે. (૩) પ્ર.
ચઉરાશી લખ હય ગય રથસ્યું છન્નુ કોડી ગામ સામી રે
યક્ષદેવ પંચવાસ સહસ તસા અંગ સેવે શિરનામી રે. (૪) પ્ર.
સહસ તેવીસા સાઢા સાત સય વરસ લગિ ચારિત્ર પાલ્યા રે
પેંતીશ ધનુષ દેહ વિરાજિત સુનેહ સંભાલ્યો રે. (૫) પ્ર.
ઈતિશ્રી કુંથુનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - રસીયાની - એ દેશી :

પ્રિતડી કીજે હો દેવી નંદસુ ઓર ન ધરીઈ રે ચિત્ત સવાઈ
સુખીએ સુખીયા સાજન બહુ અછૈ પણિ એહં સમોનહિ મિત્ત સવાઈ (૧)
પ્રિતડી બંધાણી હો દેવી નંદશુ સાચો એહનો સંગ સુણીજે
આપ સરીખા સેવકને કરો સંગતિ સોહાવે રંગ ભણીજો. (૨)
વીતક વાત કહી જે આપણિ એહવો જગી નહિ કોઈ સહોદર
સુખ દુઃખ સમજી કરે, મન મેલસુ તે મુજ સરીખા રે. જોય મહોદર. (૩) પ્રી.
મોજી યોજી મન મેલ ઘણાં પણિ પરિણામે રે, દીઠ સોભાગી
સંગ ન કીજે હો સ્વામી તેહસુ પરિહરી મૂકો રે, દિવસો ભાગી. (૪) પ્રી.
નેહ નિવાહ કરે જગમેં સદા, તે મુજ સરીખા રે સ્વામી જોગીસર
હીર કહે પ્રભુ અંગી હોઈ રહે ધન બલીહારી તસ નામી જોગીસર (૫) પ્રી.
ઈતિશ્રી અરનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - તોગડે મેં વાડી ભોડીઓ રે લાલ - એ દેશી :

- સગલા જિનવર સારીખા રે લાલ જાણીજે મતિમંત સુજ્ઞાની
ચઉતીશ અતિશય શોભતા રે લાલ મનમોહન ભગવંત રે સુજ્ઞાની. (૧)
- મહિમા મોટો મલ્લિનાથનો રે લાલ એક મુખે ન કહીતરે સુજ્ઞાની
પ્રથમ પ્રહર દીખા ગ્રહી રે લાલ કેવલ લીજે જાતરે સુજ્ઞાની. (૨)
- રિખભ સહસ વરસાંત રે લાલ પામ્યો કેવલનાણ રે સુજ્ઞાની
બાર વરસાને અંતરે વીર લલ્હો વરનાણ રે સુજ્ઞાની. (૩)
- ખટમિત્ર જિણ પડિબોહીયા રે લાલ પૂતલી રૂપ દિખાય રે
સંસાર પારગામી થયા રે લાલ પોહતા શિવપુર ઠાય રે. (૪)
- મહિર ઘણી પ્રભુ રાખીજો રે લાલ મોટા મેહને તોલરે
દૂર થકી સહી હીરને રે લાલ લિખયો ટાઢો બોલરે. (૫)

ઈતિશ્રી મલ્લિનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - દશ દ્રષ્ટાંતની - એ દેશી :

ઈણ જીવે રે ચઉગયના દુઃખ બહુ સહ્યા
નવિ લાધો રે પરમાંગ પ્યારે જિન કહ્યા કબહી લીધો રે
પ્રથમ અંગ નરભવ તણો વલી દોહિલો રે જિનવાણી સુણી સદ્દહણા
સદ્દહણા ગુરુ વચન નિસુણી કબહીક જીવ બલ ફોરવે
તબ મિલીયા માતા પિતા બહિની સ્યું કરેઉ એહવે કાંઈકનૈવસિ
ભામિની મેં પિયુડા ક્યું કરી પરણી, હતી ઈણ પેર તપ જપ કરણ
પહિલા વિમાસ્યો નહિ રતિ. (૧)

એ પરિજન રે, બેટા બેટી તાહરે, કમાઈ રે સ્યુ કીધી ઘણી માહરે ઈણ વેલારે,
યોગ સંયમ તું આદરે, મુજ સરીખા રે, નિપટ નિલજ ઘણો આદરે,
આદરે ઈમ નિપટ બોલે મુરિખ મુજ પાને પડી,
વર વસ્રભૂષણ વિગત દૂષણ, કરી સુખ પામ્યો કાં ઘડી
સંસાર માયાજાલ જગમેં બંધાણો, જીવ પરવસિ વલી રોગ સોગ
વિયોગ સંયુત નિસરે, કહો કિણ મિસિ. (૨)

સાઠિ જોયણ રે કરી વિહાર સુહામણો, જિન તાર્યો રે અશ્વમિત્ર પરભવ તણો
તે સ્વામી રે, મુનિસુવ્રત જાણીઈ, નિત સેવોરે, અવસર પામી વખાણીઈ

સંસાર માયાજાલ છોડી કેવલ કમલા પણિ વરિ
સુણી હીર ઈક મુખ વિનતી શ્રીમુનિસુવ્રત સેવા કરે સંસાર
સંસાર સાગર દુઃખ આગ રહે હોલાઈ સોહિલાત રે. (૩)

ઈતિશ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી સ્તવનં.

: ઢાલ - ગણધર દશ પૂરવધર સુંદર - એ દેશી :

- શ્રી નમિનાથ તણી કરુ સેવા જો, સંપતિ સુખ દેવે હો
ઈણ કલિકાલ મહા દુઃખ માંહિ, સેવક સુજસ લેવે હો. (૧)
હું નમિનાથ તણી જાઉ બલીહારી, અવતારી મહારાજ હો
સેવક સેવાસુ રહે સાયો, તો કરી દોલતિ તાજા હો. (૨)
અવસર આયા ન કરે ટાલે સુખ દુઃખ આપ કમાઈ હો
જો લાભ જાણો દુગુણ ત્રિગુણો તો જિનવરસુ કરો સાઈ હો. (૩)
હું અવસર કોઈ કોઈ ન ચૂકે સાહિબ સુ ઈક તારી હો
તો જિનરાજ સવાઈ આયો, સરીખો કરે નિરધારી હો. (૪)
લાભ અનંતો દેખી પરખી સેવામાં થે રહીયારે
હીર કહે નમિનાથ કું સાઈ પૂરવ પુન્યે મિલીયો રે. (૫)

ઈતિશ્રી નમિનાથ સ્તવનં.

: ઢાલ - પૂરવ સુકૃત મેં કીયો - એ દેશી :

- વામાસુત નિત ધ્યાવતો હું આવીયો તુમ પાસ
શરણકી શરમ રાખો હિયે પૂરો પૂરણ આશા. (૧)
સુણી સુણી સાહિબા કરી મોસુ ઉપકાર જાણીયે નિરધાર
સ્વામીનો વિવહાર, સેવકની ઈક તાર કરીઈ. (૨)
નમોક્કાર સ્મરણ દાને ઉવારીયા તે સાપના દો જીવ
નાગરાજ પદ્માવતી પદવી દીધી અતીવ. (૩)
એ કરતી જુદો નહિ તું પાસ પાસ સુવાન
કલંકી નિકલંકી કરે એહિ જ વાત સુ થાન. (૪)
પાસ આશ મનમેં રખે તે લહે પાસની આશા
દિન દિન દોલતી દીપતી પદ્મની પોઢે હો પાસ. (૫)
ઉપગારી સિર સેહરો જગિ જાગતી તુજ જ્યોતિ
હીર કહે અંતરાયની છોડો કર્મની છોતિ. (૬)

ઈતિશ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તવનં.

અપ્રગટ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય સંચય

: ઢાલ - દેશી :

શ્રીશ્રીમંધરકી સંવત સત્તરે પચપના વરસે પટણે ચોમાસો કીધોજી
પોષવદિ પાંચમી દિન સિધ કરીને મનસૂબો વાદને લીધોજી
દોય માસ સુખ શાતાશું રહીને કાસિમ બાજર પાયોજી
ઈતલે નવ બાઈનોશ્રી સંઘયાત્ર કરણને આયોજી. (૧)

પ્રથમ ગુલાલ દે દોનુ વીરો ચોથી લાલી બાઈજી
પાંચમી રાજા છટી જીવો કંદો, ખેદોસ ભાઈજી,
નવમી મન તો નવવાડિ સીલશુ સમકિત સુધો પાલેજી,
એહ ને આગ્રહે પંડિત હીરરુચી યાત્ર કરણકું ચાલેજી. (૨)

ભાવના ભાવેજી ચૈત્ર અમાવાસને દિન ભલી પૂરિ યાત્રા કરી સુખ પાયોજી,
વીશ તીર્થકરની વીશટુંકે પાદુકા પ્રતિવંદેજી
નરભવ લાધો આજ ફલ્યો હિવે ઈમ આયો પ્રતિનંદોજી. (૩)

વીશ તીર્થકર નામે ઠામે ભાવ કરીને થુણીયાજી
શ્રી સમેતશિખર ગિરી ઉપરે જે જે ટુંકે સુણીયાજી
અવિહડ રુંગે સજજન સંગે સ્તવનએ રાગે કહસીજી
જે ભલે ભાવે સુણસી ભણસી મનવાંછિત સુખ લહસીજી. (૪)

કલશ

તપગચ્છનાયક સુબુદ્ધિદાયક શ્રી વિજયપ્રભ સુરીસરો
તસ ગચ્છદીપક વાદજીપક શ્રી ઉદયરુચિ ઉદયંકરો
ગુરુરાજશ્રી તેજરુચિ જગરુચિ સમતા રસભર સંગ્રહે
સમેતશિખરકે નામિ હીરરુચિ લીલા લખમી બહુ લહે.

શ્રી સમેતશિખરજી વીસ તીર્થકર સ્તવનં સંપૂર્ણ.

સંવત ૧૭૫૭ વર્ષ પોષ સુદ ત્રીજ દિને પંડિતશ્રી હીરરુચી ગણિ
શિષ્ય પં. કુશલરુચી લિખિતં શ્રીકુસુમપુર શ્રી ખેહો - પઠનાર્થ.

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો પા. ૧૦

ગુજ. સાહિ. ઈતિ. ખંડ-૧, પા. ૧૧૦, ગુજ. સાહિ. સ્વ. પા. ૬૮
સમેતશિખર વંદુ જિન વીશ

૪. શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

વિવાહની રૂપકાત્મક અભિવ્યક્તિ કરતો કાવ્ય પ્રકાર ‘ધવલ’ છે. વિવાહલો અને વેલિ પણ આજ અર્થ સૂચક કાવ્ય પ્રકારો છે. ભૌતિક વિવાહ નહિ પણ આધ્યાત્મિક વિવાહ મોક્ષની પ્રાપ્તિ - શિવનગરીને વરવાના પ્રસંગનું વર્ણન કરતું કાવ્ય દ્વલ છે. શાંતિનાથ ધવલમાં શાંતિનાથ ભગવાનના વિવાહના પ્રસંગ ઉપરાંત નિર્વાણનો પણ સમાવેશ થયો છે. એટલે કવિએ ‘ધવલ’ સંજ્ઞા આપી છે. આ કવિનો સમય સોળમી સદીના ત્રીજા તબક્કાનો છે. મૂળ નામ બ્રહ્મમુનિ હતું, બીજું નામ વિનયદેવસૂરિ છે. કવિએ શાંતિનાથ ધવલ ઉપરાંત વાસુપૂજ્યસ્વામી ધવલ અને સુપાર્થ વિવાહલોની રચના કરી છે.

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

આરાધું ભાવિ શાંતિકરણ શ્રીશાંતિ,
ગિરૂઆ ગુરૂ વંદુ ટાલી મનની ભ્રાંતિ,
નિર્વાણીનામિ શાસનદેવી સંભારું,
સોલમા જિનવરનું ધવલ રચું હું સારું. (૧)
જગમાંહિ જંબૂદીપ અચ્છિ સુવિશાલ,
એક લાખ જોયણિ ગણિ જિણિ આકારિ થાલ,
તિહાં ક્ષેત્ર ભરતવિચિ ગિરિવર છે વૈતાઢ્ય,
વિદ્યાધર સુંદર વસઈ જિહાં બહુ આઢ્ય. (૨)
તસ ઉત્તરશ્રેણિ રતનેઉર ચકવાલ,
પુર મોટું તિહાં કણે અમીતતેજ ભૂપાલ
તસ બહિન સુતારા પોતનપુર નઈરાયિ,
પરણી શ્રીવિનઈ અતિ હરખઈ તિણિ વાહિ. (૩)

: ઢાલ :

એક અવસરિ પોતનપુરિ રાય અમિતતેજ આવિ,
બિહિનઅનિ બિહિનેવીયને મિલવા તણે ભાતિ,
દીહું નગર શુંગાર્યું મંગલ ધવલ સસોભ,
વલી વિશેષે રાય તણું ધરિ દીહું અક્ષોભ. (૪)

તુમનિ અચરિજ પામ્યો લોચન વિકસ્યાં એ હરખઈ,
આકાસિ હુંતી ઉત્તરઈ નૃપ ઘર ચઉદસિ નિરખઈ,
શ્રીવિજય તવ ઉઠી પ્રેમી આલિંગન દીધું,
ઉત્તમનું આચરણ તિક્કેવિનયસ્યું કીધું. (૫)

રાય અમિતતેજ પુચ્છઈ કહો કસ્યો ઉચ્છવ એહ,
શ્રીવિજય તિહાં કાંહવા માંડયું કારણ તેહ,
સાંભલ રાજન આજ થકી દિન આઠમિ પહિલો,
એક નિમિતી આવિઓ રાજસભા માંહિ વિહિલો. (૬)

: ઢાલ - ૨ :

મિંતસ પુછયકં આવ્યાનું કાજ, તવ કહિ નેમિતિક સુણિ મહારાજ
જોયું મિ શાસ્ત્ર તણે બલિ ઈમ, પોતનપુરનૃપ નઈ નહીં ખેમ. (૭)
આજથી દિન સાતમે બિપોહરિ, વીજલી પડસે રાય ઉપરિ,
તેણિ વચને રિસાણો પ્રધાન, પિંડિતનઈ કહિ વચન નિદાન. (૮)
કાંદ તુજ મસ્તકિ પડસ્યેસ્યું તેહ, ભાંજિ ન મહારા મન નો સંદેહ,
તવ કહિ પંડિત કોપ મ આણો, એ ભાવારથ સાચો જાણો. (૯)
સાતમે દિન મઝ મહિમા ચડસે, સોવન વૃષ્ટિ મજ્જ ઉપરિ પડસઈ
મિં તવ પુચ્છહ તિ કિમ જાણું, તામ ભાવારથ તિણિ વખાણ્યું. (૧૦)

: ઢાલ - ૩ વચરસેન રાઈ વ્રત લીઈ એ.... :

સાંભલિ રાજન વાતડીએ, તું મ કરીસ આંખડી રાતડીએ,
અચલજિન દીક્ષ લઈ જેણિ સમઈએ, તવ તાતસ્યું દીક્ષ થઈ મજ્જ નઈએ. (૧૧)
મિં તિહાં શાસ્ત્ર ભણ્યાં ઘણાં એ, વલી આઠિ અંગ નિમિત્ત તણા એ,
ચૌવન વય જવ સંપડયો એ, તવ વિષઈ વૈરી અમ રસ ચડયો એ. (૧૨)

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૪૧

તિણિ ચિત્ત ચંચલ અતિકર્યુ એ, ક્ષણ એક ન જાએ ધ્યાન ધર્યુ રે,
કદિ આવ્યું કર્મ ભોગનું એ, કરિઉં સિથલ મન તિણિ યોગનું એ. (૧૩)
સાલે આદર મંડીઉએ, તિણિ ભાવ ચારિત્ત તણો ખંડીઉએ,
માગીઅ કન્યા પૂર્વ જેહ, અવસરિ પરણાવી મજઝ તેહ. (૧૪)

: ઢાલ - ૫ - શાસન દેવીય એ ઢાલ :

તિણિ નિમિત્તે કરી એહ પરિસં ભરી વચન તુમ્હ આગલ કહ્યું અસાર,
ઈમ સુણી નરપતિ મંત્રિ ચતુરમતી ચિંતવે ઉગરવા પ્રકાર.
એક ભણે રાયનઈ મોકલો વાહણિ, સમુદ્ર ન પરિભવઈ વીજલીએ
અવર એક એમ કહિ કવણ સાચું લહિ ભાવિઉં વિધન વિણ કેવલીએ.

ત્રુટક

કેવલી કહિ સૂર પાંચ્છમ, દિસઈ ઉગે નિર્મલો,
જો ચલે ચૂલા મેરૂની, નઈ હોઈ હુતાસન સીયલો,
જો તજઈ મર્યાદા મહોદધિ તો, ટલે ભવિતવ્યતા,
હોણાર હોસે લોક જોસઈ, એણી વચનેં નહી ખતા. (૧૫)
એ કેવલી બોલે એ, અમીઅ રસ તોલે એ, વચન વિચાર કરી ઈસ્યું એ,
પોતનપુર તણો રાય હિચડે ગણો; તેહનઈ વિધનએ ઉપદિસ્યું એ,
તો હવઈ કો અવર થાપીએ નર સધર, તઉ કહિઉં વચન મિં એહનું એ,
જવતે જવનિ વલ્લભ સવિ હુ નઈ. મરણ દુઃખ પણિ ગણો તેહવું એ.

ત્રુટક

તેહવું જાણી અવર પ્રાણી પીડવા હું નવિ દીઉં,
તવ મંત્રિસ વિમલબુદ્ધિ નઈ બલિ એહવું આલોચીઉં,
વૈશ્રવણ યક્ષ તણી જે મુરતિ તેહનિ દિઓ રાજએ,
ઈમ ધનદ મુરતિ રાય કીધો સરે બુદ્ધિ કાજ એ. (૧૬)

: ઢાલ - ૬ - અભિગમ સાચવી એ ઢાલ - રાગ ભૂપાલ :

ધર્મસાલઈ જઈ મિ કર્યો પોસહ, સાત દિવસ તજી સર્વ આહાર,
સ્નાન વિલેપણ વસ્ત્ર આભરણ એ, પરીહર્યાં સર્વથી બહુ પ્રકાર.

૧. સભા.

ત્રુટક

મિ સાર પાલ્યું સીલ જિણિ હુઈ સવિ સુખ લીલ,
 સવિ તજ્યા કુવ્યાપાર, એ સર્વથી ઉચ્ચાર, (ત્રુટક)
 જલભાર ભરિઓ મેહ ગાજઈ, વીજલી અતિ ડબડબઈ,
 વૈશ્રવણની થાના ઉપરિ, અલવેં આવીસૂં પડિ. (૧૭)
 વિધન વલૂં ગણી હું ગઈઓ ધરભણી, થાપિકં રાજલોકે મિલિએ
 પંડિત તેડીએ અતિ ઘણું માનીઓ, પૂન્ય પસાઈ પૂગી રલીએ, (ત્રુ)
 મનિ રલીઆણી જાણ માંડિઓ ઉચ્છવ ઠાણ યક્ષની પ્રતિમા સાર વલી વચી
 સુભ આકારિ, આચાર પૂજા તણો દીસે, ઈમ સુણી સવિ વાત એ,
 નિજ ઠામિ પહોતો અમિતતેજ તૈજગુણિ વિખ્યાત એ. (૧૮)

: ઢાલ - ૭ નકમો ભવ હવે સાંભલો એ.. - એ ઢાલ :

રાય શ્રીવિજય એક અવસરઈ એ, વનિ ગયો એ સુતારા લેઈ સાથિ,
 રામતિ રમઈ અતિ ભાવતીએ, દેખે અચ્છઈ એ મૃગ સોવનવાન,
 રાય પ્રતિ સુતારા ભણે એ, હરિણલો એ આણો માહરિ કાજિ,
 કરિસ્યું કીડા ગીત ગાવતી એ, ઈમ સુણી એ રાય પુંઠિક જાઈ,
 ભૂમિ ઘણી ગયો જેતલે એ... (ત્રુ)

તેતલે રાજા શબ્દ નિસુણિ, સુતારા રાણી તણાઓ, હું ડસી કુકડીસર્પ સ્વામી,
 આવિ આલસ તજી ઘણું, સૂણિ ભૂપ આવિ તિહાં પાછો, તામ દેખઈ નયણેડ,
 મૂર્છા પામી સબ સરીખી, ન જંપિ કાંઈ વયણડઈ ... (૧૯)

રાય ઉપચાર કરિ ઘણાએ, નવિ વલે એ કાંઈ ચેત લગાર,
 ભૂપ અચેત થઈ પડ્યો એ, સજ થયો એ ખણિ એક મજારિ,
 દુઃખ કરઈ ઈમ અતિ ઘણું એ, નરપતિએ રચિ ચિતા વિચાર,
 રાણી સહીત પેસે તિહાં એ, રાગ વસેઈ કહો સ્યું ન કરેઈ,
 આદિ રહીત રહ્યો જીવ જિહાં (ત્રુ)

તિહાં આવ્યા દોય વિઘાધર નીર મંત્રી છાંટીઓ,
 વૈતાલણી નાસી ગઈનઈ રાય સુખઈ બેઠે કીઓ,
 તવ રાય પૂછઈ વિઘાધરનઈ કહો કવણ અચ્છો તુમ્હે,
 કહિ અમિત તેજ તણા જિ સેવક સ્વામિ જાણોચ્છઉ અમ્હે... (૨૦)

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

: ઢાલ - ૮ - જુઓ જુઓ પુન્ય તણું પરિમાણ... (રાગ-મેવાડો) :

જિનજનઈ વાંદીનઈ અમહઈ વલીઆં, વયણ સુતારાનાં કાંનિ શાંભલીઆ,
આકંદ કરતીય લેઈ જાતો, દીઠો અશનિઘોષ વિષએ માતો... (૨૧)
તેહ મુકાવિવા અમ્હે સજ હૂયા, તામ સુતારાઈ તેડ્યા જુઆ,
યુદ્ધ કરંતા વારીનિ બોલી, રાય ગ્રહો થઈ વિદ્યા વૈતાલી... (૨૨)
તે જાં જીવે છઈ તાં લગિ જાઓ, વૈતાલિઅ હાથિથી છોડાવો રાઓ,
તિણિ અમ્હે ઈહાં કણિ આવ્યા તું દીઠો, સાથિ વૈતાલીનઈ ચિત્તાઈ પરઈઠો (૨૩)
પાણીઅ મંત્રીનિ ચિતા ઉલાવી, તિણિ કરી વૈતાલીવિદ્યા પુલાવી,
તો સજ તું થયો અમ સાથિ બોલઈ, ધર્મ ન પરઉપગારને તોલઈ... (૨૪)

: ઢાલ - ૯ - જંબુદીવહ ભરહ ખંડ એ ઢાલ :

હરી સુતારા ઈમ સુણી રાય આણિ ખેદ અપારએ,
તવ તે વિદ્યાધર કહિ, તુમ્હે મ કરો ચિંત લગારએ,
ઈમ વચનઈ નરપતિ સંઠવ્યો ગયા અમિતેજનઈ પાસઈએ,
વાત જણાવા પાછિલી સવશેષે જાન ઉલ્હાસઈએ ... (૨૫)
અમિતતેજ તે સાંભલી શ્રી વિજય પાસિ આવંતએ,
ચમરચંચા નગરી બિહૂ રાય અસનીઘોષની જંતએ,
નગર બાહિર વનમાં રહી, પાઠવિઓ દુત સુજાણ,
કહિ સુતારા શ્રીવિજયનઈ, આપો છંડી અભિમાન એ ... (૨૬)
અસનઘોષ ઈમ સાંભલી, નાઠઓ સાથિ લેઈ રાણઈએ,
દૂત પાછો આવી કહી, તે વાત વિજયરાય જાણઈએ,
પૂંઠિ થકી બેહૂ ઉડીઆ, કેટલીઅક દુરિ જાઈએ,
અચલ જિણંદ કેવલ લહિઉં, તે દેખી હરખિત થાઈએ ... (૨૭)
સુરનર સહુ ઓછવ કરી, બેઠાવે સબલિ મેડાણએ,
અસનિઘોષ ખેચર તિહાં જિણવાણી કરઈ પ્રમાણ એ,
અવર અમિતતેજ ખેચરૂ, સુતારાનઈ સાથિ આણઈએ,
વેરભાવ છાંડી સવિ, તિહાં ભાવિ સુણે વખાણ એ ... (૨૮)

: ઢાલ - ૧૦ - વાંદી વર્ધમાન જિન :

અસનિઘોષ તવ અવસર પામી, બોલ્યો શ્રીવિજય પ્રતિ વાણી,
હરી નહિ મિ દેવ સુતારા, કુડ બુદ્ધિ કાંઈ હયાંડ આણી,
હર્યા તણું પુણ નિસુણો કારણ, વિદ્યા સાધી મઈ અતિયંગ,
હૂં ચાલ્યો ઘર સાહમે તિણિ ખણિ, ઈણિ દીઠે હુઓ મનરંગ ... (૨૯)
જાતીસમરણની પરિલોચન, વાલંભ દીઠે વાધિ પ્રીતિ,
વજ્રાલેપ જિમ ટાલી ન ટલઈ, એ છઈ ઉત્તમ નરની રીતિ,
તિણિ કારિણિ મિં એ પરિ કીધી, મોહિ છલ્યો શ્રી વિજયનરિંદ,
વિદ્યાવૈતાલી તિહ મુંકી, ગ્રહી સુતારા મનિ આણંદ ... (૩૦)
તે હૂં ઈહાં કણિ લઈ આવ્યો, એ અપરાધ ખમો મજા આજ,
મોટા જૂઈ માણસ નું મન, નમ્યા પછી ન વિલોપિ તાજ,
ઈમ સંભલિ શ્રીવિજય નરેસ, ટાલે તિણિ ખણિ મનની રીસ,
શ્રી વિજયરાય ઈતિહ ભાવઈ, નમ્યા અચલ નામિં જગદીસ ... (૩૧)

: ઢાલ - ૧૧ - ભોજન કીધાં તંબોલ દીધા એ...

સંભલિએ પરિપૂચઈ મનઘરિ, નામિ અમિતતેજ રાય,
ભાખો ભગવન્ એહ તણું મન, નેહ ધરિ ઈમ કાંઈ...

(ત્રુ૦) કાંઈ આણિ નેહ એહસ્યું, તેહ સાચું કહો મજસ્યું, કેવલી તવ
વાણી બોલઈ, ન્યાનનઈ બોલિ અમૃતતોલે, જંબુદ્વીપ ભરતખેત્રઈ, મગધદેસ
અતિ પવિત્રઈ, ધન સંપૂરણ અચલગ્રામિ, વિપ્ર ધરણીજટ સુનામિ, નામિ એ
શાસ્ત્ર સઘલાં ભણઈએ...(૩૨)

તેહિન નારી ભદ્રા સારી, તેહ તણો દોઈ પુત્ર,
નામિ નંદિભૂતિ શ્રીભૂતિ, પોઢી પ્રજ્ઞાવંત પવિત્ર...

(ત્રુ૦) સુચરિત્ર તસ ધરિ દાસિ કપિલા, સ્ત્રી સભાવિ જાતિ ચપલા,
તાસ નંદન કપિલ સોહે, રૂપ ગુણિજન ચિત્ત મોહે, ધરણીજટ બિ સુત
ભણાવઈ, કપિલનઈ સાંભલિઓ આવિ, વેદ બ્રાહ્મણ ક્રિયા જાણિ, ગ્રંથ સવિ
પાઠિ વખાણિ, ઠાણિએ રતિ ન લહિ તિણિએ...(૩૩)

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૪૫

તિહાંથી ચાલઈ જનોઈ ઘાલે, પહિરિ ધોતિ વિશાલ,
તિલક વધારી હાથિં જારી, દીસિ અતિહિ કૃપાલ...

(ત્રુ૦) સુરસાલ સંસ્કૃત વાણિ જંપિ દેખિ વાદીવૃદ કંપિ, લોકમાંહિ
બ્રાહ્મણ કહાવિ, રત્નપુરિ એકદા આવિ, રાય શ્રીષેણ ન્યાયસુંદર, વલ્લભા
અભિનંદિતા વર, શિખિનંદિતા લઘુપ્રિયા બીજી, ભોગવઈ સુખ ચિત્ત રીઝી,
રીઝીય કપિલ તિહાં રહિએ...(૩૪)

: ઢાલ - ૧૨ - શુભ દિવસિ સુત જનમીઓ એ.. :

સત્યકી નામિ અધ્યારુ ઘરિ ગયો, ભણતલા દેખિ વિદ્યારથીએ,
તાસ સંદેહ અગોચર ટાલએ, સત્યકી જાણિઓ સારથીએ,
છાત્ર ભણાવિવા તાસુ ઘો અનુમતિ, દિવસ ઘણા થયા જેતલેએ,
સત્યકી તણી અમરણી વર ઉલખી, પંડિતનઈ કહિ તેતલઈએ...(૩૫)
સત્યભામા થઈ પરિણવા સારિખી, એહ વિદ્યારથી નઈ દીઉએ,
પૂછેએ પંડિત કહુ તુમ્હે કિહાં વસો, તામ તિણિ ઉત્તર કલપીયોએ,
અમ્હે રહૂ અચલપૂરિ ધરણીજઢ અમ્હપિતા, કપિલ છઈ એહવું મજ નામ,
મિ સુણ્યા તુમ્હે ભણ્યા અતિહિ પંડિત અછઉ, મજજ વિદ્યા તણુંઅછઈ કામ...(૩૬)
ઈમ સુણી સત્યકી જાતિ કુલ રૂઅહું, હીયડલા માંહિ હરખીયો એ,
કનક ધન ઘર ભર્યું તેહને સોંપીઉં, વિષયસુખ તેહસ્યું ભોગવઈએ,
એકદા કપિલ ગયો દેહરે નિસિ સમઈ, નાટિક નરખતો જોગવઈએ...(૩૭)
તિણિ ખણિ જલધર ગાજતો વુઠએ, વીજલી ઝબઝબઈ ચિહુ દિસઈએ,
વલ્યો અસૂઅરો કપિલ નિજ ઘર ભણી, લૂગડાં એકત્ર કરીવિરાઈએ,
આવિઓ ભીંજતો નગર ઘર બારણઈ, પહરીઆં વસ્ત્ર ઘરમાં ગયો એ,
સત્યભામા તવ કંતનઈ ઈમ કહિ, સ્વામી આ વસ્ત્ર બીજાં લિઓ એ...(૩૮)
કપિલ કહિ હું વરસતઈ આવિઓ, પુણ મજજ વસ્ત્ર ભીનાં નહીએ,
માહરો એ વડો અછઈ મહિમા ઘણો, નારિ વિચારધરઈ સહીએ,
દેહ ભીનું અનિ લૂગડાં કોરડાં, આવિઉ નગન સંભાવિયે એ,
ઈમ કુલવંતનઈ જુગતું નહી તિણિ, એહ કુલવંત નવિ જાણીઈએ...(૩૯)

: ઢાલ - ૧૩ - એક ચંચલ ઘોડી એ... :

ઈમ જાણી રમણી પ્રીતિ કરઈ અતિ થોડી,
મનિ ચિંતઈ દૈવઈ સરખી ન દીધી જોડી...

(ત્રુ૦) એ ખોડિ મોટી ઈસઈ અવસરિ ધરણીજઢ આવ્યો તિહાં, ધન તણી આસઈ કપિલ પાસઈ રહિ કમલાથિર કિહાં, તવ કપિલ દેખિ તાત આવ્યો, કામિની પ્રતિ ઈમ ભણઈ, મજ સીસ દુખિ પિતા કાજિ કરું ભોજન રસઈ ઘણઈ, ભોજન નીપાયું જિમિઓ બ્રાહ્મણ વહૂ પૂચ્છઈ અવસરિ, કહે તાત માહરા કંત કેરું કુલ કસ્યું એ અણુસરિ, ઈમ સમ કરાવી ઘણું પૂછિઉં, દાસિનંદન તિણિ કહિઉં, પચ્છાતાવ આણિ સત્યભામા, મન વેરાગ તિહાં લલ્લો...(૪૦)

તું વનીતા અનુમતિ તાસ સમીપિ માગે,
ચારિત્ર લેવા નીપુણ તે કહઈન લાગઈ...

(ત્રુ૦) ન જાગઈ મનિ મોહ આણી, રાય પાસિ તુ ગઈ, સામી મૂકાવુ કપિલથી, મજઝ લીઉં ચારિત્ર ઉમહી, રાજા બોલાવિ કપિલનઈ તિહાં પ્રીછવઈ બહુ પરિકરી, જુ નહિં મૂંકઈ એહનઈ તું તુ સહિ જા સિમરી, તુંહિ ન બુજિ કપિલ કાંઈ રાય ઈમ વલતું કહિ, કેતલા દિન રહુ સત્યભામા, સુખિ મંદિર અમ્હ તણે તવ કપિલ માનઈ રહી, કન્યા માંહિ તે તપ જપ કરઈ, વૈરાગરંગે સુગુરુસંગિ, સ્યૂ થિઉં ઈણિ અવસરઈ...(૪૧)

: ઢાલ - ૧૪ - હુઉં આસન કંપ... :

કોસંબીપુર રાયબલ નામિ મોટો ગુણીએ,
શ્રીકંતા તસ નામ, બેટી સર્વ કલા ભણીએ,
શ્રીષેણ રાય મલ્હાર, ઈંદુષેણ બિંદુષેણ સંભલઈએ,
ઈંદુષેણ કાજઈ તેહ, શ્રીકંતા બલ મોકલઈએ ... (૪૨)

તસ સાથિં છઈ એક, ગણિકા રૂપ સોહામણીએ,
કલા કુસલ સુવિવેક, મયણ તણી જીસી કામીનીએ,
તસ ઉપરિ ધરઈ રાગ, રાય તણા બિં નંદણું એ,
માહોમાહિ સંગ્રામ, કરિતા લાગા અતિ ઘણુંએ ... (૪૩)

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૪૭

સબલ મહાગ્રહ કામ, જસુ વસિ નર હોએ વાઉલોએ,
લોપિ કુલવટ ઠામ, લાજ ન આણિ સંભલોએ,
આગિ રાવણ રામ, સીતા કાજિ ઘણૂં વઢયાએ,
હરિનઈ રૂકમી નામ, રૂકમિણિ કાજિ હેઠ ચડયાએ ... (૪૪)

સોવનગુલિકા જોઈ, વલી સંભારૂં દૂપદીએ,
એ કારણિ પુણ હોઈ, યુદ્ધ વહી રુધિરિ નદીએ,
ઈસ્યા અનેક દષ્ટાંત શાસ્ત્ર તણઈ બલિ સંભરીએ,
વારિ તસુ બલ તાત, સીખ ન માનઈ તે ખરીએ ... (૪૫)

ખીજયો રાય અપાર, કુલ કમ દેખી લોપતોએ,
કીધો વિષનો આહાર, ભૂપતિ પામ્યો પંચતાએ,
રાય તણી બેનારિ, સત્યભામા સાથિ મિલીએ,
અથિર સંસાર વિચારિ તિણિ પુણિ વિષ પ્રાસ્યૂં વલીએ ... (૪૬)

જંબૂદીવ મજારિ, ઉત્તરકુરૂચ્યારિ જણાંએ, પુરુષ તણઈ અવતારિ,
શ્રીષેણ શિખીનંદન ભણ્યાએ, અભિનંદિતા વિચારિ,
સત્યભામા અનુકમિ કહીએ, તેહ તણે ધરિ નારિ,
કર્મ વસે એ પરિલહીએ ... (૪૭)

દેવલોક તે જાઈ, પિહિલઈ સુખિ સાગર રમે એ,
પૂરી સુરનું આય, તિહાંથી ઈમ ચવ્યા અનુકમિએ,
શ્રીષેણનું જે જીવ, તે અમિતતેજ નરવરુ એ,
અભિનંદિતા મરિવ નૃપશ્રીવિજય પુરંદરુ એ ... (૪૮)

સત્યભામા તે એહ, દેવી સુતારા ઉપનીએ,
કપિલ ધર્યા બહુ દેહ, એહવી ભવસ્થિતિ નીપનીએ,
અસનિઘોષ એ જાણી, હરિઅ સુતારા સુંદરિએ,
પૂરત પ્રેમ પ્રમાણિ, લાગિ અતિ વલભ ખરીએ ... (૪૯)

૧. પહેલા.

: ઢાલ - ૧૫ - રાગ ધન્યાસ કેદારો... :

વલી અમિતતેજ ભૂપ, પૂચ્છઈ જિનજીનઈ, ભાખી સામિ દયા કરીએ,
ભવ્ય અભવ્ય સરુપ માહરૂં છઈ કસ્યૂં, ભવ્ય કહિ જિનં મન ધરીએ,
તીર્થકર થાઈસ તું ભવ નઉમે એ, એહ સંસય મનનો હર્યો એ,
વલી શ્રીવિજય નરેસ પહિલો ગણધર, તિણિ ભવિ હોસિ તાહરો એ...(૫૦)
એહ સુણિ રાય વિચાર, હરખ ધરિ ઘણું, અમિતતેજ શ્રીવિજયસ્યૂં એ,
આપ આપ પરિવાર સાથિ નિજ ધરિ, પોહતા સુખ સંતોષસ્યૂં એ,
ઈમ એકણિ પ્રસ્તવિ બિ જણ તન માંહિ રામતિનઈ રસિ સંચર્યા એ,
આપણા મનનઈ ભાવિ દેખી વંદએ, ચારણ શ્રમણ ગુણે ભર્યા એ...(૫૧)
તાસ વિપુલમતિ નામ, બીજો મહામતિ તસ પાસિં ધર્મ સાંભલીએ,
ધર્મ તણુ પરિણામ આણી પૂછઈએ, આયુ સરુપ મન ભલઈએ,
ઋષિ કહિ દિવસ છવીસ, ઈમ સુણિ ધરિ આવિ અઠાઈ ઉચ્છવ કરઈએ,
આણી ચિત્ર જગીસ નિજ નિજ પુત્ર નઈ, રાજભાર તે જોતરઈએ...(૫૨)

: ઢાલ - ૧૬ - ઈમ મોહ તણી સુણિ વાણી રે... :

અભિનંદન સામિ પાસઈ રે, અણસણ લે મન ઉલ્હાસઈ,
પાદપોપગમન સુનામિરે, પડિલેહી પ્રાસુક ઠામિ...(૫૩)
શુભ ધ્યાન ચરી કરઈ કાલરઈ, દસમે દેવલોકિ વિચાર,
સુર હોઈ વીસ સાગર આય રે, ભવિ પંચમઈ એમ કહાઈ...(૫૪)
નાનાવિધિ સુખ ભોગવતા રે, રહિ કાલ બહૂ જોગવતા,
હવિ ચવી તિહાંથી આવિ રિ, માનવભવ ઈમ સુહાવઈ...(૫૫)
દ્વિપ જંબૂ પૂરવ વિદેહ રે, રમણીક વિજય ગુણગેહ,
નદી સીતા દખિણ પાસઈ રી, શુભગા નગરી છઈ વાસે,
તિહાં સ્થમિતિસાગર છઈ ભૂપએ, તસ રાણી દોઈ સુરુપ,
એક વસુંધરા ઈણિ નામિ રે, વલી મદનસુંદરિ તિણિ ઠામિ...(૫૬)

: ઢાલ - ૧૭ - શેત્રુંજ ગિરિ :

તેહ તણા દોઈ પુત્ર મહામતિ, અમિતતેજ હુઓ અધરાજિત,
અનંતવીર્ય શ્રીવિજય, ચંપક છોડ તણિ પરિ વાદ્ધિ અનુકમિ કલા બિહુતરિ
સાદ્ધિ લાદ્ધિ પુન્ય પસાય...(૫૭)

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૪૯

સુભાગણિ સુકુલીણી, મહિલા પરિણ્યા કરઈ અમરસમ લીલા, વેલા પામી એક, વિદ્યાધર દમિતારિ વિણાસ્યો, પ્રતિવાસુદેવ ભુવન જસ વાસ્યો સૂર વિવેક... (૫૮)

અનુક્રમઈ બલદેવ નઈ વાસુદેવ, પુન્ય વસઈ હૂઆઅતિણિખેવ, સેવ કરે ભૂપાલ, સ્થમિતસાગર તવ દીકખા લીધી, તપ સંયમ કાંઈક વિરાધી, લીધી ગતિ કરઈ કાલ...(૬૦)

અસુરકુમાર તણો એ સામી, ચમરેંદ્ર પદવી તેહ પામી નામી સુર સહુ સેવઈ, અનંતવીર્ય પાણિ લઈ નિયાણો, ગયો પહિલઈ નરકિ દુઃખ ઠાણિ, જાણિ સ્યું કરું હેવ... (૬૧)

: ઢાલ - ૧૮ - કુમર ઈમ બોલઈ.. કેદરો :

વેદન અતિઘણ તે સહિ, કીધાં રે કર્મ બહૂ કર્મ અધોર, સુગુણ નર જાણો, મન ભાવિ રે દિનરાતિ માહંત, સુસાધુ વખાણો... (ધ્રુ.૫૬)

કુંભીપાકિ પચઈ ઘણું, વૈતરણી રે નદી તારઈ કઠોર... સુ... (૬૨)

એ પરિ ન્યાયનઈ જાણતુ, તિહાં આવિ રે ચમરેંદ્ર સુજાણ... સુ... (૬૩)

વેદના ટાલી તેહ થકી, ઉધરિવા સુર કરઈ પરાણ... સુ... (૬૪)

પણિ નતિ વેદન ઉપસમઈ, નવિ ખૂટઈ રે નિકાયિત આય, સું., તો તે સંવેગિ ચડયો, સવિ વેદન રે અહિયાસઈભાવિ સુ... (૬૫)

અપરાજિત બંધ તિહાં, સોદરનું રે દુઃખ ધરે અપાર સુ.

રાજઋદ્ધિ છાંડી કરી, લેઈ સંયમ રે ભવ તારણહાર... સુ... (૬૬)

જય ગણધર પાસિ રહિઓ, વ્રત પાલે રે નિરતિયાર... સુ.

દેવલોકિ તે બારમે, ઈંદ્રપણે રે પામિ અવતાર... સુ... (૬૭)

: ઢાલ-૧૮ એહ અયોધ્યાનું રાજ :

અનંતવીર્ય તણો જીવ નરક થકી નીસરે એ,

વૈતાઢ્ય પર્વતિ જાઈ વિદ્યાધર અવતરઈ એ,

અયુઅ ઈંદ્ર એ સાર ધર્મ સમજાવીઉએ,

ચારિત્ર પાલીઅ બારમે દેવલોકિ તે ગઓ એ...(૬૭)

હવઈ અપરાજિત દેવ, સુરલોક થકી ચવઈએ,
 જંબૂદીપ મજારિ વિદેહઈ પૂરવઈએ,
 સીતા નદી થકી દક્ષણકૂલ વિજય ભવું એ,
 મંગલાવતી તસ નામ ગુણિ કરી આગલીએ...(૬૮)
 રતનસંચય પુરિ રાય ખેમંકર જાણીઈએ,
 રતનમાલા તસુ નારિ સતીસુ વખાણીઈએ,
 નેહ તણુ સુત નામિ વજ્રાયુધ તે થયો એ,
 રાજા શ્રીવિજયનું જીવ, ચવી તસુ ધરિ ગયો એ...(૬૯)
 પુત્ર પણિ સહસાયુધ નામિ સોહામણો એ,
 સત્ય તણું વૃતાંત હવઈ એક મનિ સુણો એ,
 એક દિન વજ્રાકુમાર પોસહવ્રત આદરઈએ,
 દેવ સભા મજારિ પ્રસંસા ઈંદ્ર કરે એ...(૭૦)

: ઢાલ - ૨૦ - અંગચ્છઈ ચ્યાર જગિ દોહિલા રે જીવ :

આજ સમે મજ જોવતાં રે જગિ સાહસવંત સુજાણ,
 વજ્રાયુધકુમાર દયા પુરંદર સુંદર પાલિ જિનવર આણ
 જેવંતા ગાઈએ વજ્રાયુધકુમાર, નિતુ આચારે પર ઉપગાર... દૂપદ...(૭૧)
 દેવ દાનવ જગિ તેહવો કો નથી જે તસુ ચાલવઈ ચિત્ત,
 સમકીતધારી અમર ઈમ સંભલી, હીયડલઈ થયા હરિખિત્ત...(૭૨) જય...
 તેહ એક અમર મિથ્યાત માયા ભયો, વાત ન માનઈ એહ,
 વજ્રાકુમર મન પરિખવા આવિઓ, ધરીઅ પારેવડો દેહ...(૭૩) જય....
 નયણ ભય ભંભલ અંગ કંપાવતો, બોલતો માનવ વાણિ,
 ત્રાહિરે ત્રાહિસ્વામી મજ ભય થકી, સરણિ આવ્યો સહી જાણિ...(૭૪) જય...
 દીન દેખી દયાવંત જગિ થોડલા, ઈમ સુણી સરણ ઘઈ તાસ,
 મ કરિ રે બીહ તું મિ સહી રાખીઓ, ઈમ ઉપાઈ વીસાસ...(૭૫) જય...

: ઢાલ - ૨૧ - નેમિજિન હૈ... :

એણિ અવસરિ તિહાં આવીઓ, પૂંઠિ થકીહે,
 પૂંઠિ થકી હોલાવડઉએ, કહિ સુણો નૃપ વાતડીડે, (૨)
 દયા ધરમ જગિ છઈ વડઉએ...

(ત્રુ૦) વડો ધરમ દયા તણો હું સાત દિન ભૂખ્યો રહ્યો, કાંઈ કર્મ યોગિ આજ ભમતાં એહ પારેવો લહ્યો, માહરી મન માંહિ કરી કરૂણા આપિ પારેવો સહી, તસ પ્રતિ વજ્રાયુધ્ય કુમારિં એહવી વાણી કહી...(૭૬)

એ મજ્જ સરણે આવિયડો, આવિયડો હે કિમ આપીએ જીવડઓ,
મરણ ભય અતિ કંપેએ, અતિ કંપઈ એ સરણ વિના એ બાપડઉ...

(ત્રુ૦) બાપડઉ જીવ વિજ્ઞાસતાં હુઈ નરગની ગતિ ઢૂકડી, વાહલું સહૂનેઅ છઈ જીવતિ એહ સંભલિ વાતડી, જિમ દંતિ ગયવર વેગિ હયવર વયણ નયણ નિશિ શિશે, જિમ ન્યાય નરપતિ કુલ સુપુત્રેં, શિષ્ય વિનય તણિ વસિ...(૭૭)

સુકુલેણી સીલઈ સોહિ, જિમ સોહિ હે દેવભુવન દેવે કરીએ,
પોથી જિમ અક્ષર ભલઈ, અક્ષર ભલઈ વાણી વ્યાકરણ ઈ પાંડવડીએ...

(ત્રુ૦) પાંડવડી પંડિત સભામાંહિ તિમ દયાઈ ધર્મએ, તું મ કરિ હિંસા ભજિ અહિંસા એહ સાચો મર્મએ, પારથી બોલઈ સ્વામી સંભલિ ભૂખિ ધર્મ ન સંભરઈ, તવ ન્યાય સંભરિ કુમર તસુ પ્રતિ વાણી એહવી ઉચરઈ...(૭૮)

: ઢાલ - ૨૨ - તે ગિરૂઆ... :

અન્ન અપાવું અતિ ઘણું તુબ્ભઈ, કહિ અન્ન ન ભાવઈરઈ,
મંસ પ્રસંગિ મંસખલા થી, કહિ તુ તુજ્જ અપાવું રે...(૭૯)

જુઓ જુઓ સાહસ વજ્રાયુધકુમારનું જીવદયા ગુણ જાણે રે,
ન્યાયેં દેવ સભામાંહિ બિઠો, શ્રીમુખિં ઈંદ્ર વખાણે રે... આંકણી...

તે કહિએ પુણ ન રૂચે મજ્જનઈ, તો વલતું રાય બોલે રે,
માહરા દેહ તણું પલ કાપી આપું એહનઈ તોલે રે... જુઓ...(૮૦)

હરખ્યો હોલાવઉ ઈમ જંપી, એહ વિચારીઉં યુગતું રે,
આણિ તોલા તોલ્યો પારેવો, એચ્છઈ મજ્જનઈ ગમતુ રે... જુઓ...(૮૧)

દેહ તણું પલ કુંઅર કાપી, પારેવાસ્યું તોલઈ રે,
તિમ તિમ પારેવો હોઈ ભારી, તઉ પણિ સત્વ ન ડોલઈ રે... જુઓ...(૮૨)

એ પરિ દેખી રાય અંતઉર, કરે હહારવ ભારી રે,
 લોક સહુ દુઃખ મનમાંહિ આણે, કુમર તણી વલી નારી રે... જુઓ...(૮૩)
 જીવિત આસા કુમર તજનઈ, ચડયો પારેવા પાસે રે,
 દેખી સાહસ વજાયુધકુમરનું, હિયડામાંહિ પસંસઈ રે... જુઓ...(૮૪)

: ઢાલ - ૨૩ - વીરા રે વધામણું... :

તત ખણિ દેવ પ્રગટ થઓ, તવ કુંઅર આગલિ ભાખઈ રે,
 દહ દિશિ તેજ પ્રકાશતો, તુ પુન્ય તણા ફલ દાખઈ રે ... (૮૫)
 સાજણ રે વધામણું રાય ખેમકર ધરિ છાજઈ રે,
 સત્વવખાણઈ અમર તિહાં તઉં દેવદુંદુભિ વાજઈ રે... (આંકણી)
 ઈંદ્ર પ્રસંસા કરી ઘણી સુણી આવ્યો, હું તે માટિ રે,
 સુર અપરાધ ખમાવીનઈ તે, લાગુ દેવલોગ વાટિ રે...(૮૬) સાજ.
 સહસાયુધના પુત્રનઈ તણો, રાજભાર આરોપિ રે,
 પિતા પુત્ર ચારિત્ર લીએ તઓ, જિનની આણ ન લોપે રે...(૮૭) સાજ.
 એકત્રીસ સાગર તિહાં, અહમ્દ્રપણઈ સુખ સાધે રે,
 તિહથી ચવી નરભવ લહિ, કુલ ઉત્તમિ નિરાબાધ રે...(૮૮) સાજ.

: ઢાલ - ૨૪ - એકદિન યુગલિયાં બોલે રે... :

જંબૂદીપ મજારિ રે, પૂરવ વિદેહ વિચાર રે,
 વલી વિજયઈ પુકખલાવઈરે, પુંડરિગિણિ પુર ભાવઈ રે...(૯૦)
 ઘણરથ તિહ અચ્છઈ ભૂપ રે, તસુ દોઈ નારી સુરુપરે,
 પચાવતી નામ એક રે, બીજી મનોરમા ચ્છેક રે...(૯૧)
 પહિલીઈ મેઘરથ જાયો રે, જીવ વજાયુધ આયુ રે,
 મનોરમા કુખિ અવતાર રે, સહિસાયુધ તણો ધાર રે...(૯૨)
 દંઢરથ તેહનું નામ રે, કલા સકલ તણું કામ રે,
 શ્રાવક ધર્મ તે પાલઈ રે, વિષય થકી મન વાલઈ રે...(૯૩)
 પુત્રનઈ સુપિઉં રાજ રે, સાધિ મુગતિનું કાજ રે,
 વીસમાંહિલું સેવી ઠામ રે, બાંધિ તીર્થકર નામ રે...(૯૪)
 કરી સંલેખણ અંતે રે, વિજય સુરગતિ જંત રે,
 સરવારથ સિદ્ધ ઠામરે, ભોગવઈ સુખ અભિરામ રે...(૯૫)

: ઢાલ - રપ - મોરી આંખડી ફરુકે રે... કેદારો :

મેઘરથ તિહાંથી ચવી, જંબૂદીપ મંજારિ રે,
ભરતક્ષેત્ર રળીયામણઉં, હથિણાઉર રે પુર સણગાર...(૯૬)
રાય સુર સોભાગી રે, પૂન્યે પૂરો રે વિશ્વસેન નામ (આંકણી)
અચિરા ધરણી તસુ તણી, સતી સરોમણી સાર રે,
અર્દ્રરાતિ તસુ ઉર સરઈ, મેઘરથ સુર રે કરે અવતાર...(૯૭) રાય...
ચઉદ સવન રલીઆમણા, તિણિ રાત્રિ રાણી દેખે રે,
કંત આગલિ આવી કહી, ફલ તેહનું રે પૂછઈ સવિશેષ...(૯૮) રાય...
બુદ્ધિ વિચારીનઈ કહી, રાજા સપન વિચારી રે,
પુત્ર હુઈસી પૂર્ણ ગુણે, કાંઈ ગજગતિ રે, ગજ સપન ઉદાર...(૯૯) રાય...
ધર્મભાર ધુરિં ધરું, વહસિ કુલનો ભાર રે,
વૃષભ સપન એહવું કહિ, કાંઈ મૃગપતિ રે, સૂરપણિ સાર...(૧૦૦) રાય...
કમલનાલ કંટકે ભર્યો, તેહનીગમઈ જગાર રે,
કમલા કહિ આવિસ્યું ઈહાં, કાંઈ સેવસ્યું રે જિનનું ઘર બાર રે...(૧) રાય...
યસ વિસ્તરસઈ દહ દસિ, બોલઈ કુસુમહ માલ રે,
સોમવદન જિનવર હુસઈ, ઈમ બોલે રે ચંદ રસાલ રે...(૨) રાય...
તેજવંત કહે દિનકરું, ધજ કહિ વંસ શુંગાર રે,
કામકુંભ મંગલ કરઈ, મલહરસઈ રે કહિ સરસસંભાર...(૩) રાય...
રતનાગર કહિ મજ્જ સમો હોસિ જિન ગંભીર રે,
વૈમાનિક સુર સેવસઈ, વિમાનજરે કહિસઈ ધીર...(૪) રાય...
આણ સહુ ધરસિ સરિ, બોલિ રતનહ રાસિ રે,
પાપ રુપ ઈંધણ તણું, કહિ અગિનજ રે કરસઈ સાન...(૫) રાય...
તિં દીઠાં સોહિણાં ભલાં, ઈમ કહિ રાય સુજાણ રે,
પંડિત આઠ બોલાવિયા, ઈમ તે પુણ રે કરે વખાણ...(૬) રાય...

: ઢાલ - ૨૬ - ગોત્રજ બારિ વદામણું રે... :

નવ માસઈ જાજેરડે રે, તેરસિ વદિ જેઠ માસિ,
સુભ લગનઈ સુત જનમીયો રે, તિ અરથી સુખ ઉલાસિ...(૭)
સ્વામી તું ભલઈ જનમ્યો શ્રી શાંતિજિન, ત્રિભુવન થયાં સુખિયાં શાંતિજિન,
ભલઈ રે જાયુ જગ ઉધરણ...(૮)સ્વામી (આંકણી)
દિસાકુમરી ચ્છપન મલઈ રે, આઠ મંડલ રે વાય,
આઠ વરીસે મેહલો રે, રચે કુલ પગર તિણિહવાઈ...(૯) સ્વામી...
આઠ અરીસા ધરિ ગાઈ રે, કલસ ધરિ આઠ હાથિ,
વીજણડે આઠ વીજતી રે, આઠ ચામર ઢાલે સાથિ...(૧૦) સ્વામી...
ચાર દીવી ધરિ ચિહું પખઈ રે, ચાર સંભાલઈ નાલ,
નહવરાવી સણગારીયા રે, બાંધિ રક્ષા કરે વિસાલ...(૧૧) સ્વામી...
ચંડસઠી ઈંદ્ર મલી કરે રે, જનમ મહોછવ સાર,
રાય કરે દિન દશ લગઈ રે, ધરિ ઓચ્છવ મંગલ ચાર...(૧૨) સ્વામી...

: ઢાલ - ૨૭ અયોધ્યા ઉત્તમ નગરી :

કરીય દસુઠણ નામ વિચારીયું, ગરભ થકી થઈ શાંતિ રે,
શાંતિનાથ તિણિ કારણે, સહુ મલી નામ ઠવંતિ...(૧૩)
ધિન ધિન નરપતિ વિશ્વસેન આજ સુકુલિ આયા,
ધવલ મંગલ સહુ ધરિ ગાઈ, ચંદન કલસ મંડાયા...(ધ્રુપદ)
કલા બહુતર જિનવર જાણઈ, પુરવ પુન્ય પ્રમાણિ રે,
અતિ અલવેસર રૂપ સોભાગઈ, ત્રિભુવન ગુણ વખાણે...(૧૪) ધનિ...
દેહસુગંધ રહિત નિતુ રોગઈ, મલ નઈ સ્વેદ ન હોઈ રે,
સ્વાસ સુરભિ પંકજ જિમ બહિકઈ, ખીર રૂધિર સમ જોઈ...(૧૫) ધનિ...
સહજ તણા એ ચાર અતિશય, અવર ન ગુણનો પાર રે,
શ્રી બ્રહ્મતણો સ્વામી સેવંતાં, લહિયે સુખ...(૧૬)

: ઢાલ - ૨૮ વિવાહ અવસર આવિઉ :

કુમર પદવી માંહિ ^૧વોલ્યાં વરસ સહસ પંચ,
હરખ પામી જનક જનની વાર્ધિ ચિત્ત જગીશ...(૧૭)

૧. પસાર થયાં.

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૫૫

સહુકો સાજણ રંગે આવી, રૂડે હત્થિણઆઉરિ પુરિ ઠામિ,
 જિહાં નરપતિ વિશ્વસેન નામી (આંકણી)
 યૌવનવય જબ જાણીયા રે, જોઈ રાજકુંઆરિ,
 કરિપરિ વિવાહની મનિ, આણી હરખ અપાર...(૧૮)
 સહુ રતન મંડપ કર્યા મોટા, ચિત્રરંગ અપાર,
 ચંદ્રુઆ ઉપરિ બાંધીયા, જાણિ અમર મંદિર અતિફાર...(૧૯)

: ઢાલ - ૨૯ સિંહાસન થાપિની :

રતન સિંહાસન સાર, શ્રી શાંતિ બેસાર્યા, તેલ સુગંધ અપાર,
 મરદન તિહાં કર્યુ એ, ખીર સમુદ્રવર નીર,
 જિનનઈ નહવરાવી લુહી કોમલ ચીર, કરે વિલેપણું એ... (૨૦)
 ખૂંપ રતનમય સાર, મસ્તકિ પહિરાવિ કાનિ કુંડલ ગલઈ હાર,
 બાંહિ બહિરખાં એ સોવન મુદ્રડી હાથિ સોહિ અતિભલી એ,
 ઈમ આભરણ અનેક પહિરાવી વલી એ... (૨૧)

: ઢાલ - ૩૦ - ઉલાલાની... :

તિલક સોહાવીએ ભાલ, આંજયાં નયન વિશાલ,
 ચંદ્ર નખોલી કરાવી, કુસુમમાલ પહિરાવી...(૨૨)
 અચિરાપૂરીએ હરખઈ, વિકસિત નયણે એ,
 નિરખઈ જાનતણો નહીં પાર, ઉત્સવ થાએ અપાર...(૨૩)
 રાજકુંઆરિ પ્રભુ પરણી, નયણઈ હરાવિએ હરણી,
 આદિ જસોમતી જાણી, રૂપ સોભાગની ખાણી...(૨૪)
 તેહસ્યું ભોગવઈ ભોગ, પૂરવ પુન્ય સંયોગ,
 એકદિન વિશ્વસેનરાય, આણી મન શુભ ઠાઈ...(૨૫)
 શાંતિકુમરની થઈ, રાજ સંયમ લઈ સાધિ કાજ,
 સરવારથ સિદ્ધ વિમાન, તેહથી ચવી પ્રધાન...(૨૬)
 દઢરથ નામિ સંભાવ્યો, યશોમતી ઉયરે આવ્યો,
 ચક્ર સુપન જિણિ દીઠઉં, તિણિ દીધું નામ જ મીઠું...(૨૭)
 ચક્રાયુષ એહ જાણી, કલા ભણે તિણિ ઠાણિ,
 પરિણાવિઉં માયતાઈ, સુખ અનુભવે દિન રાતિ...(૨૮)

ઈમિ થયાં કરતાં જગીશ, વરસ સહસ પચવીશ,
 ઉપનું આયુષ શાલ, ચક્રરતન સુવિશાલ...(૨૯)
 આયુષ રખવાલો આવી, શાંતિ નરિંદનઈ વધાવઈ,
 રાય સુણી તેહ હરખઈ, ચક્ર રતન તવ નિરખઈ...(૩૦)
 ઉત્સવ દિ આઠ મંડઈ, પૂજ્યા ભગતિ ન ખંડઈ,
 ચક્રરતન તવ ચાલિ, અમર સહિસ ધરિઉ માહલઈ...(૩૧)

: ઢાલ - ૩૧ - ચંદલા તું... :

ચતુરંગિ સેન સજી કરી, પૂંઠિ ચલિઉં રાય,
 વાજિંત્ર નિરઘોષ વાજતઈ, માગધ તીરથ જાઈ...(૩૨)
 શાંતિ જિનેસર આવીયા, જાણિ માગધ દેવ,
 કરિ અલંકાર ભેટણી, પ્રણમી સારે એ સેવ...(૩૩)
 ઈમ અનુક્રમ દક્ષિણ 'દસઈ, વરદામ તીરથ સાંધી,
 વલીય પ્રભાસ પશ્ચિમ દિસઈ, સાંધિ નૃપ નિરાબાધ...(૩૪)
 સિંધુ નદી તટ બિહું દિસિ, રાય મનાવી આણ,
 વૈતાઢ્ય પરવતની દિસઈ, સ્વામી કરિઅ પ્રણામ...(૩૫)
 સેનાની અષ્ટમ તપ કરઈ, તિમિસ્ત્ર ગુફા તણાં દ્વાર,
 દંડરતનિ ઉઘાડીયાં, ચાલ્યાં તેહ મઝારિ...(૩૬)
 ગજકુંભે મણિ ઠવઈ, તે હરઈ જોઅણ બાર અંધાર,
 ઓગણપચાસ માંડલા, ચક્રવર્તી કરે તિવાર...(૩૭)
 ઉત્તર દિસિ જઈ તેહ કણિ, મ્લેચ્છતણાં જે દેશ,
 તેહ ત્રિણિ ખંડ સાંધી વલઈ, વૈતાઢ્ય ભણીઅ નરેશ...(૩૮)

: ઢાલ - સંસારનું :

તિહાં ખંડપ્રપાત ગુફા તણાં, ઉઘાડી તિમઈ જ બારણાં,
 આવ્યાં ગંગાતટિ તે રહી, ખંડ છઠઉ સાંધી ઉમહેઈ...(૩૯)
 તિહાં દેવી ગંગા દીયે માન એ, રૂડા થઈ નવઈ નિધાન એ,
 નિસર્પ્પ નિધિ સુવિચાર એ, ગામ નગર નિવેશ પ્રકારે...(૪૦)
 પુંડુકનિધિ ગીત પ્રમાણ માન, બીજ જાતિ સયલ ઉપજઈ ધાન,
 પિંગલનિધિ નરસ્ત્રી કરી કેકાણ, એહનાં આભરણ ઉપજઈ જાણ...(૪૧)

૧. દિશા.

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૫૭

સર્વરતને ચઉહ રતન હોઈ, તસુ પરિ ઈમ અનુક્રમિ સયલ જોઈ,
 ચક્રવ(૧)ખડ્ગ(૨)દંડ(૩)છત્ર(૪)એચારિ, આઉધસાલિઉપજઈસાર...(૪૨)
 મણિ(૧)કાગણિ(૨)ચરમ(૩)રતન એહ, લક્ષ્મી ધરી ત્રિણિ હુંતિ તેહ,
 સેનાપતિ(૩)ગૃહપતિ(૨)સૂત્રધાર(૩)પુરોહિત(૪)નિજ નગરઈ સંભાર(૪૩)
 રાજવંશિઈ નારિ રત્ન જાણ, (૧)વૈતાઢ્ય તલઈ હોઈ કરિ (૨)કેકાણ,
 (૩)મહાપદમિ નીપજઈ વચ્ચ જાતિ, રંગધાતુ તણીઅ સઘલીઅ ભાતિ...(૪૪)
 કાલ નિધિ કાલત્રણિ પંચ કર્મ, સઉ શલ્ય ઉપજઈ એહ મર્મ,
 મણિ મોતી હેમ રજત પ્રવાલ, લોહાગર હોઈ નિધિ મહાકાલ...(૪૫)
 માણવક નિધિઈ દંડ યુદ્ધ નીતિ, આવરણ પ્રહરણ પાયક હવંતિ,
 નિધિ સંપઈ વાજંત્ર કાવ્ય ચાર, વલી હોઈ સવિ નાટિક નાં પ્રકાર...(૪૬)
 આઠ ચક્રવહિ ઊંચો જોયણ આઠ, નવ જોયણ વિસ્તરઈ નહીં અમાઉ,
 લાંબ પણઈ જોયણ હોઈ બાર, મંજૂષ તણો છઈ તસુ આકાર...(૪૭)
 વૈદુર્ય રત્ન તણાં કવાડિ, કંચણમય ગંગાનઈ મુહાડિ,
 પૂર્યા બહુ રત્ન વિધિ વિચાર, સસિ સૂર ચક્રનાં તિહાં આકાર...(૪૮)
 પુર નામ સરિસ નિધિ તણો નામ, નવ તણાં તિહાં છઈ રહણ ઠામ,
 પલ્યોપમ તે સુર તણાં આય, વ્યંતર કર સાત પ્રમાણ કાય...(૪૯)
 આવ્યા ગજપૂરિ પાછાં વલી, તેહ ધરિ ધરિ રગુડી ઉછલી,
 સોભાગણિ કરે વધામણાં, પુન્ય જાણો પૂર્વભવ તણાં...(૫૦)
 વિદ્યાધર સુરનર સવિ મિલિ, ઘણું ઉચ્છવ ધવલહ મંગલઈ,
 કરે રાજ તણો અભિષેક એ, સંવચ્છર બાર વિવેક એ...(૫૧)
 નામ માત્રિ ઋદ્ધિ હવઈ કહું, શાસ્ત્ર નઈ અનુસારી જે લહું,
 તેહ ચઉદ રત્નનાં નામ એ, કહું તેહ તણું પરિણામ એ...(૫૨)

: ઢાલ - થંભણ પુરિસિરિ પાસ જિણંદો :

સેનાપતિ ગંગા સિંધુ પાસિ, દેશ સયલ સાધી ઉલાસઈ
 ત્રાસઈ કોઈ ન ત્રાસ, ગૃહપતિ શાલિ પ્રમુખ કણ વાવઈ
 શાક ફલાદિ સવિ નીપાવઈ, ભાવઈ તે તત્કાલ...(૫૩)

૧. કવડ, ૨. ગુલાલ.

હય હસ્તિ બિચિ હોઈ સબલા, શાંતિક કરી પુરોહિત સઘલાં,
કમલા દિન દિન વાધિ, સૂત્રધાર આવાસ નીપાઈ,
નારી રતન યોગિ દુઃખ જોઈ, કાચે રોગ ન થાઈ...(૫૪)
સહસ આરા એક વામ પ્રમાણ, સઘલઈ સાધઈ મનાવિ આણ,
જાણ રત્ન એક ચક્ર છત્ર રતન એક વામ પ્રમાણ
વાધિ બાર જોયણ વિસ્તાર, સારી અવસરી કાજ...(૫૫)
ચરમ રતન મોટું હોઈ હાથ, વિસ્તરતે માઈ સવિ સાથ,
નાથ જિવારિ ઈહઈ, વલી મણિરત્ન પહુલ દોઈ અંગુલ,
લાંબપણઈ તે હોઈ ચૌરંગુલ, મયગલ ખંધે થાખું...(૫૬)
બાર જોયણ લગઈ તેજ પ્રકાશઈ, ખૂણા છઅ ને ત્રિહું હાંસિ,
નાસઈ જરા વિઘન, રતન કાંગણી અંગુલ ચાર
સમરંસ તે વિષાપહાર, બાર જોયણ કરે તેજ...(૫૭)
કટક માંહિ તે રાત્રિ થાપિ, સૂરજિ જિમ અજુવાલું વ્યાપી,
આપી સુખ અપાર, ખડ્ગ રતન અંગુસ છત્રીશ
સંત્રામિ જયકાર જગીશ, સાર રતન ચઈ દંડ...(૫૮)
વજ્રસાર તે વામ પ્રમાણ, પંચત્વતા રિપુ ને કરે પ્રાણ,
ઠાણવિ ખેમ સુખ ભંજઈ, પ્રસ્તાવિક જોયણ સહસ
પૃથ્વિમાંહિ કરે પ્રવેશ, દેશ સયલ તેણિ ગંજઈ...(૫૯)

: ઢાલ - ઈમ મોહ તણી સુણી રે... :

એ ચઉદ રતન પ્રત્યે કરે, સુર સહસ ધર્યાં સુવિવેક,
બિ સહસ સુર કરઈ નૃપ સેવ રે, આરાધઈ જિમ સહુ દેવ...(૬૦)
છત્રીશ સહસ દેશ રાય રે, પ્રત્યેકે સંખ્યા થાય,
ચઉસઠિ સહસ જ રાણી રે, રૂપઈ સુર રતી સમાણી...(૬૧)
એક લાખ અઠાવીસ સહસ રે, અંગઉ લગણી સજગીશ,
મહાનગર સહસ છત્રીશ રે, સંનિવેશ સહસ એકવીશ...(૬૨)
પાટણ અડતાલીશ સહસ રે, વેલાઉલ સહસ છત્રીશ,
દ્રોણમુખ સહસ નવ્વાણું રે, સહસ બિહુત્તર નગર વખાણું...(૬૩)

૧. સંયોગથી.

શાંતિનાથ ધવલ (વિવાહલો)

૫૯

નવબારહિ નગર વિચારી રે, છત્રીશ સહસ સંભારી,
 ગામ છન્નુ કોડી સંભાર રે, અંતરદીપ છપ્પત્ર હજાર...(૬૪)
 કુરાજ ઓગણ પચાસ રે, કુલ કોડિ બત્રીશહ ભાસ,
 એક કોડી ગોકુલની જાણ રે, હલ કોડિ ત્રણિ પ્રમાણ...(૬૫)

: ઢાલ - બાહલી... :

દ્વીપ વલી સોલહ સહિસ, મંડપ હજાર ચઉવીશ,
 છત્રીશ સહસ બત્રીશ બંધ નાટકઈ એ
 ધજ દશ કોડી પ્રમાણ એ, વાંજિત્ર ત્રણિ કોડિ વખાણ એ
 નીશાણ એ લાખ ચઉરાસી ગડઅડઈ એ...

ત્રુટક : ગડગડે બુદ્ધિ નિધાન ચઉદહ સહસ, બુદ્ધિ ચારિ ભર્યા વલી
 ચઉદ સહસ પ્રધાન જલપથ, ઈણિ પ્રમાણિ સંભર્યા સંબાધ ખેડા સહસ
 ચઉદહ, જુજુઆ એ જાણીએ વલી રાજધાની સહસ સોલઈ, એહ સંખ્યા
 આણીએ...(૬૬)

ખ્લેચ્છરાજ સોલહ સહસ, એતલા રતનાગર સહિસ,
 વલી વીસ સહસ આગર સામાન્ય છઈ એ, સોવનનાં આગર જાણું
 સહસ સરસ તે નવ્વાણું વખાણું, કોડિ સાતકુલ બીઠણી એ

ત્રુટક : ઘણી વિદ્યા ભણ્યા પંડિત, અસી સહસ સોહામણાં અઢાર
 શ્રેણિ પ્રશ્રેણિ પુણ ઈમ, લાખ ત્રિણિ શસ્ત્રધર તણાં હયગય પ્રત્યેકે લાખ
 ચઉરાસી, રથ પ્રમાણિ તેતલાં પાયક છન્નુ કોડિ નિશ્રા, ચકવર્તી તણી
 ભલાં...(૬૭)

: ઢાલ - ઉલાલઉ... :

ત્રિણિસિ સાઠિ સૂઆર, પંચ લખ દીવીઅ ધાર,
 જે વલી ધરિ શ્રંગાર, છત્રીશ કોડી તે ધાર...(૬૮)
 વલી જે કરિ કલ્યાણ, સહસ ચઉરાશી તે જાણ
 વલી જે મદે એ અંગ, ત્રણિસઈ સાઠિ તે ચંગ...(૬૯)
 ચાર લાખ નઈ નવસહસ, એતલાં વન અતિ સરસ,
 ત્રીશ નફર તણી કોડી, એ નૃપ સંપદા જોડી...(૭૦)

૧. સમુદ્ર, ૨. ત્રણસોને સાહીઠ.

સહસ ચઉરાસી તલાટ, એતલા પણ સૂત્રધાર,
 સઘલઈ કટકે એ જોડી, કોડી અઢાર ન થોડી...(૭૧)
 સર્વ કટક નાં સૂથાર, સહસ છત્રીશ તે ધાર,
 ત્રિણિ લાખ ભોજન ઠામ, અવર તણાં કહું નામ...(૭૨)
 વલી શેઠ સારથવાહ, માંડવિયા ભોઈવાહ,
 કાવડિયા દાશમાલ, નાટકી દૂતહમાલ...(૭૩)
 મીઠા બોલાઉ વીશ, થઈ યાઈ તનઈ પયાશ,
 રથ પેડુ નઈ પેંતાર, વલી મહત્તર પ્રતીહાર...(૭૪)
 એહવા અછિ અનેક, તસુ કુણ ગણે વિવેક,
 પુન્ય તણાં ફલ પામી, ભોગવે છ ખંડ સ્વામી...(૭૫)
 : ઢાલ - દીઠાં સામિમી સપનડાંએ... :

સહસ વરસ પચવીશ એણી પરિ, રાજપાલઈ સાર,
 લોકાંતિક સુર એણે અવસરિ, બોલઈ એ (૨) વચન ઉદાર કિ...(૭૬)
 સ્વામી સંચમ આદરઉ એ, સુખ લહિ (૨) જિણિ સવિ જીવકિ
 પર ઉપગાર ધરી મનઈ એ, કરૂણા એ (૨) કરો સદીવ કિ |સ્વામી..|(આંકણી)
 ઈમ સુણી જિનરાજજી રે, દેઈ સંવચ્છર દાન, કોડિ ત્રણ સઈ કોડી અઢાસી
 લાખ એ (૨) અસી વલિ માનિકિ... સ્વામી...(૭૭)
 કરીજજઈ ઈમ ઘડી છ લગઈ, અવર દાતુકાર, અન્ન ઔષધ વચ્ચના રે,
 આપીઈ એ (૨) દાન અપાર કિ... સ્વામી...(૭૮)
 કુમર ચક્રાયુધ તિહાં રે થાપીયું વર ભૂપ, જિનકરિ ચારિત્ર ભાવના રે,
 જોઈય (૨) સંસાર સરૂપ કિ... સ્વામી...(૭૯)
 ઈણિ અવસરિ ઈંદ્ર સઘલા, સપરિવાર મિલંતિ, ખીર સમુદ્ર જલઈ કરીરે,
 જિનનઈ એ (૨) નહવણ કરંત કિ... સ્વામી...(૮૦)
 વિલેપી બાવનિ ચંદનિ, વચ્ચ વેષ સફાર, સિંહાસનિ બઈસારીયા રે,
 તનુ કરિ સવિ શણગાર કિ... સ્વામી...(૮૧)

: ઢાલ - કલસની... :

તિહાં ભૂંગલ ભેર નફેરી મહુઅરિ, માદલ સરસી તાલ
 વરવીણા વંસ અનેસર મંડલ પડહ તિવલ કંસાલ
 ઘણ વાજિત્ર વાજઈ અંબર ગાજઈ, અમર કરઈ જયકાર
 ભૂમંડલિ માનવ સુર ગયંગણિ વિદ્યાધર નહીં પાર...(૮૨)

સહસાવનિ આવી સહુ વધાવી મૂકી સવિ શણગાર,
ભાવના વિશેષઈ સમ મતિ દેખઈ, જાણિ અધિર સંસાર
તિણિ ખિણિ શિર લોચઈ, વિષય સંકોચઈ 'લિ સુરપતિ સરિવાલ
ક્ષીરોદકી મૂકી, રીતિ ન ચુંકિ, છઠ તપઈ સંભાલ...(૮૩)
કહી “નમો સિદ્ધાણં” વિનય વિનાણં, લઈ સાવઘનું નીમ,
ઉચરઈ સામાયિક મણવયકાયક, ત્રિવિધ જીવતાં સીમ
સંભવિ સુરાસુર સાથિ નરવર, એક સહસ લઈ દીખ
મન:પર્યવ પામે સહુ સરિનામિ, પાલે સુધિ શીખ...(૮૪)

: ઢાલ - ૩૯ - યદુપતિ મહતિ સંયમ દીયો... :

સુરનર નિજ ઠામિ ગિયા, સ્વામી કરી વિહાર,
નાનાવિધ પ્રભુ તપ તપઈ, પરીષહ ખમી અપાર... (૮૬)
ધનધન તે નર સલહીઈ, દીઠાં જિણિ જિનરાજ
ભાવ ભગતિ પૂજા કરી, સાધ્યાં શિવપુર કામ... આંકણી
મંદિરપુર જિન પહુતલા, સુમિત્રિ નરેશર દ્વારિ
હિયડિ હરખ ધરી ધણું, વંદિ વારંવારિ...(૮૭)
ધનધન તેહ કરાવી પારણું, જિનનઈ ખીર સંયોગ,
દેવ વજાવી દુંદુભિ, ધનિ ધનિ કહી સવિ લોગ...(૮૮)
ધનિધનિ દેશ અનારજિ આરજિ, કરતાં વિધિ વિહાર,
હત્થિણાઉર પુરિ આવીયા, સહસાવનહ મઝાર...(૮૯)
ધનધન નંદી માહી તરૂઅર તિહાં, પોષ સુધી નવમી જાણ,
ભરણી નક્ષત્ર યોગણું, પામે કેવલ નાણ...(૯૦)
ધનધન ચઉસક્રિ ઈંદ્ર તિહાં મલઈ, ભાવિ વાયુકુમાર,
યોજન મંડલ વાહરઈ, સીચઈ મેઘકુમાર...(૯૧)
ધનધન પીઠ રચઈ વ્યંતર તિહાં, ફૂલઈ પગર ભરંતિ,
જાનુપ્રેમાણઈ બહુવિધ, વર્ણક રૂપ કરંતિ...(૯૨)
ધનધન ધૂપ ઉવેખેઈ અગરનુ, વલી કરી ત્રણિ પ્રાકાર,
આવશકથી જાણું, સમોવસરણ વિસ્તાર...(૯૩)

૧. લીધા, ૨. વખાણવા યોગ્ય.

ધનધન તીર્થકર પદવી તણી, પુન્ય પ્રકૃત્તિ છઈ સાર,
 સમવસરણ દૂરવણ તિણિ, લાગે નહીં લગાર...(૯૪)
 ધનધન વાણી સાંભલિવા તિહાં, આવી પરષદ બાર,
 બેસઈ ઠામિ યુગતિ યથા, નહીં વિરોધ પ્રકાર...(૯૫)

: ઢાલ - ૪૦ - જસ ધરિ જાઈ વિહરવા... :

ચક્રાયુધ નર રાયનઈ, વનપાલક જઈ વધાવી જગગુરૂ આવીયાં,
 કેવલજ્ઞાન ભંડાર કિ જગગુરૂ...(૯૬)
 આપી તાસ વધામણી, મણિ મોતી કુંડલ હાર કિ જગ,
 નગર સકલ શણગારીયું, જિસ્યું અમરપુરી અનુસારી... કિ જગગુરૂ.(૯૭)
 ચતુરંગ સેના સજી કરી, ચડીઆ ગજ ખંધિ રાય કિ જગ.
 અંતેઉર પરિવારસું, જિનવંદન કાજિ જાય કિ જગગુરૂ...(૯૮)
 છત્ર(૧) ચામર(૨) પગપાવડી(૩) શિર મુગટ(૪) અનિ તરવારિ(૫) કિ. જગ.
 રાજચિહ્ન પાંચઈ તજઈ, તિહ સમોસરણિ દુઆરિ કિ જગગુરૂ...(૯૯)
 સચિત્ત તજઈ અચિત્ત રાખી, એક સાડી ઉત્તરાસંગ કિ જગ.
 કરજો જઈ જિન દર્શનઈ, મન ઠામ કરે ધરે રંગ કિ જગગુરૂ...(૧૦૦)
 દેઈ ત્રણ પ્રદક્ષિણા, જિનવર નઈ કરે પ્રણામ કિ જગ.
 વાણી સંભલિવા બઈસઈ, નૃપ જોઈ અપૂર્વ ઠામ કિ. જગગુરૂ...(૧૦૧)

: ઢાલ - ૪૧ - શ્રેણિક ધરિ આવ્યો વત્સ તાહરઈ... :

ચઉતીસ અતિશય સોહી જિનવર, વચન તણાં અતિશય પાંત્રીશ
 જોજનવાણી વખાણ કરે પ્રભુ, વૈર વિરોધ હરી જગદીશ... (૧)
 ધર્મવંત નર જુઓ વિચારી, નરભવ વારોવારિ દુર્લભ,
 આરિજ ક્ષેત્ર સુકુલ સમકિત ગુણ, વિરતિ રતન પુણ નહીં સુલભ...(૨)(આંકણી)
 વિષય કષાય વશિ જીવ પડિઉં, નવિ જાણિ સાચો ઉપદેશ,
 પાપ પ્રમાદ તણી રસિ રાતો, આરંભ કરતુ સહિ કિલેશ...(૩) ધર્મ.
 જ્ઞાન અનિ દરિશન વર ચારિત્ર, એ ત્રણિ આરાધી સાર
 મુગતિ પહુતા જીવ અનંતા, વલી અનંતા લહિસિ ભવપાર...(૪) ધર્મ.
 એ ઉપદેશ સુણી ચક્રાયુધ, વડા પુત્રની આપી રાજ
 શાંતિનાથ પાસઈ લીઈ દિક્ષા, પાંત્રીશ નૃપ શું સારિ કાજ...(૫) ધર્મ.

તે છત્રીસઈ ગણધર થાપ્યા, દાખ્યો ત્રિપદી તણો વિચાર,
 તસ અનુસારી કીધો આગમ, ચઉદ પૂરવ નઈ અંગ અગ્યાર...(૬) ધર્મ.
 ગરૂડયક્ષ નિર્વાણી દેવી, એ શાસનનાં બિહું રખવાલ
 બાસકિ સહસિ મુનીશ્વર સુંદર, પંડિત જીવદયા પ્રતિપાલ...(૭) ધર્મ.

: ઢાલ - ૪૨ - ભરત નરેસર આ વિયા સમો સરણિ... :

ઈકસકિ સહસ મહાસતી પરિવાર રૂડઉ

ઉપરિ અધિકાં ચાર સય પરિ. ચઉદ પૂરવધર આઠસિં પરિ.
 અવધિ જ્ઞાની ત્રણિ હજાર પરિ. મનઃ પર્યવજ્ઞાની ભલાં પરિ.
 ચાર હજાર સોહામણા પરિ. ચાર સહસ ત્રિણિ સય વલી પરિ.
 એતલાં હુઆ કેવલી પરિ. વૈક્રિય ધારક સાઠિ સય પરિ.
 વાદી વલી ચઉવીસ સઈ પરિ. શ્રાવક દોઈ લક્ષ ઉપરિ પરિ.
 અસી સહસ પુરે ગુણે પરિ. ત્રાણું સહસ દુલખ વલી પરિ.
 સતી સિરોમણિ શ્રાવિકા પરિ. સહસ પંચવીશ વરસ વલી પરિ.
 ચારિત્ર પાળયું અતિ ખરું પરિ. સમેત ગિરિંદિ આવીયાં પરિ.
 અણસણ કરીવા કાજ એ પરિ....(૮)

: ઢાલ - ૪૩ - અમી સમાણી... :

શાંતિ જિનેસર અણસણ આદરઈ, માસ દિવસ લગઈ જાણ,
 જેઠવદિ તેરસિ ભરણી ઋખ યોગિ પામી જિન નિર્વાણ...(૯)
 આણંદ આણી રે જગગુરૂ ગાઈએ, સોલસમો જિનરાય,
 લંછન નઈ મિસિ સેવે હરિણલો, કંચણવરણઈ કાય... ॥ આંકણી ॥
 ચઉસકિ સુરવર નાથ તિહાં મિલઈ, આણે ખેદ અપાર,
 બાવના ચંદનતણી ચિતા રચઈ, જિન તનુ નમતાં સાર...(૧૦) આણંદ.
 ન્હવણ કરાવીરે તેહ ખીરોદકી, પહિરાવઈ શણગાર,
 શિબિકામાંહી રે જિન બેઠા કરી, મૂક્યા ચિતા મઝારી...(૧૧) આણંદ.
 અગ્નિકુમાર રે જલણ તિહાં ઠવઈ, જાલઈ વાયુકુમાર,
 થોડે નીરે તે શીતલ કરી, આવી મેઘકુમાર...(૧૨) આણંદ.

ઈંદ્ર પ્રમુખ સુર દાઢ તિહાં લીઈ, જાણી ધર્મ આચાર,
 જિનની ભગતિ તણિ રાગઈ કરી, ખીર સમુદ્રિ ઠવિ છાર...(૧૩) આણંદ.
 નંદી સરવર આઠ દિવસ કરઈ, ઉત્સવ અમર અનેક,
 શોક નિવારી રે નિજ ઠામિ જઈ, પૂજઈ દાઢ વિવેક...(૧૪) આણંદ.
 ઉત્તરાધ્યયનની વૃત્તિ પ્રમુખ થકી, ભાંપ્યો એ અધિકાર,
 આપ મતિ કાંઈ હીણ અધિક કહીઉં, સાચવઈ બુદ્ધિ કરઉ સાર...(૧૫)આણંદ.
 શાંતિ જિનેસર સ્વામી સોલમો, ગાયુ મન ઉલ્હાસ,
 બ્રહ્મ કહિ નિતુ સેવા સારતાં, પૂરઈ વંછિત આસ...(૧૬) આણંદ.

॥ ઈતિશ્રી શાંતિનાથ વિવાહલો સંપૂર્ણ ॥

। શુભં ભવતુ । કલ્યાણં ભૂયાત્ લેખક પાઠક્યો : ।

સંદર્ભ : સાહિ. કા. પ્રકારો પા. ૪૦

૫. નેમિનાથ હમચી

કવિ લાવણ્ય સમય કૃત હસ્તપ્રતને આધારે નેમિનાથ હમચી પ્રગટ કરવામાં આવી છે. હમચી - હમચડી - હાંચે એ સમાનાર્થી શબ્દો છે. હમચડી એક પ્રકારની દેશી છે. તેને ગરબાની દેશી કહેવામાં આવે છે. રાસ-ગરબા ફાગ-વિવાહલો-હોરી જેવાં ગીતોમાં વર્તુળાકાર ફરીને નૃત્ય સાથે ગાવાની એક પદ્ધતિ છે. કુલ ચોરાશી ગાથાની આ હમચી છે. જો કે અહીં ૮૩ અંક છે, પણ આંચલી સહિત ગણતાં ૮૪ થાય. નેમિનાથ હમચડીમાં નેમકુમાર અને રાજુલનાં જીવનના પ્રસંગોનું મિતાક્ષરી નિરૂપણ થયું છે. તેની રચના સં. ૧૫૬૨માં થઈ છે.

નેમિનાથ હમચી

સરસ વચન દિઉ સરસતી રે, ગાઈસિ નેમીકુમારો,
સામલવન્ન સોહામણો રે, રાજમતી ભરતારો રે...(૧)
યાદવકેરા રાઉ રે હ. તોરા ગુણ હું ગાઉ રે હ.
ત્રિભુવન કેરા રાઉ રે હ. હેલી મુખી નેમિજિ મેલ્હિ...(૨)
મેરી બહિનડી રે રંગરેલી, સામલીયો સરસિ ગેલિ રે હ. (આંચલી)
નવ જોયણ જે નગરી પુહલી લાંબી જોયણ બાર
સાયર તીરિઈ દ્વારિકા રે, સોરઠડી શિણગાર રે હ.
રાજ કરઈ તિહા દેવ મુરારી, ખેમલા દસઈ દસાર,
સમુદ્ર વિજય ધરિ દૈવિ સિવારે, જન્મ્યા નેમીકુમાર રે હ...(૩)
લહુય લગિઈ જે લક્ષણવંત, માયતાય મન મોહઈ
કલા બહુતરિ પરિવરિઉ રે, જાણ શિરોમણિ સોહઈ રે હ...(૪)
એકવાર અલવેસરુ રે, કુંઅર ચંચલિ ચડિઓ,
રમત રમંતુ રાઉલિ પુહતુ, આયુષશાલા ચડીઉ રે હ...(૫)
રહુ અલગા નેમિ નરેસર એ, આયુષ કુણ સાહઈ,
રખવાલુ બહુ બોલઈ બરવિઈ, હરિ વિણ હાથ ન વાહઈ રે હ...(૬)

તીણિઈ વચનિ ઈમનિ કુંઅર હસતુ, અલવિઈ બલ દેખાડઈ,
 ચુપટ મલ તવ ચર્તુભુજ કેરાં, ચંચલ રમાડઈ રે હ... (૭)
 ગદા ઉલાલઈ ગયણિ ભમાડઈ, કોટિ શિલા ઉપાડઈ,
 એણ વચડાવઈ ધનૂષ્ નમાડઈ, સબલુ શંખ વજાડઈ રે હ... (૮)
 તિણિ નાદિઈ ઘણ પર્વત ઢલિયા, સાયર સવિ ખલભલીયા
 અંબર ગાજઈ તરૂઅર ભાજઈ, સેષનાગ સલસલીયા રે હ... (૯)
 ગજશાલા ગજબંધન ત્રુટઈ, કુટઈ ગોરસ ગોલી
 એક પડઈ એક લડથડઈ રે, ઈમ ધરણી ઘંઘોલી રે હ... (૧૦)
 ચતુર્ભુજ ચિંતઈ સંખ કીસેઉ રે, પૂરિઉ કુણિઈ નવેરઈ,
 તાઈ હરિ નહિ રે, અવતરિઉ અન્નરુ રે હ... (૧૧)
 બલિભદ્ર બોલઈ હરિ રે, અવર ન ઈણિ સંસારિ,
 નેમિકુમર ક્રીડા કરઈ રે, બલવંત બાલ બ્રહ્મચારી રે હ... (૧૨)
 માય તાય નિઉ નિઉ કહઈ રે, નેમિ ન પરિણઈ નારી
 તે કિમ લેસિઈ રાજ તુમ્હારુ, સુણિ (૨) દેવ મુરારી રે હ... (૧૩)
 માલા પાડઈ મિલીયા બાંધવ, કાન્હૂડઈ કરતોલિઉ,
 નેમિકુમર કરવાલીઉ રે, હરિ હાસઈ હિડોલિઉ રે હ... (૧૪)
 હરિ ચિંતઈ મોરુ બાંધવ બલીઉ, એક પદમનિ પરણાવું,
 સમુદ્રવિજય મોરું પિતરીઉ રે, દેવિ શિવા હરખાઉ રે હ... (૧૫)
 સોલ સહસ અંતેઉરી રે, શ્રીપતિ સવિ બોલાવી,
 કરી અદ્ભૂત સિણગારું રે, ગોપી ગોરડી આવી રે હ... (૧૬)
 કિસ ચરણા ચોલ મજ્જા, કિસકા ઘૂઘરીઆલા રે,
 કિસકે છાયલ છયલ સબલીયા, કિસકા ચરણા કાલા રે હ... (૧૭)
 કિસકે પહિરણી પીત પટુલી, કિસકે રાતા રંગા,
 કિસકે પહિરણી સેત સિણગારા, કિસકે ચીર સુચંગા રે હ... (૧૮)
 કિસકે ઉરવરિ નવસર હારા, જાલિ તણાં ઝમકારા,
 રંગિ સુરંગા સોવન મૂડલા, પાયે જાંઝર ઝમકારા રે હ... (૧૯)
 કાલા કંચૂક મલ સફલા, કિસકા છડલા લાખીણા,
 માણેક મોતી ચૂડે બઈઠા, કિસકા કમખા ઝીણા રે હ... (૨૦)

પીન પયોધર અમીરસ ઘડૂલા, અધરસુ વિદુમા ચોબા,
 દંતવલી દાડિમ કુલી રે, મુખી તાજા તંબોલા રે હ...(૨૧)
 નિર્મલ નાસ્ય સરલ તીખાલી, ભેમહિ ભુઅંગમકાલી,
 આંજી રે દોઈ આંખડી રે, મસ્તકિ રાખઉલી, વેણી તે કુમતીઆલી રે હ...(૨૨)
 ખરીહ સંખીટલીહાથેવીટલી, હરખી હિરણી લંકી,
 જંધા તૂઅલી કદલી, થંભા રંભા રુપિ કલંકી રે હ...(૨૩)
 તપઈસ ત્રોટમી ને મોટડી, કોટડી કોટિ સિણગારો,
 ઓઢણી ઘાટડી રંગચી માટડી, મયણચી વાટડી વારૂ રે હ...(૨૪)
 પીયલિ પનૂતિ કુંકુમરોલા, સહજિ સુરંગા રોસા,
 પાએ પાગડાં કંચન કડલા, કર્ણ જિસ્યા હીંડોલા રે હ...(૨૫)
 સિસઈયો સિંદુરીયા રે, સોનાના માઢલીયા,
 અવલા સવલા બહિરખા રે, બાહુડલી બેઉ બલીયા રે હ...(૨૬)
 નીલવટી ચાટુ બહુડી ઉરે, કાને નાગવલાયા,
 પાયે લગાડયા વીંછીયા રે, સુરપતિ સેવ મનાયા રે હ...(૨૭)
 કિસકે હાથી કમલકાનાલા, કિસકે ચંપકમાલા,
 કિસકે કરિ છઈ ચંદનસીપા, કિસકે કાલાવાલા રે હ...(૨૮)
 હંસલાગમણી ચંદલાવચણી મૃગલા નયણી નાર,
 અંગજિમી નેઉરી અમર અંતેઉરી રે, ઈમ ગોપિ સિણગારી રે હ...(૨૯)
 કરિ વાલાકા વીંજણી રે, વલી વસંતિઈ પાસ્યા,
 ફૂલદડા કરી ફૂટકારે, પાન કપૂરઈ વાસ્યા રે હ...(૩૦)
 નાગલોકની કન્યા નાઠી, રૂપઈ રંભા ત્રાઠી,
 કાન્હૂડામનિ કૂતિગ ભાવિઉં, ઈસિઉં અંતેઉરિ આવિ રે. હ...(૩૧)
 કાન્હૂયડઈ તવ કૂડ કમાયું, નેમિકુમર તેડાવ્યા,
 અવસર આજ વસંતનુ રે, અંતેઉરી ભલાયા રે હ...(૩૨)
 વારુ વનરૂલીયામણું રે, આંબા રાયણ રૂડા,
 કોઈલ કરઈ ટહૂકડા રે, રાતી ચાંચિઈ સૂડા રે હ...(૩૩)
 દ્રાખ તણાં છઈ માંડવા રે, નવરંગી નારંગી ચિંહુપખી,
 તરુઅર મૂરીયા રે, મુખંડી છઈ ચંગા રે હ...(૩૪)

ચડ ચતુર્ભુજ તવ આવીયા રે, ગોપી સવિ શિણગારી
 નેમી કુમર ભલાવીયા રે, વલીયા દેવ મુરારી રે હ...(૩૫)
 ગોપી લોપીલાજડી રે, લાછિવડી પટરાણી,
 આલી કરઈ ઉબાંછલી રે, બોલીયાઈ બાંગડ વાણી રે હ...(૩૬)
 ખાડો ખલી છઈ મોકલી રે, રાણી રાઉલ વાહી,
 હરખી હસઈ હાસૂં કરઈ રે, દે ઉરસ્યું ભુજાઈ રે હ...(૩૭)
 કમલનાલ ભરી છાંટઈ, ચંદ્રાઉલી રાહી રાખઈ સાહી રૂપ,
 દેખાડઈ રુકમણિ રે, કહઈ મજાસિઉ વાહી રે હ...(૩૮)
 રૂપવંતિ રૂપિણિ ઈમ બોલઈ, સુણિજયો વાત હમારી,
 માય તાય કાંઈ દૂહવઉ રે, નેમિ ન પરણેઈ નારી રે હ...(૩૯)
 દિઈ સરંગટનઈ ફરં ગટખોલઈ, બોલઈ બાંગડ બોલા,
 નેમિકુમર વર યોવનિ પુહતા, નીસત કાંઈ નીટોલ રે હ...(૪૦)
 સોલ સહસનાં વાંછિત પૂરઈ, બંધવ દેવ તૂમ્હારા રે,
 નેમિકુમર ઉલેહીઈ નિહાલુ, માનુ બોલ હમારો રે હ...(૪૧)
 નેમિકુમર વર દાખિન પડીયા, રાણી સવિ સપરાણી,
 હા ન કહી તિમ ના ન કહાણી, માનીઉ માનીઉ જાણી રે હ...(૪૨)
 ગોપી સરિખી સવિ મિલી રે, હરિનઈ જાણ કરાવિઉ,
 માય તાય ભાઈ ભોજાણ જો, કુટુમ્બ સહુ હરખાવિઉ રે હ...(૪૩)
 નેમિકુમર વર પરણસિઈ, હોસિઈ હર્ષ અપારો,
 મુની લાવણ્ય સમય ઈમ બોલેઈ, એ પહિલું અધિકારો રે હ...(૪૪)

પ્રથમ અધિકાર પૂર્ણ

નેમિકુમર વર પરણેસિઈ રે, કાન્હ તણઈ મની કોડો,
 ઉગ્રસેન ધરિ રાજમતી રે, યૌવન સરિખી જોડી રે હ...(૪૫)
 હરિષિહ ધરિ ઉગ્રસેન કેરઈ, વેગિઈ વિવાલ મેલિઉ,
 પાન ફૂલ ફોફલ દીઈ રે, સાજનકૂ હરખિઉ ભલીયું રે હ...(૪૬)
 બિહું ધરિ ધવ ધવ ઘુસટ પડીયા, મંડવિ મંડવ છાંયા,
 કરમતા કંદોઈ તેડયા, વર પકવાન કમાયા રે હ...(૪૭)

નેમિનાથ હમચી

૬૯

મોટા મંદિર મોદક ભરીયા, ખાજાના ખડક ચઢીયા,
 કૂરઉ સાઈ પહિતિનીપાઈ, મોટા પાપડ વડીયા રે હ...(૪૮)
 રૂપા કેરી આંડણી રે, સોવન થાલ સુરંગા,
 વિતપાતી આલા વાટલી રે, મેહલ્યા ચાઉર ચંગા રે હ...(૪૯)
 સોવન કરવિદીઆ ભોષણ, સાજન હરખિઈ ભરીયા,
 મંડપિ બઈઠા દાના દીઈ રે, ઈંદ્ર જિસ્યા અવતરીયા રે હ...(૫૦)
 પોઢી પાંતિઈ ભૂપતિ ભોલા, ખારેક ખરમા દાંખો,
 વર વરસોલા વાટલા રે, ફલ હુલિવાની લાખો રે હ...(૫૧)
 માંડી મરકી મોદક ચૂર્યા, ખરહર ખાજા મોરયા,
 સોવન થાલ સોહામણા રે, સોઈ પકવાનિઈ પૂરયા રે હ...(૫૨)
 શાલિ દાલિ ધૂત શાલણા રે, વાટલ ભરીયા વાટો,
 કૂર તણાં છઈ કરંબલા રે, ઘોલ તણાં ઘણ મોટા રે હ...(૫૩)
 કર ચોખાલી ચીરીઈ લૂઘ્યા, દીધા ફોફલ પાનો,
 બાવન ચંદન છાંટણા રે, ચાલીયા દેવ જાનો રે હ...(૫૪)
 મંડપિ મોટા ચંદુઆ રે, તલીયા તોરણ બાર,
 નેમિકુમર વર પરણસિઈ રે, રાજુલિ રાજકુમારી રે હ...(૫૫)
 ખાંતઈ ભરિઉ ખૂપ ખુણાલુ, નેમિ કુમરવર સોહઈ,
 ચડીઉ મયગલ મલપતુ રે, તેજિઈ ત્રિભુવન મોહઈ રે હ...(૫૬)
 કાને કુંડલ ઝલહલઈ રે, પહિરયા સવિ શિણગારો,
 લૂણ ઉતારઈ બહિનડિ રે, ધન ધન નેમિકુમારો રે હ...(૫૭)
 મંગલ બોલઈ જાઈણી રે, આપઈ વાંછિતદાન,
 છપ્પન કોડિ યાદવ મિલ્યા રે, બલવંત બલભદ્ર થાની કાન્હો રે હ...(૫૮)
 ગણ ગંધર્વગણ જોવા મિલીયા, ગઉ ગીત રસાલા,
 થાની અપછર નાચીઈ, વાજઈ ભુંગલ તાલા રે હ...(૫૯)
 મસ્તકિ છત્ર સોહામણું રે, ચંગા ચમર ઢલવઈ,
 ઈંદ્ર ઉતારઈ આરતી રે, નેમજી તોરણ આવઈ રે હ...(૬૦)
 સાલક બોલક સામા પડીયા, તે સવિ પડીયા ખોટા,
 લોકે હસીયા ધૂણે ઘસીયા, નેમિ તણાં ગુણ મોટા રે હ...(૬૧)

સોનાનઈ સિંઘાસણિ બઈઠઉ, ઉઠિંગણ છઈ મૂંડઉ,
 જય જય કરતી બરવઈ ઉઠી, નેમિકુઅરવરૂ રે હ... (૬૨)
 જાલીયાલી ઝાલી ઝબૂકઈ, બઈઠા માણેક મોતી,
 હિયડે હરખી નયણે નિરખી, નેમિતણું મુખ જોતી રે હ... (૬૩)
 ધૂઘરીયાલી ઘાટડી રે, પહિરયા પાનેત્રો રે,
 આરીસે મન મોહીયા રે, આંજલા દોઈ નેત્રો રે હ... (૬૪)
 કાંચલી કસબઈ સતી રે, રોલાનાચ્છઈ રંગો,
 સવિ શિણગાર સોહાવતી રે, ફૂરકિઉ દક્ષિણ અંગો રે હ... (૬૫)
 પશુ વિલાપ સુણી રથવાલ્યું, પશુનુ દુઃખ ટાલીયું,
 દેઈ દાન ચરિઉ ગિરનારી, જૂરઈ રાજુલિ નારી રે હ... (૬૬)
 કંકણ ફોડઈ હિયડું મોડઈ, ત્રોડઈ નવસર હાર,
 ખિણિ ખિણિ લોડઈ, બેકરજોડઈ જંપઈ નેમિકુમારે હ... (૬૭)
 વાટિઈ જોટઈ ઉભી ઓટઈ, નેમિકુમર નઈ કોડિ,
 સુનઈ હીયડઈ સાદ કરઈ રે, રહી રહી ઉભી ટોળઈ રે હ... (૬૮)
 આઘી પાછી થાઈ માચ્છી, જવ જલ દેખઈ થોડું,
 સામલીયા કાંઈ વલીયા વેગિઈ, નવભવ નેહ મ ત્રોડઉરે હ... (૬૯)
 હંસ વિહૂણી હંસલી રે, માંડવ વિણસી વેલી,
 કંત વિહૂણી કામિની રે કિસિઓ કરેસિઈ ડોલી રે હ... (૭૦)
 ચંદા વિણસી ચાંદની રે, પાસા વિણસી ખસારી,
 મયગલ વિણસી હાથિણી રે, પિયડા વિણસી નારી રે હ... (૭૧)
 કઈ-મઈ મોડયા કરકડા રે, કઈ-મઈ બોલ્યા મરમો,
 કઈ-મઈ સાડી ઝાટકી રે, કીધા કૂડા કરમો રે હ... (૭૨)
 કઈ-મઈ રિષિ સંતાપીયા, કઈ-મઈ વિછોઢ્યા બાલો,
 કઈ-મઈ રતન વિણાસીયા રે, દીધા અયુગત આલો રે હ... (૭૩)
 કઈ-મઈ દ્રહ ફોડાવીયા રે, કઈ-મઈ પરધન લીધા
 કઈ-મઈ કામણ કીધા, અણગલ પાણી પીધા રે હ... (૭૪)

૧. જુગાર રમવાનાં સોગઠાં.

સંખાર કઈ ઉલટિઉ રે, સરોવર ફોડિયા,
 સીલ ન પાલિઉ સાચિઉ રે, મોડી તરૂઅર ડાલી રે હ...(૭૫)
 સદ્ગુરુ ગુરુણી નવિ સંતોષ્યા, સ્પતર્થ ક્ષેત્ર ન પોષ્યા,
 સંપત્તિ સારુ દાન ન દીધા, થાપણિ મોસા કીધા રે હ...(૭૬)
 રડતી પડતી ગિરી આખડતી, ચઢતી ગઢ ગિરીનારી,
 નેમિ જિણેસર નયણે દીઠા, રંગી રાજુલી નારી રે હ...(૭૭)
 નવભવ કેરી તેરી નારી, કાં મેલ્હી નિરધારી,
 નેમિ જિણેસર જોઈ નારી, સાર કરો હમારી રે હ...(૭૮)
 ત્રિટડઈ ત્રિભુવન કેરા રાજા, દીપઈ નવલ દવાજા,
 યુસઠિ ઈંદ્ર કરઈ છઈ સેવા, મુગતિ તણાં ફલ લેવા રે હ...(૭૯)
 રાજિમતી કહઈ બે કરજોડી, મ કરૂ આડા ખોકી,
 સામલવન હું સામી રે, મોટા ચરણ ન છોડું તોરા રે હ...(૮૦)
 નેમિ જિણેસર નેહલ્યું પાલિઉ, દુર્ગતિ નઉ ભવ ટલિઉ,
 રાજમતીના વાંછિત ફલીયા, બે જણ મુગતિઈ મલીયા રે હ...(૮૧)
 હમચી હમચી હમચડી, હમચી છઈ ચોરાશી,
 મુનિ લાવણ્યસમય ઈમ બોલઈ, હમચી હરષિઈ વાસી રે હ...(૮૨)
 સંવત પત્તર બાસઠઈ રે, ગાયુ નેમિકુમારો,
 મુની લાવણ્યસમય ઈમ બોલઈ, વરતિઉ જય જયકારો રે હ...(૮૩)
 ઈતિશ્રી નેમિનાથ હમચી સંપૂર્ણ.

સંદર્ભ : જૈન સાહિ. કાવ્ય પ્રકારો પા. ૧૬૫

૧. કુલ ચોરાશી ગાથાની આ હમચી છે.

૬. નેમીનાથ શીલ રાસ.

પાર્શ્વચન્દ્ર ગચ્છના વિનયદેવસૂરિએ સં. ૧૬૩૭માં આ રાસની રચના કરી છે. નેમિનાથ વિષયમાં રાસ વિવાહલો - હોરી ગીત - હમચડી - સ્તવન - સ્તુતિ સજઝાય, ગહુંલી, સલોકો, ગીતા, રસવેલી, ભાસ, બોલી, બારમાસ, ફાગુ, નવરસ વગેરે પ્રકારની કૃતિઓ રચાઈ છે. કવિએ નેમનાથના શીલવ્રત-ધર્મને કેન્દ્રમાં રાખીને નેમિનાથ શીલ રાસની રચના કરી છે. સમગ્ર વિરતિ ધર્મ અને વ્રતોમાં શીલવ્રત શિરોમણિ છે એટલે એમના જીવન દ્વારા શીલનો મહિમા ગાવામાં આવ્યો છે.

: શ્રી નેમિનાથ શીલ રાસ :

પહેલું પ્રજામ કરું જિનરાઈ, લાગુંજી ગોયમ ગણધર પાઈ કિ,
સુગુરવાણી વલી સંભરું, ભુલુજી અક્ષર આણિ સુઠાઈ.

રાસ ભણીશું રળીયામણો,
જે સુણી શીયલ હીય થિર થાઈ, કોકીલા જિમ કલિરવ કરઈ,
માસ વસંત તે અંબ પસાઈ કિ...(૧)

શીલ અખંડિત સેવીયો, ધર્મ અછઈજિ અનેકિ પ્રકાર કિ,
શીલ સમાણુ કો નહી, સૂત્ર પુરાણ કુરાણ વિચાર કિ,
શીલહ સહુકો વર્ણવઈ, શીલસ્યું મંડયો પ્રીતિ અપાર કિ,
પર રમણી ^૧જિણણી ગણું, આંખડીને મત કરું અંધાર કિ...(૨)

કાલિંહ પરભવિ પુહલું, દુકખ દેસિ તિહાં કામવિકાર કિ,
આકિહિં^૨ અંબ ન લાગસિ, તુમ્હે સંબલ લેયોજી સમકિત સાર,
શીલ સંધાતિ હિડુ મિલઈ, રતનજડિત જાણું સોવિન હાર કિ,
તું શણગાર સોહામણું, શીલ સમુ કોઈ નહીં આધાર કિ... શીલ...(૩)આંચલી

૧. જનની, ૨. આકડાના ઝાડ.

શીલના ગુણ કિહાં કિહાં, મુજ નાણ સરસલિલા નહીં કુંભનું ઠાણ,
 ઉડુપિ ન અંબુધિ કો તરઈ જો, મુજ અછઈ અલપ વિનાણ નુ,
 તુ પુણ શીલ વખાણ સ્યું, હાંસુ કરઈ મત કોઈ સજાણ તુ,
 બાલક બાંહી પસારીનઈ, સ્યું ન કહઈકહ સાયરમાણ કિ...(૪)
 જેહવું ચંચલ કુંજરકાન, વેગિ પડઈ જિમ પાકુંજી પાન તુ,
 જેહવી ચંચલ બીજલી, જેહવું ચંચલ સાંઝનું વાન,
 ડાભ અણી જલ જેહવું, તેહવું યૌવન સ્યું અભિમાન,
 ખિણ ખિણ જા ઈચ્છઈ ખીજ તું, વિષય મ રાચિયો વિષહ સમાન કિ...(૫)
 પંડિત બોલિજ તેહવું બોલ, જેહવું જાણિ જઈ એહ અમોલ,
 જિમ તિમ બોલ જા બોલિજે, વિષય કહિયા કિમ વિષ સમતોલ,
 અચલ^૧ સિધ્ધારથ^૨ અંતરૂં, ચિંતવ્યું દુઃખ ન દેઈ નિ,
 જુ વિષભોજન વારિ જઈ, વિષય ચિંત્યા જિય જઈ...(૬)
 ચઉ થઈ સંવરિ દસમઈજી, અંગિ અરથ કહિઉ તે સુણઉ મનરંગિ,
 અંગિથી આલસ પરિહરૂં, ચતુર ચતુર્વિધ સંઘ નઈ સંગિ,
 વાણીઅ યોજનગામિની શ્રી વીર વખાણીય શીલ સુચંગ,
 સુગણ માનવ મન માનિયઉ, એક હોજયો સદા શીલ અભંગ...કિ...(૭)
 ગ્રહગણમાંહિ વડું જિમ ચંદ, ષ્પુહપમહિ વડુ જિમ અરવિંદ,
 ભૂષણ મુગટ ભલુ, મહિગાહિં વૈડુરિજ જેમ અમંદ,
 મેરૂ મહીધર માંહિ વડુ, ગજહ ઐરાવણ જેમ ગઈદ,
 ધ્યાન સકલ સરાહિજઈ, ધર્મમાંહિ તિમ શીલ નરિંદ...કિ...(૮)
 ચંદનમાંહિ ગોશીષ વખાણિ, વનહમાંહિ વડુ નંદન જાણિ,
 સરિતહ સીતવડી સહી, સાધુમાંહિ વડુ જિમ અરિહંત,
 વૃક્ષહ જંબૂ સુદંસણા વસ્રહ ખોમ^૪ જિસ્યું જસવંત,
 લેશું હી સકલ સુલક્ષણા, જ્ઞાનમાંહિ વડુ કેવલજ્ઞાન તુ,
 દાનમાંહિ વડુ અભય જે દાન આગે રે, અંબુધિ જાણિ જઈ,
 ધર્મમાંહિ તિમ શીલ પ્રધાન...કિ...(૯)

૧. મેરૂપર્વત, ૨. સરસવ, ૩. ફુલમાં, ૪. રેશમી વસ્ત્ર.

સુગણ માણસ તુમ્હે સાંભલુ રાસઉ, જી અછઈ યૌવન વનહ,
 નિવાસ તુ તી સરિખા રહિયો સહી ઈણ ઈવનિ મુગધનઈ
 મંડિયુ પાસ, વેશિ વિલાસ મ ભૂલિયો ઈણ ઈવનિ દલપતિ થાઈ
 છઈ દાસ આખઈ અણિ કિમ ઉગરઈ, મોડઈ છઈ અંગિ કરઈ
 મુખિ હાસ તુ, એણ ઈવનિ દાસી રાક્ષસી,

દષ્ટિ દેખત કરઈ શીલહ ગ્રાસ...કિ...(૧૦)

ઈણ ઈવનિ ચિત્તની ચોરણહારિ, કામ કટક માંહિ 'નાઈકા નારી તુ
 લોચણ બાણહ વરસતી, લલિકતી વેણિ તીખી તરૂઆરિ તુ
 લાખ ચતુર આગઈ લૂંટીયા, આહસનકાદિક આર્દ્રકુમાર તુ
 સંયમ ધન લીધુંઉ રે ધૂતારિ તું, 'વઈર સમા વિરલા હવઈ
 જેણઈ ઉતારિઉ સ્ત્રીય અહિકાર તું, તે સરીખા નહીં તુમ્હે
 ઝૂઝણહાર તું, નારીની સંગતિ વારિજહી વારિ...કિ...શીલ... (૧૧)

અથિર જિસી અછઈ આભની છાંહ, અથિર જિસી હોવઈકાયર બાંહ
 અથિર કન્યા ધન જેહવું, અથિર જિસ્યું અછઈ ઠારનું ત્રેહ^૩
 અથિર જિસ્યું રાજાહુ બલુ, અથિર જાણ તિસ્યુ નારીનું નેહ
 પ્રાણ જ આપી જઈ એહ નઈ, છેહડઈ તોઈ દેખાડઈ છેહ...કિ...(૧૨)

જઉ પુણ એહ તનીક આચાર, જે કહી જઈ પર દોષ લગાર
 તઉ પુણ સુચણહ સીખવું, ઈણ મૂધિ મૂસ્યું અછઈ સર્વ સંસાર
 મધુર વચન મત વીસસઉ, વિચરતાં કાંઈ ન લાવઈ વાર
 સ્વારથ દેખિઅ સીઝતુ નારિ વિણાસએ નિજ ભરતાર
 સૂરિકંત સંભાર જયો નારિને અવગુણે કોઈ નહી પાર...કિ...(૧૩)

અવરસાહમું જોવઈએ સવિકારતું, અવરસ્યું ભોગવઈ ભોગ સિંગાર તું
 રસણિ તુ અવર નઈ રીઝાવઈ, અવરનઈ ચિંતવઈ ચિત્તમ
 દૂષણ અવરહસિરિ દાઈ, કૂડતણી કુંડિ કપટ ભંડારી
 કલહ કાજલ તણી કૂંપલી, અરે નેહ તિસ્યુ જિસ્યુ લીપણ ઘાર...કિ...(૧૪)

૧. મુખ્ય નાયિકા, ૨. વજ્રસ્વામી, ૩. ઝાકળબિંદુ.

નારીનાં ચરિત ન લાભઈજી અંત, ઉંદિર દેખિનઈ હુઈ ભયબ્રંતિ
 સાપઉ સીસઈ દેઈ સૂવઈ, દેહલી લંઘતા દુકખ લહંતી
 ગિરિ સુખિરે સુખી સંચરઈ, શંક ન થાઈ નકિંપિ ધૂમંતિ
 પુહપિહાણી ધરણી ઢલઈ, મુગધનછઈ અછઈ બહુમંતિ...કિ...(૧૫)
 ખીણમાંહિ રંગ વિરંગ કરંતિ, મરણ જીવણ ખીણમાંહિ દિયંતી
 ધારનુનાથ ધ્રુજાવિઉ નર, કિશ્યું નારીહ દેવ છલંતિ
 નિરખીયો નેઉરપંડિતા, પડયા પછી સહુકો પતીજંતિ
 પહિલહી આપ સંભાલ દાહિયા, જિન કરઉ રમણિ રામ તિખંતિ...કિ...(૧૬)
 કામ કરાલિત લોપઈકાર કુલતણઈ કેડિ ઉડાવઈ છાર
 જિઉં મન માનઈ તિઉં કરઈ ઉંચ છંડી કરઈ નીચ આધાર
 વિરચઈ તઉ વાઘહથી વરી, મુંજ રાજા તણું કીધું સંહાર તું
 ભરથહરી જિમ જાગ્યો નેહ, ન કીયો નારી દુકખ દાતાર કિ...(૧૭)
 જે તરૂણી 'તિજઈ નિજ ભરતાર, તે કિમ ચાલઈ અવરની 'લાર
 અંતરિ આંખિ ઉઘાડીયો પ્રેમ દિખલાઈ દિનદોઈ ચારિ
 વિત ગઈ મ રહઈ ઘરબારિઉ, લાજ કરી કુલટા કરઈ
 મરણ લગઈ તવ હુઈ મનિ સાલ, સ્ત્રીય તણી સંગતિ કોડિ કુહાલ કિ...(૧૮)
 નામ કહઈ મધુરું સબ લોઈ વિષ કડઉં તું અવર મ જોઈ કિ
 ફોડિય^૩ નામ જિ સીયલી, ઉઢણ લાગઈ પરિ અગનિ જિઉં સોઈ
 નામછઈ અબલા તિસ્યું, નારિનું પણિ એણઈ સરિખુ સબલ ન કોઈ
 સાહમા હુઈ તુ હારિ જઈ, પૂંઠિ દેતાં ઈહાં ખોડિ ન હોઈ કિ...(૧૯)
 ગિવરી^૪ નઈ રૂપિએ જીત્યું, ઈણઈ ઈસ જેય નમામ તું કેહનઈ સીસ
 નટજિમ તેહ નચાવીયા, રાધા નઈ રૂપિ જીત્યું જ દૂરાઈ
 વિહચિત ચાલવ્યું શારદા નાઈ તાપસણી સુરપતિ છલ્યું
 ત્રિભુવનજીત લગાવિઉ પાઈ, આપ હુઈ સહુ સામિણિ જિનતણઈ
 નામીએ નાઠીય જાઈ કિ...(૨૦)

૧. ત્યજે, ૨. પાછળ, ૩. ફોડકાં નીકળે તેની અગ્નિ જેવી બળતરા શરીરમાં થાય
 છતાં કહેવાય શીતળા, તેમ નારી = સ્ત્રીને કહેવાય અબલા (બળવિનાની) પણ હોય
 સબલા, ૪. ગૌરી.

સાચ કહિઉં તુમ્હે એ નહુઈ તાતિ, સહિજિ નીચ હુઈ નારિની જાતિ
 દોષ દિઉ તે શર ઉપરિ, પણ એક સંભલયો અમવાત
 નરહ પ્રતિકહઈ કામિણી, આપણુ દોષ ન દેખઈજી કોઈ
 સ્ત્રિયકુલ લંછણ કિમઉં ચડઈ, પુરષ જઉ સર્વ સુલક્ષણા હોઈ
 વાજિત તાલીય કહવિધિં એકણિ હાથિ વજાવિ નઈ જોઈ કિ... (૨૧)
 સઘલી નારી ન ચંચલ હોઈ, પુરુષ સહુ ભલાં મત કહઈ કોઈ
 સહૂઅ સરીખી નહીં આંગુલી, ઉવરણે ગુણ અવગુણ સંતિ
 પુરુષ હાક પરતીય રમઈ, હસિહસિ પરિઘરિ પાઈ ઠવંતિ
 પગતલિ મરણ ન પેખીઈ, હાથિ દીવઈ કરી કૂપ પડંતિ કિ... (૨૨)
 નારી હઈ કોઈક હોઈ શુશીલ, જે લહઈ સ્વર્ગનઈ શિવતણી લીલ
 સત્યભામા શિવા સુંદરી, દ્રુપદી લક્ષ્મણા નઈ દમયંતિ
 ચંદનબાલા કલાવતી, મયણરેહા પઉમાઈ કુંતિ
 યદુરાય રાણી રૂકમણિ નામ લીધઈ જિયાં પાતક જંતિ કિ... (૨૩)
 સુરતરૂ ઉગ્યું છઈ અંગણઈ, ઓખણિ રોપઈ તે આંક ધતૂર
 અશુચિ કરઈ મુખવાસ તે, છંડી નઈ શીતલ સુરભિ કપૂર તુ
 હસ્તિ 'સાટે ખર સંગ્રહઈ, રતન ચિંતામણી રાલિનઈ દૂરિ
 કાકયા કરઈ કુમતિ કરઈ, વિષય સેવઈજી યુથઈવ્રત ચૂરિ કિ... (૨૪)
 કૂકડ મોરહ જેમ મંજારિ, શીલવંતા તિસી સંગતિ નારી
 પ્રાણ વિનાણહ ચૂક્કઈ, અભયારાણી તણું ચરિત્ત વિચારી
 સેઠિ સુદંસણ કિમ કિયઉ, કામ કામઈ નહીં નિરમલ નારી
 સતીય સુભદ્રા સારિખી, જિણ તિણ સ્યું લાઈ નેહ નિવારી
 વચન અમ્હારૂંચ એ અવધારી, તિમ કરઉ જિમ કરિઉં નેમિકુમારી કઈ... (૨૫)
 હવઈ કવણને નેમિજી કવિ કહુંવાત, કિમ પાલિઉતિણિ બ્રહ્મ વિખ્યાત
 શીલવતી કુણ સુંદરી જુ તુમ્હે ભાખસ્યું એહ દિઠંત
 તઉ અમ્હે સંભલવા તણી ખંતિ આલસ અંગિન આણી સ્યું
 સેવિસ્યું શીલ સદા ફલવંત, ધ્યાઈ સ્યું એક જ શ્રી અરિહંત કિ... (૨૬)

૧. છોડીને.

નેમીનાથ શીલ રાસ

૭૭

નયર સૌરીપુર રાજાઓ, સમુદ્ર વિજય રાજા તસુ વર નારી
 શીલવતી રાણી શીવા દેવી તસુધરિ અવતર્યા નેમિકુમાર
 લોકનુ નાથ નેમીસર સાર, શ્યામ શરીરઈ શોભતા
 પહિલ સંઘયણ નઈ પહિલ સંઠાણ, સહસ અઠોત્તર લખ વિનાણ
 રૂપ ગુણ અતિ આગલા, જેહની વરતી છઈ ત્રિભોવન આણ કિ... (૨૭)
 ઈક દિન કૃષ્ણ કરઈ મનખંતિ, બંધૂ વિવાહ કરૂં કિસી ભંતિ
 કવણ કન્યા પરણાવી જઈ, અસરિસ સંગ ન શોભ લહેતિ
 ચિંતવતા ચિતિ સંભરઈ, કુમરી અછે એક બહુ ગુણવંતિ
 ઉગ્રસેના ધરિ રચણ દીપંતિ, વીજલીનાં ઝબકાર જિઉં
 રૂપિરંભા અનઈ શીલ શોભંતિ, નામ રાજમતી અનઈ રાજતી
 નેમિજી કી જીસિ તેહ નઈ કંત કિ... (૨૮)

કૃષ્ણજી લેખ પઠાવણહાર, ઉગ્રસેનહ પ્રતિ કહઈ છઈ વિચાર
 કુમરિ તુમ્હારઈ રાજમતી, પરણશી બંધવ નેમિકુમાર
 એ અછઈ કામતણું અવતાર, વચન અમ્હારૂં માનીયો
 એ સમુ અવર ન કોઈ ભોપાલ, વાનરકંઠિ ન શોભએ હાર
 સારીખઈ સારીખું જુ મિલઈ, તું જુગતૂ હોવઈ યુગતિ આચાર કિ... (૨૯)
 વાત સુણત રાજા અધિક ઉચ્છાહ, રાજમતી તણું રચું વિવાહ
 ધરિ ધરિ ઉચ્છવ અતિ ઘણાં, ધરિ ધરિ બંધી જઈ ચંદરવાલ
 ધરિ ધરિ હુઈ છઈ વધામણાં, ધરિ ધરિ તોરણ મંગલ ચારિ
 કું અરિનઈ કીજઈ છઈ સયલ શ્રંગાર, ઉગ્રસેન કૃષ્ણહ વીનવઈ
 વેગિ લેઈ આવયો નેમિકુમાર, કુંચરિનાં જીવનું જેચ આધાર કિ... (૩૦)
 સ્નાન કરઈ જિન ઔષધિ નીર, કૌતુક મંગલ કીધ શરીર
 આભરણે અતિ દીપતા, હસ્તિ આરૂઢ થયાં નરવર વીર
 સીસિ^૧ છઈ છત્ર સોહામણઉ, બિહુ પખિ ચામર ઢાલઈ છઈ ધીર
 વાજિત્રં વાજઈ ગુહિર ગંભીર, ચતુરંગ સેના સિઉં પરિવર્યા
 સ્વામી શોભઈ જિમ મુગટિહિં હીર કિ... (૩૧)

૧. મસ્તકે.

કમિકમિ આવીયાં નયર દૂરિયો, સહીય સાહેલીયાં હરખ અપાર
 કૂંયરિજી દિઉ નઈ વધામણી, નેમિજી આવ્યા હે તોરણ બારિ
 હાર હિયા તણું આપિનઈ કાંઈ કરઈ સખી એવડી વાત
 મ્હાર ઉહિ ફરકઈ છઈ, દાહિણ અંગઉ નાહ સ્યું સંગતિ નહીં

મિલઈ એહ વિના ગુણલાવન ખંતિ કિ... (૩૨)

તિહાં પ્રભુ પેખીયા સારસ મોર, તીતર પારેવા ચતુર ચકોર
 સૂઅર સંબર હરણલાં, કુરલા દેખી કરતાં એ શોર
 સારહી^૧ સ્યું સ્વામી ઈમ ભણઈ, એહ સ્યું એવડું કાં કીયુ જોર કિ... (૩૩)

સારહી બોલઈ છઈ બે કરજોડી, ઈણિ ખિણિ કોઈ નલાવઈ ખોડિ
 સ્વામી ન જાણું છઉ સ્યું તુમ્હે ગુરૂવઈ જમસ્યઈ યાદવકોડી
 ઉગ્રસેન ચિત્ત આણંદીઉ, એણઈ અપરાધ ન કો કીઉ કાંઈ કિ... (૩૪)
 વિણાસિજઈ એહ અનાહ, જીવિત સહુ કહઈ વાલહુ
 નેમિનયણે ઝરઈ નીરઈ પ્રવાહી

પરદુઃખી હુઈ વિરલા, દુઃખી જીવદયા કરઈ યાદવનાહ કિ... (૩૫)
 બોકડે કાંઈ ન પાડીય વાટ, મીઠે ન મારિયા બાંભણભાટ
 ગાડરે ગામ ન ઉજાડીયાં આપણી પૂંઠિ વહઈજી કે ભાર કિ
 મહિષ તે શ્યા ભણી મારિ જઈ ? બાલીય બલ નવિ કરઈ રે

લગાર કાંઈ વિણાસિજઈ તે નિરધાર કિ... (૩૬)

તીતર કેહ નઈ નવિ દીઈ ગાલિ, શિડીયક મેડીયાં કાં ધરી જાલિ
 ગનહુ^૨ ન કોઈ કબૂતરાં, રાતિ^૩ હુંતુ ચકવાં ચિત્ત દુકખ
 સંપ્રતિ કોઈ ન દીસઈ સુકખ, ખાર દિઉ કાં ખત^૪ ઉપરિં

પરજીવ પીડતાં હોઈ ન મુકખ કિ... (૩૭)

મોર લવઈ મુખિ મધુરૂ સાદશું, શુકન રૂડા સહી સારસનાદ
 કોઈલ^૫ કોઈ ન દૂહ હવિઉ એ તઉ રૂખિ^૬ વાસુવસઈ ગયણિ વિહાર
 આથમી આદિત્ય ન લઈ રે આહાર, પરધરિ ખાત્ર ન પાડઈ
 ઝૂઝ ન માંડઈ લેઈ હથિયાર, પંખીયા નઈ કિમ કીજઈ પ્રહાર કિ... (૩૮)

૧. સારથિને, ૨. ગુનો, ૩. રાત્રે, ૪. ધા, ૫. કોયલ, ૬. વૃક્ષ.

કહઈ હરણી તવઈ હરણ સ્યૂં, માહરાં બાલકડાં અછઈ વનહ મઝારિ
હિવઈ કુણ તેહની કરલઉ સાર, પાણીય કુણ તિહાં પાવસ્યઈ
પ્રોંછ કવલ કુણ આપસિ તાસ, સીહ સાદે તકે બીહતા
નાસી નઈ આવસિ કેહનઈ પાસિ, માત વિના છોરૂ હુઈ નિરાસ

સાસનઉ હિવ નહીં કોઈ વીસાસ કિ... (૩૯)

હરણ કહ હરણી સુણુ, થાકાં બાલકડાં ન વિણાસશી કોઈ
જઉ ઈક દૈવજ વંકનું હોઈ, દૈવિ સમઈ સહૂકો સમિ
દૈવ વાકઈ સહુ વંકજ જોઈ, અમૃત પી જઈ પ્રિય વિષ હોવઈ
તોઈ સુખ દુઃખ દૈવિ દીધાં, મરણ જીવ વિણ સહુ
આપીસિ તોઈ હીઈ ન હરિ જઈ મૂષિ મ રોઈ કિ... (૪૦)

સંબર સ્યૂં કહઈ સંબરી, ગર્ભ અચ્છઈ માહરાં ઉદર મઝારિ
આજ પૂરા દિન એહ નઈ, કંતજી કિણી પરિ એહઉ વારિ
આપણું દુઃખ અમ્હ કો નહીં અમ્હે જૂરૂં છઉં એ એ સંભારિ
સંબર છાંહ છઈ ચિંહુ દસિ મુષિ વિલખઈ આંખી અંસૂઅ ધાર
પ્રિય કોઈન દીસઈ હે રાખણહાર, કિણહી નઈ મનિ કરૂણા નહીં
કંતા નેમિજી આગલિ કરૂં પોકાર, બાલક માઈ ન મારહી

અબલા નઈ સ્વામિ ઉવેલણ હાર કિ... (૪૧)

જીવ ઈસી વિધિં વિલવતા, દેખી સ્વામી હાહારવ કરઈ વિશેષિ
કાયર કાંઈ વિણાસી જઈએ, વધ પરતખિ^૧ નરગ નિવાસ
જાણી નઈ કિમ કિજઈ વિષ ગ્રાસ, પરજીવ કિમ્હઈ ન પીડી જઈ
પરદુઃખ દેતિ કિસી સુખ આશા તિમ કરૂં જિમ ન હુઈ એહનું નાશ કિ... (૪૨)

સારહી નઈ દીયા સવિ અલંકાર, રથ થકી ઉતર્યા નેમિકુમાર
કર્મ કહુ ન કરઈ કિસ્યૂં છોડીયા બંધન ત્રોડિયાં જાલ
અભય દીધું પશુ પંખીયા, ધનધન જીવદયા પ્રતિપાલ કિ... (૪૩)

ગગન કાનનિ જાતા દેહિ આશીષ, પસૂય નઈ પંખીયા જય જગદીશ
ત્રિભુવન પીહર તું સહી બલિહાર તુંહ જનની તણઈ આજ
પુત્ર રતન જેમઈ જનમીઉ સ્વામી સાધ્યાં તુમ્હે પારકાં કાજ
યાદવા હિવ ચિરંજીવ યે, ત્રિજગ તણું તુમ્હે પામયો રાજ કઈ... (૪૪)

૧. પ્રત્યક્ષ.

સ્વામી પાછા વલ્યા કિયું વઈરાગ, રાજમતી તણું કો નહીં લાગ
 કૃષ્ણજી કરિ ગૃહી શીખવઈ બંધવ ત્યાગ તણું નહીં લાગ
 જીવ રાખ્યાં તે રૂડું કીઉં રાજમતિ શરિ ઠવહુ સોભાગ કિ...(૪૫)

નેમિ કહઈ શ્રીપતિ સુશુ, કારિમુ યૌવન કારિમુ દેહ
 કારિમુ સગપણ કિસ્યું સનેહ, ઈહ જગિ કો કહિનું નહીં
 આયુ ત્રુટઈ જિમ આતપિં ત્રેહ, વિષય વિલાસ ન સેવિસ્યું તેહ
 શિવનગરી કરિસ્યું નિજ ગેહ, શીલવંતા માંહિ રાખિસ્યું રેહ કિ...(૪૬)

પામી નઈં નરભવ દેવદુર્લભ, વિષય ન સેવિસ્યું જયું લહુ રંભ
 જીવિત દિનં દશ પ્રાહુણ, વિષય સેવા થકી નરગ સુલંભ
 દુકખ તુ દારૂણ હુઈ તિહાં, શરણ ન લાભઈ હી નારી નિતંબ
 રણજણઈ જેહ મણિમેખલા, મોતીયમાલ વણ્યું કુચકુંભ
 પેખું નહીં ફરસ્યું કિહાં, જાન પછી વલુ પાલિસ્યું બંભ કિ...(૪૭)

ઈમ પ્રતિબુઝવિઉ નેમિ મુરારિ, આવીયાં દ્વારિકા નગરી મઝારિ
 સંયમ લેવા નઈં સાંમુહઈ, દેઈ સંવત્સર દાન વિચાર
 દાનદયા હીયડઈ વહઈ, દુર્લભ લોક લીધું જિસા ધારિ
 કણયકોડી તિહાં ત્રીન સઈં, કોડી અઠયાસીય વલી અસી લાખ
 ધન ખરચઈ મુખિ મધુરિય ભાખ કિ...(૪૮)

ચંદ્ર નાગેન્દ્ર મિલ્યાં તિહાં, તિવાર ત્રિભુવન વરતઈ જયજયકાર
 ઈંદ્ર મહોત્સવ મંડીયુ, નેમિજી આદર્યું સંયમ ભાર
 ધનધન યાદવ કુલિ અવતાર, મોહમાયા સહુ પરિહરી
 કૃષ્ણ કહઈ જયજય જગદીશ, જીપયો હવઈં તુમ્હે રાગ નઈં રીસ
 મોહ મહાભડ ભંજયો આણયો આઠ કરમ તણુ અંત
 ચારિત્ર તુમ્હે ચિર પાલીયો, સુખપુરી પામીયો સુખ અનંત કિ...(૪૯)

૧. ખરફ.

ઈમ કહઈ દ્વારિકા જાઈ, યદુરાય સુરનર સવિ ગયા નિજ નિજ ઠાઈ
 નેમિજી સંયમસરિ રમઈ, રેવયગિરિ પુહતા જગનાથ
 શીલ સન્નાહ અંગિ ધરઈ હસિ કરી મુગતિ નઈ સું પિઉ હાથ કિ...(૫૦)
 સખી મુખિ રાજલી સંભલઈ, બાલી નેમિ વલિઉ
 રથ પાછઉએ વાલિ, ધરણિ ઢલઈ લહઈ મૂર્છા
 શીતલ વીંજણે વીંજજઈ બાલ સજજ થઈ વિલવઈ
 સુકુમાલ, સખી મુજ પવન મલાવીયો, વિરહ વૈશ્વાનર છઈ વિકરાલ

તું વાઈરઈ લાગતાં ઉઠસ્યઈ ઝાલ કિ...શીલ (૫૧)

ફોડઈ છઈ કંકણ, ત્રોડઈ છઈ હાર, મોડઈ છઈ અંગ તિજઈ શણગાર
 તિલક મિટઈ મૃગમદ તણું ચંદન લાગઈ છઈ જેમ અંગાર
 ધીરપણું ન ધરઈ કિમ્હઈ, જાણે વહઈહીઈ કરવત ધાર કિ... શીલ (૫૨)

પાવસિકાલ, ચાતક જિઉં પિઉં પિઉં ચવઈ
 હિયડલઉં સીચઈ સુલક્ષણા બાલ, કારણ એમનિ રવહઈ
 આઠભવઈ, હૃદયવસઈ મ્હારઈ નેમિકુમાર

વિરહ વૈશ્વાનર તનુ દહઈ, તઉ જિન દાઝઈ જીવ આધાર કિ...શીલ (૫૩)

નાહ નઈ દિઈ ઓલંભડા, સ્વામી હુંતા તુમ્હે દીન દયાલ
 અમ્હ તણી કાંઈ ન કીધી સંભાલ, નાહ નઈ કારણિ કાં તજી
 હું અછઉં સ્વામીનાં ચરણની દાસી અહિનસિ રાખવી આપણઈ પાસિ
 અવગુણ કોઈ ન મઈ કીઉ નારિ ન મેલ્હી જઈ એહ નિરાશ

વેગિ મિલુ મુઝ લીલ વિલાસ કી...શીલ (૫૪)

આઠ ભવંતર નેહલું, નવમઈ ભવિ વૃથા કાં દીઉ દોષ
 તુમ્હ વિણ અવરનાં વાલહુ, સપથ કરું અનઈ પીવુજી ²કોસ,
 સાચ વીશવીશા માનીયો, એ દુઃખ ભાંજસિ
 કિમ અસોસ, માછલી જલ વિણ કિઉં જીયઈ

વિણ અપરાધી રૂડું નહીં રોષ કિ...શીલ (૫૫)

૧. વર્ષાઋતુ, ૨. સીસું પીવું.

પકરસુ રથ પાછળએ વાલિ, વદન કમલ ધારઉ
 નયણ નિહાલ, હરખ પૂરું હીયડા તણું, તુમ્હે મત જાણું એ યૌવન કાલિકિ
 લાડિલી અંચલિ લાગસિ જે તુમ્હે આપ સિઉ શીખ સંભાલિ,
 તેહજ અમ્હે કરસ્યું સહી, અરૂચિતી કાંઈ ન મંડિસ્યું આલ કિ... શીલ (૫૬)
 વલિ વલિ રાજલિ ઈમ ભણઈ, કઈ સખી મહકીઉ સ્વામીસ્યું દ્રોહ
 કઈ કોઈ છલ કરી છેતરિઉ, કઈ કિસી વાલહઈ કીયુ રે વિછોહ
 કઈ ધન ચોરીઉજી પરતણું, દેખી સકી નહીં કઈ પરસોહ
 કઈ કીઉ ગરવ સોભાગનું, તઉ યદુરાય તિજયુ મુઝ મોહ કિ... શીલ (૫૭)
 કઈ કીઉ અણ ગલિ નીર 'સનાન, કઈ સખી ત્રોડીયાં તરૂઅર પાન
 કઈ હિલૂરીય વેલડી હીંચતા દૂહવી કઈ તરૂ બાલ, કઈ જલમાંહી મઈ મડિયા
 જાલે મચ્છનઈ 'કછ સંતાપીયા, કઈ દીયાં કિણહી નઈ કૂડ જ આલ
 કઈ મૃગપાશિ પાડીયા, તઉ ન મેલિઉ મુઝ ત્રિજગ ભોપાલ કિ... શીલ (૫૮)
 કઈ વનિ દીધ દાવાનલ લાઈ, કઈ રે વિછોડીયાં બાલક માઈ
 કઈ નિશિ ભોજન મઈ કિયઉ પાપ કીધઈ સખી સખતી જોઈ
 અગનિહિં કમલ ન નીપજઈ, હિવ પછિતાવા કીધઈ કિસ્યું હોઈ
 બીજ સારૂં ફલ પાડિ જઈ, યદુરાય દોષ મે લાવસ્યું કોઈ કિ... શીલ (૫૯)
 માત કહઈ હિવ કુંયરિ મ રોઈ, મણિમય ઝારીયલિ મુખ ધોઈ,
 યાદવુ ગયુ તું જાવાદિ, તેહ થકી ચડતુ ચિત્ત જોઈ,
 તુમ્હે વરયો વર વાલહઉ, નેમિ વિના જગ સૂન ન હોઈ કિ... શીલ (૬૦)
 વરાંસ્યાંહે માઉ એકાં કહુ વાત, લોહ કિહાં કિહાં સોવન ધાત
 ખલુ કિહાં સજજન સારીખું, નક્ષત્ર કિહાં કિહાં આદિત્ય તેજ
 કિહાં તૃણ સાથરૂ કિહાં સુખ સેજઉ કિહાં વિષ અમૃતરસ કિહાં ?
 ચોર કિહાં કિહાં સજજન સાથ, 'સરપનઈ ફૂલહ સેહરિઉ,
 અવર રાજા કિહાં કિહાં જગનાથ કિ...શીલ (૬૧)

૧. સનાન, ૨. કાયબા, ૩. સર્પ.

પંડિત બોલ એ એક જ બોલ, જેહનું જગતમાંહિ નહીં મોલ,
એક વચન નરપતિ ભણઈ, તિમ સતી એક કરઈ ભરતાર,
જેહ તેહની નહુ લાગએ 'લાર, સાર જાણી સત આપણું માતા

અનુમતી દિઉ લેસ્યું સંયમ ભાર કિ...શીલ (૬૨)

માતની અનુમતી લેઈ તિવાર, રતન ગયઈ કિસી કાચ શૃંગાર,
નેમિસ્યું પ્રીતિ ન ટાલિસ્યું ભમર જિમ શ્યામનઈ કામનું જાલ,
લોચ એ વેણીય લલિકતી, હવઈ આદરઈ ચતુર મહાવ્રત ચારિ
ધનધન રાજલિ રાજકુમારી, પ્રેમસ્યું યોગ જગિ જોઈઈ,
હિવઈ ચિત્ત મ ચાલવિઉં કામ વિકાર નેમિ વંદણિ ચઢઈ ગિરનારી કિ... શીલ (૬૩)

ઝિરમિરિ ઝિરમિરિ વરસઈ છઈ નીર, ભીજઈ છઈ કંચુઅ કોમલ ચીર,
ગિરિ ગુફામાંહી આવઈ સતી હવઈ વસ્ર ઉતારિ ઠ્યાં છઈ એકંતિ
અંગિ દીપઈ અતિ આછિય ભંતિ, રહનેમિ ધ્યાન ધરઈ તિહાં,
હવઈ રૂપ દેખી ઋષિ ચિત્ત ચલતિ મનમથ બાણિ વેધીઉ
હિવ રાજમતી પ્રતિ ઈમ કહંતિ, ભયમ કરેસિ પરભવ તણું
હિવ તું મુઝ વાલહી હું તુઝ કંત, ભોગવસ્યું આપણ ભોગ અનંત
ભોલી હે નરભવ દોહીલઉ, પછઈ આદરસ્યું વલી સંયમ અતિ,
એ અવસર અછઈ એહવઉ હિવ વિલંબ નિવારી મનોહર મૂધિ,

અહ ન દેખઈએ કિંપિ કામંધ કિ...શીલ (૬૪)

હિવ સતીય ભણઈ ભાઈ બોલ મ બોલિ, રતનમાંહી અછઈ શીલ અમૂલિ,
કાગ ઉડાવણી કાં તજઈ નિર્લજ થાઈ છઈ કાંઈ નિટોલ
નિલક્ષણા કાંઈ કરઈ સંયમ લોપ, બંધુ સાહમું જોઈ કા નહીં
હિવહૂંરિતિજી નવયૌવન જેણિ, વમ્યું રે આહાર લીજેઈ
કહું કિમ તૂંહ નઈ જીવિતથી મરવું ભલું થારૂ અછઈ અગંધણ
કુલ એવતાર, ગંધણ કુલ તણું કિસ્યું આચાર, અતિ અવિચારિઉંજી
કાં કરૂં હવઈ, અંકુસિ ગજ જિમ આણિઉ માગિ, પાપ આલોઈય નેમિ
પાય લાગી, કર્મ છેદી થયું કેવલી હિવઈ શીલ સહુ કોઈ પાલયો ઈમ,
રાજમતી યશ જાગીઉં જેમ કામ કાદવમાંહી ખૂંચતુ જેણઈ,

બાંહ ગ્રહીનઈ રાખ્યું રહનેમિ કિ...શીલ (૬૫)

૧. પાછળ.

ઈણી પરી વિષય કષાયહ જીપી, સતીય આવી નિજ નાહ સમીપિ,
 ઉલટ અંગિહિં અતિ ઘણું હવઈ, વંદઈ છઈ ત્રણિ પ્રદક્ષિણા દેઈ,
 ભાવિ ભલઈ નરભવ ફલ લેઈ, સાથ વિદ્યોહજી નવિ કીઉ ભાઈ
 પ્રીતિમ માણસ નવિ તિજઈ કિમ, પહિલ હી કાંઈ ન જાણિયું એમ,
 તુમ્હ વિણ અમ્હે ન રહું સહી, હિવઈ રાજલિ સાલઈ છઈ
 સ્વામીની સેવ ઈકમનિ સેવતાં, તૂઠઉજી દેવતા, શીલ સૂધુ સતી નિરવહઈ,
 સ્વામી પહિલું લહઈ કેવલસાર તીરથનાથ 'થીઉં નેમિકુમાર,
 આજ લગઈ યશ ઝગમગઈ, હિવએ સહુ શીલતાણુ રે પ્રભાવ
 રાજલિ નેમિ નમું નિજ ભાવ, શીલ સરોવર ઝીલજયો ભાઈ
 દિન દિન ઉચ્છવજી થાઈ છઈ આઉ શર્ત રાખી સહુ ખેલયો રહિય,

શીલ રૂડાં રાખઉ ધર્મનું ચાઉ કિ...(૬૬)

હિવઈ નેમિ રાજલિ પરિ પાલયો શીલ, શીલથી પામયો શાશ્વતી લીલ,
 વિષય વઈરી મત વીસસઉ હિવ લક્ષ્મણા મહાસતી ઋષિંયરાઈ,
 કાલ ઘણું રલ્યા વિષય પસાઈ, ચિત્ત વિષયઈ ધુણિ ચીંતવુ,
 હિવઈ વિષઈ વિણાસીઉરાવણ રાણ, સ્તીત શીલિં જતિતરીયા પાષાણ,
 શીલ સમુ સગુ કો નહીં હવઈ શીલથી સર્પ હોઈ કુસુમ માલ,
 શીલ થકી અમૃત હુઈ રસાલ, શીલથી સંકટ સવિ ટલઈ,
 હવઈ એક સિખ્યાવલી સુણુ સુજાણ, અવિચલ રાખયો અરિહંત આણ,
 મઈકસિ નઈકસિ જોઈઉં, હિવ આણ વિના જે કીજઈ પરચકખાણ,
 તે તુષખંડણ સારીખુ, હિવ આણનું મૂલ એહ જિણાણ,
 જે જિન ભાખિઉં તે સર્વ પ્રમાણ, જિનવચને નહીં અન્યથા
 હિવ આપ ઈંદુ મત કરહુ અજ્ઞાન, જિન પ્રતિમા મ ઉત્થાપયો,
 આપમાં નાથનું એહ આકાર દેખતાં ઉપજઈ હરખ અપાર,
 એણઈ પૂજિ જિન પૂજીઉ, ભાઈ અંગિ ઉવંગિ છઈ એહ વિચાર
 પરભવિ બોધિ બીજહ દાતાર, હઠ ઈતિજી નઈ હીઈ ધારીયો,
 તુમ્હે પ્રહિ સમઈ પૂજીયો એહનાં પાઉ, આલિમ હારીયો માનવ આઉ,
 દશદિહંતહિં દોહીલુ અનઈ ચિત્તથી છંડીયો વિષય કષાય
 થૂલિભદ્રજિમ થોભયો ભાઉ સાર વચન, હિવહું કહું ભાઈ, પર રમણી

સવિ માનયો માઉ કિ...શીલ (૬૭)

૧. થવું, ૨. રાસડો, ૩. રુકિમરાજા, ૪. સીતા, ૫. શિક્ષા, ૬. પોતાની ઈચ્છા, ૭. ત્યજી.

નેમીનાથ શીલ રાસ

૮૫

હવઈ નર અમરહ સુખ પામસી, સોઈ કમિ કમિ સિદ્ધિવધૂ વરહોઈ,
કીરતિ દશદિસિ વિસ્તરઈ, હવઈ સુયશ પામઈ તે સહી,
ઈહલોઈ ત્રિવિધિ શીલજી કો ધરઈ, હવઈ તે સમઉ ત્રિભુવનમાંહી

નહી કોઈ કિ...શીલ (૬૮)

હવઈ શ્રી પૂજ્ય પાસચંદ તણઈ પસાઈ, શીષ ધરી નિજ નિર્મલ ભાઈ,
નયર જાલહુરિં જાગતુ, હવઈ નેમિ નમું નિત બે કર જોડી,
વિનતી એહજ વિનવું, સ્વામી એક ખિણ અમ્હ મનથી કા વછોડી,
શીલ સંઘાતિજી પ્રીતડી હિવઈ ઉત્તરાધ્યયન બાવીશમું જોઈ,
વલીય અનેરા ગ્રંથથી અરથ ગુરૂરાજ વિના જે કહીઉ હોઈ
નિઃફલ હોયો મુઝ પાતક સોઈ, જિમ જિન ભાખઈ તિમ સહી
સ્વામી દુરિતનઈ દુકખ હરૂ સહુ દૂરિ, વેગિ મનોરથ માહરું પૂરિ,
આણસ્યું સંયમ આપયો હવઈ વિનવઈ ઈમ શ્રી વિજયદેવસૂરિ કિ... શીલ (૬૯)

ઈતિશ્રી શીલરક્ષા પ્રકાશક શ્રી નેમિનાથ શીલ રાસ સંપૂર્ણ. ॥ ૬ ॥
સં. ૧૬૩૭ વર્ષ ચૈત્રવદિ-૩ ગુરૂ ઉણકિપુરે લખિતં ॥ ૬ ॥ ચેલા હરજી લખિતં
શ્રી લેખક પાઠક્યો શુભં ચિરં જીયાતુ ॥ ૬ ॥
ગ્રંથાગ્ર શ્લોક સંખ્યા - ૨૪૦ શ્રીરસ્તુ ॥ ૬ ॥

૧. પાર્શ્વચન્દ્ર, ૨. ત્યાગ.

૭. સીમંધરસ્વામી ચંદ્રાઉલા.

જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારોમાં વિવિધ દેશીઓ નો પ્રયોગ થયો છે. તેમાં 'ચંદ્રાઉલા' એક પ્રકારની દેશી છે. આ પ્રકારની કૃતિઓ અલ્પ સંખ્યામાં પ્રાપ્ત થાય છે. ઉપરોક્ત ચંદ્રાઉલાની રચના વડતપાગચ્છના વિનયમંડન ઉપાધ્યાયના શિષ્ય જયવંતસૂરિ (અપરનામ ગુણસૌભાગ્યસૂરિ) એ કરી છે. પૂ. શ્રી સત્તરમી સદીના પ્રથમ તબક્કામાં થયા હતા. કવિએ સીમંધરસ્વામીનો વિશેષણ યુક્ત પરિચય આપીને ભક્તિભાવથી સીમંધરસ્વામીના ગુણ ગાયા છે. 'સીમંધર જિનચંદ્રાઉલા સ્તવન' ચંદ્રાવળા બંધની ૨૭ કડીની રચના છે. પહેલું-ત્રીજું ચરણ ચરણાકુળનાં છે. અને બીજું-ચોથું ચરણ દુહાનાં છે. પાંચથી-આઠ ચરણ પાછાં ચરણાકુળનાં છે. ચોથા અને પાંચમા ચરણની સાંકળી રચવામાં આવી છે. શબ્દો પુનરાવર્તિત કરીને છેલ્લાની પહેલા ચરણ સાથે સાંકળી રચી નથી જે ચંદ્રાવળામાં અનિવાર્ય નથી. ઉલટું અહીં ચંદ્રાવળા સાથે ધ્રુવપદ જોડીને એક વિશેષ ગેયતા અર્પી છે. આ રચના ભક્તિ માર્ગની વિશિષ્ટતા દર્શાવે છે. પ્રભુ ભક્તિનો મહિમા અપરંપાર છે. સાધુ કવિઓએ આ પ્રકારની રચના દ્વારા સીમંધરસ્વામી પ્રત્યેની ભક્તિ પ્રગટ કરી છે. સમગ્ર રચના આસ્વાદ્ય છે.

: સીમંધરસ્વામી ચંદ્રાઉલા :

(ઢાળ - ચેદ્રાઉલાની)

વિજયવંત પુષ્કલાવતી રે, વિજયા પુવ્વવિદેહો,
પુર પુંડરીક પુંડરીગિણી રે, સુણતાં હુઈ સનેહો,
સુણતાં હુઈ સનેહ રે હઈ સ્વામી સીમંધર, વીનતી કહાઈ,
ગુણ શોભા ગઈ ત્રિભુવનિ દીપઈ, કેવલ ન્યાનઈ કુમત જ જીપઈ

- જી જીવનજી રે ॥૧૧॥

તું ત્રિભુવન મનમોહનસ્વામી, સુણિયો વિનતી રે
ઓલગડી રે સંદેસઈ માનયો દૂરિથી ... દ્રુપદ

સીમંધરસ્વામી ચંદ્રાઉલા

૮૭

ધન તે નગર તે રૂખડાં રે, ધન તે દેશ તે વાટો
 મનમોહન જિહાં તુભે વસઉ રે, ગુણ કીયાણક હાટો
 ગુણ ક્રિયાણક હાટ વાલ્હેસર, ધન ધન માણસ તે અલવેસરા
 નિશદિન જે તુમ્હ પાસ ન છંડઈ, અવરહકું વિહી વિરહઈ દંડઈ ॥૨ાા જ. જવન.
 માણિક મોતીડે જડી રે, કઈએ મોહણવેલ્યો
 વળી વળી એક દિસિ જોયતાં રે, હીયડઈ હુઈ રંગ રેલ્યો
 હીયડઈ હુઈ રંગરેલિ જોઅંતાં, પંખીનઈ સંદેશ પૂછંતાં
 તુમ્હ ગુણિ ગહિલ પણઉં અમ્હ કીધઉં, નિસનેહાંનઈ હાસઉં દીધઉં ॥૩ા જ. જવન.
 વિસાર્યા ન વીસરઈ રે, સમરિઆ દહઈ અપારો
 વેધ લાઈ રહ્યા વેગલા રે, વલતી ન કીધી સારો
 વલતી ન કીધી સાર સરાગી, યોગીની પરિ રહલઈ લાગી,
 ચતુર પણઉં છણઈ વેધઈ લીધઉં, લોક કહઈ કાંઈ કામણ કીધઉં ॥૪ા જ. જવન.
 પરદેશી સ્યઉં પ્રીતડી રે, આવરણઉં દિનરાત્યો
 અવર પ્રીતમ મેહલીઆરે, વળી વળી એહ જ વાતો
 વળી વળી એહ જ વાત રે સાંઈ । નિશદિન તુમ્હ સ્યઉં રહઈ મનલાઈ,
 સંદેસઈ કરિ હીયડઉં હીસઈ, પુણ્ય હુઈ તું નયણો દીસઈ ॥૫ા જ. જવન.
 મનકું નહીં ઉમાહલઉ રે, નયણાકું હંઈ પ્યાસો
 વિહિ મુજ સરજી નહીં પંખડી રે, જિમ પહુચાકું આસો
 જિમ પહુચાકું આસ હું જાઈ, પંખ રબિકાતી દિનવધાઈ
 તુમ્હ વિરહાંનલિ છાતી તાતી, *તુમ્હ દીઠઈ હુઈ શીતલ છાતી ॥૬ા જ. જવન.
 રસલોભી મન પંખી ઉરે, તુમ્હ ગુણ પંજર પાસો
 ડરતુ વિરહકું ઘાતીઆં રે, લીનઉ લીલ વિલાસો
 લીનઉ લીલ વિલાસ હો ઁકીલી, સૂરિજન નેહ કીમ કરે ઢીલી
 સૂચક વચન ઘણે મત ભાજઈ, તુમ્હસ્યઉં લાડ કરઈ તે છાજ ॥૭ા જ. જવન.
 પ્રીતિ ભલી પરિવડા રે, જેહનઈ વિરહ ન થાઈ
 અમ્હ સરખાં જવારડઉ રે, દૈવતઈ સરજયઉ કાંઈ

૧. આકર્ષણ, ૨. વેચાતી, ★ સમિધ વિના વિહિ મુહિ હઈ પકાતી, ૩. ખીલી,
 ૪. જન્મારો-જંવારૂ = જન્મારો.

દૈવતઈ સરજયઉ કાંઈ અમારૂં, દુઃખીઆ માણસ નુંજવારૂ
 સજનવિયોગઈ પ્રાણધરીજઈ, નેહપાખઈ^૧બધનામીતુસીકીજઈ॥૮॥ જ. જીવન.
 જિમ મન પસરઈ ચિહું દિસઈ રે, તિમહુ પુહયઈ બાંહો
 દૂરિવસંતા સાજના રે, સફલ હુઈ ઉમાહો
 સફલ હુઈ ઉમાહજ એહો, સેવ કરૂં જિમ રાતિ નઈ દીહો
 વચનતુમ્હારાં હૈડઈ જાગઈ, અવર ન કહિશ્યું એ મન લાગઈ॥૯॥ જ. જીવન.
 સુંહણા માંહઈ સાજન મિલ્યા રે, લાગઉ રંગ અતીવો,
 નીંદ ગમાઈ પાપીઈ રે, દેખી ન સકઈ દૈવો,
 દેખી ન સકઈ દૈવજ પાપી, જાગતિ વિરહઈ દેહ સંતાપી,
 મેહવિણખલહલવૂઢાં પાણી, દુઃખભરિ રોતાં રાતિ વિહાણી॥૧૦॥ જ. જીવન.
 સૂડા તે બંધવ માહરૂ રે, સંદેસઉ કહઈ જાઈ
 તુમ્હ પણ કામણગારનાં રે, કઈસી^૨ભરકી લાઈ
 કઈસી ભકખી લાઈ હો સાંઈ, તુમ્હ વિણ અવર ન કંપિ સુહાઈ
 મનની વાત કહું કુણ આગઈ, ગુણ સંભારઈ બહુ દુઃખ જાગઈ॥૧૧॥ જ. જીવન.
 વેધ દાવાનલ લાઈ રહ્યા રે, બલઈ હૈડ વેડ્યો (વન)
 અવટાઈ મનમાં હઈ રહું રે, કુણ જાણઈ પરપીડયો,
 પરની પીડા થોડા જાણઈ, જેહ નઈ ભાર પડઈ તે તાંણઈ,
 મૂલિ^૩વરાંસ્યા હઈડઉં આપી, નેહ વેલિ ધૂરથી નવિ કાપી॥૧૨॥ જ. જીવન.
 અરતિ અભૂખ ઉજાગરઉ રે, આવટણઉં નિશિદીહો,
 સહવા તે દુરજન બોલડા રે, તઈ સંતાપ્યા નેહો,
 તઈ સંતાપ્યા ફિટિરે નેહા, જૂરી જૂરી પંજર હુઈ દેહા,
 તુમ્હથી શીખ હવે મુઝહીઈ, નેહન કીજઈ તાં સુખ લહીઈ॥૧૩॥ જ. જીવન.
 નેહ સંભારઈ દુઃખ દહઈ રે, જગહિવર હુઈ શરીરો
 કાગલ શી પરિ મોકલઉં રે, કોઈ નહીં ગંભીરો
 કોઈ નહીં ગંભીર જે સાથઈ, કાગલ પુહયઈ તુમ્હારઈ હાથઈ
 ગુણ સંભારઈ, હઈડઉં ખીજઈ, આંસુ નીરઈ કાગલ ભીંજઈ॥૧૪॥ જ. જીવન.

૧. બદનામી, ૨. ભૂરકી-મોહિની, ૩. ભૂલકરી, ૪. ગુફા જેવું (વ્યાકુળ)

કાગલ કેહનઈ મોકલું રે, કેહનઈ કહાવઉં સંદેસઉ,
તુમ્હો આહાંકર હું ઈહાં રે, બિંહુમાં કોઈ ન વિદેશો,
'બઈમાં કોઈ ન વસઈ વિદેસઈ, તુમ્હસ્યું જીવ રમઈ નિશિદીસઈ,
સંદેસઉ મન મિલતઈ જાણ્યઉ, જીવ મિલંતઈ સાંઈ માંનઉ ॥૧૫॥ જી. જીવન.
કુસુમવનઈ વાસઉ વસ્યઉ રે, અલિ માલતિસ્યુઉં લીણઉ,
'આઉલિકૂલ ન સાંભરઈ રે, પરિમલ રસગુણહીણો,
પરિમલ રસગુણહીણ ન સમરઈ, જિમ જિમ માલતી સૌરભ પસરઈ,
પગિ પગિ હંસ લહઈ સર ગમતાં, જે છાંડયા તે રહઈ જૂરંતા ॥૧૬॥ જી. જીવન.
મોર ચકોરાં મહીઅલઈ રે, ગયણિ વસઈ શશિમેહો,
તે તેહનઈ નહીં વેગલાં રે, જેહનઈ જેહસ્યું નેહો,
જેહનઈ જેહસ્યુઉં નેહ તરંગા, તે તસુ હિઅડઈ લિખ્યાં સરંગા,
હરિથી પાનઈ પ્રીતિ જ રાખી, અંબર મૃગમદ નેહઈ સાખી ॥૧૭॥ જી. જીવન.
કોડિ સંદેશે ન છીપઈ રે, જે તુમ્હ દર્શન પ્યાસઉ
અંબફલે મન મોહીઉ રે, પાનિ ન પુહયઈ આશો
પાનિ ન પહુયઈ આશ અંબેકી, સીંબલિ ફૂલે વાસ ચંપેકી
નયનિ સવનિ તુમ્હ વચનકી પ્યાસાં, પુણ્ય હસ્યઈ તવ ફલસ્યઈ આસાં
॥૧૮॥ જી. જીવન.

હાથી સમરઈ વંઝનઈ રે, ચાતક સમરઈ મેહો,
ચકવા સમરઈ સૂરજઈ રે, પાવસિ પંથિ ગેહો,
પાવસિ પંથી ગેહ સંભારઈ, ભમરૂ માલતી,
નવિ વીસારઈ, તિમ સમરૂં હું તુમ્હ ગુણ ખાણ્યો,
થોડઈ કહણિ ઘણઉં કરી જાણ્યો ॥૧૯॥ જી. જીવન.
વિરહાકુલી ઊડી મિલઉં રે, જઉ હુઈ પંખ પ્રમાણો
વાટ વિષય અલઝઉ ઘણઉ રે, ખિણ તે વરસ સમાનો,
ખિણ તે વરસ સમાન હો સજજન તુમ્હ ગુણ સુણતાં હીસઈ મુઝ મન,
વલિ વલિ એ દિશિસ્યું લઈ લાગી, મેહલ્યઉં ન ગમઈ નામ સોભાગી
॥૨૦॥ જી. જીવન.

૧. બેમાં, ૨. આવળનું ફૂલ, ૩. વિંધાયલને.

મનિ મનોરથ મોટકા રે, સમુદ્ર ન િંખ્યુ જાયો
વયરાગર રયણે ભર્યુ રે, સરજયા વિણ ન લહાયો,
સરજયા વિણ ન લહાઈ વંછિત, કેહનઈ અમૃત નહુઈ વલ્લભ,
પરદેશીસ્યું પ્રીતિ જ કીધી, દૈવવયરીસ્યું પંખ ન દીધી ॥૨૧॥ જ. જવન.
સગપણ હુઈ તઉ ઢાંકીઉ રે, પ્રીતિ ન ઢાંકી જાયો,
વિહાણઉં^૨ છાબહ ન છાહીઈ રે, લહરઈ દોર ન બંધાયો,
લહરઈ ન દોરિ બાંધી ન જાઈ, હૈડા હેજઈ નેહ તણાઈ,
ચંદા તું સંભાર્યા સાખી, અવિહડ રંગ જિસ્યઉ છઈ લાખી ॥૨૨॥ જ. જવન.
મન ભંડાર ભર્યુ ઘણું રે, જઉં જવલોક નિગોદઈ
ઠાલવસ્યું^૩ સાંઈ મિલી રે, ઝીલસ્યઉં નેહ ષહોદિ
ઝીલસ્યું નેહ હોદિસરંગા, જવથી મિલસ્યઈ સ્વજન સચંગા,
ધન તે વેલા અમીય સમાણી, તં જબ તુમ્હે મિલસ્યઉ ગુણમણિખાણી
॥૨૩॥ જ. જવન.

આભ મંડલ કાગલ કડું રે, સાયર જલ મષિ થાઈ,
જઉ તુમ્હ ગુણ સુરગુરૂ લિખઈ રે, તુહઈ પાર ન જાઈ,
તઉહઈ પાર ન જાઈ ધાતાં, હૈડા ભિંતરિ બહુ છઈ વાતાં,
લેખ લિખંતા પાર ન આવઈ, ગુણ સંભારઈ વિરહ સંતાવઈ ॥૨૪॥ જ. જવન.
તુમ્હ ગુણ સઘલા સારિખા રે, કિહાં લિખીઈ આધો,
તેહ ભણી લેખ ન લિખ્યઉ રે, ખમજો તે અપરાધો,
ખમજો તે અપરાધ અમારો, કોઈ અવસરિ હૈડઈ સંભારું,
દૂરથી સેવા મુજરઈ દેજો, અવિહડ હૈડઈ પ્રીતિ ધરેયો ॥૨૫॥ જ. જવન.
તુમ્હ ગુણમાલા ફૂલની રે, કંઠ ઠવી અભિરામો,
હંસ હંસ પરિ હું જપું રે, મોહનવેલી નામો,
મોહનવેલી નામ તુમ્હાંરું, ચિત્ત થકી અધખિણ ન વિસારું
તુમ્હ થકી અવર ન કોઈ વહાલું,
ત્રિભુવન તુમ્હમય સયલ નિહાલું ॥૨૬॥ જ. જવન.

૧. ફૂલું, ૨. સૂર્ય, ૩. ઠલવસુ, ૪. હોજ.

અતિશય સયલ અલંકર્યા રે, સીમંધર જિનરાજે,
 કેવલન્યારિઈ સવિ લહઈ રે, સુરનર સેવિત પાયો
 સુરનરસેવિત પાય જિણેસર, સવિ સુખદાયક અતિ અલવેસર
 જયવંતસૂરિ વર વયણ રસાલાં, ભગતઈ ગાઈ જિન ગુણમાલા ॥૨૭ાજી.જીવન.

ઈતિશ્રી સીમંધરસ્વામિ ચંદ્રાઉલા સ્તવન સંપૂર્ણ.

(ક) પ્રત - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય-મુંબઈ

ઈતિ શ્રી ચંદ્રાઉલાબંધન શ્રીમંધર જિન વિહરમાન સ્તવનં સમાપ્તઃ

સં. ૧૬૩૫ વર્ષે, કાર્તિકવદી ૧૩ ભૌમે :

શ્રાવિકા રીડા પઠનાર્થ. શુભં ભવતુ

કલ્યાણમસ્તુ

(ખ) પ્રત - L.D.ની છે.

ઈતિ સીમંધર જિનવર વીનતી ચંદ્રાઉલા સંપૂર્ણ.

સંવત નયન બાણરસચંદ્ર લિખિત લાલજીગણિના સુશ્રાવક

પુન્યપ્રભાવ સા. અદૂઆ પઠનાર્થ.

(ગ) પ્રત - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય-મુંબઈ

ઈતિ શ્રીમંધરનાં ચંદ્રાઉલા.

(ઘ) પ્રત - હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિર-પાટણ

ઈતિ શ્રીમંધર ચંદ્રાઉલા સમાપ્ત.

(ચ) કક્કાબત્રીશીનાં ચંદ્રાવલા તથા ચોવીશતીર્થકરાદિકનાં ચંદ્રાવલાનો

સંગ્રહ-પ્રકા. જગદીશ્વર છાપખાનું-મુંબઈ-મુદ્રિત છે.

સંદર્ભ : (જયવંતસૂરિની છ કાવ્યકૃતિઓ)

સંદર્ભ ગ્રંથ : જૈન સાહિત્યનો સ્વાધ્યાય પા. ૭૦

જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો પા. ૩૪૬

૯. સંવેગ રસ ચંદ્રાઉલા

સત્તરમી સદીના બીજા તબક્કામાં થયેલા કવિ લીંબોએ ઉપરોક્ત ચંદ્રાઉલાની રચના કરી છે. આ કાવ્યમાં મુખ્યત્વે ચાર ગતિના જીવોની સ્થિતિનું નિરૂપણ કરીને અંતે વીતરાગનું શરણ સ્વીકારવાની સાથે સંવેગ રસ. એટલેકે વૈરાગ્ય ભાવથી વાસિત આત્મા અંતે કર્મક્ષય કરીને સિદ્ધિપદને પામે છે. વૈરાગ્યનો માર્ગ જ આત્મસિદ્ધિનો રામબાણ ઉપાય છે. એક નવો જ કાવ્ય પ્રકાર ધ્યાન ખેંચે તેવો છે.

: સંવેગ રસ ચંદ્રાઉલા :

મહોપાધ્યાયશ્રી ધનવિજય ગુરુત્વ્યો નમઃ

(રાગ મેવાડઉ)

સકલ સુરિંદ નમઈ સદા રે પાસ જિનિસર દેવો
માનવભવ પામી કરી રિ અહનિશિ કીજઈ સેવો
અહનિશિ સેવ કરીજઈ જિનવર તઉ નિશ્ચિઈ પામી જઈ શિવપુરી
તુમ્હ મુખ જોતા હરિખ ન માઈ સકલ સુરિંદ સદા ગુણ ગાઈ. (૧)
જીરે પાસ જિણિંદ દયાલુ, પાયે લાગિસિઉજી
તોહિરુ રચણ અમૂલિક નામ હઉડઈ રાખિસિ તુ જી(આંચલી)
સેવક જંપઈ પાસજી રે વિનતડી સુણી સ્વામી,
મોહ નરેસર કેરડી રે રાવ કરું શિરનામી (૨)
ભામી કાલ ઘણઉ મઈ વેદન પામી સઘલું વિશ્વ રહિઉ તે દામી

સેવક કહઉ તૂં સાંભલી સ્વામી (૨) જી. પાસ જિણિંદ
ચઉગઈ અટવી રડવડિઉ રે ભૂલઉ ભૂરિ ભમંતઉ રે
રાગ વિયોગી પ્રાણિઉ રે જનમ મરણ કરંતઉ રે (૨)
ભવજલિ હૂ હીડિઉ પ્રભુ દેવદયાલુ આગર દુઃખ તણઉ સંસાર
ચઉગઈ અટવી અતિ વિકરાલ. (૩) જી. પાસ

એ સંસારી જીવનઈ રે સુખ નહિ ભવલિસો રે
 આશા બંધની બાધિઉ રે પામઈ જંતુ કિલિસો રે
 પામઈ જંતુ કિલિસ ઘણી પરિ મોટા કર્મ કરઈ અતિભારી
 રાગાદિક અરિતણઈ પસાઈ નરગિ પહુચઈ તે સંસારી. (૪) જી. પાસ
 નરગતણી ગતિ દોહિલી રે દારુણ દુઃખ અપારો રે
 કુંભી માંહિ ઉપજરિ કોઈ નહિ આધાર વલી તસ પરમાધામી પેખઈ જામ
 રે રે દુષ્ટ ભલઈ તું આવિઉ પાલક નરક તણાં કહઉ તામ. (૫) જી. પાસ
 મોગરાસિ ઉરંગિ કૂટતા રે સૂલીઉ પાણિ ઘાલઈ રે
 હેઠલિ આગિ પ્રજાલતા રે કૂહુઉ તેહનઈ કુણ પાલઈ રે
 ભાલઈ ખડગિ કરિ તરૂ દેહ હણંતા માર ભઈ થર થર ધૂજંતા

મોગર દેખી દુઃખ ધરંતા. (૬) જી. પાસ

ઘોર અંધારુ અતિ ઘણું રે બાર નહિ અલગારા રે
 દશવિધ વેદન ભોગવઈ રે વલી વિવિધ પરિ માર રે
 સહંતા કલિ કંદલ તે મધ્ય કરંતા દીન દુઃખી

તે નાથ વિહૂણા ઘોર અંધારઈ તે જૂરંતા (૭) જી. પાસ

લોહ તાવ તાતી કરી રે અણેઈ નારકી પાસિરિ
 વૈતરણી માંહિ વલી રે મેહલઈ મન ઉલ્હાસિઈ રે
 મેહલઈ મની આનંદ ધરતાં નરગતણાં સુર રમલિ કરંતા
 કલકલઈ રુધિરિઈ દાઝંતા લોહ તાવના દુઃખ સહંતા (૮) જી. પાસ
 અશવન કરઈ બિહામણઉં રે પાન જિસા ખડગ ધારો રે
 છેદઈ કર પગ નાસિકારે તે દુખનઉ નહિ પાર
 વિદારુણ સિંહાદિકનું સહઉ વરાક પંખી રુપઈ ચંચુપ્રહાર

અશીવન રૌદ્ર મહાભયકાર (૯) જી. પાસ

ઉભું રાખી તેહનઈ રે કરવતિ ફાડયું દેહો રે
 છેઘા ખંડ વલી મિલઈ રે પારાની પરિ તેહો રે
 પારાની પરિ હુઈ તેહ ક્ષણ માંહિ તસ આઉખુ દેહ વાંછતઉ
 તે મરણ ન પામઈ ઉભું રાખી દુખઈ દામઈ (૧૦) જી. પાસ

બે કરજોડી નારકી રે કહઉ સ્વામી સુણી વાતો રે
 મુખિ દીઈ દશ આંગુલી રે વેદન મ કરતું તાતો રે
 વેદન કિમ કમાઈ માર કોઈ નહિ અમઈ આધાર
 આપઉ અભય તણઉ હિવ દાન બે કર જોડી માંગઈ માન. (૧૧) જી. પાસ
 દેવ કહઈ તું સાંભલો રે બાત અમ્હારી એકોરે
 તું મદિમા તું હીડનું રે કરતું પાપ અનિકોરે
 કરતું પાએ અનેકો યદા તું લોક પ્રતિઈ વલી કહિતઉ
 એહવું નથી સાત નરગ ઉપહરું દેવ કહઉ તું ભોગવિ તેહવું. (૧૨) જી. પાસ
 જ્ઞાનિ કો જગિ છઈ નહિ રે પુણ્ય નથી નઈ પાપ રે
 પંચભૂત આતમા મિલિઉ રે જીવ તણો નહિ ભાવરે
 જીવ કિસિઉ જિઅ છઈ તુમ્હે જાણ અસ્યું પરલોક
 તણ ઉભય આણઉ પભવહું મનમાંહિ નાણઉ

જ્ઞાની પાહિ ઘણેરું જાણઉ. (૧૩) જી. પાસ

એણી પરિ તું બોલંત રે ભારે મોટા બોલો
 આકણીઈ તઈ ભારિઉ રે પાવિઈ પિંડ નિહોલો
 પાપી પરનારી સિઉં રમતું તેહ તણઉ ભરતાર હણંતઉ
 અગનિનિ પૂતલી દઈ આલિંગન। એણી પરિ તુ ભોગવી વેદન. (૧૪) જી. પાસ
 રયણી ભોજન કેરડા રે પાપ ઘણાં સંભારઈ
 મુખી ભરઈ વજ્જકી^૧ટીકી રે, પુનરપિ દેવ પચારઈ
 પુનરપિ હોઠ રબિન્હી સીયંતા પરમાધામી હેઠ
 કરંતા કાં થાઈ તું આકુલ વ્યાકુલ રયણી ભોજન ભોગવિયે ફલ. (૧૫) જી. પાસ
 આરંભિઈ ધન મેલંતા રે મનિ સંતોષ ન આવ્યઉ રે
 અકરાકર કીધા ઘાણ રે ગામટલોક સંતાપિઉ રે
 બહુ પરિ આરતિ-રૌદ્ર કરંતુ રસભરિ લોક મુસી
 કર્મ કીધા જિહવા આરંભ ફલ ભોગવિ તેહવા. (૧૬) જી. પાસ

૧. કીડી, ૨. બંનેય.

દેવ અનઈ ગુરુ કેરડી રે આશાતના અનેકો રે
 મૂઠ પણઈ કરતું ઘણૂંરિ તુજ એ હવઉ અવિવેકોરે
 તુજ એ હવૂઉ અવિવેક જ હું તું પરપીડાઈ હરિષ ધરંતુ
 ભારવ્રત લેઈ ભાંજઉ દેવ અનઈ ગુરુ હાસ્ય કરંતુ. (૧૭) જી. પાસ
 પાપ મહાવૃક્ષ વાવિઉ રે તઈં નિજ હાથિ જીવો રે
 ભોગવતો ફલ તેહનૂ રે કાં પાડઈ કૂરીવો રે
 કાં કીધા છલ છન્ન અપાર દોષ અમ્હારં
 નહીંલગાર પરભવ કીધા બહુ સંભારઈ પાપ થકી વેદન વિસ્તારઈ. (૧૮) જી. પાસ
 દેહ થકી કાપી ઘણું રે આમિખ ખંડ ખવારઈ
 જીવ વિનાશી હરિખતુ રે ઈમ પરભવ સંભારઈ
 ઈમ દાખઈ દવદાણતણઉ ફલ ચિહૂં પાસિ લાયં
 અનલ શરણ તિહણઉ તે કિહા જાઈ તેહ બલંતા વેદન થાઈ. (૧૯) જી. પાસ
 શીલા પડઈ પરવત થકી રે નેહ તણઉ તનુ ચાંપઈ
 પાપડ પીઠાની પરિઈ રે તે કૂટિતો કાંપઈ રે
 તે કૂટિતા કાંપઈ દીણાં પુણ્ય વિહિના રોગઈ ક્ષીણા
 નપુસંક વેદ સાદેહવાન શિલાતણાં દુઃખ મેરૂસમાન. (૨૦) જી. પાસ
 નરગાવાસા પાહુઆ રે દુઃખ તણાં ભંડારો રે
 કાદવ દુર્ગધી પૂરિયા રે સાતરુ નરગ મઝાર્યો રે
 સાતઈ નરગ મઝયારિઈ વધતાં આયુષાં સાગરોપનિ
 ચડતા તે ભોગવતા નરય નિવાસી નરગાવાસી ભક્ષ ચઉરાશી. (૨૧) જી. પાસ
 સમકિત ધારી ચિંતવઈ રે પાપ તણાં ફલ જાણી
 કહઈ ઉપરિ હિત રૂસીઈ રે કરમિઈ એ ગતિ આણી
 કરમિઈ તુજએ ગતિ આણી ધીર નઈ વઈ નઈ ભોગવી
 પ્રાણી દુઃખ ક્ષમી આયુષ પૂરઈ સમકિત ધારી ગતિ તે ચૂરઈ. (૨૨) જી. પાસ
 ઉત્તમકુલ પામી કરીરિ પાલઈ શ્રી જિન ધર્મ રે
 તપ જપ સંજમ આદરી રે તે ચ્છેદઈ સવિ કર્મ રે
 તે શુભ ધ્યાન ધાન કરી અનૂકુલિઈ રાગદ્વેષ ઘુડ થાઉ
 નમૂલઈ અનુકત મિલઈ કેવલનાણ ઉત્તમ ગતિ પામઈ નિરવાણ. (૨૩) જી. પાસ
 મિથ્યાત્વી નતિ ઉપશમિઈ રે કોપિઈ વૈર કરંતિ

તે અજ્ઞાની બાપડા રે પ્રાહિઈ તિરિઈ ભવંતિ
 હિવ તેહ ભણી કહું તિરિઅ તણી ગતિ થાવર પંચ વિગલ
 દુઃખીયા અતિ જલચર થલચર, ખેચર માંહિ મિથ્યા દ્રષ્ટિ જૂરઈ પ્રાહિ. (૨૪) જ.પાસ
 ઈંદ્રનઈ વસિ વાહિ ઉરી દંતી પામઈ પાસો
 સૂકઈ તરુ અરિ બાંધિઉ રે તે ન લહઈ અવકાશો
 તે ન લહઈ અવકાશ લગારઈ વિંધ્યાચલ મનમાંહિ સંભારઈ
 પરવશિ સહઈ તે અંકુશ ભાર ઈંદ્રનઈ વસિ દુઃખ અપાર. (૨૫) જ.પાસ
 મચ્છ મહાદુઃખ ભોગવઈ રે પાડેઉ ધીવર જાલિ
 શાસ્ત્રિ ઈસિઉં કાપી કરી રે ભક્ષ કરઈ તતકાલી
 ભક્ષણ વલી અન્યોનિ કરંતા ઈણિ પરિતે દુઃખ સહંતા
 શોકાતુર અતિ પાડિઈ રીવ^૧ મચ્છાદિક જલચારી જીવ. (૨૬) જ.પાસ
 વૃષભ તણઉ ભવ દોહિલું રે ભાર વહઈ નિશિ દિસો
 હરિણ સસા બાણે કરી રે હણતા પાડઈ ચીસો
 હણતા છાગ કરઈ અતિ ચીસ તેહના દુઃખ લહઈ જગદીશ
 ઉપરિ ભાર તલઈ દાઝંતા વૃષભ પ્રમુખ અતિ દુઃખ સહંતા. (૨૭) જ.પાસ
 પંખીનઈ જાતિ દુઃખનઉ રે પાર ન પામઈ કોઈ રે
 ટાઢિ તાપ બહુ વેદનારે તિંહા નિરંતર હોઈ રે
 તિંહા કણિ માંહો માંહિ પ્રસંતા આપદ મેરૂ સમાન સહંતા
 આહેડી કરી તેહ ચડંતા પંખિ જાતિ માંહિઈમરલંતી. (૨૮) જ.પાસ
 સાગર દ્વીપ અસંખ ચ્છઈ રે, તિરિઅ તણાં તિંહા વાસો રે
 ઉરધ હોકિ અધોવલિ રે દુઃખ અનંતા તાસો રે
 દુઃખ અનંત સહંતિ ત્યાં પર ભેટિ તુમ્હારી પાસઈ જિનવર
 પુણ્ય વિહિણા દુઃખ આગરિ, તે પ્રાણી પડીયા ભવ સાગરે. (૨૯) જ.પાસ
 માણસની જાતિ ઉપરનું રે તું પહેલુ ગર્ભવાસોરે
 ઘોર અંધારઈ જીવડઉ રે પીડા ખમઈ દશમાસો રે
 પીડિ ખમઈ દસ માસ વસંતુ નરગ તણી પરિ દુઃખ સહંતુ
 રોમિ કરંતુતિ આહાર માણસનઈ ભવિ દુઃખ અપાર. (૩૦) જ.પાસ

૧. ચીસ.

ગરભ મઝારિઈ માઈ રે સુખીઈ સુખિઉ હોઈ રે
 દુઃખીણીઈ દુઃખ ભોગવઈ રે ઈમ પરવશિ હોઈ સોઈ રે
 પરવસિ તેહનઈ દુઃખ અપાર 'સપત ધાતુ મલમૂત્ર ભંડાર
 રજિણિયા પચ્છિત વિ જાઈ જંતુ ગર્ભવાસના દુઃખ બહુત. (૩૧) જ.પાસ
 મૂઢ પણઈ કીડા કરઈ રે અન્યાનિ મનિરંગિરે
 રામતિ ખેલઈ નવ નવી રે પાપ કરઈ બહુ ભંગિરિ
 પાપ કરઈ બહુ ભંગિ યદા તે યૌવન નઈ રસિ થાઈ
 માનુ ધનકારણિ હિંડઈજ જાતુ મૂઢપણઈ માહિલા સિઉરાતુ. (૩૨) જ.પાસ
 પંચ વિષઈય રસિબાહિઉ રે સુહનઈ ધરમ ન આવઈ રે
 ભાષઈ દોષ પિયારડા રે આપ તણાં ગુણ ભાવઈ રે
 આપ તણાં ગુણ સુણતુ ગાજઈ પરનિદા કરતું નવિ લાજઈ
 દુઃખભર પિટ ભરઈ અતિ કષ્ટઈ પંચ વિષય ઉપરિ અતિદ્વષ્ટિ. (૩૩) જ.પાસ
 વૃદ્ધ પણઈ ઝૂરઈ ધણું રે ગમિઈ કાંઈ નતિ ચાલઈ
 રોગ જરાઈ વ્યાપઉ રે, તુણ મષિ હાથિ ન હાલઈ
 તૃણ ભાંજિવાતણી નહિ આહિ આરતિ ધ્યાન કરઈ મનમાંહિ
 શ્વાસાદિક અનેક વિકાર, વૃદ્ધપણઈ સુખ નઈ લગાર. (૩૪) જ.પાસ
 માનવની ગતિ એતલુ રે એ વલી લાભ અપારો રે
 શ્રીજિનશાસન આદરી રે પાલઈ સંયમ ભારો
 પાલઈ સમકિત સિઉ પ્રત બાર જાણઈ જીવાજીવ વિચાર
 પંચમગતિ પામઈ ગતિ, પામઈ નિરવાણ કે માનવ લહઈ અમર વિમાન.
 (૩૫) જ.પાસ

પુણ્ય પ્રમાણઈ ઉપજઈ રે પ્રાણી સ્વર્ગ મઝારિ રે
 વિસ્મય પામી અતિઘણઉ રે પૂરવ ભવ સંભારઈ
 પૂરવભવિ મઈસિઉં તપકીધઉં દાન સુપાત્ર ઘણઉં
 કિંઈદીધઉં પાલિઉં સીલ અખંડ અપાર, પુણ્ય પ્રમાણિ જયજયકાર. (૩૬) જ.પાસ

૧. સપ્ત, ૨. જન્મ્યા, ૩. મારું, ૪. દીર્ઘ.

શ્રી જિનમૂરતિ પૂજતા રે પામઈ પરમાનંદો
 જિનહર અતિ રલિયામણું રે ગુણગાઈ અમરિંદોરે
 ગુણ ગાઈ પ્રભુ નયણિ નિહાલઈ જનમ કોડિના પાપ પાલઈ
 આપણપૂ ધન ધન માનંતા શ્રી જિન બિંબ સદા પ્રણમંતા. (૩૭) જ.પાસ
 રયણ વિમાન સુદીપંતા રે તોરણ મંડપ સરો રે
 સભા પંચ તિંહા શાશ્વતી તિણી ચિત્રામ અપારો રે
 તિણી પૂતલીઈ તણાં ચિત્રામ ગુપ્ત કમાડ અપૂરવતામ
 કીધી ફૂલગર પંચવાન સુરતિ હુઈ તે રયણ વિમાન. (૩૮) જ.પાસ
 વાવિ મનોહર મોકલી રે, પુખરિણી આરામોરે
 રમલિકરઈ સુર અતિ ઘણી રે વિલસઈ સુખ અભિરામો
 વિલસઈ સુખ બહુ પરિજાણ અમૃત આહાર લીઈ રગિરવાણ
 ઠામિ ઠામિ વાજંત્ર અપાર વાવિ અનઈકલપત્તરસાર. (૩૯) જ.પાસ
 મુકુટ મહાયૂડામણિ રે કુંડલઈનઈ વન વનમાલા રે
 કે ઝરહારા સોહામણા રે, મુદ્રા રયણ રસાલો રે
 મુદ્રા રયણ કનકમય ભૂષણ શોભતા પણિ નહી
 તસ્સ દૂષણ વ્યાધિ જરા કહીઈ નવિ આવઈ
 મુગટ પ્રમુખ આભરણ સોહાવઈ. (૪૦) જ.વ.

ફુલતણી માલા કદા રે કરમાઈ નવિ તેહો રે
 શ્વાસોશ્વાસ કમલજિસા રે ગંધ સુરતિ વલી દેહો રે
 ગંધ સુરતિ વલી હુઈ દેહ પુણ્ય થકી સુ પામ્યા
 તેહ ઋદ્ધિ ઘણી દેખી નઈ મોહઈ ફુલતણી માલા ગલિ સોહઈ. (૪૧) જ.પાસ
 કમલનયન દેવાંગના રે સુખ જિસિઉ હુઈ વંદો રે
 તેહનું રૂપ નિહાલતા રે પામઈ મુનિ આનંદો રે
 પામી મનિ આનંદ ઘણી પરિ કીડા રંગ કરઈ બહુ રસભરિ
 રયણ વિમાનિ વાસિ વસંતા કમલનયણા દેવી વિલસંતારે. (૪૨) જ.પાસ
 બત્રીશબદ્ધ રલિયામણું રે નાટક જોઈ સારો
 કાલઘણઉ ઈમ નિગમદા રે તે સુરલોક મઝયારો
 તે સુરલોક મઝયારો રે તે સુલોકિ સદા સુખ સાર આરતિ ચિંતા નહિ લગાર
 પંચ પ્રકાર અનોપમ ભોગ બત્રીસ બદ્ધ નાટક સંયોગ. (૪૩) જ.પાસ

૧. પહોળી, ૨. દેવો.

સંવેગ રસ ચંદ્રાઉલા

૯૯

રૂપવંતી પરકામિની રે પેખી મનિ વિખવાદો રે
 પુણ્ય ઘણઉ નવિ સંચિઉ રે, ફલીઉ આજ પ્રમાદોરે
 ફલીઉ એહનઈ ધરમતણઉ તરુ, પુણ્ય વિહીન સંપુનઉહું સુર
 ઝૂરંતુ તે બુદ્ધિ વિમાસઈ રૂપવંતી દેવી લેઈ નાસઈ. (૪૪) જી.પાસ
 તેહ તહાઉ પતિ ચિંતવઈ રુતુ મૂઢ ગમારો રે
 નાસંતુ દેખી કરિરિ મૂકઈ વજ પ્રહારો રે, મૂકઈ વ્રજ પ્રહાર પ્રચંડ
 વે ક્ષણ સહઈચ્છઈ માસ અખંડ કોધાદિક અતિ ઘણાંકિ

વિકાર તિણી કરિ સુરલોક અસાર. (૪૫) જી.પાસ
 દાસ પનઈ એક ઉપનારે પુણ્ય વિહીના દેવો રે
 આણ વહઉ ઠાકુર તણી રે તેહની સારઈ સેવો રે તેહની સેવ સદાઈસારઈ
 આપણપૂસુરહિન વિચારઈ કાલ અસંખ આઉખુ

પૂરઈ દાસ પશું કરતાં મૂની ઝૂરઈ. (૪૬) જીવ.
 દેવતણી ગતિ એતલુ રે સારમાંહિ વલી સારો
 સમોવસરણ ગતિઈકરી રે આણી ભાવ અપારો રે
 આણી ભાવ કરઈ પ્રભુ સેવા તીરથ નાયક વંદેઈ
 જિનવાણી સાંભલઈ અપર દેવતણી ગતિ એહજિ સાર. (૪૭) જી.પાસ
 ચઉગતિ જલનિધિ જીવડારિ તિંહા પરિભ્રમણ કરંતિરિ
 જનમ જરા મરણિ કરી રે દુઃખ અનંત સહંતિરિ
 દુઃખ અનંત સહંતિ દયા પર 'લોટ તુમ્હારિ પાખઈ જિનવર
 દયા કરિ ભવ દુઃખ નિવારઉ, ચઉગઈ જલનિધિ પાર ઉતારઉ. (૪૮) જી.પાસ
 લીંબુ કત્થઈ તુમ્હિ સાંભલુ રે અભયતણાં દાતારો રે
 શરણિ તુમ્હારઈ આવીઉ રે સ્વામી જગદાધારો રે
 સ્વામી ધ્યાઉ શ્રી જિનચંદુ ધ્યાન ધરંતા પરમાનંદ
 જિંહાચ્છઈ શાશ્વત સુખ અનંત 'લીંબાનઈ આપુ ભગવંત. (૪૯) જી.પાસ

ઈતિ 'સંવેગરસ ચંદ્રાઉલા સમાપ્ત.

૧. આળોટવું, ૨. લીંબુનામનાં કવિ છે, ૩. સંસાર ભાવથી નિત્ય ડરતા રહેવું.
 રત્નત્રયીનો સમાદર કરવો. ધર્મ ભાવનાનો ઉલ્લાસ પ્રસન્નતા. મોક્ષની અભિલાષા
 વૈરાગ્ય ભાવ.

૯. (ધવલ) શ્રી જિનપાલ સંધિ

કવિ આણંદપ્રમોદે સં. ૧૫૮૧માં આ સંધિ કાવ્યની રચના કરી છે. અપભ્રંશ અને પ્રાકૃત ભાષાના પ્રકારથી સંધિ કાવ્ય પ્રકાર ગુજરાતીમાં પ્રાપ્ત થાય છે. કવિએ આ કાવ્યમાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિતનો ચરિત્રાત્મક પરિચય કરાવ્યો છે. કવિએ સંધિ સાથે 'ધવલ' કાવ્ય સંજ્ઞાનો પ્રયોગ કર્યો છે. મધ્યકાલીન કાવ્યોમાં આવો પ્રયોગ અન્ય કવિઓએ પણ કર્યો છે.

(ધવલ) શ્રી જિનપાલ સંધિ

સરસતિ મુઝ મતિ દિઓ ઘણઈ એ, ગુણ થુણી હે સખી ગોયમ નામિ,
ચંપા સોહામણી એ...(૧)
માકંદી હે સખી દારગા દોઈ, જિનપાલિત રક્ષિત નામિઈસું એ 'છઠ્ઠા અંગ મઝારિ,
ધવલ પ્રબંધ તસુ ગાઈસિઉ એ...(૨)

(રાગ : મલ્હાર)

જિનપાલિત રે જિનરક્ષિત દોઈ કુંઆરા, સોભાગી રે રતિપતિ રૂપ પુરંદરા,
રયાણાયરિ રે રયણાયર વાહણ ભરી, ધન લાવ્યા રે વાર અગ્યાર યાત્રા કરી. (૩)
બારમી વારિ બાપ વારઈ, વચ્છ ! લચ્છિ અચ્છઈ ઘણી
નન ઘટઈ ખાતાં રહુંજી તી ભણઈ માતા હિત ભણી
તે લોભીલાગા, મંદભાગા વાયવાગાઉ ખરી

વડ સફર ભાગા પાટ લાગા રયણદીવ ગયા તરી...(૪)

દેવી આવી રે ઝબકાવી અસિ આકરું, બીહાવઈ રે બોલઈ બાલા આકરું,
મુઝ મંદિરે રે સુંદરિ આવી અણસરઉ, ગુણગેહી રે સસનેહી ઘણી આદરઉ. (૫)
અતિ નેહ આણી મધુર વાણી દેવે રાણી રીઝવઈ,
સુકુમાલ સેજિ હીઆ હેજિ વિષયવાદ્ ભોગવઈ,
તે ચિત્રશાલી, ગઉખ જાલી, સેજ ઢાલી માલીઈ

રંગરસાલી રમઈ બાલી દીપમેહલી આલીઈ...(૬)

૧. જ્ઞાતાધર્મ કથા નામે આગમ.

(ધવલ) શ્રી જિનપાલ સંધિ

૧૦૧

સ્તનકુંભા રે રંભા અપચ્છર ઉરસી, હીંડોલાટઈ રે
ખાટઈ દોઈ હીંચઈ હસી આવાસી રે,
છ ઋતુ આવાસિવસી, કુંડલ ઘડિ રે,
રવિ મંડલ ઝબકઈ ઈસી, - ઝલકંતિ ઝાલી,
સુગાલિ ગોરી હંસ ચોરી ચાલિ રે
રણકંતિ રમિઝમિ નેઉરી, અંતેઊરી હરિભાલિરે,
લહકંતી હાર ઉદાર ઝાંઝર, ધૂધરી ધમકાર એ,

કંકણ ચૂડી રૂપિ મેખલા ખટ્કાર એ... (૭)

કામાસણ રે આસન ચઉરાશી કરી,
ખેલાવઈ રેલ્યાવઈ રૂપ નવાં ધરી
શશિવદની રે મૃગનયણી વિભ્રમિ ભરી,

ગય ગમણા રે નમણી સ્તનભારિ કરી.. (૮)

સ્તનભારિ નમણી હંસ ગમણી દેવ રમણી રચ્યએ,
દોં દોં કિ નાદિ વીણા વાદિ, છંદિ નાટક નચ્યએ,
કંતસ્યું રાતી ગીત ગાતી, વશવાતી આલવઈ,

વચિ નયણ મચકુટીલટયકઉ ચતુર દોઈ ચિત્ત ચાલવઈ... (૯)

(ઢાલ)

રમજયો બંધવ બેલડી રે, મૂરતિ મોહણવેલિ,
વેગિ વલસ્યું વહેલડી રે, પ્રીઉ તુમ્હ લાડગહેલિ... (૧૦)

સાંઈસુ નેહડઉ લાગઉ, મોહન મૂકિઉ જાઈ,
હું વિરહ વિલૂધી માઈ, સાજનશું નેહડઉ લાગઉ... (૧૧)

દુપદ પૂરવ પશ્ચિમ વન ભલાં રે, છઈ ઋતુ કેરાં ઠામ
ફૂલહરાં સોહામણાં રે, મનમથનઉ વિશ્રામ... (૧૨) સાંઈસુ

ઉત્તરવન રૂલીઆમણું રે, નાગરવેલી દ્રાખ
જંબીરી બીજોરડી રે, નારંગી નવ લાખ... (૧૩) સાંઈસુ

દષ્ટિ વિષ ભોગી (સર્પ) વસઈ રે, દક્ષિણ વન નઈ દેશિ
મ જાતસ્યઉ તુમ્હે નિયડારે, લહુઆ નાન્હી વેશ... (૧૪) સાંઈસુ

આણઈ મનોહર માલીઈ રે, ઢાલી સેજ બિછાઈ
શીખ દેઈ દેવી સાંચરી રે, સાંચર શોધણિ જાઈ... (૧૫) સાંઈસુ

(ઢાલ)

ક્ષણ એક દોઈ પાસે રમ્યા, વલી વીસમ્યા સેજિ બિછાંહિ
દુમનાં દોઈ તે ઉસના વલી તીણઈ વનિ અવગાહિ...(૧૬)
ચલચિંતા કુંઅર ચિંતઈ મનડામાંહી,
વાર્યા તે કારણ કિસ્ચું દોઈ ઈસુ 'અંદેસી વાહિ...(૧૭) ચલ.
દક્ષણ વનની વાટડી તે ઘડી ઘડી મુખ મચકોડિ
કુઘ્યાં કલેવર ગંધડી, ઘણ પડી 'કરંકહ કોડિ...(૧૮)
સૂલી સંકટિ દો મિલીઉ જીવન હેતુ પૂછઈ દોઈ પાસઈ
રહઈ તે સવિ કહઈ સંકેત...(૧૯) ચલ.

ઢાળ (મલપંતા, સોભાગી, કરમઈતા...)

જે કરંક એ દીસઈ પડીઆ, રંકપરિ રડવડીયા
જે જે હાથિ એહનઈ ચડીઆ, તે નર નિશ્ચઈ નડીયા...(૨૦)
તું તુ ચેતિ ન ચેતિ સુજાણ, ભોગ ભોગવ્યાનાં અહિનાણ
દોહિલઉં દેવી તણઉ બંધાણ, નવિ ચાલઈ કિસઉં પ્રાણ
નવિ મંત્ર, ન તંત્ર વિનાણ, તું તઉ ચેતિનાં ચેતિ સુજાણ...(આંકણી) (૨૧)
વાહણ ભાંગુ ઈણિ દીપિ, લાગું દેવીઈ મંદિરિ લીધઉ
લઘુ અપરાધી ક્રોધ બહુ કીધઉ, જીવતો સૂલી દીધઉ,
જાઈસિ સંયોગઈ દીધઉ...(૨૨) તું.

તઉ પૂરવવનિ પ્રિયુમેલક શેલક બોલઈ ઘોટકવાણી
કહાઈ નઈ તારું કહીનઈ તારઉં તે ચેતના ચિતિમિ નાંણી
મઈ વિષય વિલૂધઈ પ્રાણી, વિષયારસિ પરવસિ પ્રાણી...(૨૩) તું.

(ઢાલ)

દુષ્ટ દેવતિ પાસથી મૂકાવીઆ નર લક્ષ રે...(૨૪)
તે કરૂણારસ સાગરૂ, સાગર તારણહારજી,
શરણાગત વજ્રપંજરૂ, વાહ્યાં મેલણહાર, ભાવઠિ ભંજણ હારજી.(૨૫) તે.
॥ આંકણી ॥

૧. વિચાર કરવો (ફારસી), ૨. હાડકાં.

(ધવલ) શ્રી જિનપાલ સંધિ

૧૦૩

વસુ ચંદ્રિશિ ચિંહુ દિશિ ફિરઈ, તે ધરઈ રેવંતરૂપ
કિં તારયામિ ભણિં ભણે અમ્હ તારિ પાલય ભૂપજી... (૨૬) તે.
નરકોટિ કોટી આવટી, ઈણિ દાબટી દેવીદક્ષિએ
દુષ્ટ સંકટ છૂટવા સેવજ્યો સેલગ જક્ષજી... (૨૭) તે.
ઈમ સુણીઅ કલડ ગંજીઆ, રંજીઆ દોઈ કુમાર
મારગ લહીઅ મનગહગહિઉ, તસ હુઓ બહુ ઉપગારજી... (૨૮) તે.
(ઢાલ)

ઈમ સુણી ચડવડ ચાલીઆ, જઈ કીઉ યક્ષજીહાર
પૂજા કરી પાએ પડઈ, તું સ્વામી રે સેવક સાધાર... (૨૯)
ઠાકુરીઆરે તું તુ અમ્હનઈ તારિ, દુહસાગર રે દુતર રે દુતરઉ તારિ ઠાકુ.
'સંપ્રેડઉ રે અમ્હ ચંપમઝારિ, મનગમતા નઉ તું મેલણહાર... (૩૦) ઠાકુ.
॥ આંકણી ॥

સુરભણઈ તૃણ તોલઈ, ગણઈ અવગુણઈ નારી નેહ
હાવિભાવિ દેવી ન કામિસિ, તે પામીશી રે ચંપા નિય ગેહ... (૩૧) ઠાકુ.
સેલગિ પૂંઠિ આરોપીયા, સુંપીયા ઘરની આથી
જગનાથિ હાથિ ઉધ્ધ્યા, સાંચરીયા રે તે જો સેલગ સાથી... (૩૨) ઠાકુ.
ઢાળ (બાહુબલિ રાણઉ ઈમ વિનવઈ એ...)

આવીય દેવીય વિનવીઈ, નાહલા નવરંગ નેહ રે
વિરહ વિલૂધી વાહ્યા, એકલી ઝબકલઈ કાંઈ કરઈ છેહ રે... (૩૩) આવી.
॥ આંકણી ॥

નાહ ન કીજઈ રુસણઉ, વેગલઈ આવઉ આવાસિ રે
ભોગવઉ ભોગ અલવેસરૂ, હું છઉં તુમારડી દાસી રે... (૩૪) આ.
ઈણિઈ મનોહર માલીઈ ઢાલીઅ ફૂલની સેજ રે
તુઝ વિણ સૂની સેજ રે ભોગવઉ ભોગ ભોર્ગીગડા,
કિહાં તે હિઆ તણા હેજ રે... (૩૫) આ.

ચંદન અગરનઉ ઓરડઉ, કોરડઉ તોરડઉ નેહ રે
વિણ અવગુણી કાંઈ પરિહરી, વિરહઈ દવિ કાંઈ દેહરે દેહરે... (૩૬) આં.

૧. પહોંચાડવું.

અબલા ઉપરિ એવડઉં, કંત ન કીજઈ રેષિ રે
 તેવડસ્યું તાડઉં કિસઉં, કાંઈ કાઢી અમ્હારડઉં દોષ રે...(૩૭) આં.
 કંત તઈ કઠિન હીયું કરીઉં, કરિ કઠિન પયોહર સંગિ રે
 ગિરૂઆં તે વિરૂઆં નવિ હુઈ, વિષમણિ વિષહર અંગિ રે... (૩૮) આં.
 શિહુ રમઈ ચતુર તે પચ્ચિની, હંસ જ્યું હેજ બંધાણ રે...(૩૯) આં.

(ઢાલ)

પ્રીઉતીઈ પ્રેમ તિસ્યઉં કરિઉરે, જસિઉ હુઈ રંગપતંગ
 મજ્જ પરવાલી રંગડઉં રે, અવિહક સહજિ સુરંગ... (૪૦)
 હમ નસું રૂસણે રહિઉં, વાહલા તીણઈ તું દુહવાયો હમ
 ખૂંચઈ કઠિન કરિકંકણા (વ્હાથીદાંત રે), તીણિ. ખૂંતી સેજિ કુસુમકલી રે...તીણિ.
 જલનિધિ જોવા હું ગઈ રે... તીણિ. નયનબાણિ ઘણ વેધીઉએ...તીણિ. હમ.
 ॥ આંકણી ॥

વાસર વરસ સમાહૂઆ, ઘડીઅ તે હુઈ છ માસ
 વિરૂઈ વિરહચી વેદના રે, પૂરિ ન મોરી આશ...(૪૧) હમ.
 વિરહ વિગોઈ પ્રીઉ પાપીઉ રે, બાલા બોલઈ બોલ
 રાચી રંગ નવિ રચીઈ રે, નીરસ નિગુણ નિટોલ... (૪૨) હમ.
 નાહલા અંગિઉ માહલઉં રે, મઈ ન વિલોપી લીહ
 નિશિ ઝૂરંતા નીગમઉં રે, એકલાં દોહિલઉં દીહ...(૪૩) હમ.
 હાર અંગાર હીઈહુઓ રે, કંકણ કરવત ધાર
 ચંદઉ ચંદન કેવડો રે, સેજડી તપઈ રે અંગાર...(૪૪) હમ.
 ગોદ બિછાવું વાહલા વલી રે, ગલગલી રોઈ તે બાલ
 તિણિ બોલિ મન વેધીઉં રે, સુરલહઈ ચિત્તની ચાલ...(૪૫) હમ.

(ઢાલ)

પ્રભુ પૂરવઉં દો મનનું કોડ, લાડિ શીશ લગાડતી એ
 તાલાપરિ દો બંધવ જોડ, કુંચી કૂડ ઉઘાડતી એ...(૪૬)
 જિનપાલિત વો કઠિન કઠોર નીરસ નિગુણ નિદ્રાલુઉં એ
 જિનરક્ષિત વો ચતુર ચકોર સગુણ સનેહ મયાલુ એ...(૪૭)

(ધવલ) શ્રી જિનપાલ સંધિ

૧૦૫

નિરધારી વો નારી, નિહાલિ નાંહી, નેહ નવિ પાલીઉ એ
 મન વેધિઉં દો તીણઈ બોલિ, નેહિ વદન નિહાલીઉં એ...(૪૮)
 ઘંઘોલિઉ વો પૂંઠિ બઈઠ, શેઠ હેઠઉ સાયર પરિઉણ
 બલિકીધઉ વો ધરીઅ ત્રિશૂલ, જિનરક્ષિત દેવી નરિઉ એ...(૪૯)
 જિનપાલિત વો ન ચલિઉં ચીંત, મિત માકંદી નઉ મિલ્યઉ એ
 વઉલાવી વો ચંપા વનમાંહી, સેલકસુર પાછઉ વલિઉ એ...(૫૦)
 ઈમ બોલઈ વો આણંદ પ્રમોદ, પાલઉ શીલ સોહામણઉ એ
 ચંપાવનિ વો જિનપાલિત પેખઈ, પગિ પગિ હુઈ વધામણા...(૫૧)

ઢાળ : (વાજેતિ તિલલડી એ...)

પહુતો ચંપા મઝારી, મોતી ચઉક પૂરાવી
 જિનપાલિત વેગિ વધાવઈ, બાંધવ બહિનડી એ...(૫૨)
 મોતીએ ભરીય ત્રાટ તેવડ તેવડીએ, વધાવઈ વર
 બાલ દીઈ આશિષડી એ, પ્રતપો કોડી વરિસ...(૫૩)
 પંચ શબ્દ રણતૂર ઢમઢમઈ ઢોલ ઢબમકઈ
 પગિ પગિ પાત્ર નચાવઈ એ, ગાવઈ ગોરડી એ...(૫૪) બાં.
 તલીઆં તોરણ બારિ ઘણ એ, ગૂડીરુઅડી કોડિકેલિ રોપાવઈ
 ઓઢી નવરંગ ઘાટ ઉપરિ ચૂનડી એ, કુંડલ ઝબકઈ, કાનિ મસ્તકિ રાખડીએ,
 ઊડી ગૂડી સાર, ગયણિ પટ ઉલડી એ,
 તલીઆં તોરણ બારિ બંધવ બહિનડી એ,
 તિમ દોગુંદક દેવ લલના રસિલી એ, અલવેસર લીલવિલાસ...(૫૫) બાં.

ઢાળ : (ગુણાઠાણાની...)

ઈક દિનિ આણંદપૂરિ, વંદી ગુરૂવાણી,
 સુણીએ મૂકી માયા મોહ નારી સારી અવગુણી એ...
 જેસુ સુધારાગ જીવી જોબન કારિમાં,
 એ રામા રંગપતંગ, નરભવ હેલાં હારિમા એ...
 મનિવસી ઊઠઈ રાગ, રાગ દોસ દૂરિકરઈ એ
 એ સંસાર અસાર સાર સંયમ સિરિ આદરઈ એ...(૫૬)

૧. ગુલાલ.

ભણીયાં અંગ અગ્યાર લહીસોહમ સુર સિરી એ
 લહસઈ કેવળનાણ, મહા વિદેહિ અવતરી એ...
 ગૌતમઋષિ ભગવંત પૂછઈ કરજોડી કરી એ
 પ્રભુ કહઉ એહ વિચાર વચન તે વલી હિતકરી એ...

ઢાળ : (જલહીની...)

કવણનગર, કુણનગર કુણ તે સાગર દેવી રે
 કુણ પ્રીઉમેલક સેલક, કુણ ચૂકઉ કુણ સેવી રે...(૫૮)
 દુખીઉ નરમતિ સુંદર કુણ નર ચિત્ત ન ચલીઉ રે
 કુણ છલીઉ કુણ ચંપા, કુણ તે માઈ નઈ મિલીઉ રે...(૫૯)

(ઢાલ)

સીષિ^૧ જિન આણ વહીઈ, દીપ આરજ રહીઈ
 સકલ સંયોગ લહીઈ, ભવસાયર કહીઈ...(૬૦)
 સુણઉ સાહીબ હમારે, કહી અરથ વિચારે
 ધોર સંસાર તીરે, લીણઉ ચલણિ તુમ્હારે...(૬૧)
 હરી સંદેહ સારે, ભવસાગર તારે સુણઉ... ॥ આંકણી ॥
 સેવક સુગુરૂ નાણી, બોલઈ ઘોટક વાણી
 ચઉ પર્વ ચિત્તિ આણી, કે હાં તારૂં પ્રાણી...સુ. (૬૨)
 સેલક સુગુરૂ જાણ, ઘોડા વેષ પ્રમાણ
 ચઉપરવીઈ જે વખાણ, સદા લહી જિન આણ...સુ. (૬૩)
 સાધુ સંવેગ જાણી ગુણ યક્ષ ગુણખાણી
 બૂઝવઈ ભવ પ્રાણી, શુદ્ધિ જિન વદઈ વાણી...સુ. (૬૪)
 વિષય લાલચી લગાડીઉ, ભવ ભ્રમણિ ભમાડિઉ
 જિનરક્ષિત રોષિ તાડિઉ, ચઉગઈ માંહિ કબાડિઉ...સુ. (૬૫)
 વિષય લાલચી લગાડીઉ, હાવભાવઈ ભમાડિઉ
 જિનરક્ષિત રોષિ તાડિઉ, ભવસાયર પાડિઉ...સુ. (૬૬)
 જિનપાલિત સરિ સીધાજે સાધુ પ્રસિધ્ધા
 જે બિઈ અવિરતિ વિલૂધા, ચઉગઈ વાહલા કીધાં...સુ. (૬૭)

૧. મસ્તક ઉપર.

(ધવલ) શ્રી જિનપાલ સંધિ

૧૦૭

આર્દ્રકુમારઉ હઈ મરીચિ મુનિ મોહઈ
 જિસઉ નંદિષેણ મોહઈ, દિન દશ પરિબોહઈ...સુ. (૬૮)
 જાણતઉ વિરતિ પાખઈ, સુખ વિષયનાં ચાખઈ
 અંગ અગ્યાર ભાખઈ, ભૂલા મારગ દાખઈ...સુ. (૬૯)
 સેલક સુગુરૂ સાર તરિવઉ ભવપાર
 ચડણ ચારિત્ર ભાર, ચંપા મુગતિનું દ્વાર...સુ. (૭૦)
 ચરણપ્રમોદ સીસ, પૂરઉ સંઘ જગીશ
 હરખ પ્રમોદ હીસઈ, પનર એકાણુ આઈસિ
 નવનિધિ સુખ વિલસઈ...સુ. (૭૧)
 આણંદ પ્રમોદ બોલઈ, ચિંતામણી તોલઈ
 જે ભણઈ ભાવિ ભોલઈ, મિલઈ જ સંપદા ઢોલઈ...(૭૨)

॥ ઈતિ શ્રી જિનપાલ જિનરક્ષિત સંધિ સમાપ્તમિતિ ॥

સંવત ૧૭૦૪ વર્ષે શ્રી અચલગચ્છે શ્રી કલ્યાણસાગર સૂરીશ્વર વિજય રાજ્યે,
 સુશ્રાવિકા પુન્યપ્રભાવિકા, દેવગુરૂભક્તિકારિકા, દ્વાદશવ્રતધારિકા, કુમતિ
 મિથ્યાતવારિકા, જીવદયા પ્રતિપાલિકા, સુશ્રાવિકા લલતાદે, તતપુત્રી પુન્યપવિત્રી
 ખિમાઈધરિત્રી વિદ્યાઈસાવિત્રી, કરમવિદ્યારણકરત્રી, વિરાગિભરત્રી, વચને
 અમૃતકુંપિકા, શુદ્ધમારગ દીપિકા, સુશ્રાવિકા ફૂલબાઈ

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્ય સ્વાધ્યાય પા. ૫૫

૧૦. અનાથી ઋષિ કુલક.

૧૪મી સદીની કોઈ અજ્ઞાત કવિ કૃત કુલક રચના હસ્તપ્રતને આધારે પ્રગટ કરવામાં આવી છે. અનાથી ઋષિનો મૂળ સંદર્ભ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના મહાનિગ્રંથીય નામના ૨૦મા અધ્યયનમાં છે. કુલકના વિચારો વૈરાગ્ય ભાવના પ્રગટ કરવામાં શુભ નિમિત્તરૂપ છે.

અનાથી ઋષિ કુલક

પણમિઅ સામિઅ વીર જિણિંદ, લોઆલોઅ પયાસ દિણિંદ
અનાથી અજઝયણહ જોઉ, ભણિસુ કિંપિ હું તુમ્હિ નિસુણેઉ...(૧)
મગધ દેશ દેશહ પરિસિદ્ધ રાયગિહંતહિં નયર પસિદ્ધ
શ્રેણિક રાજા તિહિં બલવંત, હાય ન ખંડઈ દાન દીઅંત...(૨)
અન્ન દિવસિ રયવાડી જાઈ મંડકુચ્છ ૧૭જજાણકાઈ
તિહિ તરુયર તલિ દિક્ક મુણિંદ જસસિરિ ઝલકઈ, ઝાણ દિણિંદ...(૩)
રૂવવંત સયરિ સુકુમાલો, નવજોયણ ભરિનયણ વિસાલો,
પેખતિ મહરિસિ પભણિ સુઓ, તંઈ કાંઈ લીધઉ સંયમ ભાઓ...(૪)
તં નિસુણીઅ પણમઈ મુનીનાહો, મહારાય હું હુઉ અણાહો,
ઈણિ કારણિ મઈ લીધી દીખ, સુગુરુ પાસિ મઈ પામી આશીષ...(૫)
હસિઉ ૨નિવ પભણઈ મુનીનાહો, રિદ્ધિવંત તુ કાંઈ અનાહો,
તુજઝ નાહ હું અરથઉ બલવંતો, વિસયસુખ તું માની મહંતો...(૬)
માણસ ૩જન્મ દુલંભુ હોઈ, ઈહ જણ જાણઈ વિરલઉ કોઈ,
એહ કહી મઈ તુ પરમત્થ, વિલસિ વિલસિતું ભોગ સમત્થ...(૭)
ઈમ નિસુણી જંપઈ મુનીનાહો, સુણી શ્રેણિકરાઉ મતિ ભાઉ,
આપણ પઈ તું અચ્છસિ અણાહો, કિમ તુ હોહિસિ કવણહ નાહો...(૮)
પુણ પભણઈ નરવર મુનીરાય, અરથી વયણ કાંઈ બોલઈ અનાર્થી,
હું હય ગય અંતે ઉર સામિ, રિપુ કંપઈ સવિ માહરઈ નામિ...(૯)

૧. ઉદ્યાનમાં ગયાં, ૨. નૃપ (પ્રા.), ૩. જન્મ (પ્રા.).

મઝ પાસિ છ કોસંબીઈ એરિસ રિદ્ધિ, હું અનાહ કાંઈ તઉ એહ બુદ્ધિ,
 મુની જંપઈ એહ અંગિહિ વિત્તુ, હું અનાહ કારણમઈ વંત... (૧૦)
 કોસંબી નયરી હું હુંતુ રિદ્ધીવંત નામિ ગુણવંતઉ,
 જોવની મજ્જ ઉપત્તઉ રોગો, તિણિ દુખિહિં વીસરિઉ ભોગો... (૧૧)
 દેહ માઝિ ઉપત્તઉ દાહો, મોડિઅ ભણહ તણઉ ઉચ્છાહો,
 સજને વૈદવંદ મેલીઆ, કોઈ ન નાહ રોગિ ભેલીઆ... (૧૨)
 મિલિઆ વૈદ બહુ મિતવંત, ઓસડ કરઈ તે મજ્જ મહંત,
 ખણ ઈક્કઈ નતિ ફીટઈ દાહો, તેહિ છતે હું હુઓ અનાહો... (૧૩)
 પિતા સહુ મઝ કારણિ દેઈ, પુણિ સોવિ પીડ નહુ લેઈ,
 માઈ મહાદુખ મનિ ધરઈ, તોડઈ મજ્જ નવિ દુખ ઉતરઈ... (૧૪)
 સયલ સહાયર કરઈ સુખો, તેહવિ લીજજઈ ખિણ નતિ દુખો,
 દુખિઈ બહિની દીઈ આશિષ, પીડ ન ફીટઈ રાતિ ન દીસ... (૧૫)
 અંસુ પ્રવાહિ લોયણ સુસી અંગ, મજ્જ કલત્ર દઢ અંગ,
 ન્હાણ વિલેવણ સુહ મિલ્હેઈ તેઈ, ન મજ્જ દુખ સા લેઈ... (૧૬)
 ઈણિ દુખિ પુણ ભોગઉ, રયણિ 'મજ્જિત ચિંતેવા લાગઉ,
 એહ પીડ જઈ મઝ જાએઈ, પરતસ મારું સંજમ લેઈ... (૧૭)
 ઈમ ચિંતિઅ હું સુતઉ જામ, ગઈ પીડ રવિ ઉગીઉ તામ,
 પૂછિઉ તવ મઈ સયણહ વગ્ગ, સંયમ ગહિઉ સિવપુર મગ્ગ... (૧૮)
 તસ થાવર સચરાચર લોઅ, હુઉ નાહ હિત જયવંતુ જોઉ,
 અપ્પણ પરહ હુઉ હું સામી, સંયમ માગિ સિવપુર ગામી... (૧૯)
 અપ્પા નરય દુખ ભંડારો, અપ્પા દેવ લોઅ સુહસારો,
 અપ્પા સુખ દુખ કિરતારો, અપ્પા કામધેનુ અવતારો... (૨૦)
 નિસુણી નરેસર આ જિઅ અણાહો, જિમ ફિટ્ટઈ સંસાર સનાહો,
 નિઅ કમ્મિહિ નડિઆસવિ જંત, સહઈ દુખ અનાહ મહંત... (૨૧)
 પંચિદિય ભવ પઢમ દુર્લભ, તુ માણસ જનમ હુઉ સુલંભ,
 ધન દેસ તિહા નતિ પામી જઈ, સકલ જમ્મ ઉપમ દીજઈ... (૨૨)
 સુગુરુ મેલાવઉ આગમ સવણ, પામી જિણધમ્મ ચઉગઈહરજ,
 ઈસિ સંયોગિ હારઈ જમ્મ, સો જાણહ ભણીઈ દુઅકમ્મ... (૨૩)

૧. મધ્યે.

સમકિત મૂલ લહી જિણ ધમ્મ, બારવ્રતિ બહુ પરિરમ્મ,
 નિઅ ભવિ જેહિં નીગમિઉ આલી, તે અનાહ નર સવ્વિહિંકાલિ...(૨૪)
 જાણિ જેહિ ન જિન પૂજિઉ, ભત્તિ સંઘ ચઉવિહ રીજઉ,
 ષટ્ટવિધ આવશ્યક ન હુ કિઉ, અતિ અનાહ ભવ આલિઈ ગયઉ...(૨૫)
 દયા વિવજ્જિઅ જે કરઈ જે ધમ્મ, નિદ્ધંધસ નીગમઈ જે જમ્મ,
 તીરથ ગમણ ન કીધઉં જોહિં, ભવનિગમિઉ ^૧આલિં તેહિં...(૨૬)
 દાન શીલ તવ ભાવણ સાર, સાવય ધમ્મ સુકૃત ભંડાર,
 જયણા જેહિ ન પાલી લોઈ, નરય પડંતા તાંહ ધણી ન કોઈ...(૨૭)
 પામી પંચ મહવ્વય ભારો, પાલિઉ જેહિ ન સંજમ ભારો,
 તવ તતિઉ દુક્કરતર જેહિ, નિફલ જમ્મ હારવિઉ તેહિં...(૨૮)
 છિંડિય ઘરહ તણઉ વ્યાપાર, પડિવજ્જિઉ ચારિત્તહ ભાર,
 ફિરઈ જાહ હીઅડઈ સંસાર, તીંહ તુલ નહુ કોઈ ગમાર...(૨૯)
 કિયા કોઈ ન કીધી જેહિં, ધ્યાન મૌન નવિ ધરિઉ જેહિં,
 ગિઉ ગિઉ જમ્મ આલિં તાહ, ચારિત્ત ^૨વિત્તિ ન રહિઉં ખાહિં...(૩૦)
 શુદ્ધ ધમ્મ નવિલોઅહ કહઈ, મચ્છર માન મોહ નવિ વહઈ,
 સંજમ લીધઉ તિજિઅ અનાહ, મહારાય કિમ હોહિસિ નાહ...(૩૧)
 શ્રેણિક હર્ષિત પભણઈ વયણ, તઈ જિમ કણહિ તજ્જતઉ વયણ,
 સ લંહીજઈ તુહ માણસ જમ્મ, જિણિ આદરિઉ જોવણિ ધમ્મ...(૩૨)
 માયા પિયા ય ભાયા તું નાહો, હું તુ અમ્હ અનુ અપ્પણ નાહો,
 જગિ સચરાચરિ મુંહ જિનાહો, વહઈ જાસ મનીયા પ્રવાહો...(૩૩)
 પૂછિ તુ ધ્યાન વિધન જે કિઉ, તં પાયચ્છિત તં મજ્જિઉ,
 નર વર નિઅ મંદિરિ ^૩સંપત્તુ, તુ મુનીવર હૂઉ નિરુત્તઉ...(૩૪)
 કેવલસિરિ સયંતર આવેઈ, કર્મ સિદ્ધિ સુખ પામેઈ,
 ભણઈ સુણઈ જ એહ ચરિતુ, વિવિહ શુણી તસુ જમ્મ પવિતુ...(૩૫)
 અનાથીઋષિ કુલક લિખ્યંતરકાર - ઝોપાખ્યો સંજઝાય

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્ય કાવ્ય પ્રકારો પા. ૩૬૩

જૈન સાહિત્ય સ્વાધ્યાય પા. ૧

૧. નકામો, ૨. વૃત્તિ, ૩. પહોંચવું.

અનાથી ઋષિ કુલક

૧૧૧

૧૧. અધ્યાત્મ ભાવ ગીતા

૧૮મી સદીના પ્રથમ તબક્કામાં થયેલા વિદ્વાન આચાર્ય જ્ઞાનવિમલ સૂરિજીએ આગમ સાહિત્યના વિવેચન ઉપરાંત ભક્તિ માર્ગનાં લોકપ્રિય કાવ્યો સ્તવન-સજ્જાય-ચૈત્યવંદન આદિની રચના કરી હતી. અધ્યાત્મભાવ ગીતાની રચનામાં અષ્ટપ્રકારી પૂજાનો મહિમા ગાયો છે. તેના દ્વારા સમકિતની વિશુદ્ધિ થાય અને આત્મા સમકિત પામી ભવભ્રમ નિર્મૂળ કરવામાં સફળ નીવડે એવી જિનવાણીનો સંચય થયો છે. પ્રભુ પૂજા શા માટે ? તે પ્રશ્નનો જવાબ આ ગીતા વાણીમાં છે.

અધ્યાત્મ ભાવગીતા

પ્રહસમે પણમીઈ પ્રેમ આણી, પાર્શ્વપ્રભુ પદકમલ જ્ઞાન
સુકૃતની વલ્લી ઈણથી મયાણી જેહને ધ્યાની બ્રહ્મા રચાની... (૧)
પાસ પ્રભુને પણમે સુરનરવર પવિયાણી,
સિરધરઈ આગલિ ઊભા જોડી આણી,
અશ્વસેન નૃપનંદન નવવન સમકાય,
મણીધર ફણીધર લંછન વામાદેવી માય...(૨)

કાવ્ય :

સકલ મંગલ તણું હેઉ જાણી, જિનવાણી ભક્તિ દિલમાંહિ આણી,
અચલ શુભ અનુબંધ જોડઈ, હરિત મિથ્યાત અનુબંધ છોડઈ...(૩)

ફાગ :

નિશંકિન વર સમકિત, ગુણયુત ચિત્ત સમભાવિ,
ભાવિત વાસન શાસન, કીજે એકીભાવ અંતરંગ પરમાતમ,
જિનપતિ સાથે અભેદ દ્રવ્ય ભાવશું, સાધી જો બહુ ભેદ...(૪)

સત્યચંદ્ર દંત પાવન ધરીજઈ, પ્રભુ ગુણ જલ મુખે શુદ્ધિ લીજઈ,
 ઉરિ 'પરમાદત્તા દૂરિટાલો, અંગથી અવિધિ અલગી ઉછાળો...(૫)
 પૂજને અભિમુખ તાતે પૂરવ દિસિ જાણી, વિધિ વરનાદિકીકા બાજઉ સંવર
 જલ શું નિન્હણ યતનાદિક ઉબરણે કાઢે, 'મલ મિથ્યાત અંગુઠો અધ શોષણ
 દૂષણ વિણુ અવદાત...(૬)

કાવ્ય

દેવધર તેહ શુચિ અંગજાણી, અમલ મર ગર્ભ ધરમાંહિ,
 આણો યોગ થીરતા પબાસણ બનાવો, નિશ્ચય દષ્ટિ નિરખી સુવાહો...(૭)

ફાગ :

નિર્મળતા જે ચિત્તવણીને ખીરોદક, વસ્ત્ર શુભ લેશ્યા ચંદ્રકણ ઉતરાસંગ
 પવિત્ર શુશ્રુષાદિક અડગુણ બુદ્ધિતણા, નિદશિ દર્શનાચાર વિશુદ્ધિ તે
 'અડપડો મુખ કોશ...(૮)

કાવ્યભક્તિ કેશરતણાં રંગ ચીરું, ચંદન શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન ધારું
 શક્તિ કચોલ, શુભ ધ્યાન ધોલી, શીલજલ સત્વ ધનસાર રોલા...(૯)

ફાગ :

ઉરથીઉ એકાગ્રતા પૂરણ કલશ સંતોષ,
 જે નિર્માલ્ય ઉતારવા તેહ વિભાવનો દોષ
 ચિત્ત ઉપાધિ નિવારઈ આભરણા ઉતારી,
 અંગ પખાલઈ ચિંતવે ચિત્ત સમાધિ...અપાર. (૧૦)
 પંચ આચાર વિવહાર પંચ તેહુ જિનદેવઆણા,
 પ્રપંચ તિલક નિલવટિ કરો ભાવ આણી સહજ ગુણ મુદ્રિકા તે વખાણી...(૧૧)

ફાગ :

જિન ગુણ ઘોષણ ચિંતન પ્રભુ ગુણ તૃપ્તિ અલોભ,
 ચાર તિલક કરે પૂજક ગલિ હદિ ઉદર અલોભ
 અંગ લૂહણાં હોઈ ધર્મનાં સહજ સભાવ તે અંગ,
 જે ભૂષણ પહિરાવીઈ અધ્યાત્મ ગુણ અંગ...(૧૨)

૧. પ્રમાદ, ૨. મેલ (કચરો), ૩. અષ્ટપડ.

કાવ્ય :

અંગ નવ ખંભની વાડી ભણીઈ, અશુભ નવજેહનિપાણહણીઈ,
સમકિત ભૂષણ વર વિવિધ યુગતિ, પંચવરણે કરો કુસુમ ભક્તિ...(૧૩)

ફાગ :

શુભ ઉપયોગ વિવેકે ધર્મધ્યાન પ્રકાશ,
કર્મદહન કૃષ્ણાગરુ તનુયોગે કૃતવાસ,
ભાવના વાસના મહમહે ધૂપધરિ પ્રગટાવી,
ત્રિક અનુષ્ઠાને સંચિત દુષ્ટ દૂરિ ઉડાવી...(૧૪)

કાવ્ય :

તત્વનાં પાત્રમાં ધૃત સુહવે, સકલ નયચિંતના ભાવ લ્યાવે,
જ્ઞાનદીપક તશું તેજ દીપે ભ્રાંતિ, ચ્યવનાદિકે તેન છીપઈ...(૧૫)

ફાગ :

અડમદયાનક વરજના તેહીજ મંગલ આઠ,
જે નૈવેદ્ય નિવેદિઈ તે મનિ નિશ્ચલ પાઠ,
લવણ ઉતારીઈ કૃતિ ધર્મતાણો જ ત્યાગ,
મંગલ દીવો જાણીઈ શુદ્ધ ધરમ ગુણ રાગ...(૧૬)

કાવ્ય :

ભજ અદ્ભૂત ગુણ મુરજ ભાવઈ, તે અવસ્થાત્રિક તાન લ્યાવે,
આપતિ શુદ્ધનાત્તાલકાવઈ, ગીતને નૃત્ય અભિનય દેખાવઈ...(૧૭)

ફાગ :

અવિધિ અધર્મ અનીતિથી વિતથ થઈ જે ભક્તિ,
તે આરતી ઉતારો ઈણ પરિભાવના વ્યક્તિ,
દષ્ટિ રાગ ઉવેખણા ઘંટ વજાવો સાર,
અનાશંસતા સાત્વિક, ઝલ્લરનાં ઝણકાર...(૧૮)

કાવ્ય :

દ્રવ્ય પૂજા થકી હોઈ હિંસા ઈમ કહી ભક્તિની કરે ખીંસા
તેહ નવિ સમયની વાત જાણે જે નિસીહી પદે સામ્યઆણઈ...(૧૯)

૧. બ્રહ્મચર્ય, ૨. ત્રણ, ૩. પડદો (જયનિકા), ૪. નિંદા, ૫. આગમ.

ફાગ :

અવ્યાહત તત નાંદે અનાહત દુદ્દંભિ તેહ,
મુદ્દિતા કૃષ્ણા રચના નાટિક નર્તકી જેહ,
જિન આણાને અનુસારે જેહ, સકલ વ્યવહાર,
આચાર તે ચિત્ત વરતે તેહ જે એક પ્રકાર...(૨૦)

કાવ્ય :

દ્રવ્ય ભાવે કરી દુવિધ કહીઈ, ત્રિવિધ અવંચકે ત્રિવિધ લહીઈ,
ભક્તિ બહુમાન આણા સયઉચિતે, ચઉવિધ પૂજની એહ યુગતિ...(૨૧)

ફાગ :

શ્રદ્ધા જ્ઞાનને કહણને ફરસ ન થયથુઈ પંચ,
ષટ્ દ્રવ્યાદિક ભાવ નિસંગ નય સકલ પ્રપંચ,
ચિંતન કીર્તન સ્તવન વંદન નિંદન ધ્યાન,
સમતા એકતા ઈતિ અડપૂજાવિધિ અભિધાન...(૨૨)

કાવ્ય :

એમ અધ્યાત્મ ગુણ વિવિધ ભેદઈ, અનુભવ જ્ઞાનસ્યું જેહ વેદઈ,
પરમ આનંદ લહે તેહ પ્રાણી, શુદ્ધ સમકિત તણી એ નિશાની...(૨૩)

ફાગ :

જિન સરિખી જિન પ્રતિમાએ, ગણધરની વાણી નિરખે હરખે પ્રાણી,
તેહને શુભ ગુણઠાણ સિદ્ધ સ્વરૂપી, મુદ્રા મુદ્રિત દોષ અશેષ દ્રવ્ય પૂજા ઉપચાર ઈ,
લહીઈ સકલ વિશેષ...(૨૪)

કાવ્ય :

ધ્યેયના ધ્યાનને હેતિ ધ્યાતા, સકલ કરણી કરે ભવિક જ્ઞાતા,
કર્મના મર્મથી ભિન્ન થાયઈ, અખય અનુપમ મહાલીલપાવઈ...(૨૫)

ફાગ :

નિરજતા નિર્મલતા શીતલતા સંબંધ,
શુભ અનુબંધ સુગંધતા અડવિધ કુસુમ પ્રબંધ,
ચઉવિધ સત્ય દયા પરર્થને બંભ અસંગ,
તપ અનિદાન સુગ્યાન સુશીલ સુસજ્જન સંગા...(૨૬)

અધ્યાત્મ ભાવ ગીતા

૧૧૫

કાવ્ય :

યોગત્રિક કરણત્રિક જેહ, શુદ્ધ અક્ષતે તેહ જ્ઞાનાદિ
લબ્ધ અનુબંધ એ ફલ વિશેષ, નિર્મલ બોધ તે દીપરેખ...(૨૮)

ફાગ :

પરમસુહિત રસ અતૃષિત તે નૈવેદ્ય કહાયો,
ઈમ અઠટાંગ જિનપૂજા સુખદાય,
સર્વ વિઘ્ન ઉવશામક દ્રવ્ય ભાવ ગુણપોષ,
પ્રથમ સંવર પ્રારંભ યાવતે કર્મનો મોક્ષ... (૨૯)

કાવ્ય :

ઈણિ પરે જેહ જિનરાજ પૂજઈ, તેહથી મોહ મિથ્યાત્વ ધુજઈ,
દ્રવ્ય ભાવાધિકારી અગારી, ભાવસુખ સાધુ ઉપદેશકારી...(૩૦)
સુરજિમંડન^૧ સાહિબ પાસ પરમ ગુણ પૂર,
સુરતરૂ સમધિક દીઠા ધ્યાનને ભય નિહુર,
સંપ્રતિ દરિસણ દીજઈ કીજઈ સફલ અવતાર,
તપ્પ સુધારસ પાયો ધ્યાયો તુમ્હ ઉપકાર...(૩૧)
સુરિ શ્રી જ્ઞાનવિમલ પ્રણીતા, પાસ જિન પૂજયા ભાવગીતા
એહના અર્થ જો ચિત્ત ભાવઈ તે તિહુભવનિ શિરદાર.

ઈતિ શ્રી પાર્શ્વ જિન સ્તવ શ્રી અધ્યાત્મ ભાવ ગીતા સંપૂર્ણમ્
। શ્રી જિનાય નમઃ ।

૧. સુરતમંડન.

૧૨. ગર્ભ વેલી

કવિ લાવણ્ય સમયની ગર્ભ વેલી રચનામાં જીવાત્મા ગર્ભમાં રહીને કેવાં દુઃખ ભોગવે છે અને ગર્ભ વિકાસ કેવી રીતે થાય છે તેનું નિરૂપણ થયું છે. જીવોને જન્મ, જરા અને મૃત્યુના ત્રિવિધ તાપ ત્રાસ સહન કરવા પડે છે તેમાં ગર્ભવેલી દ્વારા જમના દુઃખોનું નિરૂપણ આત્માને સ્વસ્વરૂપની જાગૃતિ માટે પ્રેરક બને છે. કવિનો સમય ૧૬મી સદીનો છે. આ કૃતિનો રચના સમય ઉપલબ્ધ નથી.

ગર્ભ વેલી

બ્રહ્માણી વરઆલી મુજ તું કવિતા જન માતા
તુજ પસાઈ ગાયસ્થું. ગર્ભવેલી વિખ્યાતા...(૧)
જ્ઞાન દિવાકર દેવ તું સેવઈ સુરનર ઈંદ
પય પ્રણમી પ્રભો વિનવું જયવંત તું જગિચંદ...(૨)
સુણી સીંમંધર સામીયા તું ત્રિહુ ભુવને નાથ
હું અપરાધી આવીઉ અશરણ શરણ અનાથ...(૩)
માત પિતા ગુરુદેવની કરઈ અવજ્ઞા જેમ
કાલ અનંતો તે રલઈ ધર્મ ન જાણઈ ભેઅ...(૪)
જે જગિ જનેતા માની એ માની એ નેમીઈ પીડી દેવી
તું છોડઈ તો છુટીઈ દેવ દયા પર હેવ...(૫)
દેવ દયા પર સુણો વિનતી બોલે બેહિકર જોડી
ગર્ભ તણઈભરિ માતા પીડી લાગ્યા પાતિક કોડિ...(૬)
માતા પીડી કરી મઈ જેહવી તેહવી કિમ કાહાઈ
શતજિહવા શત વરસે કહિતા પૂરા તોહિ ન થાઈ...(૭)
સામી વયજ્ઞા ન બોલઉ ખોટા લાગા મોટા પાપ
ભારે ગુનહિ ભગતિ ન કીધી કિમ છુટીસીયા એ...(૮)

સાથ જ મારું ધર્મ તું મારું આરો લીધો આજ
 માતપિતા આગલી દુઃખ કહિતા કહુ પ્રભો કેઈ લાજ...(૯)
 માતા ગંગ સમાણી માની પિતા પુકરથાસિ ગુરુ^૨ કેદાર
 સમાણુ તીરથ વાણી લોક વિમાસી...(૧૦)
 અડસઠિ તીરથ કે અધિકેરા વલી વિશેષેઈ જાણ
 ખંતી ધરી ષટ્ દર્શન તીરથ માતા અધિક વખાણઈ...(૧૧)
 તીરથ માતા જગિ વિખ્યાતા વારોવાર વખાણી
 તેહની પીડી કરી મિ કેતી પાપી મેરો પ્રાણી...(૧૨)
 અમ્હ અવતરણ તણઉ જે આગમા તે દિન ત્રણિમઝારી
 અંતજણી પરિ અલગી રાખી અલગુ અનખવારી...(૧૩)
 રગનવહઈ શર હુઈ નિકલાયા આપા મુખ નવિ દાખી
 દેવગુરુના દર્શન દોહિલા વાણી ધર્મના ભાંખઈ...(૧૪)
 કુટઈ અંગ કલઈ પગપીડી, હીડી ન સકઈ ગાટી
 મસ્તક ભાર અપાર જણવઈ, પેટી પાહિલી વાટી...(૧૫)
 પોટઈ ધાબલી ધર વીછાંહી આભડ છેટ ભંડાર
 ખંડિણી પિસણી રાંધણિ રૂઅડું ન કરઈ ધર વ્યાપાર...(૧૬)
 જેહની સંગતિ કોઈ ન માંગઈ, લાગઈ અંચલવાયા
 મહિ આવંતિ પહિલુ માતા, કીધો એહવો પાય...(૧૭)
 દિન ચોથઈ જલ મજન કારી સારી સવિ શણગાર
 પહિલું પ્રેમ ધરી મુખ જોવા, વાટ જોઈ ભરથાર...(૧૮)
 નાભિ કમલ તે વિમલ વખાણઉ તે વિકસી બહુમૂલ
 જા વિહુણી યૌવન યુવતિ, સહી સફરાણા ફુલ...(૧૯)
 ફુલ વિના ફલ કિમહી ન છઈ, સઈ સહુ જગમાંહિઈ
 માતા તાત મિલઈ સંયોગિઈ, યોગિ જલ બંધાઈ...(૨૦)
 સાત દિવસ જલ બુદ્ બુદ્ સરીખુ, તિંહા અવતરીઉ પ્રાણી
 માસ દિવસ માસ સઈ, કાહાણો પલપૂરા પરમાણી...(૨૧)
 બીજઈ પેશી માની વિયાસ, ત્રીજઈ તે અધિકેરું
 ચઉથઈ માસિ ચિહુપખિ, ચાલો કીધો નવો નવે...(૨૨)

૧. પુષ્કર (સરોવર) તીર્થ, ૨. કેદારતીર્થ.

માસ પાંચમિ પાંચ અંકુરા પૂરા પેખોઈ મા પિતરું
 શિર છઠઈ મસવાડી, પ્રાણી પૂરયો તિમિ...(૨૩)
 માસ સતમઈ નવસઈ નાડી નવસઈ નસ બંધાઈ
 પંચ સયા પેશી સમકાયા ઉઠિ કોડ રોમરાય...(૨૪)
 માસ બંધાણ કહિઉ કેતલઉ, પણિ પહિલી જે ધાતા
 તે કહિતા મુજ મેલી ન આવી, એ સરીખું અવદાત...(૨૫)
 તોહઈ અવગણઉ આપ ઉપાયા, બોલ વિચ્ચારી પ્રકાશઉ
 સભા સુજાણ સદા હું મૂરખ, કોએ મકરસઉ હાંસઉ...(૨૬)
 ઉદર થકી ગરભી ગતિ માંડી પહિલુ પગથી છાંડી
 કીધા ચાલા અતિ ઉકાલા, અંગિ અભૂખ દેખાડી...(૨૭)
 અન્ન ઉદકની ઈચ્છા ટાલી, આલસ બહુત બગાઈ
 કીધી કલ ઉરધ ઉપાઈ નયણે નીદ ગમાઈ...(૨૮)
 સોસ સપડઈ મુખ આસન, માઈ સડિ પડી ક્ષીણ હોઠ
 કંપ થવાઉ સિર કંપન, આવિઈ નવિ થાઈ ગુણગોઠિ...(૨૯)
 ગોલઈ ગર્ભ વલ્યો ઘણ વ્યાપિ, ગર્ભ ઈચ્ચો એ
 પાપી ઉલાલે ગોલે, સંતાપિ ન સકી ઉત્તર આપી...(૩૦)
 તીખઈ ખારઈ કટુક કસાઈ, ખીણ ખીણ મધુરિ મન જાઈ
 માતા મુખી વિદ્યુટી પાણી, પણિ ખટ રસ ન ખવાઈ...(૩૧)
 વસ્તુ કિસી વાવરઈ વાઈડિ તોઈ બોલ્યો બંધ
 ઉદર થકી ગર્ભ થાયે વામણઉ, જડ કુબડ જાતિઅંધ...(૩૨)
 પિત્ત થકોપીલા શિર લોચન, મસ્તકિ મોટી ટાલી રે
 ગત વિકાર તણઉ હોએ, રોગી વિણસઈ ગર્ભ અકાલી...(૩૩)
 લિઈ આહાર સલેખમ સરીખા, કાલો કુષ્ટી થાઈ
 પાંડુ રોગ પૂરઈ જો પૂરો, યતન કરેયો માય...(૩૪)
 અતિ ખારઈ ગર્ભ નયણાં નાસઈ, અતિ શિતલ હોએ વાએ
 અતિ ઉનઈ બલિ જાએ, ભોગ હરઈ ઘણ આપ...(૩૫)
 દુઃખઈ દેહ દમઈ ગાટો, નયણે નીર વિદ્યુટઈ
 ગર્ભ વિકોપ કરઈ જો ક્યારઈ, મારઈ માત અપૂઠઈ...(૩૬)

૧. ધાતુ, ૨. શ્વાસ.

ગર્ભ વેલી

૧૧૯

મુખ સવાદ સદા પલટાઈ, ખિણી મોલો ખિણ મીઠો
 ખિણહરમોહલાહલ સરિખુ, કુઝ કસાઉ દીઠો...(૩૭)
 ખિણી તીખો ખિણ ખાટો ખારો ખિણી સજલો ખિણ સૂકો
 ખિણી ઉરસઉ કારિઆલી, મીટી તે ભારન મૂકઈ...(૩૮)
 નાંખઈ નીલા પીલા પાણી અંગી અબલાતા આણી
 લડપડતી પડતી આખડતી સંધિ કલઈ સપરાણી...(૩૯)
 હાથ પાય સરિ સેદતિ સબલા, અબલા એમ પીડાઈ
 વાત પિત કફ ઈંક છારોદ્ગ, ગર્ભ ઈસ્યુ ઉપાએ...(૪૦)
 કાયા કલિમલિ કંકિકાછલી, ઉતાર્યો આહાર દાઝઈ
 દેહ સનેહ બાજઈ, તાપઉ છાપ અપાર...(૪૧)
 વાઈટા ટીચ ટઈઉ કાંટા, અસુખ અઝરણા માટી
 કાયા તે કાદવિ જણાવઈ, ખિણ ઉની ખિણ તાટી...(૪૨)
 માસ પાંચમિ અતિ અકયાલા, નીંદ તણઉ નહિ વંક પેટી
 પૂંઠિ તે કરી વિસાલા, ઝરિઉ કડિ નઉ લંક...(૪૩)
 ઉંચા વસ્ત્ર ચડઈ ચિંહુ પાસે, લજજા મનિ ઉપાઈ
 ઉધઈ મસ્તકિ પાટુ મારઈ, અંતરિ ઈસ્યુ કુપાઈ...(૪૪)
 માહિ રહિ ઉમત છાઉ પાએ, માત ખવારઈ માટી ટલી
 આનલી આનઈ કણકાંકર, ખાઈ ખપતરી ખાટી...(૪૫)
 ખાઈ ખંતી ટાલીયલી, માઠે રે મન જઈ
 ઉત્તમ ગર્ભ હુઈઉ ઉત્તમ ઈચ્છા મનિ ઉપાઈ...(૪૬)
 કાયાપંજર કરઈ જજર, ખટરસ ન સકઈ ચાખી
 ચંદ્ર સુર નઈ ઋહણ જનેતા ઉંચુ જોતી રાખી...(૪૭)
 જોતા થાઈ ગર્ભય હિણી, ગહિલઉ કઈ વહિલો વિસરાલ
 કઈરા ફુલો નયણે ફુલો, છાઈ ખોડિ લુ છાલ...(૪૮)
 નારી મલી મંદિર માંહિ, ઘાતી સાંતિ જેમ નિધાન
 ખુણઈ બિઠી સસઈ નવાસઈ, અણબોલઈ બહુમાન...(૪૯)
 મે બોલઈ ઉતુ ગર્ભલવારુ, સત્ય સંભાષણ સારું
 ચોર ચરડનુ નહિ ઉધારો, દુરમતિ વલી વારુ...(૫૦)

અન્ન ઉદક અપવિત્ર વિચારું, નીંદ નિસત હોઈ ગ્રહણકાલિ
 રોતા રેવઈઉ, માતા ગર્ભ વિગોઈ...(૫૧)
 લવતા લંપટ શોકઈ, સંકટ કોષિ કહિઉ કુરૂપ
 હાંસઈ હીણો ખાંસી ખીણો, ગહનતિ ગર્ભ સ્વરૂપ...(૫૨)
 ગર્ભઈ યોવન યોષિ મલાયુ, આયુ રૂપ અનેરુ
 સપત^૧ ધાત સોખીનીલીધી, તેજ ગયું તન કેરુ...(૫૩)
 છંદય ખઈ પગ છપતા, છાડઈ પહિલી ચાલ જ ચૂકી
 તીરથ કરતાં કાજિ નિવારી, માયા મહીયલી મૂકી... (૫૪)
 વાટઈ બઈઠી ચાલઈ વિસામઈ મઉર કલઈ
 મુખ દુખઈ, પેટ તણી પીડાએ, માતા નિત નીસાસા મૂકઈ...(૫૫)
 નીલી નસ વિકરાલી બાલી ટાલી સવિ સંયોગ
 ગર્ભ તણો ભાર ભય પઈઠો વિસરીઆ સંભોગ...(૫૬)
 પાંડુ દેહ પાય કર પીલા પીડઈ દાંત જં પીસઈ
 નયણે નીર સભાવ જણાવી, શાકની સરખી દીસઈ...(૫૭)
 ઉચઉ નીચઉ ગર્ભ ફરુકઈ, ખીણ લૂકઈ ખીણ લાગઈ
 ગર્ભ તણઈ ભય ભડકી, ઉઠ ઈ કબકઈ સુતી જાગતી...(૫૮)
 હાવભાવ કીધા નવિ સોભઈ, નવિ શોભઈ શુંગાર
 વસ્ત્ર તણી સાચવણી મૂકી, ભોગ તજઈ ભરથાર...(૫૯)
 સાસુ સસરા સાર ન થાઈ, પુણ્ય કાજ ન કરાઈ
 ગુરુ ગુરુણી દેહરાસર, સનમુખ જાતા પાછો પાય...(૬૦)
 બાર લગઈ નાવઈ બોલાવી, લીધ અંગહ નીચોઈ કે નરકું
 નિગ કરઈ કુપરવા, છેહડઈ છૂટિ રોઈ...(૬૧)
 હાસા હોડઅનઈ હીયાલી, જોણા જાત્ર ન ભાવઈ
 નાય ગીત તે મનિ ન રાયઈ, ગર્ભ તણો ભય આવઈ...(૬૨)
 સુંદરી સહજી વિચક્ષણ, લખ્ખણ અંગ સકોમલ સાર
 પીડી માતા તું પ્રભઉ તાતા, સીમંધર સુવિચારા...(૬૩)
 મુની લાવણ્ય સમઈ ભણઈ, સુણી સીમંધર સ્વામી
 વેદન ગર્ભ ઘણી કહી, વાત તે પડઈ વિરામી...(૬૪)

૧. સાત ધાતુ.

ગર્ભ વેલી

૧૨૧

ગર્ભ તણાં દુઃખ દોહિલા, દેખી વીર જિણંદ
 સંકોચી સિરિ આપણઉ, રેહિઉ જિમ જોગંદ... (૬૫)
 માતા સદા સંસારલતા, ગર્ભ ચડાવઈ શોભ
 અવગુણકારી હું એસ્યો, પણિ માતા મનિ મોહ... (૬૬)
 અંબા ઉદરી મઝારી થોડીઉ, ઘણથી કહઈ
 શ્રી સીમંધર અવધારી... (૬૭)

પહિલો માસ ગયો ભોલાવિઈ, બીજઈ ગર્ભ જિમણઈ
 બીજઈ માસઈ પયોધર પીડા, ચોપાઈ ચિંતા આણઈ... (૬૮)
 ઉતપત્તિ ગર્ભ તણી લહી લાજી અંજલિ ઉદર ઉછારિ
 છાની માની છપતિ ચાલઈ, ન રહઈ ઉદર ઉઘાડી... (૬૯)
 માસ પાંચમી સરઅસરિખુ, છઠઈ કીધું છોડી
 છોડી નાભિ તણી નાલી, અંતરથી લૂસી લીધું લોહી... (૭૦)
 માસ સાતમી મંગલ માંડી, ધન ઘણું ઘર ફેડઈ
 ભગતિ તજી ભરથાર વિછોહી, પાછી પીહર તેડી... (૭૧)
 માસ આઠમિઈ ઉદર દાદરુ, ખિણ આકરો અપાર
 ઉઠી બિસી ન સકીડ ગાટી, થોભ વિના ન લગાર... (૭૨)
 નુમી માસિ પયોધર પીડા, જિમ જિમ દૂધ ભરાઈ
 અહનિશી ઉથલ પાથલ થાઈ, ઉંચા અંગ તણાંએ... (૭૩)
 દશનિ માસિ જાઈ દિન ગણતા, પીડતિ અકહ કહાણિ
 ગર્ભ તણાં દુઃખ સવિ કહઈ, સરિખા રાંક હયો પરિ વાણી... (૭૪)
 ગાગરિ પેટી મારગિ ભેટી, શકુન ન માનિ કેઈ
 લાભ તણો તે વડો વરાંસો, દાખઈ દુઃખ જ સોઈ... (૭૫)
 દિવસ દોહેલે પૂરા પોહતા, આકુલ વ્યાકુલ થાઈ
 પ્રસવ હોઈ તો જાઉ જીવી, સુસૂતીસુ લાઈ... (૭૬)
 મસ્તકિ મોટો મોચિલબ થઈ, ખાટી ઉબર લઈ બાલી
 બઈઠા સૂતા જંપ ન હોઈ, ફાડી પહિરણ ફાલી... (૭૭)
 વસ્ર તણી વલી શુધિ નજાણઈ, નવિ જાણઈ નિશિ દિસા
 ગર્ભ તણી જે વેદન વિચી, તે જાણઈ જગદીશ... (૭૮)

વસ્ત્ર વિહૂણી પાએ અબલા, કરઈ પેખાલા કોડી
 સમરિ દેવ જિકે જગી સાચા, સામી સંકટ છોડી...(૭૯)
 જાણઈ ઘાલું ગાલા પાસો, કઈ પીધું વિષઘોલી
 પરભવિ પાપ કિસા, 'મિકીધાં પાડી ગર્ભ દંદોલી...(૮૦)
 માય બાપ તે પાપી મોરા, જે જનમી હું બેટી
 હું પાપણી વલી તે ગાઢી, કંતિ એ કાંતિ ભેટી...(૮૧)
 પાપી કંત સવારથ પાપી જે દુઃખ મેરૂ સમાન
 સુખ હુઆ તે સરસિવ સરિખું, જવ ધરીય આધાન...(૮૨)
 ડાડિયાડિડોસી ઘણમેલી, પોકિ મેલ્યો પાડો
 બુબઈ મેલી બાઈ બોલઈ, કો કહિનઈ દેખાડો...(૮૩)
 પૂઈઈ જાણ ભલા જે જોષી, મૂલી મંત્ર કરાવી
 મોહરા વાણીઆણી પાએ, અવલી માઈલી ખાવઈ...(૮૪)
 ચક ગુરડ વરયંત્ર દેખાડી, આણઈ ઉષધ માંગી
 અંતરાય કાંઈ છઈઆડૂ, તેણઈ ભી દિન ભાગી...(૮૫)
 શાકિની ડાકિની ભૂત ભિરાડી, તે જિમ ત્રાસી જાએ
 દીઉ થૂણી ઉખેવો ગૂગલા, ગર્ભ પ્રસવ જિમ થાએ...(૮૬)
 ખણલીઈ અભોખણ નાંખઈ, માંડઈ બહુમિથ્યાત
 તિમ તિમ માતા પીડ ઘણેરી, પ્રસવ તણી નહિ બાત...(૮૭)
 લોપી લજજા લોટિ ધરણી વરણી નાંખઈ વેણિ
 પરિયરિ તેલ ઉકાલિ પાયા, પ્રસવન દુઉ તેણી...(૮૮)
 ગાલિ દિઈતે કૃત્યાકાલીભૂખ તૃષા તે ટાલી
 ઉદર થકો માતા ભગતાથી, એમ પીડિ પરજાલી...(૮૯)
 ગુરુ પૂછયા જઈ, ગૌતમ સરિખા કહો પ્રભો કવણ વિચાર
 પરિ પીડા પ્રસવન હએ, ગર્ભ તણો ધર ભાર...(૯૦)
 ગુરુ જંપઈ જઈ જાલ, છોડાવઉ બંધન જીવ મૂકાવઉ
 ધર્મતણાં અઘાટ પપાઠો, સ્વામી પૂજ રચાવાઉ...(૯૧)
 ગુરુનું વચન કરિઉ, મનિ આણી પ્રસવ સમય
 તવ જાણી હલહલ હેજ, હલૂયાહથી તવ તેડી સહિયાણી...(૯૨)

૧. મેં કર્યાં.

ગર્ભ વેલી

૧૨૩

ઝાબકિ ઝામર ટાલી બિઠી, ઉઠી નડઈ ઉવારઈ
 આદિનાથ અલવેસર તૂઠો, પ્રસવ હુઉ તિણીવારી...(૯૩)
 વાગી લહરિ પડિ પુહવીતલિ, દંત શકટ તે બાધા
 વાલિઉ અચેત અચેતન, ટાલી ઉસડ ઉગ્ર તે ખાધ...(૯૪)
 એક સિરાખસિરાખઈ ખૂતી, પીડ કરઈ કહુ કેહવી
 પેટ સમાણઉ સાલ ખટૂકી, તે માતા કિમ જીવી...(૯૫)
 એક સીધઉ ન મારગિ જાએ, પગિ પગિ અંગ પચાઈ
 દસમસ વાડા બહુ દુઃખ સહીયા, કહું કેમ જીવી માય...(૯૬)
 પડી પડી પૂછઈસ્યઉ જાયઉ, સુત સુણિઉ જબ કાનિ
 પ્રસવ તણું તવ દુઃખ વિસરીઉ, ચઢી મોહની ધ્યાની...(૯૭)
 નવલઈ રંગી નાલ વ ધારઈ, ધૂત ઉંબરસીયાવઈ
 ભૂગલ ભેરી મરૂજ વજાવઈ, નાય ગીત ગવરાવઈ...(૯૮)
 એમ અવગુણની કોડી કરી, પણિ રોસ રતીનવિકીધો
 ચોખઈ ચંગઈ નાલ પખાલી, માત ઉચે લઈ લીધો...(૯૯)
 અમીય ઘૂટઉ પાયુ પાયઉ, સીકીજઈ ક્ય વારા
 કહો નર કુણ ઉસીકલ થાઈ, માતાના ઉપગાર...(૧૦૦)
 જિણે મલમૂત્રઉ અનેક ઉસારયા, હિયડે આણીહેજી
 પુત્ર તણાં સુખ કારણ કીધી માતા અલગી સેજ...(૧૦૧)
 આપણ સેજિ સુઈ સુખ હિણી પુત્ર પુત્રાદિનેપઈ
 શીલી ઉરિ વેદન વેઠઈ, ઉછેરિઉ એણી ખેવઈ...(૧૦૨)
 ગર્ભ તણી ગતિ ગહનતિ ગાટી, કવિતા કીસઉ વખાણઈ
 કેતં કહિતા મેલ ન આવઈ, થાઈ વદન જાણઈ...(૧૦૩)
 પોઢો પુત્ર પરયઉ પરણાવિઉ, અલગ થયો અધિકારી
 ખમ્યા દુહેલ્યા દુઃખભરિ મેલ્યા, તાત માત વિસારી...(૧૦૪)
 તે 'રણીયુ 'ઉરણ નવિ થાઈ, મરી અધોગતિ જાઈ
 ઉતમ ભગતિ ભલીજ કારઈ, કુલ એકોતર તારી...(૧૦૫)

૧. ઋણ, ૨. પૂર્ણ.

સુણી સીમંધર દેવઉ, તું ત્રિભુવને ભાણ
 કિસી કરઉ એક વિનંતી, હું મૂરખ તું જાણ...(૧૦૬)
 જુ ધરણી ધરમઈ દીઈ, મેરૂ મુખ્ય ભંડાર
 તોહઈ કિમ ઉરણ હોએ, માતા ઈક ઉપગાર...(૧૦૭)
 માત. પિતાની છૂટીવા પ્રીછવા, વાય ઉપાય
 યોગા મારગ આદરી, રાખઈ નિર્મલ કાય...(૧૦૮)
 સિદ્ધક્ષેત્ર સેતુંજ તણી, ગિરીઈ ગઢગિરનારી
 યાત્રા કરાવઈ જો વલી, તો છૂટઈ સંસારી...(૧૦૯)
 માતા પિતા પયપૂંજ કરી ત્રણિ પ્રદક્ષિણા દંતી
 માત વચન છૂટઈ સહી, મન્નિમ આણિ સંબ્રાંતિ...(૧૧૦)
 જિન પ્રતિમા પ્રાસાદ, જિન વરતાવી અમારી
 માતા પિતા નામઈ કરઈ, છૂટઈ પંચ પ્રકારી...(૧૧૧)
 પીડયા પીહર દેવઉ, કરી કરી મોરી સાર
 માતા પિતા ઉરણ ભણી, માંગુ ઈક ઉપગાર...(૧૧૨)
 ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ રાણિમઘણી, ભૂમિ અરથ ભંડાર
 નવિ માંગુ મુગતામણિ ગઢ મઠ ગજ તોખાર...(૧૧૩)
 મુની લાવણ્ય સમઈ ભણઈ, કહુજી કર જોડીવી
 સુપ્રસન્ન હોયો સદા, સાહસી ધર ઝમકલદેવી...(૧૧૪)

ઈતિશ્રી ગર્ભ વેલી યતુ:પદી સંપૂર્ણમસ્તિ.

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્ય કાવ્ય પ્રકારો પા. ૪૭.

૧૩. સ્થૂલિભદ્ર નવરસો (દુહા)

જૈન સાહિત્યમાં રસ નિરૂપણને કેન્દ્રમાં રાખીને 'નવરસો' કે નવરસ શીર્ષકથી સ્થૂલિભદ્ર અને નેમનાથના ચરિત્રનું વર્ણન થયું છે. કવિ દીપવિજયે સં. ૧૮૬૨માં સ્થૂલિભદ્ર નવરસ દુહાની રચના કરી છે. આ કૃતિ અપ્રગટ છે. તેને અત્રે પ્રગટ કરવામાં આવી છે. કેલાસસાગરસૂરિ જ્ઞાનમંદિરથી હસ્તપ્રત પ્રાપ્ત થઈ છે. તેની ભાષા સરખી અને સુગ્રાહ્ય છે. શ્રીયક સ્થૂલિભદ્રને કોશ્યાને ત્યાંથી બોલાવીને રાજ્યનું મંત્રી પદ સ્વીકારવા જણાવે છે. પણ સ્થૂલિભદ્ર રાજ ખટપટવાળા મંત્રીપદનો અસ્વીકાર કરીને દીક્ષા અંગીકાર કરે છે. કોશ્યાને ત્યાં ચાતુર્માસ રહીને કોશ્યાને વ્રતધારી શ્રાવિકા બનાવે છે. આવૃત્તાંત નું રસિક નિરૂપણ થયું છે તેમાં રસ અને સંવાદથી કૃતિ આસ્વાદ્ય બની છે. સાહિત્યમાં 'દુહા' વિશેષ પ્રચલિત છે. કવિએ સરળ દુહામાં સ્થૂલિભદ્ર અને કોશ્યાના જીવન પ્રસંગોનું વર્ણન કર્યું છે.

સ્થૂલિભદ્ર નવરસો (દુહા)

ઢાળ - ૧

થૂલિભદ્ર કહે સુણ ભૂપતિ, કિમ માર્યો મુજ તાત
મુજ તેડવા કિંમ મોકલ્યો, કહો હિવે અવદાત...(૧)
ભૂપતિ કહે થૂલિભદ્ર સુણો, વાંક નહીં મુજ કોય
પંડિત એક દેશાંતરી, મુજ ભણી આવ્યો સોય...(૨)
કવિત્તગુણ માહરા કહ્યાં, ઓલગ કીધી સાર
તવ તૂઠો હું તેહને, દીધાં લાખ દીનાર...(૩)
મેંહતા ભણી મેં મોકલ્યો, લેવા લાખ પસાય
ભોજન ભગતિ કરી ઘણી, પિણ નવિ દે લાખ સવાય...(૪)

દિનદશપાંચ 'વોલી ગયાં, કહે પંડિત શકડાલ
 આપો મુઝને હવે તુમ્હે, જે તૂઠો ભૂપાલ...(૫)
 મેહતો કહે હું આપસ્યું, દ્રવ્ય સહી અર્ધલાખ
 પંડિત કહે લેઉં નહી, ઈસ્યો વચણ મ ભાખ...(૬)
 હા ના કરતાં તેહને, રીસ ચઢી થુલિભદ્ર
 હડચડવાદ થયો ઘણો, પંડિત કહે યું ક્ષુદ્ર...(૭)
 વરરૂચિઈ દૂહડો કરી, આવી કહે મુઝવાત
 મેં નવિ જાણ્યું કુડગતિ, જે કરી તનની ઘાત...(૮)
 રાજલોક જાણે નહીં, જયું શકડાલ કરેશ
 નંદરાય મારી કરી, 'સરીયો પાટ ઠવેશ...(૯)
 પંડિત નાશીને ગયો, મેહલી માહરો દેશ
 રાજ ચલાવ્યું જોઈએ, વિણ મુહતા સ્યું નરેશ...(૧૦)
 તવ મેં સરીયાને કહ્યો, કામો લ્યો સિરદાર
 આજ પછી વંશ માહરો, કોઈ ન લોપેકાર...(૧૧)
 વલી સરીઈ મુઝને કહ્યો, થુલિભદ્ર વડબ્રાત
 તે બેઠાં હું કિમગ્રહું, સુણ નંદરાય અવદાત...(૧૨)
 તે માટે તુમને કહું, લ્યો કામો ઉજમાલ
 હું ઠાકુર પ્રજાતણો, તું લીલા લચ્છીપાલ...(૧૩)
 તે સાંભલી થૂલિભદ્ર કહે, સુણ હો શ્રી નંદરાય
 આવું આલોચી હિવે, પછે ગ્રહુ કામ સુખદાય...(૧૪)
 રાજ સભાથી ઉઠિને, આવે મંદિર જામ
 મારગમાં મુનિવર, સંભૂતિ વિજય ઈણ નામ...(૧૫)
 ત્રિણ્ય પ્રદક્ષણા દેઈ કરી, આલોચે વિચાર
 થુલિભદ્ર ગુરૂને વિનવે, ચારિત્ર ઘો સુખકાર...(૧૬)
 ગુરૂ વિચારે ચિત્તમેં, હલુઆ કરમી એહ
 વલી પ્રાણી પ્રતિબોધસ્યે, એ થૂલિભદ્ર ગુણગેહ...(૧૭)

૧. પસાર થયા, ૨. શ્રીયક.

સ્થૂલિભદ્ર નવરસો (દુહા)

૧૨૭

સરીયાની અનુમતિ લેઈ, લીધો સંયમ ભાર
 વિહાર કરે તિહાંથી હવે, કોઈક દેશ મઝાર...(૧૮)
 હિવે કોશ્યા કામિની તિહાં, જોવે વાલમ વાટ
 થુલિભદ્ર સખી આવ્યાં નહીં, સૂની હિડોલા ખાટ...(૧૯)
 રે સખી ઉઠ ઉતાવલી, સજજ સોલે શિણગાર
 કહેં જે વિલપંતી સુંદરી, કાં છોડી નિરધાર...(૨૦)
 ચાર ઘડીની અવધિથી, આવ્યો અષાઢો માસ
 કામણગારો કંતજી, સખી નાવ્યો આવાસ...(૨૧)
 તે ઊઠી ઉલટ ધરી, વાલમ જોવા આપ
 દીપવિજય ઈમ વિનવે, હિવે કોશ્યા કરે વિલાપ...(૨૨)

ઢાળ - ૨

ઈણઈ અવસરે શ્રી ગુરૂતણો, લેઈ આદેશ ઉદાર
 ચોમાસું રહેવા ભણી, શ્રી થૂલિભદ્ર અણગાર...(૧)
 ઈર્યાસમિતિ શોધતા, હલવે ધરતાં પાય
 બાલપણારી પદમણી, થૂલિભદ્ર મનાવા જાય...(૨)
 વજ્ર કછોટો દઢ કરી, હિવે થૂલિભદ્ર મુશુંદ
 કોશ્યા મંદિર ઢુકડા, આવે મન આનંદ...(૩)
 તવદાસી ઉતાવલી, દીધ વધાઈ કોશ
 વાલિંભ આવ્યો વિરહણી, મત ધરે મન અંદોશ...(૪)
 તવ ઊઠી સા સુંદરી, પીઉને મિલવા કાજ
 ચાતક જિમ ચતુરા હુંતી, તે ઊભી કરી લાજ...(૫)
 સુણ સ્વામી તે મુઝ ભણી, છટકી દીધો છેહ
 ચાર ઘડી મુઝને કહી, પછે અવરાં કીધ સ્નેહ...(૬)
 ફુસ^૨ તણો જિમ તાપણો, વલી જેહવો સંધ્યાવાન
 ઠાર તણો જિમ ત્રેહનો, નાગર મિત્રનું માન...(૭)
 મેણાં દેતી માનની, મધુરા બોલે વેણ
 આજ સફલ મુજ આંગણો, આજ સફલ દિનરેણ...(૮)

૧. વિચાર કરવો. (કા.), ૨. ધાસ.

મોતી થાલ વધાવીને, કોશ્યા કરે અરદાસ
 પૂરવ પ્રીતિ સંભારીયે, કરીઈ લીલ વિલાસ...(૯)
 મેહલે આવો મોહનાં, બલિહારી તુમ વેસ
 ચંદ્રમુખી ઋષિને કહે, મંદિર કરો પ્રવેસ...(૧૦)
 પૂરવપ્રીત જ પાલીઈ, થૂલિભદ્ર જીવન પ્રાણ
 પભણે દીપ કોશ્યા હિવે, પીઉ તુમથી ઘરમંડાણ...(૧૧)

ઢાળ - ૩

થુલિભદ્ર કહે સુણિ સુંદરી, મેં વશ કીધાં નેણ
 તું વ્યાકુલ થઈ વિરહિણી, કિમ ભાંખે ઈમ વયણ... (૧૨)
 કહે કોશ્યા સુણ પીઉજી, તું મુઝ જીવન પ્રાણ
 પ્રીત વેલી હિવે સિંચીઈ, વલી વછે જિમ વાણ...(૧૩)
 થુલિભદ્ર કહે કોશ્યા સુણો, અમે નિરલોભી સાધ
 રહેસ્યુ ચોમાસુ તુમ ઘરે, પિણ મનમેં નિરબાધ...(૧૪)
 કોશ્યા કહે તુમ વયણડે, હું બલિહારી જાઉં
 મોહોલ પધારો મોહનાં, જિમપૂરણ સુખ પાઉં...(૧૫)
 થૂલિભદ્ર કોશ્યાને કહે, સાડા તિન જે હાથ
 મુઝથી અલગી તું રહે, મૃગવાધિણ શ્યો સાથ...(૧૬)
 વાધિણ નહીં રે વલ્લહા, હું છું અબલા બાલ
 મહેર કરો મુઝ ઉપરે, પૂરવ પ્રીત સંભાલ...(૧૭)
 અબલા સબલી સિંહણી, દુરગતિની દાતાર
 સિંહણી ભય એકે ભવે, ભવ ભવ ભય મુઝ નારી...(૧૮)
 થૂલિભદ્ર ઋષિ ઈમ કહે, સુણ કોશ્યા મુઝવાત
 પંચમહાવ્રત મ્હેં લીયા, રૂંધી સાતે ધાત...(૧૯)
 કોશ્યા કહે ઈણ મંદિરે, આવી રહો ચોમાસ
 થૂલિભદ્ર તિહાં આવ્યા વહી, મંદિર ધરી ઉલ્લાસ...(૨૦)
 ભાવ ભગતિ નિત પ્રતે કરે, ભોજન સરસ તંબોલ
 મધુર વયણ મુખતી કહે, પીઉ કરીઈ રંગરોલ...(૨૧)
 મુહ મચકોડીને કહે, કોશ્યા મુખથી વાણ
 બાલ સનેહી વાલમા, મુઝથી પીઉ મત તાણ...(૨૨)

વિણ પૂછ્યાં પ્રત કિમ ગ્રહયો, વાલ્હેસર ગુણવંત
 જોગારંભ છાંડી કરી, રંગે રમો એકાંત...(૨૩)
 હું પ્રભુ દાસી તુમ તણી, પગ રજરેણુ સમાન
 હિવે અંતર કિમ લેખવો, કાયા કરૂં જરબાણ...(૨૪)
 અંતર તિહાં તો કીજીઈ, જિહાં મનમેલ ન હોય
 દીપ કહે મંદિર આયને, અંતર ન કરે કોય...(૨૫)

ઢાલ - ૪

વયણ સુણી વાલિમ તણાં, ધરતી કોશ્યા દુઃખ
 પીઉને હિવે વશ કરૂં, જિમ પૂરણ પાઉં સુખ...(૧)
 ઋદ્ધ ઘણી ધર માહરે, કુણ તેહનો રખવાલ
 નાગર કંત ઋષિ થયો, હું લઘુ અબલાબાલ...(૨)
 સુણ હો પીઉ ગુણવંતજી, અવગુણ વિણ તજી નારી
 મુઝ સરખી નહીં સુંદરી, થૂલિભદ્ર હીઈ વિચાર...(૩)
 અમ આગલ સુણી સાહેબા, ઈંદ્ર સરિખા જેહ
 હરિહર બ્રહ્માની પરે, અમથી સંકે જેહ...(૪)
 તે માટે તુમ્હને કહું, માનો પીઉજી વાત
 નહીંતર પ્રાણ તજી હવે, સુણી તાહરા અવદાત...(૫)
 થૂલિભદ્ર કહે કોશ્યા પ્રતે, હું નવિ ખંડુ જોગ
 મેં વીસારી તુઝને, સમતા શું સંભોગ...(૬)
 તવ દાસી કોશ્યાને કહે, નાટિક કરીઈ એક
 હાવભાવ દેખાલસ્યું, સજી સોલે સુવિવેક...(૭)
 સખી દશવીશ ભેલી કરી, નાટિક માંડે સાર
 ઉદયરત્ન કહે નાયકા, તાંડવ કરે તંચાર...(૮)

ઢાળ - ૫

કેઈ નાટિક દેખીને, થૂલિભદ્ર ન ડગ્યો મન્ન
 વિષયા વિડંબ તે વિરહિણી, ખંભે પછાડયો તન્ન...(૧)
 જાલિમ મયણને વશ કર્યો, પાંચે ગ્રહ્યા સુભદ્ર
 એક મને થઈ કામિની, ક્રોધ કીયો દહવદ્ર...(૨)

સાંભલી તાહરાં બોલડા, હું નવિ ચુકુ નાર
 ધીરપણું મેં આદર્યું, જોવન અથિર સંસાર...(૩)
 ભવરૂપે તું મોહિની, સાંપણ વિષની વેલી
 ઈમ જાણી મેં પરિહરી, હિવે સંયમથી મનમેલ...(૪)
 નંદિષેણ સરીખા જતી, આષાઢાદિક જેહ
 મોહમહાભડ વશ કરી, મુગતિ ગયા ઋષિ તેહ...(૫)
 કારી કાયા કારિમી, માંયા મોહની જાલિ
 વલી વલી સ્યું નાયકા, હિવે વિષય થકી મનવાલ...(૬)
 કાયા કૂંપી કાયરી, પીપલ પાન સમાન
 અથિર પણું જીવિત તણું, જેહવું સંધ્યાવાન...(૭)
 તે માટે કોશ્યા તુમ્હે, મ કરો આલપંપાલ
 ઉદય કહે થૂલિભદ્રજી, વયણ કહે તતકાલ...(૮)

ઢાળ - ૬

નાગર નાતનો લાડલો, શ્રી થૂલિભદ્ર અણગાર
 કોશ્યા વયણથી નવિ ડગ્યો, સમતા થઈ તિણવાર...(૧)
 મન વચકાયા વશ કીયાં, હે સુંદરિ સુણિ વાત
 કિસ્યો આંબર તું કરે, ઈમ ફિરી ફિરી કડું વિખ્યાત...(૨)
 જિમ મંજારી ઉંદરો, જિમ મોરાં ને નાગ
 જિમ ચડીને બાજ વલી, જિમ મૃગલાંને વાન...(૩)
 તિમ રામાને ઋષિ તણો, જોય પટંતર કોશ
 તુઝને હું પ્રતિબોધવા, વલિ થાવા નિરદોસ...(૪)
 વયણ સુણી વનીતા કહે, ભલે આવ્યાં મુઝ નાથ
 આજ સફલ દિન માહરો, તુઝ મુઝ શિવપુર સાથ...(૫)
 મોહ વસે વલી વિરહિણી, હુંસ કરે ઉજમાલ
 કહે વિરહો પ્રભુ તુમ તણો, ખમી ન શકું ઈકતાલ...(૬)
 વ્યાકુલ પણે તે વિરહિણી, ઋષિને ભાંખે વેણ
 કેડે લાગી કામિની, ઝરતી આંસુ નેણ...(૭)

વલતી રૂઠી નાયકા, દંભે ભરીઉં દેહ
ઓલંભા દેવે ઘણાં, દીપ કહે ધરી નેહ...(૮)

ઢાળ - ૭

ઓલંભા નારી તણાં, સાંભલીયા શ્રવણેહ
શ્રી થૂલિભદ્ર કોશ્યા ભણી, વયણ સુણાવે જેહ...(૧)
રે કોશ્યા તું વિરહિણી, બાંધે માયા જાલ
એ કાયા સંધ્યા રાગસી, ખિણ ન રહે એક તાલ...(૨)
સુખપણિ જીવે અનુભવ્યા, લખ અનંતીવાર
ત્રિપતન પામ્યો જીવડો, કોશ્યા હીઈં વિચાર...(૩)
મન સંવર હિવે આપણો, જિમ પોહચે વંછિત આસ
સંયમ લેઈ મુગતે જઈ, કરીઈં લીલ વિલાસ...(૪)
નિસુણીને કહે નાયકા, મીઠી વાલંભ વાત
તુમ ગુણ કેરી ચાતુરી, મેં મુખ કહી ન જાત...(૫)
પિણ સ્વામી નિજનારને, આદર ઘો ઈકવાર
હિવે ચોમાસુ ઉતર્યા, વ્રત હું લેઈશ બાર...(૬)
પંથ ઋષિનો આકરો, લીધો સુણને કોશ
તવ કોશ્યા કહે સાંભલો, ઈમ કાં છોડો નિરદોશ...(૭)
દોસ અનંતો નાયકા, તુઝ બોલાવ્યાં હોય
દીપવિજય કહે સાંભલો, થૂલિભદ્ર ભાંખે સોય...(૮)

ઢાળ - ૮

કોશ્યા સમકિત પામીયો, થૂલિભદ્ર પ્રીતમ પાસ
આજ સફલ દિન માહરો, ધન ચિત્રશાલી આવાસ...(૧)
ઈણિ મેહલે સુખ ભોગવ્યાં, ઈંદ્ર તણી પરે જેમ
હે મોહલે વલી વ્રત લીયો, હિવે જાવા દેસ્યું કેમ...(૨)
તે માટે તુમે ઈહાં રહો, થૂલિભદ્ર રિષી રાય
થૂલિભદ્ર કહે કોશ્યા સુણો, હવે જાસ્યું ગુરૂપાય...(૩)
હવે ચોમાસું ઉતર્યો, મુઝ ગુરૂ જોવે વાટ
એ વ્રત રૂડે પાલજ્યો, મ ઘરે મન ઉચાટ...(૪)

શિખામણ દીધી ભલી, કોશ્યાને તિણ વાર
 તવ વનીતા ઈમ વિનવે, ધન ધન તુઝ અવતાર...(૫)
 મે ઉપાય કર્યા ઘણા, તૂમ ચૂકાવા સ્વામ
 ખમજયો મુઝ અપરાધને, કહું છું હું શિરનામ...(૬)
 ચાલો એમ હું કિમ કહું, પોહોચો વંછિત આસ
 વહેલા વલી ઈહાં આવજયો, નહીં વિસારું સાસોશ્વાસ...(૭)
 હરખે આંસુ નાંખતી, વિકસિત બોલે વેણ
 ગુરૂવાંદી પ્રભુ આવજયો, મારાં સસનેહી સેણ...(૮)
 કહે થૂલિભદ્ર તમે આવજયો, મુગતિ મોહલાં માંહે
 જનમ જરા નાંહી કદે, રમસ્યું મન ઉચ્છાહ...(૯)
 મોતી થાલ વધાવીને, કોશ્યા દીધ આદેશ
 મુનિવર રખે વિસારતા, બલિહારી તુમ વેશ...(૧૦)
 થૂલિભદ્ર તિહાંથી વિચરીયા, કરતાં શુદ્ધવિહાર
 જેઈ વાંઘા ગુરૂજી કહે, દુક્કર દુક્કરકાર...(૧૧)
 સિંહગુરૂ થૂલિભદ્રને કહે, તું જગ સાચો સિંહ
 કોશ્યાને પ્રતિબૂઝવી, તેં રાખી જગલીહ...(૧૨)
 ચોરાશી ચોવીશીઈ, અભંગ રહ્યો તુઝ નામ
 કોશ્યા વયણથી નવિ ચલ્યો, થૂલિભદ્ર તું ગુણ ધામ...(૧૩)

ઈતિશ્રી નવરસાનાં દુહા : સમાપ્ત :

શ્રી સૂર્યબંદરે - લિ: અધિગણાધીશ. ॥ભ.॥ શ્રી રાજેન્દ્રસાગર સૂરિભિઃ॥
 શ્રી શાંતિ આદિનાથ પ્રસાદાત્ ॥ સં. ૧૮૬૨ મંગળવાર.

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો પા. ૯૪,
 મધ્ય. સાહિત્ય ઈતિ. પા. ૪૬

૧૪. દુહા - છંદ

કવિ વિનયસાગરની કવિત્વ શક્તિના નમૂનારૂપે દુહા-છંદની રચના નોંધપાત્ર છે. કવિએ દુહા-સોરઠા, પધ્ધરી, અડિયલ્લ, કુંડલિયા, ગાથા, શ્લોક અને કવિત્તના પ્રયોગથી દરેક છંદમાં 'શીતલ નીર' શબ્દ પ્રયોગનો વિશિષ્ટ રીતે પ્રયોગ કરીને રચના કરી છે. ભાષા સરળ અને સુગ્રાહ્ય છે.

વિનયસાગરકૃત દોહા

- શીતલનીર સમીર સસિચ્છવિ આજ ભએ સબ મો દુઃખદાઈ
લાગત અંગિ અંગાર સિઉં ચંદન હો, વિરહાનલ ઝાલ જરાઈ
કંત ચલે થઈ આલિઈ છઈં ઉપમા કવિ સાગર અઈસી બનાઈ
જાણત ઈહ સંસાર મતું મનમત્થ, હવંનઈં હોરી લગાઈ... (૧)
- દોહા : શીતલનીર સમીર, સસિ લાગત અંગિ અંગાઈ
કંત ચલે થઈં આલિઈવ જાણત ઈહ સંસાર... (૧)
- સોરઠા : હો વિરહાનલ ઝાલિમો દુઃખદાઈ સબ ભએ
કંત ચલે થઈં આલિ, શીતલનીર સમીર સસિ... (૧)
- દોહા : ચંદન હોં વિરહાનલઈં લાગત હૈ અંગિ ઝાલ
શીતલનીર સમીર સસિ, કંત ચલે થઈ આલિ... (૧)
- સોરઠા : લાગત અંગિ અંગાર, ચંદન હોં વિરહાનલઈં
જાણત ઈહ સંસાર, કંત ચલે થઈ આલિઈવ... (૧)
- દોહા : મનમથ હોરી લગાઈનઈં, ઉપમા ઈસી બનાઈ
શીતલનીર સમીર સસિ, કંત ચલઈં દુઃખદાઈ... (૧)
- સોરઠા : જાણત ઈહ સંસાર કંત ચલે થઈ આલિઈવ
લાગત અંગિ અંગાર, શીતલનીર સમીર સસિ... (૧)
- દોહા : મો દુઃખદાઈ સબ ભએ, કંત ચલી થઈં આલિ
શીતલનીર સમીર સસિ, હોં વિરહાનલ ઝાલિ... (૧)

સોરઠા : કંત વલે થઈ આલિ જાણત ઈહ સંસાર મો
લાગત અંગિ અંગાર ચંદન હોં વિરહાનલઈ... (૧)

દોહા : લાગત અંગિ અંગારસિઉં, ચંદન હું દુઃખદાઈ
કંત વલે થઈ ઉપમા આઈસી, આલિ બનાઈ... (૧)

સોરઠા : અઈસી આલિબનાઈ, કંત બલે થઈ ઉપમા ચંદન
હોં દુઃખદાઈ, વિરહાનલ અંગારસિઉં... (૧)

દોહા : આજ સસિચ્છવિ મો ભએ, ચંદન શીતલનીર
વિરહાનલ હોરી, નનું લાગત અંગિ સમીર... (૧)

સોરઠા : ચંદન શીતલનીર આજ, સસિચ્છવિ મો ભએ
લાગત અંગિ સમીર વિરહાનલ હોરી મનું... (૧)

પધ્ધી છંદ:

સબ આજ ભએ મો દુઃખદાઈ, વિરહાનલ ચંદન હોં જશઈ,
સસિ લાગત અંગિમાતું અંગાર, ઉપમા કવિ જાણત ઈહ સંસાર...(૧)

છંદ પાઠાવાધૂઆ :

સસિ નીર આજ સમીર શીતલ દુઃખદાઈ,
મો સબઈ હોં ઝલિ વિરહાનલિ જરાઈ,
આલિકંતવલે હવઈ, સંસાર જાણત ઈહ,
મતું મન અઈસિ, હોરિ લગાઈનઈ,
અંગાર લાગત અંગિ ચંદન ઉપમા જ બનાઈ થઈ... (૧)

કુંડલિયા (છંદ) :

શીતલનીર સમીર સસિ, લાગત અંગિ અંગાર,
કંત વલે થઈ આલિઈબ જાણત ઈહ સંસાર,
જાણત ઈહ સંસાર, આજ સબ મો દુઃખદાઈ,
હો વિરહાનલ ઝલિ, મનું મનિ હોરિ લગાઈ,
ઉપમા અઈસિ બનાઈ, બેડુ સાગર થઈ નઈ કવિ,
શીતલનીર સમીર રાજ સિઉં ઈબસસિચ્છવિ...(૧)

ગાથા (છંદ) : સંસાર સીતનીરં, ચંદન સસિચ્છવિ સમીરંતં
અંગાર અંગસરિસં, વિરહાનલ દુકખદાઈમો...(૧)

અડિલ્લ (છંદ) : શીતલનીર સમીર સસિચ્છવિ,
મો દુઃખદાઈ આજ ભએ સવિ,
ચંદન અંગિ અંગારસુ લાગત,
હૌં વિરહાનલ ઝાર જરાવત...(૧)

શ્લોક (છંદ) : શીતં નીરં સમીરંવ માલાંવ સમીસાં શશિચ્છવિં,
અહો રાજન્ન વેદાંગં, દુઃખદા વિરહાનલ...(૧)

અથ શ્રૃંગાર કવિત્વં :

શીતલનીર સમીર સસિચ્છવિ આજ ભએવદ મો સુખદાઈ,
લાગત અંગિ સિંગાર જિઉં ચંદનઉ વિરહાનલ ઝાલ હરાઈ,
કંત મિલે થઈ આલિઈ છઈ, કવિ સાગર અઈસી ઉપ બનાઈ,
તારૂણઈ મનમથ હુવે નઈ હૌરિ જગાઈ...(૧)

(છ દોહા, છ સોરઠા, પદ્મડિયા છંદ, કુંડલીયા, ગાહા, અઢિલ, કવિત સિલોકાનંદ)

ઈતિશ્રી વિનયસાગરમુનિ વિરચિતં લોકાનંદ કવિત્વં સંપૂર્ણ.

૧૫. ગીત

મધ્યકાલીન જૈન સાહિત્યમાં વિવિધ પ્રકારનાં પદોની રચના થઈ છે. કવિઓએ પદ સમાન રચનાને 'ગીત' સંજ્ઞા આપી છે. પદની સંક્ષિપ્તતાની સાથે ગીત કાવ્યની ગેયતાને મહત્વનું ગણવામાં આવે છે. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાન ભંડાર, પાટણથી પ્રાપ્ત થયેલ હસ્તપ્રતને આધારે ત્રણ ગીત રચનાઓ પ્રગટ કરવામાં આવી છે. (૧) જંબુ ગીત (૨) સીમંધર સ્વામી ભાસ અને (૩) વૈરાગ્ય ગીત. ઉપરોક્ત ત્રણ ગીત રચના અજ્ઞાત કવિની છે. રચનામાં કોઈ નામનો ઉલ્લેખ થયો નથી. મધ્યકાલીન ગીત રચનાના દૃષ્ટાંતરૂપ આ લઘુ કાવ્ય રચના છે.

૧. વૈરાગ્ય ગીત

સુણી સુણી રે જીવ વિચાર. મૂલ નિગોદિ માંહિ રે.
હુએ એક એક સાસ ઉસાસા, ભવસાગર તવ લહિએ.
ભવ લહિ સાડા સત્તર, સાસ જીવ નિગોદિ માંહિ.
અકામ નિર્જરા કર્મ સહુ આપણા, સંસાર એ અસાર પૂરવ દુઃખ સંભારઈ.
દશ દૃષ્ટાંતઈ દોહિલઉ, માનવ જન્મ ન હારિઈ ॥
લીજઈરે સંયમ ભાર, ચારિત્ર નિર્મલ પાલીઈ.
પાલીઈ ચારિત્ર ઈતિ નિર્મલ, પાપ પંક પખાલીઈ.
સિદ્ધ તણે સમકિત લીજઈ, કુમતિ સઘલી ટાલીઈ.
આરાહી ચઉવીસ જિનવર, સીસ તેહનઈ નામીઈ.
કરજોડી સકલ ઈમ વીનવઈ, મુગતિ પદ ઈમ પામીઈ.

૨. જંબૂસ્વામી ગીત

જીવ જોગીસર જાણીઈ રે, શીલ કંથા સવિચાર.
અઢાર સહસ ૧કુટક રહી રે, બારવ્રત દોરડા માંહિ રે.

૧. કટકા (ટુકડા) શિયળરૂપી કંથાનો વિચાર કરવો. તેમાં બાર વ્રતરૂપી દોરડામાં અઢાર હજાર શીલાંગરૂપી કટકા (તાણાવાણા) વણેલા છે. ચોથા વ્રતથી બાર વ્રતરૂપી દોરડાં મજબૂત બને છે. પરિણામે શિયળરૂપી કંથા સુંદર બને છે.

નવલઉ યોગી રે, કાયા મઢીયે મઝાર કાન ચલઉજો.

પાંચ ઈંદ્રીય રાખણ હાર સુમતિર ઉરલાણી, પરિવાર કાન લઉ 'ઔચલી..(૧)

ઉપશમ મુદ્રા સંવરુએ, નવ ભય જઈ ન ઉભાએ.

સમાધિ જગોડઈ 'સૂઅડઈ નવકાર દંડ આધારકિ...(૨)

તપ ધ્યાન લિહાજવઈ રે અષ્ટ કર્મ ભૂતિ 'સા સિર

મોહ તિમિર જૈણઈ વારીઉ રે દોવિ કષાય રે નઈ પૂરિકિ.

નવ હૃદય કમલે 'કરંડી ભલી રે 'સંકિતિ કુમારી રે સોહભા કરિ.

મુગતિ રમણી હઉ ભોલવીઉ પહિરાવી વરમાલા રે...(૩)

જંબૂસ્વામી મોકલાવીઉ રે સાથિઈ સહુ પરિવાર.

પ્રભવઉ ચોર પ્રતિ બોધીઉ હિયડઈ ધરિ વૈરાગ્ય રે...(૪)

૩. સીમંધરસ્વામી ભાસ

સીમંધરસ્વામી સુણેઈ, એક મોરઈ મનિ આચરિત હોઈ,

'અચરિત મુજ હૃદય ભીતરિ, સ્વામી તું વસિઈ વસિઈ.

એ લોક માંહિ ઈમ કહીજે મહાવિદેહે છઈતે કિસીઈ,

ઓહ સંદિહ પૂછઉ શ્રી સીમંધરસ્વામી યા,

ભગતિ ભોલી ભણી કહે ઈસઉ હિયડવઈ

ઈસઉ હિયડવઈ વિશ્વાસીયા...(૧)

જિમ રવિ વિરલઉ કમલ વિકસઈ,

તિમ તિમ પ્રભુ તું મુંજ મનિ ઉલ્લાસઈ

ઉલ્લાસ કરિઉ અનંત બલ તુમહિ બલિ ગહિઉ

આપણઈ જાણી, પીઈ^૦ જઉ નીસરઈ મુજ મનિથીકઉ,-

માહી પણઈ ચઉતીસ અતિસય સહિ સ્વામી બાર પરષદ સોહએ

તું વિહરમાણ મહાવિદેહ, તુ ત્રિણી ત્રિભુવન મોહિએ...(૨)

૧. કાંચળી, ૨. સાંભળવો, ૩. આઠ કર્મને માથે ધૂળપડી (નાશ થયો), ૪. પાંખડી,

૫. સંકેત કરવો, ૬. આશ્ચર્ય, ૭. પ્રેમ-સ્નેહ જ્યારે જતો રહે.

આજ ઉદયવંત પ્રભુ તુ કેવલી, પરતષિ પેખુ તવ પૂજઈ મનરૂલી
 મુજ ઈતિ પૂરઉ, કમ્મ ચૂરઉ અનંત અનંતો ભવતણાં
 તુમ્હ નામ લેતાં પાપ નાસઈ કીયાં છઈ જે અમ હર્ષ ઘણી
 ઈલાં રહુકા સમરઉ સ્વામી, તુમ્હઈ જ્ઞાનબલી જાણો ઈસીઉં.
 ધરમલાભ જિમ હું શીત લઉ, તિમન દીઉ તે કારણ કિસીઉ સ્વામી
 તુમ્હારઈ પરિસારિ કિસદા અહિ નહિ હવડા એહવી સંપદા... (૩)
 સંપદા નેહિ તે અહિ હિતી વિચી^૧ ચડઈ પ્રતિ^૨ થઈ હવિ
 ગુરુ વાતિ સહજિ ગુણ કરઈ નઈ કિર્તી પ્રભુ પરિજુજઈ
 એક જંબુ દ્રીપ માંહિ સહૂજકો વસઈ ?
 કિસી કારણ આંહી ન દીપ્ત કાય ધન સંચય
 પાથરઈ મારગ મુગતિનો છે વહઈ બહુ તુમ્હે કરુઈ ઈલાં નહિ.
 મેલાવડઉ ઈલાં અસંભવ પેખિવા ભઈ સ્વામી
 તું સયણે સુણો ઈમ ભણઈ ખીમઉ દેવ આગલ સેવ માગઉ
 મયા કરી મુજ વીનતી સુણઉ.

૧. સંદર્ભ ગીત : જૈન સાહિત્ય કાવ્ય પ્રકારો પા. ૨૪૩
 ૨. સંદર્ભ ભાસ : એજન પા. ૩૩, જૈન સાહિત્ય સ્વા. પા. ૧૬૩

૧. વચ્ચે, ૨. પ્રતીતિ થવી.

૧૬. સિદ્ધાંત હુંડી ગીતા

અજ્ઞાત કવિ કૃત સિદ્ધાંત હુંડી ગીતામાં દાન ધર્મના પાંચ પ્રકાર અને ઉપધાન તપ કરીને સૂત્રોનો અભ્યાસ કરવા માટેની જિનવાણીનો સમાવેશ થયો છે. જિનવાણીનો સ્વીકાર કરવો તે દષ્ટિએ હુંડી છે અને કેવળી ભાષિત વચન છે. એટલે એ ગીતા પણ છે એમ અર્થ સ્પષ્ટ થાય છે. કૈલાસ સાગર સૂરિ જ્ઞાનમંદિર, કોબાથી આ હસ્તપ્રત પ્રાપ્ત થઈ છે તે પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

૧૬ સિદ્ધાંત હુંડી ગીતા

વીર જિજ્ઞેસર કેવલસિરિ ઘણી, સમોસરણિ જસ મહિમા અતિ ઘણી...(૧)

અતિ ઘણી મહિમા સ્વામી બદ્ધઈસઈ, સમોસરણ અલંકરી ચિહું રૂપિ,
ચિહું દિશી કરઈ દેશના દેવ કોડિહિ પરિવરી તિહાં છત્ર ચામર,
ધજય પતાકા કિત્તિ ત્રિભુવન ઉલ્લસઈ, પૂરવ દિશ દાન પંચવિધ,
ભવિક આગલ ઉપદિસઈ...(૨)

અભય સુપાત્રય દાન સોહામણો એ, દોઈ આપઈ સુખ શિવપદ તણા...(૩)

શિવતણાં સુખ બિહું દાનિ લહિઈ, જુદઈજુદઈ^૨ વરવાસના
દીનાનુકંપા ઉચિત્ત કીરતિદાન દિઈ સુખ લોગના

અન્નાથ દુર્બલ દીન દુષ્પિત, પ્રતિઈ અનુકંપા કરિ
અરિહંત અન્ન સુવન્ન કરું, દાન દીઈ સંવત્સરી...(૪)

પરિહરી સંગતિ કૂડ કુમતિ તણી, નિસુણી હુંડી સાચી શ્રુતતણી...(૫)

શ્રુત તણી સાચી સુણીએ હુંડી, કુમતિ ભૂલઈ કાં ભમઈ
પ્રથમ શ્રી આચારાંગઈ વલી લહઈ સાતમઈ^૩ શ્રી ચંગ માંહિ...(૬)

પ્રગટ હુંડી દાન અનુકંપા તણી, જે અધમ ઉત્થાપઈ અજ્ઞાની
તે ભવસ્થિતિ અતિ ઘણી...(૭)

૧. કીર્તિ, ૨. જેથી, ૩. સાતમું ઉપાસકદશાંગ આગમમાં

શ્રી ૧ઉવવાઈ પ્રથમ ઉવંગિ વલી રીતિ દિખાડી દાન ઉચિત તણી... (૮)
ઉચિત દાનહ રીતિ અભિનવ, શ્રી ઉવવાઈ દાખવિ, સુણિય આવશ્યકીઈ હુંડી
ચિત્ત ઈમકાં ભૂલવઈ, નિજ ચિત્ત માનઈ દાન દેવા

ઉચિત્ત અનુકંપા સહી એ ચાલિ ઉત્તમ પુરૂષ કેરી મૂલ સૂત્રિ ઈમ કહી... (૯)
જાણી રે કુડુઆ(કડવાં)ફલ ઉત્સૂત્રઉ ૨મૂઢ મ કરી રે શ્રુત અવહીલના... (૧૦)

અવહીલના શ્રી સૂત્ર કેરી કાં કરઈ મુરખ પણઈ

મુની દાન નઈ સાહમી વચ્છલ અંગ ભગવઈ ઈમ ભણઈ

નિર્ગ્રંથ બકુશ કુશીલ આગમી કહ્યા જે દુષમ સમઈ

તેઅ સંયત કહી નિંદઈ મૂઢ તે બહુ ભવભમઈ... (૧૧)

શ્રી ઉપધાનહ વિધિ શ્રાવક તણઈ પ્રગટ પણઈ શ્રી છેદે આગમ ભણઈ.. (૧૨)

ઈમ ભણઈ ગણધર છેદસૂત્ર, સકલ ઉપધાનહ તણાં તપ કરીય

વિધિસિઉં સૂત્ર ભણિવા પડિકમણ વંદણ તણાં

તે દૂરિ છંડ અવર મંડઈ બાહ્ય આંબર ઘણાં

ગુરુ વિનય બહુમાન લોપઈ હુઈ જ્ઞાન આશાતના... (૧૩)

ભૂલી મ ભોલા આપ મતિહિ કરી, શ્રી જિનવાણી માની તહત્તિ કરી... (૧૪)

તહત્તિ કરી અરિહંત વાણી ચિત્તિ આણી ભાવના

ઉત્સૂત્રનું ભય વિષમ જાણી મેલી અવર કુવાસના

વિષમ નારય તિરિય^૩ દુર્ગતિ, દુકખ જેહ થકી ટલઈ

તે શુદ્ધ શ્રી અરિહંત આજ્ઞા પાલતાં સુખ સવિ મિલઈ... (૧૫)

ઈતિ સિદ્ધાંત હુંડી ગીતા છંદ સમાપ્ત

॥શ્રીરસ્તુ॥

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્ય કા. પ્રકારો પા. ૨૮૦

૧. ઔપપાતિક નામે પ્રથમ ઉપાંગમાં, ૨. મૂઢપુરૂષ, ૩. તિર્યચગતિ.

૧૭. હૂંડી વિચાર

સત્તરમી સદીના ચોથા તબક્કામાં થયેલા ખરતર ગચ્છના સાધુ મતિ કુશલંજીએ હૂંડી વિચારની રચના કરી છે. ગદ્ય શૈલીના નમૂનારૂપ આ રચનામાં પૂ. શ્રીએ જૈન દર્શન - તત્ત્વજ્ઞાનના વિવિધ વિચારોના ભેદ - નામ નિર્દેશ સાથે રજુ કરીને જિનવાણી - જિનપૂજાનો સ્વીકાર કરવાનો (આદર) ઉપદેશાત્મક વિચાર વ્યક્ત કર્યો છે. તેમાં મુખ્યત્વે જીવના ભેદ, ગુણસ્થાનક, યોગનું સ્વરૂપ, શરીરના પ્રકાર, ઉપયોગના ૧૨ ભેદ, લેશ્યા, ૧૦ પ્રાણ, ૮૪ લાખ જીવાયોનિ ચાર ગતિ ત્રણ વેદ, જીવોની સ્વકાય સ્થિતિ, શરીરનું બંધારણ, આઠ કર્મ, કર્મબંધ-પ્રકૃતિના ભેદ, તીર્થંકર નામકર્મ, ગુણસ્થાનકની દૃષ્ટિએ કર્મ પ્રકૃતિ, જીવોનું અલ્પ બહુત્વ, સમકિતના ૬૭ ભેદ, મિથ્યાત્વના ૭૨ ભેદ વગેરે વિષયોની માહિતીનો હસ્તપ્રતમાં સમાવેશ થયો છે. મુખ્યત્વે જીવને કેન્દ્રમાં રાખીને અન્ય વિષયોની માહિતી આપી છે. આ હસ્તપ્રતના વિચારો જીવ વિચાર, કર્મગ્રંથ નવતત્ત્વ જેવા ગ્રંથોના અભ્યાસ સાથે સામ્ય ધરાવે છે. કેટલાક પારિભાષિક શબ્દોનો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે. વિશેષ તો ઉપર દર્શાવેલા ગ્રંથોના અભ્યાસથી વધુ માહિતી પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે.

હૂંડી વિચાર

વીરં ગુરૂંશ્ય વંદિત્વા બાલબોધ વિધાયિન:

વાર્તાભિરેત લિપ્યતે વિચારાઃ કતિ ચિન્તયા...

^૧પૃથ્વી, ^૨અપ, ^૩તેઉ, ^૪વાઉ, ^૫વનસ્પતિ, ^૬બેઈંદ્રિય, ^૭તેઈંદ્રિય, ^૮ચૌરિંદ્રિયા, અસંજ્ઞીઆ તિર્યચ ^૯પંચેદ્રિય, સંતિયા તિર્યચ ^{૧૦}પંચેન્દ્રિય, ^{૧૧}મનુષ્ય, ^{૧૨}નારક, ^{૧૩}દેવ, એહે સ્થાનકે જીવ સ્થાનાદિક વિચાર લિખિઈં છઈં ॥

તત્ર પ્રથમ જીવ સ્થાનક વિચારઃ યથા ।

જીવ્ય સ્થાનક કહીઈં. જીવના ભેદ તે ૧૪ કહીઈં. એકેન્દ્રિયના બિ ભેદ, જે સગલે જગિ છઈં, દૃષ્ટિ ગોચરિ નાવે તે સૂક્ષ્મ કરીઈં^૧ જે પૃથ્વિકાદિક દૃષ્ટિ ગોચરે શ્રાવઈં તે બાદર કહીઈં^૨ તથા બેઈંદ્રિય^૩ ત્રેઈંદ્રિય^૪

ચઉરિંદ્રિય^૫ પંચેન્દ્રિય^૬ ના બે ભેદ. જે ગર્ભજ જેહવ મન હુંઈ, તે સંજિયા કહીઈ^૬. જે સમૂઈમ પંચેદ્રિ જેહનઈ મન ન હુંઈ તે અસંજિઆ કહીઈ^૭. એ સાતે જીવના ભેદ પર્યાપ્ત અનેઈ અપર્યાપ્તા હુયે. જે પૂરા શરીરાદિક આઉખું પૂરી મરઈ તે પર્યાપ્તા જાણિવા, જે અપૂરી મરઈ તે અપર્યાપ્ત કહીઈ. એ જીવના ૧૪ ભેદ.

એ પૃથ્વીકાયાદિક ૧૩ સ્થાનકને વિચારીઈ છઈ. જીવના ભેદ, પૃથ્વીકાઈ માંહિ ૪ હુંઈ, સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય અપર્યાપ્તા^૧, સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય પર્યાપ્તા^૨, બાદર પૃથ્વીકાય અપર્યાપ્તા^૩, બાદર પૃથ્વીકાય પર્યાપ્તા^૪. ઈમ અપકાય સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા^૧, પર્યાપ્તા^૨, બાદર અપકાય અપર્યાપ્તા^૩, પર્યાપ્તા^૪. ઈમ તેઉકાય વનસ્પતિકાયઈમાંએહજ ચ્યારિ ચ્યારિ ભેદ જાણિવા.

બેદ્રિય, પંચેન્દ્રિય, ચઉરિંદ્રિ, અસંજિ પંચેદ્રિય માંહિ બે બેજ જીવના ભેદ, એક પર્યાપ્ત અનેઈ અપર્યાપ્ત. મનુષ્ય માંહિ જીવ ભેદ ત્રિણિ,

એક સંજિઆ મનુષ્ય પર્યાપ્તો^૧, એક અપર્યાપ્તો^૨, અનેઈ નિંગોદાદિક માંહિ જે મનુષ્ય ઉપજઈ તે અસંજીયા અપર્યાપ્તા, ઈજિ મરઈ^૩. એવં ભેદ ૩ તથા નારકી અનેઈ દેવમાંહિ બેજ ભેદ ઉપજવાની વેલાઈ અપર્યાપ્તો^૧ પછઈ પર્યાપ્તો^૨ એમ ૧૩ સ્થાનકે જીવ સ્થાનક વિચારીઆં. ॥૧૧॥

અથ ગુણસ્થાનક વિચાર, જે શ્રી જિનધમ્મી નઉ અજાણિવઉ તેહ ઉપરિ અરુચ તે મિથ્યાત ગુણ ઠાણઉં કહીઈ. અનંતાનુબંધીઆં કષાય નઈ ઉદ્ધવઈ સમ્યક્ત્વ વમતાં એક સમય અથવા છ આવલી પ્રમાણ સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ બીજું ગુણ ઠાણઉં કહીઈ. તેહ તઉ પછઈ મિથ્યા વિઈજાઈ ર.

જિન ધર્મ ઉપરિ, જિણઈ પરિણામિઈ રાગઈ નહીં, દ્વેષઈ નહીં તે મિશ્ર ગુણઠાણાઉં કહીઈ. ૩.

ચઉથઉ અવિરત ગુણઠાણઉ, જેહ હુંઈ વિરતિ પાખઈ કેવલઉં સમ્યક હુંઈ તેઈણઈ ગુણઠાણઈ વર્તઈ. ૪.

જે માહ હુંઈ સમ્યકે સહિત વ્રત હુંઈ, તેહ હુંઈ દેશવિરત ગુણઠાઉં કહીઈ જેનિ આદિ પ્રમાદ સહિત ચારિત્ર તે પ્રમત્ત ગુણઠાણઉં. ૬. પ્રમાદ સહિત ચારિત્ર તે અપ્રમત્તગુણ ઠાણઉં. ૭. નિવૃત્તિ બાદર ૮ અનિવૃત્તિ બાદર

૯ સૂક્ષ્મ સંપરાય ૧૦ એ ત્રિણિ ગુણઠાણં એક એક પાલિ ઘણં યોખા અખ્યવસાય રૂપ ઉપશમ શ્રેણિ અનંઈ ક્ષપક શ્રેણિ ચઢતાં હુઈ. એહ ગુણઠાણં ઉપશમ શ્રેણિ કરતઈ મોહનીય કર્મ સઘલઉં ઉપસમાવઈ. તાઈ અનઈ પણિ ઉદય નાવઈ. હુઈ ક્ષપક શ્રેણિ કરતાં મોહનીય કર્મ સઘલઉં ક્ષપકઈ પોતાનઉં ત્રોડઈ. ઈગ્યારમઉં ઉપશાંત મોહ ગુણઠાણઉં, ઉપશમ શ્રેણિ નઈ મા થઈ. તિહાં ચૂકઉંપડિઉં પછઉં મિથ્યાત્વ લગઈ જાઈ. જઈ તોહાં જિ રહિઉં મરઈ તઉં અનુત્તર વિમાનિ જાઈ. ૧૧.

બારમો ક્ષીણ મોહ ગુણઠાણઉં તિહાં જ્ઞાનાવરણી દર્શનાવરણી અંતરાય એ ત્રિણિ કર્મ ક્ષપઈ, મોહનીય કર્મ આગઈ સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણઈ જિ. રહિઉં. ૧૨.

તેરમઉં સયોગિ ગુણઠાણઉં, કેવલજ્ઞાન પણો પૂઠિઈ હુઈ તે. ૧૩ ચઉદસઉં અજોગિ ગુણઠાણઉં તે મોક્ષ જાતાં સરીરના વિસ્તાર નઉં ત્રિજો ભાગનઈ વિસ્તારિ આત્મા દૂહરિઈ હુંતલુ. જે તલી વેલા પાંચ અઈઉંઞલુ હસ્વ અક્ષર ઉચ્ચરીઉં તેટલી વેલા પ્રમાણ હુઈ. ૧૪. ચઉદ ગુણઠાણાં ॥૧૪॥

કહીઈ પૃથ્વીકાય માંહિ પહિલાં બે ગુણઠાંણ હુઈ. એક તાં મિથ્યાત્વ ૧. બીજઉં કો એક સમકિત વમતો મરઈ પૃથ્વીકાય માંહિ જાઈ. તેહનઈ કરિ સાસ્વાદન હુઈ. પણિ તે પહુલા ભણી સિધાંતવાદી લેખે ન ગણઈ. મિથ્યાત્વ જ કહિઈ ૧. ઈમ અપકાય માંહિ એહિજ બે ગુણઠાંણાં જાણિવા. ૨. તેઉકાય વાઉકાય માંહિ, મિથ્યાત્વ રૂપ એક ગુણઠાઉં કહીઈ. જે ભણી સમ્યકત્વ વમતો તિહાં ન જાઈ. ૪. વનસ્પતિ કાયમાંહિ પૃથ્વીકાયની પરિ પહિલાં જ બે ગુણઠાણાં હુઈ. ૫. બેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય અનઈ અસંજિયા તિર્યચ પંચેદ્રિય માંહિલાં ઈ બે ગુણઠાણા હુઈ. જિહ ભણી સમ્યકત્વ વમતો કો કો જાઈ. એહમાંહે બે ગુણઠાણા સિધાંતના જાણમાંનઈ. ૯. સંજિઆ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ માંહિ મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન, મિશ્ર, અવિરતિ, દેશવિરતિ એ પાંચ ગુણઠાણા હુઈ. જેહ ભણી કે કે તિર્યચ જાતિસ્મરણાદિકે કરી દેશવિરતિ પડિવજઈ. ૧૦. સંજિયા મનુષ્યમાંહિ ચઉદઈ ગુણઠાણા હુઈ. અસંજી મનુષ્યમાંહિ એક મિથ્યાત્વ ગુણઠાણ. સમ્યકત્વ વમતો

તેહમાંહિ ન જાઈ. ૧૧. નારકી અનઈ દેવમાંહિ મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન, મિશ્ર, અવિરતિ એ ચ્યાર ગુણઠાણા હુઈ. એવં તેરે સ્થાનકે ગુણઠાણાં વિચારિયાં । બ ॥

અથ યોગ વિચાર : યોગ ૧૫ કહીઈ. સાચી વસ્તુ મનિ ચીંતવૈ, જગમાંહિ જીવ છઈ ઈત્યાદિ; એ સત્યમન યોગ કહીઈ. ૧. જે વસ્તુ કૂડી મનમાંહિ ચીંતવઈ, જીવ નથી ઈત્યાદિ એ અસત્ય મનયોગ. ઘણાં જૂજૂઈ જાતિના વૃક્ષ નઉં વન દેખી ઈમ ચીંતવૈ, એ આંબાજનો વેલ, એ અસત્ય મૃષા મનોયોગ કહીયૈ. કાંઈ જેહ ભણી કાંઈ સાચઉં કાંઈ જૂઠઉં, તેહમાં ઘણાઉં આંબા છઈ તેહ ભણી સાચઉંઅનેરાધવ ખાદિર પણાસાદિક વૃક્ષ છઈ તેહ ભણી કૂડઉં. ૩. જે આદેશ નિર્દેશાદિક ના વચન મનિ ચીંતવઈ. હે દેવત્ર ઘડઉં આણિ અમુકઉં મૂહ રહઈ દિઈ. ઈત્યાદિક અદિશ નિર્દેશના વચન તે અસત્યા મૃષામનયોગ કહીઈ. ૪. જેહ ભણી એ સાચઉં નહીં અનઈ કૂડઉંઈ, એ વ્યવહાર વચન ભણી. ૪ા. એમ ચિહુ પ્રકાર વચન યોગ જાણિયઉં.

સાત કાયયોગ કહીઈ. ઔદારિક શરીર હુઈ તે ઉદારિક કાયયોગ^૧ ॥૮॥ પરલોક થઇ જીવ આવી મનુષ્ય તિર્યચમાંહિ ઉપનઈ તિ વારઈ કાર્મણ શરીર ઉદારિકના પુદ્ગલ મિશ્ર હુઈ^૨. ॥૧૦॥ તેહ ભણી અદારિક મિશ્રકાય યોગ એ ૨. જીવનઈ પરલોક જાતાં વિચાલઈ કાર્મણ કાયયોગ^૩ ॥૧૧॥ દેવલોકિ અનઈ નરકિ ઉપજતાં જીવ નઈ વૈક્રિયમિશ્ર કાયયોગ હુઈ^૪ ॥૧૨॥ દેવનારકિ નઈ સરીર નીપની પૂઠિઈ વૈક્રિય કાયયોગ હુઈ ॥૧૩॥ ચઉદ પૂર્વધર સંદેહ ઉપજઈ તે ભાંજિવા ભણી તીર્થકર કન્હઈ મોકલિવા હાથ પ્રમાણ આહારક શરીર કરઈ તે કરતાં મિશ્ર હુઈ ॥૧૪॥ કીધાં પૂઠિઈ આહારક કરીઈ ॥૧૫॥ એ ૧૫ યોગ તેરે સ્થાનકે વિચારીઈ છઈ ॥ પૃથ્વીકાયમાંહિ ૩ ત્રિણિ કાયયોગ હુઈ, કેહ્લા ૨ યોગ. અંતરાયલ ગતિઈ કાર્મણયોગે, ઉપજતાં અદારિક મિશ્ર^૨ શરીર નીપના પૂઠિઈ અદારિક કંહીઈ^૩. ઈમ અપકાયમાંહિ તેઉકાયમાંહિ વનસ્પતિકાયમાંહિ એહજ ત્રિણિ યોગ હુઈ. અનઈ વાઉકાયમાંહિ પાંચયોગ હુઈ. કાર્મણે, અદારિક મિશ્ર^૨, અદારિક^૩, વૈક્રિયમિશ્ર^૪, વૈક્રિય^૫. એવં ૫ હુઈ વૈક્રિય મિશ્ર ૪ યોગ હુઈ.

એ છઈ કીધા પૂવિ બૈ, ત્રિય યોગ હુઈ પ વાઉકાય હુઈ. ભવસ્વભાવિ વૈક્રિય કરિવાની લબ્ધિ હુઈ. બૈ દ્રિય, તેંદ્રિય, ચઉરેંદ્રિય, અસંજિઆ તિર્યચ પંચેદ્રિયમાંહિ આરિ આરિ યોગ હુઈ. અંતરાલ ગતિ કાર્મણ^૧, ઉપજતાં અદારિક મિશ્રઈ^૨, પાછઈ શરીર નીપના પૂઠિ ઉદારિક^૩ હુઈ. ભાષા પર્યામિ હુઈ પૂઠિ, અસત્યાં મૃષા ભાષાએ^૪.

સંજિય તિર્યચ પંચેદ્રિય નઈ, આહારિકમિશ્ર, આહારક. એ બે યોગ ન હુઈ. બીજા તેરઈ યોગ હુઈ. જેહ ભણી અઢી દ્વીપ બાહરિ કેતલાઈ પંચેદ્રિ તિર્યચ રહઈ વૈક્રિય શરીર કરિવાની લબ્ધિ હુઈ. કર્મ વિશેષઈ, મનુષ્યમાંહિ ૪ મનયોગ, ૪ વચનયોગ, ૭ કાયયોગ. રુપ ૧૫ એ પનહ યોગ હુઈ. અસંજિઆ મનુષ્ય નઈ ત્રિણિ યોગ હુઈ । કેહો એક કાર્મણે, બીજુ અદારિક મિશ્ર^૨, શરીર પર્યામિ હુઈ પૂઠિઈ અદારિક યોગ ત્રીજઈ હુઈ, ઈમ કેતલાઈ આચાર્યા કહઈ. ઝા નારકીમાંહિ દેવમાંહિ ૪ મનયોગ, ૪ વચનયોગ, કાર્મણે વૈક્રિય મિશ્ર બે યોગ^૩, ત્રણ કાયયોગ એવં ૧૧ યોગ હુઈ. ઈતિ તેરે સ્થાન કે યોગ વિચારિયા ॥૩॥

અથ ઉપયોગ વિચાર. ઉપયોગ ૧૨ કહીઈ. જીવનઈ એકેકો ઉપયોગ સદૈવ હુઈ. ઉપયોગ રહિત જીવ કિં વારઈ ન હુઈ. એતો મતિજ્ઞાને, શ્રુતજ્ઞાન^૨, અવધિજ્ઞાન^૩, મનપર્યવજ્ઞાન^૪, કેવલજ્ઞાન^૫, મિથ્યાત્વી નઈ એ ત્રિન્હિ હુઈ. મતિ અજ્ઞાન^૬, શ્રુત અજ્ઞાન^૭, અવધિઅજ્ઞાન તે વિભંગજ્ઞાન^૮, ચક્ષુદર્શન^૯, અચક્ષુદર્શન^{૧૦}, અવધિદર્શન^{૧૧}, કેવલદર્શન^{૧૨}. પૃથ્વીકાયને મતિમતિઅજ્ઞાન^૧, શ્રુત અજ્ઞાન^૨, અચક્ષુદર્શન^૩ એ ત્રિણિ ઉપયોગ અવ્યક્ત જ્ઞાનરુપ હુયૈ. અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાયમાંહિ એહ જ ત્રિણિ ઉપયોગ હુઈ. બેંદ્રિયમાંહિ મતિજ્ઞાન^૧, શ્રુતજ્ઞાન^૨, અચક્ષુદર્શન^૩. એ ત્રિણિ ઉપયોગ હુઈ સિધાંતના ધણી સસ્વાદન ગુણઠાણની વેલા જ્ઞાન માનઈ. તેહ ભણી મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન બિહુ ભરી, પ ઉપયોગ કહીઈ. કર્મગ્રંથના ધણી સાસ્વાદનની વેલા જ્ઞાન ભણી અજ્ઞાનઈ જહુ કહિઈ. ચઉરેંદ્રિયા, અસંજિય તિર્યચ પંચેદ્રિયમાંહિ મતિ અજ્ઞાન^૧, શ્રુત અજ્ઞાન^૨, ચક્ષુદર્શન^૩, અચક્ષુદર્શન^૪.

કર્મગ્રંથ નઈ અભિપ્રાયે એ ચ્યારિ ઉપયોગ હુંઈ. સિધાંત નઈ અભિપ્રાયઈ સાસ્વાદનની વેલાજ મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન ગણીઈ, તઉ છ ઉપયોગ હુંઈ. સંજ્ઞિઆ તિર્યય પંચેદ્રિયમાંહિ મતિ અજ્ઞાન^૧, શ્રુત અજ્ઞાન^૨, વિભંગ જ્ઞાન^૩, મતિજ્ઞાન^૪, શ્રુતજ્ઞાન^૫, અવધિજ્ઞાન^૬, ચક્ષુદર્શન^૭, અચક્ષુદર્શન^૮, અવધિદર્શન^૯ એમ નવ ઉપયોગ હુંઈ. સંજ્ઞિઆં મનુષ્યનઈ ૧૨ એ બાર ઉપયોગ હુંઈ. અસંજ્ઞિયા મનુષ્ય નઈ, મતિ અજ્ઞાન^૧, શ્રુત અજ્ઞાન^૨, અચક્ષુદર્શન^૩, એ ત્રિણિ ઉપયોગ હુંઈ. નારકી અનઈ દેવતા નઈ નવ નવ ઉપયોગ હુંઈ. મતિ અજ્ઞાન^૧, શ્રુત અજ્ઞાન^૨, વિભંગ જ્ઞાન^૩, મતિ જ્ઞાન^૪, શ્રુત જ્ઞાન^૫, અવધિ જ્ઞાન^૬, ચક્ષુદર્શન^૭, અચક્ષુદર્શન^૮, અવધિદર્શન^૯ એ નવ ઉપયોગ હુંઈ. ઈમ ૧૩ સ્થાનકે ઉપયોગ વિચારયા. ॥૪॥

અથ લેશ્યા વિચાર. મનોવર્ગણાદિ યોગ દ્રવ્યમાંહિ કૃષ્ણ લેશ્યાદિ યોગ્ય પુદ્ગલ દ્રવ્ય હુંઈ, તેહ નઈ સંજોગિ જે આત્મા નઈ રૂડઉ વિકૂડઉ પરિણામ હુંઈ તે લેશ્યા કહીઈ. જિમ સ્ફટિક રત્ન હુંઈ જિસ્યો પાછલિ કાલો, નીલો, રાતો મૂકીઈ. તેહવઉ ત્રેહવેઉ થાઈ. તે લેશ્યા (દ) છ કાહીઈ. કૃષ્ણ લેશ્યા^૧, નીલ લેશ્યા^૨, કાપોત લેશ્યા^૩, એ ત્રિણિ લેશ્યા ગાઢી વિરુપી હુંઈ. તેજો લેશ્યા^૪, પદ્મ લેશ્યા^૫, શ્રુક્સ લેશ્યા^૬. ત્રિણિ લેશ્યા શુભ કહીઈ. જાંબૂ ફલઈ દષ્ટાંતઈ છ લેશ્યાનાં સ્વરુપ જાણિવાં. જિમ દ પુરુષ એકઈ પ્રઈ અટવી માંહિ જાતાં ભૂખા થિયાં. જાંબૂ વૃક્ષગાઉ ફલિઉ દેખી, કૃષ્ણ લેશ્યાનો ધણી એક પુરુષહ મૂલ લગઈ છેદી પાડી ફલ ખાઈઈ^૧. બીજુઉ નીલ લેશ્યા નઉ ધણી ઈમ કહઈ, મૂલગી ડાંલ પાડી ફલ ખાઈઈ^૨. ઈહ ત્રીજુઉ કાપોત લેશ્યાનુ ધણી, પડિ ડાલ પાડી ફલ ખાઈઈ^૩. ચઉથો તેજો લેશ્યાનો ધણી ઝઉર પાડી ફલ ખાઈઈ^૪. પાંચમો પદ્મ લેશ્યાનો ધણી કહી ફલ પાડી ખાઈઈ^૫. છઠઉ શુકલ લેશ્યાનઉ ધણી, ઈમ કહૈ પડિઆં જિ ફલ ખાઈઈ^૬. એ છ લેશ્યા કહીયૈ. એહિ તેરેં સ્થાનકેં વિચારિઈ છઈ. પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, વનસ્પતિકાયમાંહિ ચારિ લેશ્યા હુંઈ. કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજો લેશ્યાના ધણી સૌધર્માદિક દેવ મરી, જે તીવારઈ ઈહમાંહિ ઉપજઈ, તે તી વારેં, થોડીસી વેલાં ચઉથી તેજોલેશ્યા પામીઈ. તેઉકાય, વાઉકાય, બેંદ્રિય, તેંદ્રિય,

ચઉરિંદ્રિ, અસંજિઆ તીર્યય પંચિદ્રિય માંહિ, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત એ ત્રિણિ જ હુઈ. જેહ ભણી દેવ તેજોલેશ્યાવંત કો એહમાંહિ ઉપજઈ. સંજિયા તિર્યય પંચેદ્રિય માંહિ, સંજિયા મનુષ્ય તથા દેવ માંહિ કૃષ્ણ, નીલાદિક છઈ હુઈ. અસંજિયા મનુષ્ય અનઈ નારકી નઈ કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત એ ત્રિણઈ જિ હુઈ. લેશ્યા તેર સ્થાનકે વિચારી. અથ શરીર વિચાર. શરીર ૫ કહીઈ. ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણ. એ પાંચ શરીર કહીઈ. પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વનસ્પતિકાય^૫, બેંદ્રિય, ત્રીદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય અસંજિ તિર્યય પંચેદ્રિય માંહિ સદૈવ ઔદારિક^૧, તૈજસ^૨, કાર્મણ^૩ એ ત્રિણિ જ શરીર હુઈ. વાઉકાય, સંજિયા તિર્યય પંચેદ્રિય નઈ ચ્યારિ શરીર હુઈ જેહ ભણી કેતલાઈક વાયુકાય, સંજિયા તિર્યય પંચેદ્રિય નઈ વૈક્રિય કાય કરવાની શક્તિ હુઈ. અપર્યામા મનુષ્ય નઈ, ઔદારિક^૧, તૈજસ^૨, કાર્મણ^૩ એ ત્રિણિ જ શરીર હુઈ. સંજિઆ મનુષ્ય નઈ ઔદારિક^૧, વૈક્રિય^૨, આહારક^૩, તૈજસ^૪, કાર્મણ^૫ એ પાંચ શરીર હુઈ. નારકી, દેવનઈ વૈક્રિય^૧, તૈજસ^૨, કાર્મણ^૩ એ ત્રિણિ શરીર હુઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે શરીર વિચારયા. ॥૬॥

અથ પર્યાપ્તિ વિચાર : પર્યાપ્તિ છઈ કહીઈ. જીવનઈ ભવ્યાંતરિ ઉપજતાં પહિલઈ સમઈ આહાર પર્યાપ્તિ હુઈ. આહાર પુદ્ગલ લિઈ તિ વાર પૂઠિઈ અંતર્મુહૂર્તઈ શરીર પર્યાપ્તિ હુઈ. શરીર કરઈ, તિવાર પૂઠિઈ અંતર્મુહૂર્તઈ ઈંદ્રિય પર્યાપ્તિ ઈંદ્રિય કરઈ, તિ વાર પૂઠિ અંતર્મુહૂર્તઈ આનપ્રાણ પર્યાપ્તિ, સાસઉ સાસ લેવાની શક્તિ ઉપજઈ. તિવાર પૂઠિઈ અંતર્મુહૂર્તઈ ભાષા પર્યાપ્તિ - વંચનની શક્તિ ઉપજઈ. તિવાર પૂઠિઈ અંતર્મુહૂર્તઈ મનો પર્યાપ્તિ -મતિં મનિઈ વસ્તુ ચીંતવાની શક્તિ ઉપજઈ. એહ જિ છ પર્યાપ્તિ તેરે સ્થાનકે વિચારિઈ. છઈ.

પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વનસ્પતિકાય^૫ એ પાંચહમાંહિ ચ્યારિ જિ પર્યાપ્તિ હુઈ યથા. પહિલી પર્યાપ્તિ આહાર^૧, બીજી શરીર પર્યાપ્તિ^૨, ત્રીજા ઈંદ્રિય પર્યાપ્તિ^૩, ચઉથી આનપ્રાણ પર્યાપ્તિ^૪. એ ચ્યારિ પર્યાપ્તિ હુઈ. બેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, અસંજિયા તિર્યય પંચેદ્રિય નઈ ચ્યારિ એહિઉ અનઈ પાંચમી ભાષા પર્યાપ્તિ સહિત પાંચ પર્યાપ્તિ હુઈ.

મનુષ્ય, નારકી, દેવ એ ત્રિહુ નઈ છ પર્યામિ હુઈ પણ એતલા વિશેષ દેવનઈ ભાષા પર્યામિ પાંચમી અનઈ છઠી મન:પર્યામિ બિહુઈ. સમકાલ એકઈ વારઈ હુઈ. બીજી જીવનઈ અનુક્રમઈ પહિલઈ ભાષા પર્યામિ હુઈ, પછઈ મન:પર્યામિ, અંત મુહૂર્ત નહૂં આંતરઈ હુઈ. એવં તેરે સ્થાનકે છય પર્યામિ વિચારી ॥છા॥

અથ પ્રાણવિચાર. પ્રાણ ૧૦ કહીઈ. કાન^૧, આંખ^૨, નાસિકા^૩, જીહ્વા^૪, શરીર^૫, પાંચઈંદ્રિય એ પાંચ પ્રાણ, ત્રિણિ બલે પહિલો મનો બલ^૧, વચન બલ^૨, કાય બલ^૩, ત્રિણિ એ પ્રાણ નવઉ પ્રાણ સાસઉસાસ, દસમઉ પ્રાણ આઉખો. એ દસ પ્રાણિ હિવઈં તેરે સ્થાનકે દસ એ પ્રાણ વિચારીઈ છઈ. એકેંદ્રિય પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વનસ્પતિકાય^૫ એ પાંચ માંહિ ચ્યારિ ચ્યારિ પ્રાણ હુઈ. એક સ્પર્શનેદ્રિય^૧, બીજઈં કાયબલ^૨, ત્રીજઈં શ્વાસોચ્છવાસ^૩, ચઉથઈં આઉખું^૪, એ ચ્યારિ ચ્યારિ પ્રાણ હુઈ. બેંદ્રિયમાંહિ સ્પર્શનેદ્રિય^૧, રસણેંદ્રિય^૨, વચન બલ^૩, કાય બલ^૪, શ્વાસોચ્છવાસ^૫, આઉખઉં^૬ એ છ પ્રાણ હુઈ. ત્રેંદ્રિયમાંહિ નાસિકા નઉં ઈંદ્રિય અધિકઉં. તેહ ભણી^૭ સાત પ્રાણ હુઈ. ચઉરિંદ્રિયમાંહિ આંખિનઉં ઈંદ્રિયમાંહિ કઉં તેહ ભણી^૮ આઠ પ્રાણ હુઈ. અસંજિયા પંચેંદ્રિય નઈ, કાનનઉં ઈંદ્રિય અધિકઉં. તેહ ભણી નવ પ્રાણ હુઈ. સંજિયા પંચેંદ્રિય નઈ મનોબલ સહિત દસ પ્રાણ હુઈ. મનુષ્ય, નારકી, દેવતા એ ત્રિહુ નઈ પુરા એ દસઈ પ્રાણ હુઈઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે પ્રાણ છઈ. અથ આઉખુ વિચાર : પૃથ્વીકાયમાંહિ જધન્ય. આઉખું અંતમુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ આઉખઉ ૨૨ બાવીસ વર્ષ સહસ્ર. અપકાયમાંહિ જધન્ય આઉખો અંતમુહૂર્ત ઉત્કૃષ્ટઉ સાત વર્ષ સહસ્ર. તેઉકાયમાંહિ જ ધન્ય અંતમુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ ત્રિણિ દિહાડા. વાઉકાયમાંહિ જધન્ય અંતમુહૂર્ત. આઉખું, ઉત્કૃષ્ટું ૩ ત્રિણિ વર્ષ સહસ્ર. વનસ્પતિકાય નઈ જધન્ય અંતમુહૂર્ત આઉખઉં. ઉત્કૃષ્ટઉ ૧૦ દશ વર્ષ સહસ્ર. બેંદ્રિયમાંહિ જધન્ય અંતમુહૂર્ત આઉખું, ઉત્કૃષ્ટઉ ૧૨ બાર વરસ. બેંદ્રિય નેં જધન્ય અંતમુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટઉ ઈંગુણપંચાસ ૪૯ દીહાડા, આયુ હુઈ. ચઉરિંદ્રિયમાંહિ જધન્ય અંતમુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટઉ ૬ છ માસ. અસંજિયાં તિર્યચ

પંચેન્દ્રિય માંહિ જધન્ય અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટઉં પૂર્વ કોડિ એક.૧. ૧સતરિ કોડા કોડીના લાખઈ, છપ્પત્ર કોડિં ગણતાં એતલે વરસે એક પૂર્વ હુઈ. સંજિઆ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય નઈ જધન્ય અંતર્મુહૂર્ત આઉખું, ઉત્કૃષ્ટઉં પલ્યોપમ. મનુષ્ય નઈ જધન્ય અંતર્મુહૂર્તઉં, ઉત્કૃષ્ટઉં ૩ પલ્યોપમ. નારકી નઈ જધન્ય ૧૦ દસ સહસ્ર વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટઉં ૩૩ સાગરોપમ. દેવનઈ જધન્ય દસ હજાર વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટઉં આઉખઉં ૩૩ સાગરોપમ. એવં તેરે સ્થાનકે આઉખાઉં વિચારિયા. ॥૯૧॥ હિવે કેટલી ગતિના આવ્યા. પૃથ્વીકાયાદિ રહુઈ તે વાત વિચારઈ છઈ. પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, વનસ્પતિકાય^૩ ત્રિણિ તિર્યચ ગતિમાંહિ તઉ મનુષ્ય ગતિમાંહિ તઉ આવ્યુ હૂંતી હુઈ જિ ભણી સૌધર્મ, ઈશાન લગઈ દેવ રત્ન^૧, વારિ^૨, કલ્પદ્રુમ^૩ એ ત્રિહું માહિ મરીઅઉં કમઈ પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, વનસ્પતિકાય^૩, માંહિ ઉપજઈ. તેઉકાય, વાઉકાય અને બેન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય, સંજિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિયમાહે બિહુંગતિના આવ્યા હુઈ. એક તીર્યચ ગતિ^૧, અનઈ બીજી મનુષ્યગતિ^૨, એ બિહુંઉથી આવ્યા હુઈ. સંજિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિય, અનઈ મનુષ્ય એ, ચિહું ગતિથી આવ્યા હુઈ. નારકી અને દેવ તિર્યચ ગતિ, મનુષ્ય ગતિ એ બિહુંઉ ગતિ નઉં આહુઈ. ॥૯૧॥ હિવઈ તેર સ્થાનક નઉં મરી કિહાં જાઈ. તે વાત વિચારીઈ છઈ.

પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, વનસ્પતિકાય^૩, બેન્દ્રિય^૪, ત્રેન્દ્રિય^૫, ચઉરિન્દ્રિય^૬ એતલા મરી બિહું ગતિમાંહિ જાઈ. કિ તિર્યચમાંહિ, કિ મનુષ્યમાંહિ. તેઉકાય^૧, વાઉકાય^૨, એ બે મરી તિર્યચ જિ માંહિ જાઈ, મનુષ્ય ન થાઈ. અસંજિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિય ચિહું ગતિમાંહિ જાઈ, મનુષ્યઈ ચિહું ગતિ જાઉં. પાંચમી મોક્ષ જાઈ. નારક અનઈ દેવ મરી તિર્યચ કિ મનુષ્યઈ જિ માંહિ જાઈ, બીજી ગતિ ન જાઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે ગતિ વિચારી. ॥૧૧॥

અથ ચોરાસીલક્ષ જીવાયોનિ વિચારીએ. યોનિ-જીવનઉં ઉત્પત્તિ સ્થાનક. જેહ જીવના શરીરના વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ સરીખાં તે એક યોનિના જાણિવા. જિમ મૂંગલ, બંગાલી પ્રમુખ મનુષ્ય એક સરીખા જૂજૂઈ યોનિ જાણિવા. તે યોનિના ભેદ પૃથ્વીકાયમાંહિ સાત લાખ, અપકાયમાંહિ

૧ સિત્તેર.

સાત લાખ, તેઉકાયમાંહિ સાત લાખ, વાઉકાયમાંહિ સાત લાખ, પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમાંહિ ૧૦ દસ લાખ. અનંતકાયમાંહિ ૧૪ ચઉદ લાખ અવં વનસ્પતિકાયમાંહિ ૨૪ લાખ. બેંદ્રિય, ત્રેંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિયમાંહિ બિ બિ લાખ. અસંજિયા, સંજિયા તિર્યચ પંચેંદ્રિય એ બિહુ માંહિ થઈ ૪ લાખ. મનુષ્યમાંહિ ૧૪ લાખ, નારકી અનઈ દેવમાંહિ ૪ લાખ. એવં ૮૪ લાખ જીવયોનિ કહીઈ.॥બા॥ ૧૨ ॥

અથ કુલ કોટિ સંખ્યા વિચાર : ઈંકકી યોનિઈં કુલ ઘણા હુઈં. જિમ એક જ છાણની યોનિ માંહિ કૃમિ કુલ જૂ જૂઆ હુઈં. કીડા નાં કુલ જૂઆ હુઈં, વીંછીના કુલ જૂઆ હુઈં. ઈંસી પરિ એકઈં યોનિં કુલ ઘણા હુઈં. તેરે સ્થાનકે કુલ સંખ્યા વિચારિઈં ઈં. પૃથ્વીકાયમાંહિ બાર લાખ કુલકોડિ હુઈં. અપકાયમાંહિ ૭ સાત લાખ કોડિકુલ હુઈં. તેઉકાયમાંહિ ૩ લાખ કોડિકુલ હુઈં. વાઉકાયમાંહિ ૭ લાખ કુલ કોડિ, વનસ્પતિમાંહિ ૨૮ લાખ કુલ કોડિ, બેંદ્રિયમાંહિ ૭ લાખ કુલ કોડિ, ત્રેંદ્રિયમાંહિ ૮ લાખ કુલ કોડિ, ચઉરિંદ્રિયમાંહિ ૯ લાખ કુલ કોડિ. જલચરમાંહિ સાઢા બાર લાખ કુલ કોડિ, ખેચરમાંહિ ૧૨ લાખ કુલ કોડિ, સ્થલચરમાંહિ ૧૦ લાખ કોડિ. ગોહનકુલાદિક ભુજપરિસર્પમાંહિ ૯ લાખ કોડિ, ઉરપરિસર્પ જાતિમાંહિ ૧૦ લાખ કોડિ, એવં સંજિયા તિર્યચ પંચેંદ્રિયમાંહિ સાઢા ૫૩ લાખ કુલ કોડિ, મનુષ્યમાંહિ ૧૨ લાખ કોડિ, નારકીમાંહિ ૨૫ લાખ, દેવમાંહિ ૨૬ લાખ કોડિ એવં કારઈં એક કોડાકેડિ, સત્તાણું લાખ કોડિ પંચ સહસ્ર કોડિકુલ હુઈં. ૧૯૭ ૫૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ ઈંતિ કુલકોડિ સંખ્યા વિચાર. ॥બા॥૧૩॥

અથ વેદ વિચાર : પુરુષ નઈં સ્ત્રી ઉપરિ અભિલાષ તે તૃણ પૂલાગ્નિ જવાલા સમા, નપુંસકવેદ કતીઈં^૧ સ્ત્રીનઈં પુરુષ ઉપરિ અભિલાખ તે કરિષની અગ્નિ સરેખઉં સ્ત્રીવેદ કહીઈં^૨. પુરુષ એ સ્ત્રી બિહું ઉપરિ જે અભિલાષ તે નપુંસક વેદ નગરદાહ સમાણ^૩ઉ. પૃથ્વીકાયમાંહિ^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વનસ્પતિકાય^૫; બેંદ્રિય^૬, ત્રેંદ્રિય^૭, ચઉરિંદ્રિય^૮ નઈં નપુંસક વેદ જ હુઈં. અસંજિઆ તિર્યચ પંચેંદ્રિયનઈં નપુંસક હુઈં. પુણ આકાર માત્ર ત્રિણઈં હુઈં, જિમ છીપી ગંગેટિયા, ડેડિક

ઈત્યાદિ. સંજ્ઞિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિય નઈ મનુષ્ય નઈ પુરુષ દેવ^૧, સ્ત્રી દેવ^૨ હુઈ. એમ તેરે સ્થાનકે વેદ વિચાર કહિઉ. ॥બા॥ ૧૪ ॥

અથ કાયસ્થિતિ વિચાર : કાયસ્થિતિ તે કહીઈ, જે પૃથ્વીકાયાદિક એક જાતિમાંહિ વલી વલી મરઈ, વલી વલી ઉપજઈ. જેતલઉ કાલ એક જાતિમાંહિ ભવ પૂરતઉ રહઈ, અનેરી જાતિ ન જાઈ, તેતલા કાલ રહઈ કાયસ્થિતિ કહીઈ. તે જધન્ય ઉત્કૃષ્ટ કહીઈ, એ કાયસ્થિતિ તેરે સ્થાનકે વીચારીઈ છઈ, યથા. ખડીવાની અરણેટઉ માટી પ્રમુખ્ય પૃથ્વીકાયઈ જિતની જાતિમાંહિ કો જીવ વલી વલી ઉપજઈ, ઈમ પૃથ્વીકાયમાંહિ કેતલઉ કાલ રહઈ, જધન્ય તેવિં ભવ, ભવિ ભવિ અંતર્મુહૂત બિહું ભવે એક અંતર્મુહૂત કહઈ. જધન્ય તે કાયસ્થિતિ ચિહુ ભવ પાખઈ ન કહીઈ. એક ભવ નઈ કાયસ્થિતિ જ કહીઈ. પૃથ્વીકાયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ અસંખ્યાતા ભવ, કાલ આશ્રી અસંખ્યં, તે ચઉદ રજાત્મક જેવડે ખંડે જેતલાં આકાશ પ્રદેશ હુઈ, તેતલી ઉત્સર્પણિ અવસર્પણિ જાણિવી. ઈમ જિ અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાયમાંહિ જધન્ય ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ હુઈ. વનસ્પતિમાંહિ જધન્ય કાયસ્થિતિ બે ભવ હુઈ. કાલ આશ્રી અંતર્મુહૂત, ઉત્કૃષ્ટી કાયસ્થિતિ અનંતા ભવ લગઈ. અનંત તે ચઉદ રજવાત્મક લોક જેવડે આકાશ ખંડે જેતલા આકાશ પ્રદેશ, તેતલી ઉત્સર્પણિ અવસર્પણિ હુઈ. પુદ્ગલપરાવર્ત જુ કોઈ ઈતઉ એક આવલી અનઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગિ જે વડે જેતલા 'સમઈ' હુઈ તે એતલા અસંખ્યાતા પુદ્ગલ પરાવર્ત વનસ્પતિકાયમાંહિ કાયસ્થિતિ કાલ જાણિવો. બેન્દ્રિય, તેન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિયમાંહિ જધન્ય કાયસ્થિતિ કાલ આશ્રી સંખ્યાતા વર્ષસહસ્ત્ર જાણવી. અસંજ્ઞિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિયમાંહી જધન્ય કાયસ્થિતિ બિભવા કાલ આશ્રી અંતર્મુહૂતી, ઉત્કૃષ્ટી કાયસ્થિતિ સાત ભવ. સાતે ભવે થઈ સાત પૂર્વ કોડિ, આઠમો ભવ નવ હુઈજી. આઠમઈ ભવિ જાઈ તઉ યુગલિઆ માંહિ જાઈ. તિહાં તઉ સંજિઉ જિ હુઈ. સંજ્ઞિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિયમાંહિ જધન્ય કાયસ્થિતિ બે ભવ. કાલ આશ્રી અંતર્મુહૂતી, ઉત્કૃષ્ટી કાયસ્થિતિ સાત-આઠ ભવ. કાલ આશ્રી ત્રિણિ પલ્યોપમ સાત પૂર્વકોડિ સહિત જાણિવી. મનુષ્યમાંહિ જધન્ય કાયસ્થિતિ બે ભવ. કાલ આશ્રી

અંતર્મુહુર્ત ઉત્કૃષ્ટી કાયસ્થિતિ સાત-આઠ ભવ. કાલ આશ્રી ત્રિણિ પલ્યોપમ સાત પૂર્વકોડિ સહિત. નારકીનઈ દેવમાંહિ કાયસ્થિતિ હુઈ નહી. જેહ ભણી નારકા મરી વલી લાગટ નારકી ન થાઈ. દેવ મરી વલી લાગટ દેવ ન થાઈ. એ બિહુંમાંહિ ભવસ્થિતિ જ હુઈ. જધન્ય ભવસ્થિતિ દશ વર્ષ સહસ્ર, ઉત્કૃષ્ટી ભવસ્થિતિ તેત્રીસ સાગરોપમ હુઈ. ઈતિ કાયસ્થિતિ તેરે સ્થાનકે વિચારી. ॥બા ૧૫ ॥

અથ સંઘયણ વિચાર : શરીરિ જે હાડનઉં બંધાણ તે સંઘયણ કહીઈ. તે સંઘયણ છએ પ્રાકારે હુઈ. વજ્રઋષભ નારય^૧, ઋષિભ નારય^૨, નારય^૩, અર્ધ નારય^૪, કિલિયા^૫, સેવાર્ત^૬. જિણઈ શરીર સર્વ સંધિં હાડ મર્કટ બંધિમાંહિ માંહિ બંધાણા હુઈ, ઉપરિ એક હાડનઉં પાટઉં હુઈ, તેહ ઉપરિ બિજું હાડનઈ બંધક ખીલી હુઈ, વજ્રઋષભ નારય^૧, જિહાં ખીલી નહીં તે ઋષભ નારાય^૨, નારય^૩, જિહાં એકઈ પાસઈ મર્કટ બંધ હુઈ, એકઈ ગમઈ નહીં તે અર્ધ નારાય^૪, જિહાં મર્કટ બંધ નહીં બેહું હાડ બેધક ખીલી માત્ર હુઈ તે કીલિકા સંઘયણ^૫, જિહાં હાડ હાડઈ મિલિઉં જિહાં કાંઈ બંધન નહીં તે સેવાર્ત^૬, સંઘયણ કહીઈ. એ સંઘયણ તેરે સ્થાનકે વિચારઈ છઈ. પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વનસ્પતિકાય^૫ માંહિ સંઘયણ ન હુઈ. જેહ ભણી તેહનઈ શરીર, હાડ ન હુઈ. બેંદ્રિય^૧, ત્રેંદ્રિય^૨, ચઉરિંદ્રિય^૩, અસંજિઆ તિર્યચ પંચેંદ્રિય^૪, નઈ એક જ સેવાર્ત સંઘયણ હુઈ. સંજિઆ પંચેંદ્રિય તિર્યચ અનઈ મનુષ્ય નઈ છઈ સંઘયણ હુઈ. નારકી અનઈ દેવનઈ સંઘયણ નહીં. જેહ ભણી તેહના શરીર માંસ, વસા, અસ્થિ, રુધિરાદિકેં કરી રહિતા હુઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે સંઘયણ વિચારિયાં. ॥૧૬॥

અથ સંસ્થાન વિચાર : શરીરના આકાર વિશેષ નઈ સંસ્થાન કહીઈ. તિ સંસ્થાન છ કહીઈ. સમયતુરસ્ત્ર^૧, ન્યગ્રોધ પરિમંડલ^૨, સાદિ^૩, વામન^૪, કુબ્જ^૫, હુંડ. જે સર્વાંગિ લક્ષણોપેત હુઈ તે સમયતુરસ્ત્ર, અનઈ પાલઠી વાલી બઈઠા પુરુષનઉં શરીર માપી જોઈઈ ચ્યાઈ ખોણી સમા તેવડે વડા હુઈ તે સમયતુરસ્ત્ર સંસ્થાન કહીઈ^૧. જે શરીર નાભિ ઉપલ્યો લક્ષણો-

પેત હુઈ ‘વટવૃક્ષ શરીરના’ આકાર વિશેષ નઈ સંસ્થાનક કહીઈ, તે હલની પરિ ઉપરિ પૂરિંઈનાભિ હેઈઈ હીનનિર્લક્ષણ હુઈ તે ન્યગ્રોધ પરિ મંડલ^૨. જેહ નાભિ હેઈઈ લક્ષણોપેત તે સાદિ સંસ્થાન^૩. પૂંઠિ, પેટ હિયઈ નિર્લક્ષણ, માથઈ કોટ હાથપગ એતલા અવયવ લક્ષણોપેત વામન સંસ્થાન^૪. જિહાં થઈ હાથ, કર, પગ નિર્લક્ષણ બીજા અવયવ સઘલાં લક્ષણોપેત તે કુબ્જ સંસ્થાન^૫. જિહાં સર્વ અવયવ નિર્લક્ષણ તે હુંડકસંસ્થાન હુઈ^૬. પૃથ્વીકાયમાંહિ હુંડકસંસ્થાન, પૂણ મસૂર ધાનના ચાંહલા સરીખું^૧. અપકાયનઈ હુંડ સંસ્થાન પાણીનાઈ પપોટા સરીખઈ^૨. તેઉકાયનું હુંડ સંસ્થાન સુઈ-સરીખઈ^૩. વાઉકાય નઈ હુંડ સંસ્થાન, જે પનાકા સરીખું^૪. વનસ્પતિકાય, બેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચરિંદ્રિય, અસંજિયા તિર્યચ પંચેંદ્રિય નઈ હુંડ સંસ્થાન, વિચિત્ર પ્રકારિ હુઈ. સંજિયા તિર્યચ પંચેંદ્રિય અનઈ મનુષ્ય નઈ છ સંસ્થાન હુઈ. ૧૧ નારકી નઈ મૂલ વૈક્રિય, ઉત્તર વૈક્રિય ૨ બિહું હુંડ સંસ્થાનઈ હિજ હુઈ. ૧૨. દેવનઈ મૂલ વૈક્રિય સમયે ચતુરંસ હુઈ. ઉત્તર વૈક્રિય પુણ વિચિત્ર સંસ્થાન હુઈ. ૧૩. ઈમ છ સંસ્થાન તેરે સ્થાનકે વિચારિયા. ॥છા ૧૭ ॥

અથ જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ શરીર વિચાર : પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાયમાંહિ જઘન્ય ઐદારિક શરીર અંગુલઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગ, અનઈ ઉત્કૃષ્ટઈ અંગુલનઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગ. પુણ જઘન્ય પ્રાહિ ઉત્કૃષ્ટઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગ મોટેઈ જાણિયઈ, જેહ ભણી અસંખ્યાતા ભેદે હુઈ. વાયુકાયમાંહિ વૈક્રિય શરીર હુઈ, તે પણિ જઘન્ય અનઈ ઉત્કૃષ્ટઈ અંગુલનઈ અસંખ્યાતામઈ ભાગ જાણિવઈ. જઘન્ય પેં ઉત્કૃષ્ટઈ મોટેરુ હૂઈ. વનસ્પતિકાયમાંહિ અનંતકાયમાંહિનું શરીર જઘન્ય અનઈ ઉત્કૃષ્ટઈ દૂયંગુલનઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગ. પ્રત્યેક વનસ્પતિનું શરીર જઘન્યતા અંગુલનઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઈ સહસ્ર જોયણ કમલાદિકનઈ શરીર. બેંદ્રિયનઈ ધૂરિ ઉપજતાં જઘન્ય શરીર અંગુલનઈ અસંખ્યાતમઈ ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઈ બાર જોયણ, સમુદ્રગત શંખાદિક નઈ. તેંદ્રિય નઈ ધૂરિ ઉપજતાં અંગુલનઈ અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઈ ૩ કોસઈ દેહી પ્રમુખનઈ.

ચઉરિંદ્રિયનું શરીર ઘૂરી ઉપજતાં અંગુલનઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઉં ૧ જોઅણાં તમરાદિકનું અસંજિ તિર્યચ પંચેદ્રિય, અનઈ સંજિયા તિર્યચ પંચેદ્રિયનું શરીર જધન્ય ઘૂરિ ઉપજતાં અંગુલનઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઉં સહસ્સ જોયણ મત્સ્યાદિકનઉં. એહ તિર્યચ પંચેદ્રિય સંજિઆ માંહિ કેતલા નઈ વૈક્રિય લબ્ધિ હુઈ. તે વૈક્રિય શરીર ઘૂરિ કરતાં અંગુલનઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઉં નવસઈ જોયણ હુઈ. મનુષ્ય નઉં જધન્ય શરીર ઘૂરિ ઉપજતાં અંગુલનઉં સંખ્યાતમઉં ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઉં ૩ કોસ. યુગલિઆદિકનઉં મનુષ્ય નઈ વૈક્રિય શરીર ઘૂરિ ઉપજતાં અંગુલનઉં સંખ્યાતમઉં ભાગ હુઈ. ઉત્કૃષ્ટઉં લાખ જોયણ વૈક્રિય શરીર હુઈ. નારકી નઈ મૂલ વૈક્રિય શરીર ઘૂરિ ઉપજતાં અંગુલનઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ હુઈ. ઉત્તર વૈક્રિય અંગુલનઉં સંખ્યાતમ ભાગ. ૫છઈ પહિલી પૃથ્વી પહિલઈ પાથડઈ ૩ હાથ, આગલિ બારે પાથડે સાઢા બાસઠિ અંગુલ વધારતાં જઈઈ. તેરેમઈ પાથડઈ સાત ધનુષ, ૩ હાથ, અંગુલ. ૬. એવડું શરીર હુઈ. બીજી પૃથ્વીઈ ઉત્કૃષ્ટઉં શરીર બિમણો. ૧૫ ધનુષ, હાથ ૨, અંગુલ ૧૨, ત્રીજીઈ તેહ પાહિ બિમણું, ધનુષ ૩૧, હાથ ૧ એમ બિમણું, સાતમી નરક પૃથ્વીઈ પાંચસઈ ધનુષ જાણિવા. જિહાં જેવડઉં મૂલગઉં શરીર, તિણઈ નરકિ તેહ પાહિ બિમણઉં ઉત્તર વૈક્રિય જાણિવઉં. દેવલોકે દેવતા નઈ ધુરિ ઉપજતાં મૂલ વૈક્રિય શરીર અંગુલનઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ, ઉત્તર વૈક્રિય ધુરિ અંગુલનઉં સંખ્યાતમઉં ભાગ. ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી અનઈ પહિલઈ બીજું દેવલોકે મૂલ વૈક્રિય શરીર ૭ હાથ. ઉપલે દેવલોકે મઉડઈ મઉડઈ ખૂટતઉ થઈ ચઉથઈ દેવલોકિ છેહલિઈ બારમઈ પાથડાઈ ૬ હાથ. છટઈ દેવલોકિ છેહલઈ ચોઉથઈ પાથડઈ. ૫ હાથ, આઠમઈ દેવલોકિ છેહલઈ ચતુથઈ પાથડઈ ૪ હાથ, બારમઈ દેવલોકિ છેહલઈ ચોથઈ પાથડાઈ હાથ ૩, નવમઈ ગ્રૈવેયકિ હાથ ૨, સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનિ ૧ હાથ શરીર પ્રમાણ હુઈ. ઉત્તર વૈક્રિય દેવનું ઉત્કૃષ્ટઉં ૧૦૦૦૦૦ લાખ પ્રમાણ હુઈ. નવ ગ્રૈવેયકે અનુત્તર વિમાનિ ઉત્તર વૈક્રિય શરીર હુઈ જ નહીં. શરીર પ્રમાણ વિચાર. ॥૧૮॥.

અથ સમુદ્ઘાત વિચાર : સમુદ્ઘાત સાત કહીંઈ. કેહા કેહા ? વેદના સમુદ્ઘાત^૧, કષાય સમુદ્ઘાત^૨, મરણ સમુદ્ઘાત^૩, વૈક્રિય સમુદ્ઘાત^૪, તૈજસ સમુદ્ઘાત^૫, આહારક સમુદ્ઘાત^૬, કેવલી સમુદ્ઘાત^૭. એ સાત સમુદ્ઘાત જિવારંઈ જીવનંઈ ગડગૂંબડ, જવરાદિક અથવા શસ્ત્રાદિ, ઘાતાદિકની ગાઢી વેદના હુઈ, તિવારંઈ જીવ આપણા જીવ પ્રદેશ બાહિરિ કાઢઈ. પેટ, મુખ, નાસિકા, કાનાદિના વિવર જીવ પ્રદેસે કરી ભરઈ. જેવડઉં શરીર છઈ તેવડઉં આકાશ ક્ષેત્ર ત્યાહિં પુણ આપણંઈ પ્રદેશે વ્યાપી કરી અંતર્મુહૂર્ત રહઈ. ઘણા અસ્યાતા વેદની કર્મ પુદ્ગલા ક્ષિપઈ. પછઈ વલી શરીરમાંહિ આવઈ એ વેદનાસમુદ્ઘાત કહીયઈ^૧. ઈમ જેતીવારંઈ જીવ રોષાદિક કષાય નંઈ તીવ્ર ઉદય વર્તતો, તેતિ વારંઈ મુખ, નાસિકા કર્ણાદિક ના વિવર પૂરી સ્વ શરીર પ્રમાણ બાહિરી આકાશ ક્ષેત્ર વ્યાપઈ કષાય કર્મના પુદ્ગલ ઘણા વેયઈ વલી અંતર્મુહૂર્ત પૂઠિ શરીરજ માંહિ આવઈ. એ કષાય સમુદ્ઘાત કહીંઈ. મરણનંઈ સમઈ અંતર્મુહૂર્ત થાક લઈ કેતલાઈ જીવ મરણ સમુદ્ઘાત કરઈ. કરતઉ આપણા જીવ પ્રદેશ બાહિરિ ગાઢઈ, જધન્ય તો અંગુલનઉ અસંખ્યાતમઉ ભાગ, ઉત્કૃષ્ટઉ અસંખ્યાતા જોયણ. કુણંઈ થાનકિ આવતઈ ભવિ ઉપજિ સ્યઈ તિહાં જીવ પ્રદેશ ઘાલઈ. ઋજુગતિ કરઈ તનુ એકઈ જ સમઈ ઘાલઈ વક ગતિ તિ કરઈ, તઉ ઉત્કૃષ્ટઉ પાંચમઈ સમઈ ઘાલઈ ઈણઈ જ આઉખાં ના ઘણાં કર્મ પુદલ વેઈનંઈ ક્ષિપઈ. એહૂ મરણ સમુદ્ઘાત અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ હુઈ^૩. વૈક્રિય લબ્ધિનઉ ઘણી જેતી વારંઈ વૈક્રિય શરીર કરઈ તેતી વારંઈ આપણા જેવડઉં પહુલ પણિજાઉ, પણિ અનંઈ લાંબપણિ જ ઘણ્યઉ, અંગુલનઉ અસંખ્યાતમઉ ભાગ ઉત્કૃષ્ટઉ સંખ્યાતમઉ જોયણ પ્રમાણ. જીવ પ્રમાણી જીવ પ્રદેશ દંડ શરીર બાહિર કાઢી વૈક્રિય યોગ્ય પુદ્ગલ લેઈ કરી વૈક્રિય શરીર કરઈ. તિ વારંઈ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત હુઈ. તિહાં પોતાના વૈક્રિય શરીર નામ કર્મના પુદ્ગલ ઘણી વેઈ ક્ષિપઈ. એ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કહીંઈ^૪. તેજો લેશ્યા લબ્ધિનઉ ઘણી કો મહાત્માદિક કોહઈ ઉપરિ કોપિઉ હુંતઉ પોદ્ગલ પણિ જાડપણિ આપણા શરીર પ્રમાણ લાંબપણિ જધન્યત અંગુલનઉ અસંખ્યાતમઉ ભાગ ઉત્કૃષ્ટો સંખ્યાતા જોયણ

લગઈ તૈજસ શરીર સહિત જીવ પ્રદેશ દંડ બાહિરિ કાઢઈ. તિણઈ કરી જેહુ ઉપરિ રીસ હુઈ તેહ મનુષ્યાદિક નઈ બાલઈ, એ તેજસ સમુદ્ઘાત અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ હુઈ^૫. વૈક્રિય સમુદ્ઘાત પરિ આહારક સમુદ્ઘાત જાણિવો. તે ચઉદ્દ પૂર્વધર નઈ આહારક શરીર કરતાં હુઈ^૬. જેહુ કેવલી નઈ વેદનીયાદિક નામ કર્મ પુદ્ગલ ઘણા પોતઈ હુઈ, આઉખઉં થોડઉં છુઈ. તેહુ પુદ્ગલસ્યું આઉખાનઈ સમા કરવાનઈ કેવલી સમુદ્ઘાતન કરઈ. જેહુ નઈ વેદનીયાદિક પુદ્ગલસ્યું આઉખઉં સમું હુઈ, તે ન કરઈ. કેવલી સમુદ્ઘાત, કરતાં પહિલઈ સમઈ પુદ્ગલ પણિ જાડઉં પણિ આપણા શરીર જેવડો ઉપરિ હેઠલિ લોકાંતિ લગઉં આપણા જીવ પ્રદેશના દંડનઉં દંડ કરઈ. ૧. બીજઈ સમઈ આપણા જીવ પ્રમાણ પૂર્વ પશ્ચિમ લોકાંતિગ લાગઉં કપાટ કરઈ. ૨. ત્રીજઈ સમઈ ઉત્તર દક્ષિણ દંડ પ્રમાણ જીવ પ્રદેશ વિસ્તારિ મંથાણઉં રવાઈ. ૩. ચતુથઈ સમઈ આંતરા પૂરી આપણે જીવ પ્રદેશે કરી ચઉદ્દ રજવાત્મક લોક વ્યાપી થાઈ. ૪. પાંચમઈ સમઈ આંતરાં સંહરઈ. ૫. છઠે મંથાણ સંહરૈ. ૬. સાતમઈ સમઈ કપાટ સંહરઈ. ૭. આઠમઈ સમઈ ઔદારિક યોગ હુઈ. બીજઈ, છઠઈ, સાતમઈ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ હુઈ. ત્રીજઈ, ચઉથઈ, પાંચમઈ સમઈ કાર્મણ યોગ હુઈ. એહે ત્રિહું સમય અનાહારક હુઈ. બીજૈ ચિહું સમઈ આહારક હુઈ. એ સાત સમુદ્ઘાત તેરે સ્થાનકે વિચારીઈ છઈ. યથા પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વનસ્પતિકાય^૪, બેંદ્રિય^૫, તેંદ્રિય^૬, ચઉરિંદ્રિય^૭, અસંજિઆં તિર્યચ પંચેંદ્રિયમાંહિ ત્રિણિ સમુદ્ઘાત હુઈ. વેદના સમુદ્ઘાત^૧, કષાય સમુદ્ઘાત^૨, મરણ સમુદ્ઘાત^૩ વાઉકાયમાંહિ એ ત્રિણિ અનઈ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત હુઈ. અસંજિઉં તિર્યચ પંચેંદ્રિયમાંહિ અનઈ નારકી દેવમાંહિ આહારક સમુદ્ઘાત, કેવલ સમુદ્ઘાત ટાલી બીજા પાંચ સમુદ્ઘાત હુયૈ. વેદના સમુદ્ઘાત, કષાય, મરણ, વૈક્રિય, તૈજસ સમુદ્ઘાત હુઈ. મનુષ્યમાંહિ સાતઈ સમુદ્ઘાત પામીયઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે સાત સઈ સમુદ્ઘાત વિચારાઈ.

અથ પરભવના આઉખાનઉં બંધ વિચાર : પૃથ્વીકાય પરલોકે પૃથ્વીકાદિકમાંહિ જાતઉં, જઘન્ય આઉખો અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ બાંધઈ. ઉત્કૃષ્ટઉં

મનુષ્ય અથવા તિર્યચ માંહિ જાતઉ એક પૂર્વ કોડિ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટઉં બાંધઈ. ઈમ અપકાયમાંહિ, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાયમાંહિ જાણવું. પુણ એતલઉં વિશેષ તેઉકાય અનઈ વાઉકાય, મનુષ્યનઉ આયુ ન બાંધઈ. તિર્યચઈ જિ યોગું પૂર્વ કોડી પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટઉં બાંધઈ, બેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચઉરિયઈ પરલોકિ પૃથ્વીાદિકમાંહિ જાતા જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત બાંધઈ. મનુષ્ય તિર્યચ માંહિ જાતાં ઉત્કૃષ્ટઉં એક પૂર્વ કોડિ આઉખું બાંધઈ. અસંજિયા તિર્યચ પંચેદ્રિય જઘન્ય પરલોક અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ આઉખું બાંધઈ. ભુવનપત્યાદિકમાંહિ જાતો ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમ નઉ અસંખ્યાતમઉ ભાગ આઉખું બાંધઈ. અસંજિ તિર્યચ પંચેદ્રિય અનઈ મનુષ્ય પૃથ્વાદિક માંહિ જાતાં જઘન્ય આઉખું અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ બાંધઈ. ઉત્કૃષ્ટું તિર્યચ સાતમઈ નરગિં અનઈ મનુષ્ય સાતમઈ નરગિ અને અનુત્તર વિમાણ જાતો. ઉત્કૃષ્ટું તેત્રીસ સાગરોપંમ આઉખું બાંધઈ. નારકી, તંદુલમત્સ્યાદિકમાંહિ ઉપજતાં અનઈ દેવ પૃથ્વાદિકમાંહિ ઉપજતા જઘન્ય આઉખું અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ બાંધઈ. નારકીઈ, દેવઈ ઉત્કૃષ્ટું મનુષ્ય તિર્યચ માંહિ ઉપજતાં એક પૂર્વ કોડિ પ્રમાણ આઉખું બાંધઈ. ઈતિ તેરે સ્થાનકે પરલોકિ આઉખાં બાંધવાનો વિચાર કહિઉં ॥છા॥ ૧૮ ॥

હિવઈ આઉખાની અબાધાકાલનઉ વિચાર લિખીઈ છઈ ॥ જીવ પરલોક યોગ્ય આઉખું, આહભવના આઉખો નઈત્રીજઈ ભાગિ અથવા નવમે ભાગિ અથવા સત્તાવીસમઈ ભાગિ આ ઈછેહલઈ અંતર્મુહૂર્ત નિશ્ચઈ બાંધઈ. આઉખાં બાંધતાં અંતર્મુહૂર્ત લાગઈ. પછઈ તે આઉખું પોતઈ જિ થકઉં રહઈ ઉદય નાવઈ, જાં લગઈ તે જીવન મરઈ. મૂઆ પૂઠઈ ઋજુગતિક પહિલઈ જ સમઈ વકગતિ બીજઈ સમઈ તે આઉખું ઉદઈ આવઈ. જેતલો કાલ તે આઉખું ઉદય ન આવઈ તે અબાધાકાલ કહીઈ. તે જઘન્ય કેતલઉં હુઈ. અનઈ ઉત્કૃષ્ટઉં કેવલઉં હુઈ. એ વાત તેરે થાનકે વિચારીઈ છઈ. પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વનસ્પતિકાય^૫, બેંદ્રિય^૬, તેંદ્રિય^૭, ચઉરિંદ્રિય^૮, અસંજિયા તિર્યચ

૧. છેલ્લે.

પંચેન્દ્રિય^૯, સંજ્ઞિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિય^{૧૦}, મનુષ્ય^{૧૧}, એહ અગ્યારે સ્થાનકે જિઉં આઉખે પરલોક જોગઉં છેહડઈં જિ બાંધઈં તેઉ તેહનઉં અબાધાકાલ, જધન્ય અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ હુઈં. ઉત્કૃષ્ટો બાવીસ સહસ્ર વર્ષ પ્રમાણ આઉખા નઉ ધણી પૃથ્વીકાય જઈ આપણા ભવથી ત્રજઈં ભાગિ પરલોકનઉં આઉખઉં બાંધઈં. તેહનઉં ઉત્કૃષ્ટઉં આબાધાકાલ સાત સહસ્ર ત્રિણિસઈં તેત્રીસ વરસ અનઈં ચ્યારિ માસ. અંકત: ૭૩૩૩ ૧/૪ એતલઉં હુઈં. અપકાયમાંહિ ત્રણ ઉત્કૃષ્ટઉં એક અબાધાકાલ બિસહસ્ર ત્રિણિસઈં તેત્રીસ વરસ અનઈં ચ્યારિ માસા ૨૩૩૩ ૧/૪ એતલઉં હુઈં. તેઉકાયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટું અબાધાકાલ એક દિહાડઉં. વાઉકાયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટઉં એક સહસ્ર અબાધાકાલ હુઈં. વનસ્પતિકાયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટું આબાધાકાલ ત્રિણિ સહસ્ર ત્રિણિ સંઈં તેત્રીસ વરસ અનઈં ચ્યારિ માસા અંકત: ૩૩૩ ૧/૪. એતલઉં હુઈં. બેન્દ્રિયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટઉં અબાધાકાલ ચ્યારિ વરસ. તેન્દ્રિયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટઉં અબાધાકાલ સોલ દિવસ અનઈં એકવીરા ઘડી અનઈં ઘડીનઉં ત્રીજઉં ભાગ. ચઉરિન્દ્રિયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટઉં અબાધાકાલ બે માસ હુઈં. અસંજ્ઞિ યા તિર્યચ પંચેન્દ્રિયમાંહિ ઉત્કૃષ્ટઉં અબાધાકાલ તેત્રીસ લાખ તેત્રીસ સહસ્ર ત્રિણિસઈં તેત્રીસ એતલાં પૂર્વ અનઈં તેત્રીસ કોડ લાખ બાવન કોડિ સહસ્ર એતલાં વરિસ ઉપરિ જાણિવાં. અંકત: ૩૩૩૩૩૩૩ એતલાં પૂર્વ ૩૩૫૨૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ એતલાં વરિસ હુઈં. સંજ્ઞિયા તિર્યચ પંચેન્દ્રિય નઈં અનઈં મનુષ્યમાંહિ તિમ જ પૂર્વ કોડિનઉં ત્રીજઉં ભાગ ઉત્કૃષ્ટઉં અબાધાકાલ હુઈં. અનઈં જુગલિયાં તિર્યચ મનુષ્ય નઈં તથા નારકી અનઈં દેવનઈં આઉખાના છેહલા છ માસ આઉખાનઉં અબાધાકાલ જાણિયઉં. ઈમ તેરે સ્થાનકે આઉખાનઉં અબાધાકાલ વિચારિઉં. ॥ ૨૦ ॥.

અથ આઠ કર્મબંધ તેરે સ્થાનકે વિચારિઈં છઈં. ઘટ પટાદિક વિશેષ રુપ વસ્તુ નઉં જાણિવઉં કર્મ, ઈમ જે આવૈ તે જ્ઞાનાવરણીય કહીઈં. આંખિનઈં આડિઈં જિમ વસ્ત્ર હુયે તે સરીખું જીવનઈં એ કર્મ. ૧. સામાન્ય વસ્તુ માત્રનું જાણિવું તે દર્શન. તેહવું આવરણુ કર્મ કહીઈં. રાયનું દર્શન કરિવા વાંછિતા નઈં જિમ પ્રતીહાર અંતરાય કરઈં તિમ એ કર્મ જાણિવું. ૨. સુખ દુઃખાદિકનું

જણઈ કર્મઈ વેયવું હુઈ, તે વેદનીય કર્મ હુઈ. મઘઈ ખરડી ખાંડાની ધારના આશ્વાદ સરીખું હુઈ.૩. મિથ્યાત્વ, કષાય રાગાદિકના ભાવ જિણઈ કરી હુઈ તે મોહનીય કર્મ કહીઈ. એ કર્મ મઘપાન સરિખું જાણિવું. જિમ મઘ પીધઉં અચેતન થકો યથાસ્થિત, વસ્તુ ન જાણઈ. અનેરી કુઈ અનઈ અનેરી જાણઈ. ઈમ ઈણ અદેવ ભણી જાણઈ.૪. જિણઈ કર્મઈ જીવઈ તે આઉખું કર્મ, હડિ = કેદિ સરીખું કહીઈ.૫. જિણં કર્મે મનુષ્યાદિક ગતિ, શરીર, વર્ણ, સંઘયણ, સ્વર જાતિ, સૌભાગ્યાદિક ભાવ હુઈ. તે અનેક ભેદ નામ કર્મ ચિત્રકાર સરીખું કહીઈ.૬. જઈણઈ કર્મઈ ઉચ્ચ નીચ ગોત્રિ અવત્રીઈ, જીવ તે ગોત્ર કર્મ કુંભકાર સરીખું કહીઈ.૭. જિમ કુંભકાર રૂડા ઘડા ભાંડાદકઈ કરઈ અનઈ મઘનાભુભલાઈ તેહૂ કરઈ તિમ એહૂ કર્મ જીવનઈ ઊંચી નીચાં કુલ કરઈ.૭. છતીએ લક્ષ્મીએ ભોગાદિક તે સંયોગે જિણઈ કર્મ કરી દાન દેઈ ન સકઈ, ભોગાદિક ભોગવી ન સકઈ, વ્યવસાય કરતાઈ લાભ ન હુઈ, શરીર મોટઈ છતઈ બલ શક્તિ નહીં. તે અંતરાય કર્મ કહીઈ ભંડારી સરીખું. જેમ ભંડારી અનુકૂલ ન હુઈ તઉં રાજાદિક દાન દેઈ ન સકઈ તિમ, એહ કર્મ તેહની પરિ જાણિવું.૮. પૃથ્વીકાય જીવ આપણા ભવનઈ ત્રીજાઈ ભાગિ નઉંઈમ ભાગિ ૨૭ સત્યાવીસમઈ ભાગિ અથવા છેહલઈ અંતર્મુહૂર્ત જે તીવાર લઈ આવતા ભવનું આઉખું બાંધઈ તિવારઈ આઠ કર્મ બાંધઈ, અનેરી વેલાં સદૈવ સમઈ સમઈ સાત કર્મ બાંધઈ. ઈમ અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય, બેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, અસંજિયા તિર્યંચ પંચેંદ્રિયઈ જિવારઈ આવતાં ભવનું આઉખું બાંધઈ તિવારઈ આઠ કર્મ બાંધઈ. અનેરી વેલાં સદૈવ સમઈ ૭ સાત કર્મ બાંધઈ. મનુષ્ય અપ્રમત્ત ગુણઠાણા લગઈ આઉખા બાંધવાની વેલાઈ આઠ કર્મ બાંધઈ, અનેરી વેલાં સદૈવ સમઈ સમઈ સાત કર્મ બાંધઈ. પુણ એતઉં વિશેષ. મિશ્ર ગુણઠાણઈ જીજીવ મરઈ નહીં તેહુ ભણી તિણં આઉખું ન બાંધઈ. સાત કર્મ બાંધઈ. નિવૃત્તિબાદર, અનિવૃત્તિબાદર, ગુણઠાણે બિહું આઉખું વર્જ સાતઈ કર્મ બાંધઈ. સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણઈ આઉખું અનઈ મોહનીય ટાલી બીજા કર્મ બાંધઈ. ઉપશાંત મોહ, ક્ષીણ મોહ, સયોગિ એહ ત્રિહું ગુણઠાણે એક સ્યાતા વેદનીય કર્મ બાંધઈ. બીજું એકઈ ન બાંધઈ. અયોગિ ગુણઠાણઈ એકૂ કર્મ

ન બાંધઈ. દેવ અનઈ નારકી છેહડે છએ માસે જિવારઈ, પરલોકિ યોગ્ય આઉખું બાંધઈ. તિ વારઈ આઠ, બીજી ૧૫યઈ સાત, ૨જિ સદૈવ સમઈ બાંધઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે ૧૩ મૂલ પ્રકૃતિ બાંધવાનઉં વિચાર: ॥

હિવઈ આઠ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિની બંધનઉં વિચાર લિખીયઈ છઈ. જ્ઞાનવરણઈ કર્મ પાંચ ઉત્તર પ્રકૃતિ. મતિજ્ઞાનાવરણી^૧, શ્રુતજ્ઞાનાવરણી^૨, અવધિજ્ઞાનાવરણી^૩, મન:પર્યવજ્ઞાનાવરણી^૪, કેવલજ્ઞાનાવરણી^૫, નવ ભેદે. ચક્ષુદર્શનાવરણી^૧, અચક્ષુદર્શનાવરણી^૨, અવિધદર્શનાવરણી^૩, કેવલદર્શનાવરણી^૪, નિદ્રા^૧, નિદ્રા નિદ્રા^૨, પ્રયલા^૩, પ્રયલા પ્રયલા^૪, સસ્ત્યાનહિ^૫ એવં નવવિધ દર્શનાવરણી. વેદનીય બે ભેદ, સાતા વેદનીય^૧, અસાતા વેદનીય^૨. મોહનીય અઠાવીસ ભેદ. મિથ્યાત્વ^૧, મિશ્ર^૨, પુદ્ગલ સમ્યક્ત્વ સમકિત્વ^૩, અનંતા. અપ્રત્યા-પ્રત્યાપ્યાનનો ક્રોધ^૧, માન^૨, માયા^૩, લોભ^૪, સંજવલનનો ક્રોધ^૧, માન^૨, માયા^૩, લોભ^૪ એવાં ૧૬ કષાય. ॥૧૮॥ હાસ્ય^{૨૦}, રતિ^{૨૧}, અરતિ^{૨૨}, શોક^{૨૩}, ભય^{૨૪}, જુગુપ્સા^{૨૫}, પુરુષવેદ^{૨૬}, સ્ત્રીવેદ^{૨૭}, નપુંસકવેદ^{૨૮}, એહ અઠાવીસ ભેદમાંહિ છવીસ જિ ભેદ જીવ બાંધઈ. જિહ ભણી સમ્યક્ત્વ અનઈ મિશ્ર દૂય ન બાંધઈ. મૂલ મિથ્યાત્વ જિ એક બાંધઈ. તેહ જિમાંહિલા કેતલાઈ ચોખા પુદ્ગલ સમ્યક્ત્વઈય થાઈ. તેહજિ માંહિલાં અર્ધ ચોખા કેતલાં પુદ્ગલ મિશ્રઈય થાઈ. તેહ ભણી એ બિહુ નઉ જુઉ બંધ ન હુઈ. આયુ કર્મ ચિહુ ભેદિ. દેવેનું આઉખું^૧, નરકનું આઉખું^૨, મનુષ્યનું આઉખું^૩, તિર્યચનું આઉખું^૪ નામ કર્મ સતસહિ ભેદે. મનુષ્ય ગતિ^૧, દેવ ગતિ^૨, નરક ગતિ^૩, તિર્યચ ગતિ^૪, એકેન્દ્રિય જાતિ^૫, બેન્દ્રિય જાતિ^૬, તેન્દ્રિય જાતિ^૭, ચઉરેન્દ્રિય જાતિ^૮, પંચેન્દ્રિય જાતિ^૯, ઔદારિક શરીર^{૧૦}, વૈક્રિય શરીર^{૧૧}, આહારક શરીર^{૧૨}, તેજસ શરીર^{૧૩}, કાર્મણ શરીર^{૧૪}, ઔદારિક શરીરના ઉપાંગ^{૧૫}, આહારક શરીરના ઉપાંગ^{૧૬}, વૈક્રિય શરીરના ઉપાંગ^{૧૭}. પનર બંધઈ, પાંચ સંઘાતના, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના સોળ ભેદ એ છત્રીસ ભેદ શરીર જ માંહિ આવ્યા જૂદા ન ગણીઈ. વજ્રઋષભ નારાય^{૧૮}, ઋષભ નારાય^{૧૯}, નારાય^{૨૦}, અર્ધ નારાય^{૨૧},

૧. પ્રકૃતિ, ૨. જીવ.

હુંડી વિચાર

૧૬૧

કિલિકા^{૨૨}, સેવાર્ત સંઘયણ^{૨૩}, સમયઉરસ્યસંસ્થાનક^{૨૪},
ન્યગ્રોધપરિમંડલ^{૨૫}, સાદિ સંસ્થાન^{૨૬}, વામ સંસ્થાન^{૨૭}, કુબ્જ
સંસ્થાન^{૨૮}, હુંડ સંસ્થાન^{૨૯}, એક વર્ણ^{૩૦}, એક ગંધ^{૩૧}, એક રૂપ^{૩૨},
એક સ્પર્શ^{૩૩}, મનુષ્યાનુપૂર્વી^{૩૪}, દેવાનુપૂર્વી^{૩૫}, નરકાનુપૂર્વી^{૩૬},
તિર્યંગાનુપૂર્વી^{૩૭}, શુભ વિહાયોગતિ^{૩૮}, અશુભ વિહાયોગતિ^{૩૯},
પરાઘાત^{૪૦}, ઉસાસ^{૪૧}, આતપ^{૪૨}, ઉઘોત^{૪૩}, અગુરુલઘુ^{૪૪},
તીર્થકરનામ કર્મ^{૪૫}, નિર્માણ કર્મ^{૪૬}, ઉપઘાત^{૪૭}, ત્રસ^{૪૮}, બાદર^{૪૦},
પર્યામિ^{૫૦}, પ્રત્યેક^{૫૧}, સ્થિર^{૫૨}, શુભ^{૫૩}, સુભગ^{૫૪}, સુસ્વર^{૫૫},
આદેયનામ કર્મ^{૫૬}, યશોનામ કર્મ^{૫૭}, સ્થાવર^{૫૮}, સૂક્ષ્મ^{૫૯}, પર્યામિ^{૬૦},
સાધારણ^{૬૧}, અસ્થિર^{૬૨}, અશુભ^{૬૩}, દુર્ભગ^{૬૪}, દુસ્વર^{૬૫},
અનાદેય^{૬૬}, અયશોનામ કર્મ^{૬૭}. ગોત્ર કર્મ બે ભેદ, ઉચ્ચ ગોત્ર^૧, નીચ
ગોત્ર^૨. અંતરાય કર્મ પાંચ ભેદે, દાનાંતરાય^૧, લાભાંતરાય^૨,
ભોગાંતરાય^૩, ઉપભોગાંતરાય^૪, વીર્યાંતરાય^૫, એવં આઠે કર્મ થઈ ૧૨૦
પ્રકૃતિ સર્વ જીવની અપેક્ષાઈ બંધાઈ.

કી જીવ કેહી પ્રકૃતિ બાંધઈ, કુણનઈ ગુણઠાણઈએ ઉત્તર પ્રકૃતિ નઈ.
બંધ તેરે સ્થાનકે વિચારીઈ છઈ. પૃથ્વીકાયમાંહિ જીવ એકસો વીસઉત્તર
પ્રકૃતિમાંહિ નવોત્તરસુઈ પ્રકૃતિ બાંધઈ. જિનનામ કર્મ^૧, દેવગતિ^૨, દેવાનુ
પૂર્વી^૩, વૈકીય શરીર^૪, વૈક્રિય અંગોપાંગ^૫, આહારક શરીર^૬, આહારક
અંગોપાંગ^૭, દેવાયુ^૮, નરકાયુ ગતિ^૯, નરકાનુ પૂર્વી^{૧૦}, નરકાયુ^{૧૧}, ૧૧
પ્રકૃતિ ન બાંધઈ. જેહ ભણી પૃથ્વીકાય મરી દેવલોકિ અનઈ નરકિ ન જાઈ.
સાસ્વાદન ગુણઠાણાની વેલાં પૃથ્વીકાય ૮૪ પ્રકૃતિ બાંધઈ. જેહ ભણી
સૂક્ષ્મ^૧, અપર્યામિ^૨, સાધારણ^૩, બેંદ્રિય^૪, ત્રેંદ્રિય^૫, ચઉરિંદ્રિય^૬, એકેંદ્રિય
જાતિ^૭, થાવર નામ^૮, આતપ^૯, નપુંશક વેદ^{૧૦}, મિથ્યાત્વ^{૧૧}, હુંડ
સંસ્થાન^{૧૨}, સેવાર્ત સંઘયણ^{૧૩}, તિર્યંગાયુ^{૧૪}, નરકાયુષ્ક^{૧૫} એ પનર
પ્રકૃતિ ન બાંધઈ. મિથ્યાત્વ પાહિં વિશુધ પરિણામ ભણી, કેતલાઈ આચાર્ય
શરીર પર્યામિ હુઈ પૂઠિં મનુષ્ય, તિર્યચના બે આઉખાં બાંધઈ. ઈમ કહઈ
તેહનઈ અભિપ્રાઈ ૮૬ જાણિવી. ઈમ અપકાયના જીવ નઈ એહ જિ બિહું
ગુણઠાણેં નવોત્તરસુઈ પ્રકૃતિ અનઈ. અથવા છનૂ પ્રકૃતિ હુઈ. તેઉકાય

વાઉકાયના જીવનઈ એ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણુ હુઈ. જિહાં પાંચોત્તરસઉં પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાનુપૂર્વી, મનુષ્યનું આઉખું, ઉચ્ચૈગોત્રિ એ ચ્યારિ પ્રકૃત્તિ પૃથ્વીકાયના માંહિ ઉછી બંધઈ. જહ ભણી એ મરી મનુષ્યગતિ ન જાઈ. વનસ્પતિકાય બેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચોરિંદ્રિય જીવ પૃથ્વીકાયની પરિ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણઈ નવોત્તરસો પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. સાસ્વાદન ગુણઠાણઈ ચઉરાણું અથવા છનૂ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. અસંજિયા તિર્યચ પંચેંદ્રિય મિથ્યાત્વ ગુણઠાણઈ સત્તરીત્તસો પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. તીર્થકર નામ કર્મ, આહારક શરીર, આહારક અંગોપાંગ એ ત્રણ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. સાસ્વાદન ગુણઠાણાની વેલાં નરક ગતિ^૧, નરકાનુ પૂર્વી^૨, નરકનું આઉખું^૩, સૂક્ષ્મ^૪, અપર્યામા^૫, સાધારણ^૬, બેંદ્રિય જાતિ^૭, તેંદ્રિય^૮, ચઉરિંદ્રિય^૯, નવ, એકેંદ્રિય જાતિ^{૧૦}, સ્થાવર^{૧૧}, આતપ^{૧૨}, નપુંશક વેદ^{૧૩}, મિથ્યાત્વ^{૧૪}, હુંડ સંસ્થાન^{૧૫}, સેવાર્ત સંઘયણ^{૧૬} એ સોલ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. બીજી એકોત્તરસો પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. સંજિયા પર્યામા પંચેંદ્રિય તિર્યચ નઈ પાંચ ગુણઠાણાં હુઈ. તે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણઈ, જિન નામ કર્મ^૧, આહારક શરીર^૨, આહારક અંગોપાંગ^૩, એ ત્રિણિ પ્રકૃત્તિ ટાલી બીજી સત્તરોત્તરસો પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. સાસ્વાદન ગુણઠાણઈ પાછિલી પરિ એકોત્તરસો પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. મિશ્ર ગુણઠાણઈ દેવતાનું આઉખું ચ્યારિ અનંતાનુબંધિયાં, ન્યગ્રોધ પરિમંડલ સંસ્થાન, સાદિ, વામન, કુબ્જ એ ચ્યારિ સંસ્થાન ઋષભ નારચ^૧, નારચ^૨, અર્ધ નારચ^૩, કીલિકા^૪ એ ચ્યાર સંઘયણ. કુશિત વિહાયોગતિ, નીચૈગોત્ર, સ્ત્રીવેદ, દુર્ભગ, દુઃસ્વર, અનાદેય, ઉદ્યોત, તિર્યચગતિ, તિર્યચાનુ પૂર્વી, તિર્યચાયુ, મનુષ્ય ગતિ, મનુષ્યાનુપૂર્વી, મનુષ્યાયુ, ઔદારિક અંગોપાંગ, વજ્રઋષભ નારચ એ છત્રીસ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ, બીજી ૬૭ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. અવિરતિ ગુણઠાણઈ દેવતાનું આઉખું બાંધઈ. તેહ ભણી તિહાં ૭૦ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. દેશવિરતિ ગુણઠાણઈ અપ્રત્યાખ્યાન કષાય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ન બાંધઈ. તેહ ભણી તિણઈ ગુણઠાણઈ ૬૬ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. આગલા ગુણઠાણાં તિર્યચ નઈ હુઈ. પર્યામા મનુષ્યને ૧૪ ગુણઠાણા હુઈ. તિર્યચની પરિ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણઈ ૧૧૭ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. મિશ્ર ગુણઠાણઈ ૬૭ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. અવિરતિ ગુણઠાણઈ જિન નામ કર્મ અધિક

બાંધઈ. તેહ ભણી ૭૧ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. દેશવિરતિ ગુણઠાંણઈ ૬૭ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. પ્રમત્ત ગુણઠાંણઈ પ્રત્યાખ્યાનક કષાય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ન બાંધઈ. તેહ ભણી ૬૩ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. અપ્રમત્ત ગુણઠાંણઈ ૫૮ અથવા ૫૮ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. તેહ ભણી અરતિ, શોક, અસ્થિર, અશુભ, અયશ, અસાતા છ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. અનઈ આહારક શરીર, આહારક અંગોપાંગ એ બિહું પ્રકૃત્તિ અધિકી બાંધઈ. જઈ દેવતાનું આઉખું પ્રમત્તે બાંધિઉં હુઈ તો ૫૮ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. નિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાંણાના સાત ભાગ કીજઈ. પહિલઈ ભાગિ ૫૮ અઠાવન જ બાંધઈ. આગિલે પાંચે ભાગે નિંદ્રા, પ્રયલા ન બાંધઈ. તેહ ભણી ૫૬ નઉં બંધ સાતમઈ ભાગિ દેવગતિ^૧ દેવાનુ પૂર્વી^૨, પંચેન્દ્રિય જાતિ^૩, શુભ વિહાયોગતિ^૪, ત્રસ^૫, બાદર^૬, પર્યામિ^૭, પ્રત્યેક^૮, સ્થિર^૯, શ્રુભ^{૧૦}, શુભગ^{૧૧}, સુસ્વર^{૧૨}, આદેય^{૧૩}, વૈક્રિય શરીર^{૧૪}, વૈક્રિય અંગોપાંગ^{૧૫}, આહારક શરીર^{૧૬}, આહારક અંગોપાંગ^{૧૭}, તૈજસ-કાર્મણ શરીર^{૧૮}, સમયતુરસ સંસ્થાન^{૨૦}, નિર્માણ નામ^{૨૧}, જિણ નામ^{૨૨}, વર્ણ^{૨૩}, ગંધ^{૨૪}, રસ^{૨૫}, સ્પર્શ^{૨૬}, અગુરુ લધુ^{૨૭}, ઉપધાત^{૨૮}, પરાધાત^{૨૯}, ઉચ્ચવાસ^{૩૦} એ ત્રીસ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. કતી ૨૬ બાંધઈ. અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાંણાં ના પાંચ ભાગ કીંહી જઈ. પહિલઈ સમી હાસ્ય^૧, રતિ^૨, જુગુપ્સ્યા^૩, ભય^૪ એ ચ્યારિ ન બાંધઈ. બીજી બાવીસ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. બીજઈ ભાગિ પુરુષ વેદ, વર્ણ ૨૧ બાંધઈ. ત્રીજઈ ભાગિ સંજવલનઉં ક્રોધ ટાલી ૨૦ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. ચઉં થઈ ભાગિ સંજવલન માન ટાલી ૧૮ બાંધઈ. પાંચમઈ ભાગિ સંજવલ માયા ટાલી ૧૮ બાંધઈ. સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાંણઈ સંજવલનઉં લોભ વર્ણ ૧૭ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. ચઉંથઈ ભાગિ ઉપશાંત મોહનીય ગુણઠાંણઈ ચક્ષુ દર્શન, અચક્ષુ દર્શન, અવધિ દર્શન, કેવલિ દર્શન, ઉચ્ચૈ ગોત્ર, યશોનામ, પાંચ જ્ઞાનાવરણ ૧૬ એ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. એક સાતા વેદનીય કર્મ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. ક્ષીણમોહ અનઈ સંયોગિ ગુણઠાંણઈ હિજિ એક સાતા વેદનીય બાંધઈ. અયોગિ ગુણઠાંણઈ એકઈ તિ ન બાંધઈ. નારકી અનઈ જેવનઈ પહિલાં ચ્યારિ ગુણઠાંણાં હુઈ. મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ નારકી ૧૨૦ પ્રકૃત્તિ માંહિ ૧૦૦ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. દેવગતિ^૧, દેવાનુ પૂર્વી^૨, દેવતાનુ આઉખું^૩, નરક ગતિ^૪,

નરકાનૂ પૂર્વી^૫, નરકનું આઉખું^૬, વૈક્રિય શરીર^૭, વૈક્રિય અંગોપાંગ^૮, આહારક શરીર^૯, આહારક અંગોપાંગ^{૧૦}, સૂક્ષ્મ^{૧૧}, અપર્યાપ્તા^{૧૨}, સાધારણ^{૧૩}, એકેન્દ્રિય^{૧૪}, બેન્દ્રિય જાતિ^{૧૫}, તેન્દ્રિય જાતિ^{૧૫}, ચઉરિન્દ્રિય જાતિ^{૧૬}, સ્થાવર દ્વિક^{૧૮}, આતપ^{૧૯}, જિનનામ કર્મ^{૨૦} એ ૨૦ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. જેહ ભણી નારકી મરી નારકી ન થઈ. દેવ એકેન્દ્રિય તેઉ, વાઉ અનઈ વિકલેન્દ્રિય ન થાઈ. એતલઉ વિશેષ, દેવ મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ એકેન્દ્રિય^૧, થાવર^૨, આતપ^૩ એ ત્રિણિ પ્રકૃત્તિ અધિકી બાંધઈ. તેહ ભણી ૧૦૩ પ્રકૃત્તિ હુઈ. દેવ કલ્પદ્રુમ રત્નાદિક મઈ મોહે મરી એકેન્દ્રિય માહઈ ઉપજઈ. સાસ્વાદન ગુણઠાંણઈ નારકી અને દેવ ૯૬ છન્નુ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. નપુંશક વેદ, મિથ્યાત્વ, હુંડ સંસ્થાન, સેવાર્ત સંઘયણ એ ચ્યારિ ન બાંધઈ. મિશ્ર ગુણઠાંણઈ દેવ અનઈ નારકી ૭૦ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. અનંતાનુ બંધિયા ચ્યારિ^૪, ઋષુભ નારાચાદિ સંઘયણ^૪, ન્યગ્રોધ પરિમંડલાદિ ૪ સંસ્થાન, સેવાર્ત સંઘયણ, અશુભ વિહાયોગતિ^{૧૩}, નીચૈ ગોત્ર^{૧૪}, સ્ત્રીવેદ^{૧૫}, દુર્ભગ^{૧૬}, દુઃસ્વર^{૧૭}, અનાદેય^{૧૮}, નિદ્રા^{૧૯}, પ્રયલા^{૨૦}, સ્ત્યનાર્ધિ^{૨૧}, ઉદ્યોત^{૨૨}, તિર્યગ્ગતિ^{૨૩}, તિર્યગાનુ પૂર્વી^{૨૪}, મનુષ્યાયુ^{૨૫}, તિર્યગાયુ^{૨૬} એ ૨૬ પ્રકૃત્તિ ન બાંધઈ. અવિરતિ ગુણઠાંણઈ નારકી અનઈ દેવ ૭૨ પ્રકૃત્તિ બાંધઈ. જેહ ભણી જિન નામ કર્મ અનઈ મનુષ્યનું આઉખું, એ બે પ્રકૃત્તિ, ઈણ ગુણઠાંણઈ અધિકી બાંધઈ. ઈમ તેરે સ્થાનકે ઉત્તર પ્રકૃત્તિનઉ બંધ વિચાર. ॥છા॥ ૨૧ ॥.

જે કારણિ જીવ કર્મ બાંધઈ તે કર્મ બંધના કારણનો વિચાર લિખીઈ છઈ. પહિલું કર્મ બંધનનું કારણ મિથ્યાત્વ કહીઈ. મિથ્યાત્વના ૫ ભેદ. કેહા કેહા માહરું જ દર્શન રુડું, બીજાનું કાંઈ નહીં. ઈસ્યો આપણા દર્શનનો કદાગ્રહ હુઈ તે આભિગ્રહ મિથ્યાત્વ કહીઈ. મિથ્યાત્વ શાસ્ત્ર ભણનહાર બ્રાહ્મણાદિકની પરિ^૧. જેહનો ઈસ્યો અભિગ્રાય સઘલાઈ દર્શન ભલાં સઘલાઈ રૂડાં ઈત્યાદિ તે અનાભિગ્રહૈક મિથ્યાત્વ કહીઈ. મધ્યસ્થ માની ગોપાલાદિકની પરિ^૨. જે અહંકારિં કરી કાંઈ આપણું મત થાપઈ, જમાલી ગોશાલાદિકની પરિ તે આભિનિવેશેક મિથ્યાત્વ કહીઈ^૩. કૂડીનઈ સાચી વસ્તુ અને વસ્તુનું નિશ્ચય જાણઈ તિણઈ કરી સાચાઈ જીવાજીવાદિક પદાર્થ

નઈ વિષઈ સંદેહ આણઈ, ન જાણઈ સાચું કિ કુહું ઈત્યાદિ. એ સંશયિક મિથ્યાત્વ અજાણ, જીવને હુઈ^૪. પાંચમું અનાત્મોગિક મિથ્યાત્વ સર્વ ગહિલ રુપ અચેતન એકેંદ્રિયાદિક નઈ હુઈ^૫. એ પાંચ ભેદ મિથ્યાત્વ કર્મબંધ કારણ. બીજું કર્મબંધ કારણ અવિરતિ કહીઈ. તેહના ૧૨ ભેદ હુઈ. કર્ણ^૧, ચક્ષુ^૨, નાસિકા^૩, જિહ્વા^૪, સ્પર્શન^૫ એ પંચઈંદ્રિય છઠા મનનું અનિયંત્રણ મોકલું મૂકિવું. અનઈ પૃથ્વીકાય^૧, અપકાય^૨, તેઉકાય^૩, વાઉકાય^૪, વણસઈ^૫, ત્રસકાય^૬ એ છ જીવનઈં અનિયંત્રણયો વિજ્ઞાસ. એ ૧૨ ભેદ અવિરતિના કહીઈ, કર્મબંધ કારણ ત્રીજું ૧૬ કષાય ૮ નવ નોકષાય કર્મબંધનું કારણ જે કષાય તીવ્ર પરિજ્ઞામ મરણઈં આવિઈં નિવર્તય નહીં. વરસ દીસ ઉપરિ ઉત્કૃષ્ટું જાવજીવ રહઈં, તે અનંતાનુબંધિયા કહિઈં. તેહનઈં ઉદય સમકિતઈં ન લહઈં. તેહનઈં ઉદય મરઈં તો નરગિ જ જાઈં^૧. અપ્રત્યાખ્યાન કષાય ઉપના તેહનઈં ચ્યારિ માસ ઉપરિરઈં ઉત્કૃષ્ટું જ વરિસ રહઈં. તેહનઈં ઉદય સમ્યક્ત્વ લહઈં, પણિ દેશવિરતિ શ્રાવકપણું ન લહઈં તેહઈં ઉદયઈં કરી તિર્યચ માંહિ જાઈં^૨. જેહ કષાય ઉપના એ નર દિહાડા ઉપરિ ઉત્કૃષ્ટું જ ૪ માસ રહઈં, તે પ્રત્યાખ્યાનાવરણી કહીઈં. એહનઈં ઉદયઈં સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ હુઈં, પુણ સર્વ વિરતિ ચારિત્ર ન હુઈં. તેહન ઉદયઈં હુઈં મનુષ્ય ગતિ લહઈં^૩. જે કષાય ઉપના અંતર્મુહૂર્ત ઉપરિ ઉત્કૃષ્ટઈં જા પનર દિહાડા રહઈં. તે સંજવલન કષાય કહીયઈં^૩. તેહનઈં ઉદયઈં સમ્યક્ત્વ, દેશ વિરતિ, સર્વ વિરતિ લહઈં, પુણ કષાયોદય રહિત ચારિત્ર ન લહઈં. તેહઈં ઉદયઈં મુઈં દૈવલોકિ જાઈં, મોક્ષ ન જાઈં^૪. એ ચ્યારિઈં કસ્યાઈં કોષઈં હુઈં, માનઈં હુઈં, લોભઈં હુઈં, જેહ ભણી કરવા શબ્દઈં એ ચ્યારિ કહીઈં. એહ ચિહું દષ્ટાંત લિખઈં છઈં.

સંજવલનઈં કોષ પાણી માંહિલી લીટી સરિખું. જિમ પાણી માંહિ કાઠી લીટી તત્કાલ મિલઈં તિમ એહુ કોષ તત્કાલ નિવર્તઈં^૧. પ્રત્યાખ્યાનાવરણ કોષ ધુલિ માંહિલી ^૧લીહ સરીખું. જિમ તે ધૂલિની રેખ થોડીવાર રહઈં તિમ એહુ કોષ મોડો ફીટઈં^૨. અપ્રત્યાખ્યાન કોષ સૂકા તલાવની ફાટી માટીની રેખ સરીખું. જિમ તે રેખ વરસ દીસઈં મેઘ વૂઠઈં ભાજઈં, તિમ એહૂ કોષ

૧. લીટી.

વરસ દિસિ ભાજઈ^૩. અનંતાનુબંધિયો ક્રોધ પર્વત તીરાઈ સરીખઉં, જિમ તે તિહર જાવજીવ રહઈ, તિમ એહૂ ક્રોધ જાવજીવ રહઈ^૪. સંજલ નઉં માન નિત્રની લાકડી સરખઉં, જિમ તે લાકડી સુખિઈં નમીઈં, તિમ એહવા અહંકારના ધણી સુખિઈં નમઈં^૧. પ્રત્યાખ્યાનીઉં માન કાષ્ટ સરિખું જિમ તે કાષ્ટ ચોપડણ તાપાદિકે કરી ગાઢુ દોહિલું નમઈં તિમ એહિમઈં ઉદઈં જીવ કષ્ટઈં નમઈં^૨. અપ્રત્યાખ્યાન નઉં માન હાડ સરીખઉં, જિમ શરીરનું હાડ ચોપડિવું, સેકિબું ચામડા બાંધિવાદિક ઉપાય કરી ગાઢઈં કષ્ટઈં નમઈં, તિમ એહનઉં ઉદય અતિ ગાઢઈં કષ્ટઈં નમઈં^૩. અનંતાનુબંધિઉં માન પાહણના થાંભા સરીખું, જિમ તે થાંભ ઊભાવઈં તેવડા ઉપાય કરઉં, પુન નમઈં નહી. તિમ એહનઈં, જીવ ભાવઈં તેવડા ઉપાયે નમઈં નહી^૪. સંજવલની માયા શસ્ત્ર કરીઉં ઘસડતાં, જે વંસની છાલિ પડઈં તેહ સરીખી જિમ વાલિ, સુંઆલી ભણી સુખેં પાધરી કરાવે, તિમ એહનઈં ઉદઈં 'સુખિંહી આની કુટિલતા જાઈં.^૧ પ્રત્યાખ્યાનાવરણ માયા, બલદ જાતો જાતો મૂત્રઈં તે ગોમૂત્રિકા કહીઈં. તેહ સરીખી જિમ તેહનું વાંકપનુ મૂત્રઈં કષ્ટઈં ફીટઈં, તિમ એહનઈં ઉદય જીવની વક્તા ધણી અનઈં દોહિલી ફીટઈં.^૨ અપ્રત્યાખ્યાની માયા મીઠા બોકડા અથવા બલદનાં સીંગડા સરીખી. જિમ તેહ વક્તા ગાઢી હુઈં અતિ ગાઢઈં કષ્ટઈં કાલિંગ બંધનાદિ પ્રયોગે ફેડાઈં તિમ એ માયા જાણવી.^૩ અનંતાનું બંધિની માયા નિબિડવંસીજાલના મૂલ સરીખી જિમ તે મૂલ ની વક્તા ગાઢી હુઈં. આગિ બાલતાં ન બલઈં તિમ એહ માયા કિમઈં ન જાનઈં.^૪ સંજલનઉં લોભ હલદલના રંગ સરિખું, જિમ લૂગડઈં હલદનઉં રંગ તાવડાદિક નઈં સંયોગિઈં સુખઈં જાઈં, તિમ એહૂ સુખિં નિર્વતઈં.^૧ પ્રત્યાખ્યાનાવરણી લોભ દીવી ગાડલાના ઉગણ કહીઈં, અંજણ સરીખું. જિમ તે લૂગઈં ભાગઉં દોહિલું ફીટઈં તિમ એહૂ લોભ ગાઢઈં કષ્ટઈં ફીટઈં.^૨ અપ્રત્યાખ્યાન લોભ નરગનાચલાકાદવ સરિખું જિમ તેહનઉં છાંટઉં ઈલાગઉં અતિ કષ્ટઈં ફિટઈં એહૂ લોભ ગાઢઈં મહા કષ્ટઈં ફાટઈં. અનંતાનુબંધિઉં લોભ કૃમિ રાગ સરીખું, જિ તે પટઉલાનઉં કૃમિરાગ કિન્હઈં ન જાઈં. બાલિઆઈં પૂઠિ રાતડી થાઈં, તિમ એહૂ કિમહુઈં ન

૧. સરળતાથી, ૨. મોડું.

કેડાઈ. ૪. એવં કષાય ૧૬ હવઈ નવ નોકષાય કર્મબંધનું કારણ. કષાયસ્યું સહચારી ભણી નો કષાય કહીઈ. કાંઈ હાસ્યનું કારણ દેખી અથવા ઈમ કહઈ મનઈ વિશેષઈ જે હાંસુઆવઈ, તે કર્મ બંધનું કારણ. ૧. જે જીવનઈ કિસીઈ વસ્તુ ઉપરિ સકારણ નિઃકારણ મન સમાધિ માનઈ. તે રતિ કહીઈ કર્મ બંધનું કારણ. ૨. કિસીઈ વસ્તુ ઉપરિ કારણ નિષ્કારણ મન અપ્રીતિ માનઈ તે અરતિ કહીઈ. કર્મબંધનું કારણ. ૩. જે કિસી વસ્તુ નઈ વિનાસિ અથવા ઈમઈ વિષાદ દુઃખ ઉપજઈ તે શોક કર્મ બંધનું કારણ કહીઈ. ૪. જીવનઈ કાંઈ કારણિ, અથવા મનનઈ સંકસ્યઈ ભય ઉપજઈ તે ભય કહીઈ, કર્મ બંધનનું કારણ. ૫. કાંઈ અશુચિ વસ્તુ દેખી અથવા મનઈ સંકલ્પી જંહીયાની સૂગ ઉપજઈ તે જુગુપ્સા કહીઈ. કર્મબંધનું કારણ. ૬. જે પુરુષ નઈ સ્ત્રી ઉપરિ રાગનઉં અભિલાષ હુઈ તે પુરુષવેદ કહીઈ. કર્મબંધનું કારણ તૃણના પૂલાની અગ્નિ સરીખું, જિમ તૃણ નો પૂલો લગાડયો તાસ્યું મોટી જાલા નીકલઈ. પછઈ ઉલ્હાઈ જાઈ તિમ પુરુષ વેદનઉં પહિલે અભિલાષા તીવ્ર હુઈ પછઈ સ્ત્રી સેવ્યા પૂઠિ તત્કાલ નિવર્તઈ. ૭. સ્ત્રીનઈ પુરુષ ઉપરિ રાગનો અભિલાષા તે કહીઈ સ્ત્રીવેદ કારિષ. આગિ સરિખો જિમ તે કારિષાનો આગિ પહિલો મંદ હુઈ જિમ જિમ હલાવીયઈ તિમ તિમ અધિક અધિકઉં પ્રજવલઈ, તિમ સ્ત્રી વેદઈ પુરુષને સ્પર્શાદિકે કરી અધિક અધિક બાધઈ. ૮. પુરુષઈ અનઈ સ્ત્રી વેદઉંપરિ રાગનો અભિલાષ તે નપુંશક વેદ, નગર બલતું ઘણા કાલ લહઈ મોડું ઉલ્હાઈ ઈમ નપુંશક વેદ ઈ દોહિલો નિવર્તઈ. ૯. એ નવ નોકષાય કર્મબંધનું કારણ એ ૨૫ કષાય, ત્રીજું કર્મ બંધનું કારણ. ચઉથું કર્મ બંધનું કારણ ૧૫ યોગ, મનુષ્યના કાયરૂપ વ્યાપાર કહીઈ. ૧૫ પાછલિ વરણવીઆં છઈ. એવં કારણ ૫૭ ભેદ કર્મબંધના કારણ હવઈ. એ કર્મ બંધના કારણ તેરે થાનકે વિચારીયઈ છઈ. કિહાં કેતલા હુઈ ઈસી પરઈ.

પૃથ્વીકાયનઈ મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ વર્તતાં પાંચ મિથ્યાત્વમાંહિ એક અનાભોગિક મિથ્યાત્વ^૧, બાર અવિરતિમાંહિ એક સ્પર્શનેદ્રિયની અવિરતિ અનઈ છ જીવ વધની અવિરતિ જે ભણી પૃથ્વીકાયઈ કરી છઈ જીવની વિરાધના હુઈ, એવં અવિરતિ^૨, સોલ કષાય અનઈ નવ નોકષાયમાંહિ

પુંવેદ અનઈ સ્ત્રી વેદ ન હુઈ એવં ૨૩ કષાય હુઈ. પનર યોગમાહિ
 અદારિક^૧ મિશ્ર^૨, કાર્મણ^૩, એ ત્રિણિયોગ હુઈ. ૩૪ કર્મબંધના કારણ હુઈ
 કઈ એક પૃથ્વીકાય નઈ ધુરિ ઉપજતાં ઉત્કૃષ્ટું છ આવલી પ્રમાણ સાસ્વાદન
 ગુણઠાણું હુઈ. તેણી વેલાઅજી શરીર અનઈ ઈંદ્રિય હૂયા નથી. તેહ ભણી
 મિથ્યાત્વ^૧, સ્પર્શનેંદ્રિય^૨, ઔદારિક વર્જ થાકતા ૩૧ તેતીવારઈ હુઈ.
 કર્મબંધના કારણ ઈમ અપકાયમાહિ અનઈ વનસ્પતિ કાયમાહિ મિથ્યાત્વ
 ગુણઠાણઈ ૩૪ સાસ્વાદન ગુણઠાણાની વેલાં ૩૧. તેઉકાય, વાઉકાય નઈ ૧
 એક મિથ્યાત્વ જ ગુણઠાણુંઉં, તિહાં પાછિલાં ૩૪ કર્મબંધના કારણઈ. વલી
 એતલો. વિશેષ જે પર્યાપ્ત બાદર વાઉકાય નઈ વૈક્રિય કરવાની લબ્ધિ હુઈ.
 તેહનઈ વૈક્રિય મિશ્ર ૨ યોગ અધિકા હુઈ. તેહ ભણી તેહનેં ૩૬ હુઈ.
 બેંદ્રિયને મિથ્યાત્વની, પૃથ્વીકાયની પાહિં જિહ્વેંદ્રિયની અસત્ય, મૃષાભાષા.
 એ બિ અધિકાં તેહ ભણી ૩૬. સ્વાસોદન વેલાં ઈંદ્રિય શરીર ભાષાદિક કાંઈ
 હુઆં નથી, તેહ ભણી ૩૧. ત્રેંદ્રિય નઈ મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ નાસિકા
 ઈંદ્રિયની અવિરતિ વાધી તેહ ભણી ૩૭, સાસ્વાદનિ ૩૧. ચઉરિદ્રિય નઈ
 ચક્ષુરિંદ્રિય અધિકું, તેહ ભણી તેહનઈ મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ ૩૮, સાસ્વાદનિ
 ૩૧. અસંજિયા તિર્યચ પંચેંદ્રિયનઈ કર્ણેંદ્રિય અધિકું તેહ ભણી તેહ નઈ ૩૯,
 સાસ્વાદનિ ૩૧ અનઈ સંજિયા નિર્યચ પંચેંદ્રિયનઈ મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ
 આહારક શરીર અનઈ આહારક મિશ્ર ૨ યોગ વર્જ બીજી ૫૫ પ્રકૃત્તિ હુઈ.
 સાસ્વાદનિ ૫ મિથ્યાત્વ ટાલી બીજી ૫૦ હુઈ. મિશ્ર ગુણઠાંણઈ ચ્યારિ
 અનંતાનુબંધિયા અનઈ અદારિક મિશ્ર^૧, વૈક્રિય મિશ્ર^૨, કાર્મણ^૩ એ સાત
 ટાલી બીજી ૪૩ કર્મબંધના કારણ કહીઈ. અવિરતિ ગુણઠાંણઈ અદારિક^૧
 મિશ્ર^૨, કાર્મણ^૩ એ ત્રિણઈ યોગ હુઈ. તેહ ભણી ૪૬. દેશવિરતિ
 ગુણઠાંણઈ અપ્રત્યાખ્યાનાવરણી ચ્યારિ કષાય^૪, અદારિક મિશ્ર^૧, કાર્મણ^૨,
 ત્રસ જીવના વધની અવિરતિ^૧ એ સાત ટાલી, બીજી ૩૯ હુઈ. મનુષ્યનઈ
 એહ પાંચે ગુણઠાંણેં તિર્યચની પરિ જાણિવું. ગુણઠાંણઈ પ્રત્યાખ્યાનાવરણી
 કષાય ચ્યારિ થાકતી. ઈગ્યાર અવિરતિ એ બેં પનર પ્રકૃત્તિ વર્જ
 આહારક^૧, આહારક મિશ્ર^૨, એ બે જોગ સહિત ૨૬ હુઈ. અપ્રમત્ત
 ગુણઠાંણઈ વેક્રિય મિશ્ર^૧, આહારક મિશ્ર^૨ વર્જ ૨૪ હુઈ. નિવૃત્તિ બાદર

વૈક્રિય શરીર^૧, આહારક શરીર^૨, એ બે વર્જ ૨૨ હુઈ, અનિવૃત્તિ બાદર હાસ્ટ ષટ્ક ટાલી બીજી સોલ હુઈ. સુક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાંણઈ ત્રિવેદ અનઈ સંજલનો ક્રોધ^૧, માન^૨, માયા^૩ પ્રકૃત્તિ ટાલી ૧૦ હોઈ, ઉપશાંત મોહે અંતઈ ક્ષીણ મોહે અનઈ સંજલનનો લોભ ટાળી ૮ હુઈ. સંજોગિ ગુણઠાંણઈ સાત (૭) હુઈ. અદારિક^૧, અદારિક મિશ્ર^૨, કાર્મણ^૩, સત્યમન^૪, અસત્ય મૃષામન^૫, સત્ય વચન^૬, અસત્ય મૃષા વચન^૭, એ સાત યોગ હુઈ. બીજા એકઈ કર્મબંધના કારણ ન હુઈ. તેહ ભણી એક સાતા વેદનીય એકઈ સમઈ બાંધ્યું. બીજે સમયે વેદુ, ત્રીજઈ સમેઈ એહ બંધ બાંધઈ. અયોગિ ગુણઠાંણઈ કોઈ કર્મ ન બાંધઈ. તેહ ભણી એકુ કર્મબંધનું કારણ ન હુઈ. નારકી નઈ અદારિક^૧, અદારિક મિશ્ર^૨, આહારક^૩, આહારક મિશ્ર^૪, પુરુષવેદ^૫, સ્ત્રીવેદ^૬, એ છ પ્રકૃત્તિ ટાળી, એકાંવન પ્રકૃત્તિ કર્મબંધના હેતુ હુઈ. સાસ્વાદન ગુણઠાંણઈ પાંચ મિથ્યાત્વ ટાલી બીજી ૪૬ હુઈ. મિશ્ર ગુણઠાંણઈ ચારિ અનંતાનુબંધિઆ, વૈક્રિય મિશ્ર, કાર્મણ એ છ ટાળી બીજાં ૪૦ કર્મબંધના કારણ હુઈ. અવિરતિ ગુણઠાંણૈ વૈક્રિયે^૧, કાર્મણ^૨, યોગ સહિત એવં ૪૨ હુઈ. દેવને મિથ્યાત્વ ગુણઠાંણઈ આદારિક મિશ્ર^૨, આહારક મિશ્ર^૪ એ ચારિ અને વેદ નપુંશક ટાળી બીજા પર કર્મબંધના કારણ હુઈ. સાસ્વાદન ગુણઠાંણઈ પાંચ મિથ્યાત્વ ટાળી બીજા ૪૭ હુઈ. મિશ્ર ગુણઠાંણઈ ચારિ અનંતાનુબંધિયા, વૈક્રિય મિશ્ર, કાર્મણ યોગ એ છ વર્જ બીજા ૪૧ કર્મબંધના કારણ હુઈ. અવિરતિ ગુણઠાંણઈ વૈક્રિય મિશ્ર, કાર્મણ સહિત ૪૩ કર્મબંધના કારણ હુઈ. આગલિ ગુણઠાંણાં નારકી અનઈ દેવનઈ એકુ ન હુઈ. ઈસિ પરિ તેરે થાનકે કર્મબંધના કારણ જિહાં જેતલાં હુઈ તે વિચારિયા. ॥બા॥ ઈતિ કર્મબંધ વિચાર.॥

અથ અલ્પ બહુત્વ વિચાર : પૃથ્વી મધ્યે જે મેરુ છઈ તેહનઈ મધ્યભાગિ આઠ આકાશ પ્રદેશ રૂપ રુચક કહીઈ. તેહતઉં દસઈ દિસઈ દિસિ નીકલઈ. તિણઈ રુચિકિ ચારિ આકાશ પ્રદેશ ઉપરિ ચારિ હેહલિ ઉપરિલાં. ચિહું આકાશ પ્રદેશનઉં ચારિ જિ આકાશ પ્રદેશ શ્રેણિ પ્રમાણ ઉર્ધ્વ દિસિ લોકાંત ગામિની નીકલઈ. હેઠલાં ચિહું આકાશ પ્રદેશ ચારિ આકાશ પ્રદેશ શ્રેણિ પ્રમાણકા લોકાંતગામિની અધોદિસિ નીકલઈ. તેહ જિ

ચિહ્નું વિચિત્ર્યાં પ્રદેશ તઉં ઈકેકા આકાશ પ્રદેશની શ્રેણિ રુપ મુક્તાવલી સરીખી તિરછી આરિ વિદિસી, નીકલઈ. તેહઈ ચિહ્નું વિચાલઈ આરિ મહાવિદિસિ બિહું પ્રદેશ થઉં આરંભી બિહું પ્રદેશો વાધતી ગાડાના ઊંધિ સરીખી લોકાંત, લાગી ચિહ્નું પ્રદેશાત્મક નીકલઈ. સ્થાપના ઉર્ધ્વ દિસિં અધોદિસિં એક એક પ્રદેશાત્મક, ચિહ્નું વિદિસિં પુણ કેવલી એ જીવ રહી ન સકઈ. જે તે જિ આકાશ પ્રદેશે રહઈ, તેહ ભણી ચિહ્નું મહાદિસિ અલ્પબહુત્વ વિચારીઈ છઈ. પૃથ્વીકાય જીવ દક્ષિણ દિસિ થોડઉં. જેહ ભણી રત્નપ્રભા પૃથ્વી માં દક્ષિણ દિસિં ભવનપતિના ભુવન ઘણા છઈ. તિણઈ કરી પોલાડિ ઘણી. જિણં પોલાડિ ઘણી તિણં પૃથ્વીકાય થોડઉં. દક્ષિણ પાહિં ઉત્તર દિસિં વિશેષાધિક, જેહ ભણી ઉત્તર દિસિં ભવનપતિના ભવન થોડાં. ઉત્તરપાહિં પૂર્વ દિસિં પૃથ્વીકાય ઘણું, જેહ ભમી પૂર્વ દિસિં લવણ સમુદ્રમાંહિં છ ચંદ્રમા, છ સૂર્યના દ્વીપ. પૃથ્વીકાય રૂપ અધિક છઈ. પશ્ચિમ દિસિં તે ચંદ્ર સૂર્યના દ્વીપ છઈ, અનઈ લવણ સમુદ્રના સ્વામીનો નિવાસ ૧૨ સહસ્ર જોયણ લાંબઉં પિહુઉં બહુત્તરિ જોયણ સહસ્ર જોયણ ઊંચઉં ગોતમ દ્વીપ અધિક છઈ. તેહ ભણી પશ્ચિમ દિસિં સર્વ ઘણા પૃથ્વીકાયના જીવ જાણિવા.॥૧॥

અપકાયના જીવ પશ્ચિમ દિસિં થોડા. જેહ ભણી લવણસમુદ્રમાંહિં પશ્ચિમ દિસિં ચંદ્ર સૂર્યના દ્વીપ તથા ગોતમ દ્વીપ છઈ. તેહે પાણીની થાહર રૂંધિ તેહ ભણી બીજા દિસિં આશ્રી, પશ્ચિમ દિસિં અપકાય થોડા. પશ્ચિમ પાંહિ પૂર્વ દિસિં અપકાય ઘણું, જેહ ભણી તિહાં ચંદ્ર સૂર્યના દ્વીપ છઈ પણિ ગોતમ દ્વીપ નથી તેણેં કરી પૂર્વ દિસિં પણી અધિકે. તેહ પણિ દક્ષિણે અધિકેરું. જેહ ભણી તેણી દિસિં ચંદ્ર સૂર્યના દ્વીપ નથી. દક્ષિણ પાહિં ઉત્તર દિસિં પાણીના જીવ અતિ ઘણાં. જેહ ભણી તેણી દિસિં દ્વીપાદિક કાંઈ નથી. અનઈ વલી માનુષ ક્ષેત્ર બાહિરિ, સંખ્યાતમઈ દ્વીપિ ઉત્તર દિસિં સંખ્યાતા જોયણની કોડી લાંબૂ પિહુલું માનસ સરોવર છઈ, તે પાણી તિહાં અધિકુ.॥૨॥

તેઉકાય દક્ષિણનઈ ઉત્તર દિસિં થોડઉં. જેહ ભણી તેઉકાય તઉં આરંભ મનુષ્ય જિ કારઈ, તે મનુષ્ય એહે ચિહ્નું દિસિં ભરત એરવતાદિક ક્ષેત્રે થોડા,

તેહ ભણી તેઉકાય થોડઉં. તે ચિહુ દિસિં પાંહિ પૂર્વ દિસિં સંખ્યાત ગુણે અધિકઉં. જેહ ભણી પૂર્વ દિસિં મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યયાદિક આરંભના કરણાહાર ઘણા. પૂર્વઈ પાહિ પશ્ચિમ દિસિં તેઉકાય ઘણઉં. જેહ ભણી મહાવિદેહિ, પશ્ચિમ દિસિં મેરુ થકઉં સહસ્ર જોયણ ભુઈ ઊંડી થાતી જાય છઈં. તિહાં ગામ ઘણાં તેહ ભણી મનુષ્ય પાકાદિક ના કરણાહાર તે ભણી પશ્ચિમ દિસિં તેઉકાય ઘણઉં.॥૩॥

વાઉકાય બીજી દિસિં પાહિં પૂર્વ દિસિં થોડઉં, પશ્ચિમ દિસિં ઘણેરઉં. જેહ ભણી પશ્ચિમ દિસિં સહસ્ર જોયણ જાણ. ભુઈ ઊંડી થાઈ છઈં તિહાં પોલારિં થાઉં ઘણઉં ઘણઉં. જિહાં જિહાં પોલારિ તિહાં તિહાં વાઉં ઘણઉં. પશ્ચિમ દિસિના પાંહિ ઉત્તર દિસિં વાઉં ઘણઉં. જેહ ભણી રત્નપ્રભા પૃથ્વી મધ્ય ઉત્તર દિસિં ભવનપતિના ભવન છઈં. તેહ ભણી તેણેં પોલારેં કરી વાઉં ઘણઉં. ઉત્તરિ દિસિં પાંહિ દક્ષિણ દિસિં ઘણેરઉં. વાઉં જેહ ભણી દક્ષિણ દિસિં ભવનપતિ નઈં ઈંકેકા નિકાયિ ઉત્તરના પાંહિ, ચ્યારિ ચ્યારિ લાખ ભવન અધિકાં છઈં તેહ ભણી તેણી પોલારિં વાઉં અધિકેરઉં.॥૪॥

નીલિકૂંગિ પ્રમુખ વનસ્પતિકાય, સાંખ, સીપ પ્રમુખ બેંદ્રિય તથા તેંદ્રિય, મત્સ્ય, ક્ષપાદિક સંજિઆ પંચેંદ્રિય તિર્યચ જિણે રદિકસિં પાણી ઘણું તીણઈં દિસિં ઘણા. તેહ ભણીઅ થાપની પરિ જાણિવા. પશ્ચિમ દિસિં થોડા, તેહ પાહિં ઉત્તરઈં ઘણા. ૧૦ મનુષ્ય દક્ષિણ દિસિં ભરતાદિ ક્ષેત્રે ઉત્તર દિસિં એરાવતાદિ ક્ષેત્રે થોડા. પ્રાહિ તેતલા તેતલા પૂર્વ દિસિં મહાવિદેહ ક્ષેત્રિ મોટા ભણી અસંખ્યાત ગુણઈં અધિકા. પશ્ચિમ દિસિં મહાવિદેહ ક્ષેત્રિ અધૌ લૌકિક ગ્રામ અતિ ઘણાં છઈં. તેહ ભણી તિહાં વિશેષાધિક જાણિવાં. ૧૧. નારકી સાતમી નરક પૃથ્વીઈં દક્ષિણ દિસિં ટાલીં બીજી ત્રિહું દિસિં થોડાં. તેહાં ત્રિહુ દિસિં પાહિં એકલી દક્ષિણ દિસિં અસંખ્યાત ગુણીઈં અધિકા. તેહ પાહિં છઠી નરક પૃથ્વીઈં પૂર્વોત્તર પશ્ચિમ ત્રિહું દિસિંના નારકી અસંખ્યાત ગુણેઈં અધિકા. તેહ પાંહિ છઠીઈં જિ નરક પૃથ્વીઈં દક્ષિણ દિસિ નારકી અસંખ્યાત ગુણઈં અધિકા. તેહ પાંહિ પાંચમીઈં પૂર્વોત્તર પશ્ચિમ દિસિંના નારકી અસંખ્યાત ગુણઈં અધિકા. તેહ પાંચઈં જિ દક્ષિણ દિસિંના નારકી

૧. રસોઈ, ૨. દિશામાં.

અસંખ્યાત ગુણે અધિકા. ઈમ ચઉથી, ત્રીજી, બીજી, પહિલીઈ. પૂર્વોત્તર
 પશ્ચિમ દિસિના નારકી પાહિ. દક્ષિણ દિસિના નારકી અસંખ્યાત ગુણે.
 અધિક જાણિવા જેહ ભણી પૂર્વોત્તર પશ્ચિમ દિસિ સવિ હું નરકે પુષ્કાવકીર્ણ
 નરકાવાસા થોડા છઈ. તેહ પ્રહિઈ સંખ્યાનાઈ જિ જોઅણ પ્રમાણ છઈ. તેહ
 ભણી તિહાં નારકી થોડાં. સવિ હું વિશેષ દક્ષિણ પુષ્કાવકીર્ણ નરકાવાસા
 ઘણા છઈ. તે પ્રાહઈ અસંખ્યાતઉં જોયણ પ્રમાણ છઈ. અનઈ કૃષ્ણ પાક્ષિક
 જીવ ઘણા. દક્ષિણ દિસિઈ ઉપજઈ. સંસારમાંહિ ઘણા કૃષ્ણ પાક્ષિક જીવ
 છઈ. જીવ જેહ જીવનઈ સંસાર અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત ઉપરિહઈ છઈ, તે
 કૃષ્ણ પાક્ષિક કહીઈ, અનઈ જેહનઈ સંસાર અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત માંહિ
 આવિય હુઈ, તે શુક્લ પાક્ષિક કહીઈ. ૧૨. વ્યંતર દેવ પૂર્વ દિસિ થોડા.
 જેહ ભણી પૂર્વ દિસિઈ થોડી પોલાડિ. સૂર્ય, ચંદ્ર અને દ્વીપ કરી. જિહાં
 પોલાડિ ઘણી તિહાં વ્યંતર ઘણા ફિરઈ. પૂર્વ દિસિના પાહિ પશ્ચિમ દિસિ
 વ્યંતર ઘણા, જેહ ભણી પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર સહસ્ર જોયણ ઊંડી ભુઈ
 છઈ. તેહ ભણી ત્રીણઈ પોલાડિ વ્યંતર ઘણા ફિરઈ. યદ્યપિ પશ્ચિમ દિસિ
 ગોતમ દ્વીપ અધિક છઈ. તેહુઈ અધોલૌકિક ગ્રામની ખાડ સહસ્ર જોયણ
 પ્રમાણ ખ્યાત પૂરિત ન્યાયઈ કરી અધિકીઈ જિ હુઈ જોતાં પશ્ચિમ દિસિના
 પાંહિ ઉત્તર દિસિ થોડા ભવનની પોલાડિ ઘણી છઈ, તેહ ભણી તિહાં વ્યંતર
 દેવ ઘણા. ઉત્તર પાહિ દક્ષિણ દિસિ ભવન ઘણાં છઈ, તિણઈ પોલાડિ વ્યંતર
 દેવ ઘણા. જ્યોતિષી દેવ પૂર્વ પશ્ચિમ દિસિ થોડા અનઈ આપણ માંહિ માંહિ
 સમા તેહ પાંહિ દક્ષિણ દિસિ વિશેષાધિક. જેહ ભણી કૃષ્ણ પાક્ષિક જીવ
 દક્ષિણ દિસિ ઘણા ઉપજઈ. તેહમાંહિ ઉત્તર દિસ ઘણા જ્યોતિષી. જેહ ભણી
 માનસ સરોવરિ કીડા નઈ કારણ ઘણા જ્યોતિષી આવઈ. અનઈ વલી
 તેહના રુપ દેખી માનસરોવરનાં મચ્છ નીઆણું કરી અનસણ લેઈ મરી ઘણા
 ઉત્તર દિસિના જોતિષી માંહિ ઉપજઈ. તિણઈ કરી ઉત્તર દિસિ જ્યોતિષી
 અતિ ઘણા. ભવનપતિ પૂરવ અનઈ પશ્ચિમ દિસિ થોડા. જેહ ભણી ત્રીણઈ
 બિહુ દિસિ ભવન થોડાં છઈ. તેહ બાહિ ઉત્તર દિસિ ભવનપતિ અસંખ્યાત
 ગુણે અધિક. જેહ ભણી ભવનપતિનાં ભવન ઉત્તર દિસિ ઘણાં છઈ. તેહ
 પાહિ દક્ષિણ દિસિ નિકાયઈ ચ્યારિ ચ્યારિ લાખ ભવન તે અધિકાં છઈ. કૃષ્ણ

પાક્ષિક જીવ દક્ષિણ દિસિં ઘણા ઉપજઈ. ^૧સૌધર્મેશાન^૨, સનતકુમાર^૩, માર્હેદ્ર^૪ એ ચિહું દેવલોકે પૂર્વ અનઈ પશ્ચિમ દિસિં થોડા. તેહ પાહિં ઉત્તર દિસિં અસંખ્યાત ગુણઈ અધિકા જેહ ભણી યદ્યપિ આવલીગત વિમાણ ચિહું દિસિં સરીખાં છઈ. પુણ ઉત્તર દિસિં અસંખ્યાત જોયણ વિસ્તારિ પુષ્કાવકીર્ણ વિમાણ ઘણા છઈ. તેહ ભણી તિહાં અસંખ્યાતગુણા દેવ ઉત્તર દિસિં પાહિં દક્ષિણ દિસિં દેવ વિશેષાધિક. જેહ ભણી તિહાં પુષ્કાવકીર્ણક વિમાન ઘણાં. અનઈ કૃષ્ણ પાક્ષિક જીવ દક્ષિણ દિસિં ઘણા ઉપજઈ. તેહ ભણઈ બ્રહ્મ, લાંતક, શુક, સહસ્ત્રાર એ ચિહું દેવલોક પૂર્વ પશ્ચિમોત્તર એ ત્રિણોદિસે દેવ થોડા. તેહ ત્રિહું દિસિં પાહિં દક્ષિણ દિસિં અસંખ્યાત ગુણઈ અધિકા જેહ ભણી તિહાં કૃષ્ણપાક્ષિક જીવ ઘણા ઉપજઈ. આનત પ્રાણતાદિક ઉપલે દેવલોકે ૫ અનુત્તર વિમાન, ૮ ગ્રૈવેયક એતલે થાનકિ, પ્રાહઈ દેવ સરીખા. ચિહું દિસે જેહ ભણી તિહાં મનુષ્યઈ જિ ઉપજઈ, બીજો ન ઉપજઈ. ઈમ તેરે થાનકે દિસિં આશ્રયી અલ્પબહુત્વ વિચારિઉં. ઈતિ બાલાવબોધ વાર્ત્તરુપા વિચારા.

- અથ શ્રી સમ્યક્ત્વનાં સમ્પષ્ટિ ભેદ લિખ્યંતે. શ્રદ્ધાન-૪, લિંગ-૩, વિનય-૧૦, શુધ્ધિ-૩, દોષ ત્યાજ્ય-૫, પ્રભાવક-૮, ભૂષણ-૫, લક્ષણ-૫, જયણા-૬, આગાર-૬, ભાવના-૬, સ્થાનક-૬ એવં ભેદ ૬૭. તત્ર યદ્યપિ જીવાદિ તત્ત્વ વિચાર જાણઈ તથાપિ સાંભલઈ. ૧. જે મહાત્મા પરમાર્થ જાણઈ તેહનિ સેવા કરઈ. ૨. સમકિત્વ લેઈ કરી છાંડિયઈ નહીં. ૩. સંગ ત્યાગ, જે સહજઈ મિથ્યાત્વી તેહનો સંગ પરિહાર. ૪. એવાં શ્રદ્ધાનાં ભેદ. ૪.
- સિદ્ધાંત સુહણા, સિદ્ધાંત પુસ્તક લિખાવણની અત્યંત વાંછા. ૧. યતિધર્મ તથા શ્રાવકધર્મ કરિવાની વાંછા. ૨. દેવ ગુરુ વૈયાવૃત્ય નિશ્ચઈ. ૩. એ સમ્યક્ત્વનાં લિંગ ત્રણ જાણિવા.
- વિહરમાણા તીર્થકર ૧, મોક્ષ પ્રાપ્ત ૨, વીતરાગ પ્રતિમા ૩, સિદ્ધાંત ૪, એ ચ્યારિં ધર્મ ૫, ચારિત્ર ધર્મ પ્રતિપાલક મુનિ ૬, આચાર્ય ૭, ઉપાધ્યાય ૮, યતુર્વિધિ સંઘ ૯, સમ્યક્ત્વ ૧૦ એહનો વિનયઈ તિ વિનય ભેદ. ૧૦.

- જિન 'અનઈ જિણશાસણમેલ્હિ કરી અપર સમસ્ત દર્શન અસાર ઈસ્યું મન ચિંતવીયઈ સો મન શુધિ.૧. શ્રી વીતરાગ દેવ આરાધતાં જઈ કાર્ય સિધો તે સિધો, તદર્થ અપર દેવ સર્વથા આરાધું નહીં. ઈસ્યું વચન કહિ બોલઈ તે વચન શુધિ.૨. કહીં કહીં વાર કોઈ છેદ ભેદ કરઈ મહાં કષ્ટ દિખાડઈ તથાપિ અપરિ મિથ્યાદષ્ટિ દેવ પ્રણમિયઈ નહીં તે કાયક શુધિ.૩. એવં શુધિ.૥૩૥
- ૥૬૦૥ શ્રી સર્વજ્ઞ ભાષિતં જીવ, અજીવ, પુન્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ, મોક્ષ નામક નવ તત્ત્વ વિષઈ સંદેહ સંશંકા.૧. દયા ગુણ લેશ અથવા કાંઈ એક ચમત્કાર દેખી કરી અપર દર્શનિની વાંછા આકાંક્ષા.૨. જિનોકત ધર્મ કરંતાં કો જાણઈ ફલ છઈ કઈ નહીં તે ફલ વિષય સંદેહ વિચિકિત્સા.૩. મિથ્યાદષ્ટિ પ્રશંસા.૪. મિથ્યાદષ્ટિ તણો પરિચઈ, મિથ્યાદષ્ટિ સંસ્તવ.૫. એ પાંચ દૂષણ વર્જિવા.
- કાલોચિત સિધાંતધરુ, ચતુર્વિધ સંઘરુપા તીર્થ પ્રવર્તાવીયું. પાવયણી.૧. વ્યાખ્યાન લબ્ધિગઈ સમ્યગ્ જ્ઞાન પ્રકાશ નિરી-ભવ્ય જીવ પ્રતિબોધકુ-ધર્મ કથા.૨. પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણ કુશલ પર વાદિ નિર્ધાટન સભાર્થ રાજ દ્વાર લબ્ધ જય પત્ર-વાદી.૩. અષ્ટાંગ નિમિત્ત વેત્તા મોટઈ સંઘ કાજિ નિમિત્ત પડયું જઈ - નિમિત્ત.૪. ઉત્કૃષ્ટ તપિકારી જિન પ્રભાવંત તપસ્વી.૫. મંત્ર વિદ્યા પ્રવીણ-વિદ્યાવંત.૬. સંઘયણ નિમિત્ત જિન બિંબ જિનગૃહાદિ નિમિત્ત ચૂર્ણ સંજોગ સિધિ પ્રકાસઈ - સિદ્ધ.૭. કવિત્ત્વ કલા નિપુણ - કવિ. ૮. ઈંસી પરિ આઠે પ્રકારે સામાર્થિ વિદ્યમાનિ સમ્યક્ત્વધારી પ્રભાવક હોઈ.
- સર્વદિન કૃત્યાદિ ક્રિયા કલાપ વિષયે સમ્યગ્ જાણિવું - કૌશલ્યં.૧. જિન જન્માદિ ભૂમિ દ્રવ્ય તીર્થ, શ્રી શ્રમણ સંઘ અથવા પ્રથમ ગણધર ભાવતીર્થ. ઈન્હ બિહું તીર્થની સેવા તીર્થ સેવા.૨. પ્રવચનઈ, વિનય, વૈયાવૃત્ કરણરૂપ - ભક્તિ.૩. કહનુ મન કિસ્યા હી કારણ

૧. અને.

હૂંકી વિચાર

૧૭૫

લગી જિન ધર્મ ઉપરિ અથિર થિર કીજઈ - સુસ્થૈયુ.૪. અનેક ધર્મ કર્તક કરીત શાસનઉત્તરિ કરણ - પ્રભાવના.૫. એ પાંચ ભૂષણ.

- મિથ્યાત્વ, કદાગ્રહ નિવૃત્તિ - ઉપસમ ૧, અત્યંત મોક્ષ વાંછા - સંવેગ ૨, નારકાદિ મહા દુઃખ વિષઈ મન ઉદ્વેગો - નિર્વેદ ૩, મિથ્યાત્વ લગી એ બાપુડાઉં, દુઃખ, પામસ્યઈ કોઈસુંપ્રકાર છઈ જિણિ સમ્યક્ત્વ લિયઈ ઈસી પરિપરદુઃખફેડણ વાંછા - અનુકંપા ૪, વીતરાગ ભાષિત જીવાદિ પદાર્થ છઈ ઈસી બુદ્ધિ - આસ્તિક્ય ૫. એ સમ્યક્ત્વના પાંચ લક્ષણ.
- હાથ જોડણ સિર નામન પુષ્પાદિ પૂજન (પુષ્પાદિ પૂજન) એ વંદિન-૧. વચનિ કરી ગુણ સ્તુતિ કરણ-નમસ્કાર ૨. આદર પૂર્વક ભોજન, સ્થાનાદિ-દાન ૩. વારેવારે દિયતો-અનુપ્રદાન ૪. કુશલ છઈ મ્હનઈ ઈત્યાદિ સ્નેહપૂર્વક પુછઈ સો-આલાપ ૫. વલી વલી પૂછઈ તો-સંલાપ ૬. મિથ્યાત્વ દેવતા, મિથ્યાત્વની દર્શની, મિથ્યાદષ્ટિ ગ્રહીત અર્હન્ પ્રતિમા ઈહનઈ વિષઈ પૂર્વોક્ત છ બોલ ન કરણા એ ષટ્ પ્રકાર જયણા.
- નગરાદિ સ્વામી રાજા પરાણઈ કરાવઈ તો - રાયાભિયોગેણં ૧. દુષ્ટ મિત્ર, સ્વજન, સંબંધિ, બાંધવ, મિલિ કરી માંડઈ કરાવઈ સો ગણાભિયોગેણં ૨. પરાક્રમ, ઐશ્વર્યવંતિ હવિ કરી કરાવઈ સો બલાભિયોગેણં ૩. દુષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ દેવતા કારાવઈ સો દેવાભિયોગેણં ૪. માતૃ પિતૃ પ્રમુખ ગુરુ પરાણઈ કરાવઈ સો ગુરુનિગ્રહેણં ૫. કહી વાર કાંતાર અટવીમાંહિ પરિઉં, અથવા નિર્વહી નસકઈ આજિવિકા નિમિત્ત મિથ્યાત્વની સેવા કરઈવિસુવિતિ કંતારણં ૬. અપવાદ પદિં એ આગાર છ છીંડી જાણિવી.
- ધર્મકલ્પદ્રુમ ફલતો દિયઈ જઈ સમ્યક્ત્વ મૂલ દઢ હવઈ.૧. ધર્મનગર પ્રદેશ તઉં જો સમ્યક્ત્વ દ્વાર હોવઈ.૨. યતિ શ્રાવક વ્રત ધવલ ગૃહતો છાંદઈ જો સમ્યક્ત્વ પીઠ વધુ નિશ્ચલ હોઈ.૩. મૂલગુણ ઉત્તરગુણ નિર્મલરત્ન તેહ તણો નિધાન સમ્યક્ત્વ.૪. ચરણ સમ્પતિકા પ્રધાન ભવ્ય લોકનઈ સમ્યક્ત્વ મહાપૃથ્વી આધાર.૫. સમ્યગ્ જ્ઞાન,

ચારિત્ર, મનોજ્ઞ રસૌ સમ્યક્ત્વ પાત્રિ સ્થિતિ કરઈ.૬. એ છ ભાવના ભાવી.

આત્મા છઈ ઈતિ નિશ્ચિયાત પ્રથમં સમ્યક્ત્વ સ્થાન.૧. તેહજ આત્મા દ્રવ્યાપેક્ષયા નિત્ય શાશ્વતઉં.૨. જ્ઞાનાવરણાદિ અષ્ટ કર્મ ઉપાર્જિઈ ઈણિ કારણિ આત્મા કર્તા.૩. પુણ્ય, પાપ ભોગવઈ અણઈ કારણિ આત્મા ભોક્તા.૪. સકલ કર્મ ક્ષય લગી મોક્ષ છઈ.૫. તેહ મોક્ષ તણઉં ઉપાય શુભ ધ્યાનાદિક છઈ.૬. એ છ થાનક સમ્યક્ત્વ તણા જાણિવા. એવં સમ્પષ્ટિ ભેદ સંપૂર્ણ ॥બા૬૦॥.

સમ્યક્ધારી શ્રાવકનઈ સર્વથા કરિવા અયોગ્ય જિ મિથ્યાત્વ સ્થાનક તે સંક્ષેપિહિં પૂર્વાચાર્ય લિખિતાનુસારિણા જણાવિયઈ છઈ, જાણિ કરિ જે ભવ્ય જીવં ભાગ્યવંત તિણઈ દૂરિ છોડવા. જે હરિહર બ્રહ્માદિક લૌકિક દેવ તેહ નઈ પૂજા નમસ્કારાદિ કરણ તથા તેહનઈ દેવ ગૃહીતઉં મિથ્યાત્વ.૧. હાટ બઈસિ વા પ્રમુખ જે છઈ ૪ અપૂર્વ કાર્ય તેહનઈ, પ્રારંભિ આદિ માંગલ્ય નિમિત્ત વિનાયકાદિ નામ ગ્રહણા મિથ્યાત્વ.૨. શશિરોહિણી પ્રમુખ જે મિથ્યાદષ્ટિ દેવતાનાં ગીત જે વિવાહિ ગાઈયઈ તે મિથ્યાત્વ.૩. વિવાહિ જે વિનાયક સ્થાપના કીજઈ તથા કરાવિયઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૪. પુત્રાદિક જન્મિ છટ્ટી નઈ દિવસિ કુલ દેવતાદિ પૂજને મિથ્યાત્વ.૫. વિવાહાદિ મહોત્સવમાંહિ ભરીઈ ભરાવિયઈ તે મિથ્યાત્વ.૬. શુકલ દ્વિતીયા દિવસેં ચંદ્ર પ્રતિ, દશિકા દીજઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૭. ચંડિકાદિક જે મિથ્યાદષ્ટિ દેવતા તેહ બિઠઈ, ઉપાયા ચિત્ત કરઈ. માહરઈ શમક્ત્વં પુત્રાદિક ભલુઉં હોસિ તઉં હું તુહનઈ ઈસ્યો કરસ્યું ઈત્યાદિ માનઈ ઈછઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૮. તોતલા દેવી તથા ગ્રહાદિક જઈ પૂજઈ તો મિથ્યાત્વ.૯. ચૈત્ર સુદિ-૮ તથા નવમી દિવસિ વિશેષ કરિ જઈ કુલ દેવતિ પૂજિયઈ તેઉં મિથ્યાત્વ.૧૦. માઘ સુદિ-૬ નઈ દિવસિ જઈ સૂર્ય રથની યાત્રા કીજઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૧૧. સૂર્ય ગ્રહણ તથા ચંદ્ર ગહણિ દિસિ વિશેષ કરી સ્નાન દાન પ્રતિમા પૂજન જઈ કરઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૧૨. ધૂલહડી દિનિ જઈ હોલી પ્રદક્ષણાદિ દી જઈતઉં મિથ્યાત્વ.૧૩. પોષ વદિ અમાસિં જઈ પિતરઈ નઈ નિમિત્તિ દીતડિયા દિજઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૧૪. પિતરઈ નઈ નિમિત્તિ જઉં પિંડ દાન દીજઈ તઉં

મિથ્યાત્વ. ૧૫. શનિવાર શનિ પૂજા નિમિત્ત વિશેષ કરી જઈ તિલ તૈલાદિ દીજઈ તઉં મિથ્યાત્વ. ૧૬. ¹ભાદ્રપદ શુકલ પક્ષિ દૂર્વાષ્ટમી દિનેં વિશેષ પૂજા વિરૂહાદિ કરણે મિથ્યાત્વ. ૧૭. સૂર્ય સંક્રાંતિ દિનિ વિશેષ પૂજા સ્નાન દાનાદિ કરણે મિથ્યાત્વ. ૧૮. રેવંત ગોધન પંથ દેવતાદિ પૂજા તે મિથ્યાત્વ. ૧૯. ફાલ્ગુન કૃષ્ણ ચતુર્દશ્યાં શિવરાત્રો રાત્રિ જાગરણાદિ મિથ્યાત્વ. ૨૦. ભાદ્રવા વદિ ૧૨ સંતાન નિમિત્ત વચ્છદ્વાદશી કરણં મિથ્યાત્વ. ૨૧. ક્ષેત્રે કૃષિ પ્રારંભે ²સિયાઉઠિ પૂજા તે મિથ્યાત્વ. ૨૨. શુકલ સપ્તમી દિવસે ³વૈદ્યનાથાદે પૂજન, ઉપવાસાદિ કરણં, ગૃહં ગૃહં પ્રતિ સ્ત્રીભિઃ કણ ત્મિક્ષા ચ. ૨૩. ફાલ્ગુણે શુકલ નાગ પંચમ્યા નાગ પૂજન. ૨૪. પુત્રાદિ જન્મ નિમીત્તિ શરાવાણાં વૃદ્ધાનામિકાણાં ભરણં. ૨૫. આદિત્ય નિમિત્ત, સોમ નિમિત્ત, આદિત્ય વારિ, સોમવારિ એકાસનાદિ તપ કરણે. ૨૬. કુલ દેવતિ પૂજન તે મિથ્યાત્વ. ૨૭. આસોજ, ચૈત્ર માસ શુકલ પક્ષિ, ⁴નઉરતાં તણઈ દિવસિ નાગ દેવતાદિ જે ઉપવાસાદિ કરણ. ૨૮. ⁵બુધાષ્ટમી, અહોષ્ટમી, મહાલક્ષ્મીઅષ્ટમી, હીણા-ષ્ટમી. ૨૯. સ્વર્ણરુપ રંગિત વસ્ત્ર પરિધાન દિને સોભિણે રુપણિં રંગિણિ દેવતા વિશેષ આશ્રયી કરી વિશેષ પૂજા લાહણકાદિ દાનાં. ૩૦. માધ માસે ધૃત, કંબલ દાનં. ૩૧. ભાદ્રવા વદિ ૩ કાજલી તૃતીયા. ૩૨. મૃતક નિમિત્ત જલાંજલિદાનં, તિલ દર્ભ દાનં. ૩૩. શ્રાવણ સુદિ ષષ્ઠી રાંધણ છઠ્ઠિ. ૩૪. ગોપુરછાદૌ સ્તોચ્છેદઃ ધાત્રાદિના હસ્ત કરણં. ૩૫. ભાદ્રપદ માસે અર્કષષ્ઠી કરણં. ૩૬. માધ શુકલ તૃતીયા ગોરીભક્તં. ૩૭. સઉકિ પિતર, પૂર્વજ, અઉત મૂર્તિકારાપણં ૩૮ ઉત્તરાયણ દિને વિશેષ સ્નાનાદિ કરણં. ૩૯. ભૂત પ્રેત નિમિત્ત શરાવ દાનં. ૪૦. આસો જ સુદિ ૩ ગોમય તૃતીયા. ૪૧. વાસુદેવ સ્વસ્વાય એકાદશી, ઉત્થાન એકાદશી તથા ફાલ્ગુણ સુદિ એકાદશી, જ્યેષ્ઠ શુકલપક્ષિ પાંડવ એકાદશી, ઈહુ સવિહું ઉપવાસાદિ કરણં. ૪૨. ગંગા-યમુના સરસ્વતી પુષ્કર પ્રયાગ કેદાર પંનનદ પ્રમુખ જે પરતીર્થ તત્ર યાત્રા ઉપયા. કાર્તિક જ્યેષ્ઠક માધસ્નાનાદિ કીજઈ તો મિથ્યાત્વ. ૪૩. માસી-

૧. ભાદ્ર. શુદિ-આઠમે દુર્વાઅષ્ટમીમાં ઉગેલું અનાજ ખાવું, ૨. હલદેવતા, ૩. સૂર્યનું પૂજન કરે - ભાદ્રવા સપ્તમીને ફલસપ્તમી તથા અનોદક સપ્તમી, વિજયસપ્તમી પણ કહે છે., ૪. નોરતાં, ૫. પોષમહીનામાં બંને પક્ષની આઠમે, બુધવાર હોય તે બુધાષ્ટમી કહેવાય.

વરસી શ્રાધ, છ માસીવરી પ્રમુખ કરણ.૪૪. યવદાનં ૪૫. ધર્મર્થિ પરાઈ કન્યકા પરણાવિયઈ તઉં મિથ્યાત્વ.૪૬. ષષ્ટી પ્રમુખ તિથિ દિવસિ અકાંતણુ અવલોવણું.૪૭. મૃતક નિમિત્ત જલ થલ દાન.૪૮. મિથ્યાદષ્ટિ કઈ ધરિ લાહણઉં દિયઈ અથવા તિહના ધરણઉં દિયઈ લાહનઉં નિમિત્ત કૃતસો જીમઈ મિથ્યાત્વ.૪૯. કુમારિકા ભોજન દાનં.૫૦. ધર્મર્થિ ચૈત્ર માસે ચચ્ચરી દાનં.૫૧. વેશાખ શુકલ અક્ષયતૃતીયા દિને અકર્તનં લાહણકાદિ દાનં ચ.૫૨. મૃતક નિમિત્ત શંડ વિવાહ.૫૩. જ્યેષ્ઠ શુકલ ત્રયોદશ્યાં જ્યેષ્ઠિનાં સાતૂ પ્રભૃત દાન.૫૪. અમાવાશ્યાં જામાતૃ પ્રભૃતીનાં ભોજન.૫૫. ધર્મર્થિ કૃપ સરોવરાદિ ખણાવવું મિથ્યાત્વ.૫૬. કૈત્રાદૌ ગૌચરણ દાણં.૫૭. વિવાહે વરાત આગમનેં સંહિડનકં.૫૮. પિતર મિત્રાહાં તઈ ગોસાઈ નિમિત્ત રોટી દીજઈ જઈ તો મિથ્યાત્વ.૫૯. કાક માર્જદીનાં પિંડક દાનં.૬૦. પીપલ નિંબાદીનાં રોપણં જલ સેચનં ચ.૬૧. ભાદ્રવા વદિ ૧૪ અનંત વ્રતં બ્રાભણાદિ કથા શ્રવણં.૬૨. ઈંદ્રજાલ દર્શનં.૬૩. ધર્મર્થિ અગ્નિ પ્રજવાલં.૬૪. વિપ્ર પ્રસાદ સંન્યાસી જટાધારી જોગી પ્રમુખ લૌકિક, ગુરુણાં નમન મિથ્યાત્વ.૬૫. મૂલ અશ્લેષા જાતે બાલક ગૃહે બ્રાહ્મણ બુલાવણંત, કૃથિતયા કરણં.૬૬. બ્રાહ્મણ તાપસાદિકોગો તિલ તૈલ વસ્ત્રાદિ દાનં, ગ્રહશાંતિ નિમિત્ત.૬૭. જાગરણ, ડાવણ, બલિ દિવારણ, ક્ષેત્રપાલ કરણયર સિંદૂર તિલ ઢાલ શીતલા પૂજન.૬૮. કુડા ચઉથિ.૬૯. ૧ઉથડાદશી.૭૦. બ્રષ્ટાચારી મહાયાજઈ વાંદીયઈ વિહરાંવિઈય તેહનઈ, વસતિ દીજઈ, ભક્તિ પૂર્વક કિજઈ તો મિથ્યાત્વ.૭૧. અનાયતન સેવિયઈ તો મિથ્યાત્વ.૭૨. ઈત્યાદિ અનેક મિથ્યાત્વ હુઈ.

કૃષ્ણ લેશ્યા કાલી હુઈ. નીલ નીલી હુઈ. કાપોત કોકિલાના વર્ણ સિરીખી હુઈ. તેઉં એ હીંગુલોના વર્ણ સિરીખી હુઈ. પદ્મ એ હરિતાલના વર્ણ સરીખી હુઈ. શુકલએ ખીરપૂર સરીખી હુઈ. એવં છ લેશ્યાના વર્ણ કહ્યા. હિવઈ રસ કહીઈ છઈ. કૃષ્ણ લેશ્યાનુઉં કડૂઉં સરખું હુઈ. નીલ લેશ્યાનો તીખો રસ હુઈ. કાપોત એ કસાયલઉં હુઈ. તેઉં એ પાકા આંબા સિરિખ હુઈ. પદ્મ એ વારુણી સરિખો હુઈ. શુકલુ એ સર્કરા સરિખો હુઈ. કૃષ્ણ

૧. આસો માસની શુકલદશમીને દિગ્દશમી કહેવાય છે.

લેશ્યાનો ગંધ મૃતગો સરીખો, નીલ લે. નઉં ગંધ મૃતક સ્વાન સરીખો હુઇં. કાપોત નઉં ગંધ મૃતક સર્પ સરીખો. તેઉં, પન્ન, શુકલ એ ત્રિહુ લેશ્યાનઉં ગંધ સુવાસૂ. કૃષ્ણ લેશ્યાનો સ્પર્શ કર્વત સરીખો. નીલ લેશ્યા નઉં સ્પર્શ ગાયની જિલ્લા સરીખો હુઇં. કાપોત લેશ્યા નઉં સ્પર્શ વાંસના પાન સરીખઉં હુઇં. તેઉંનો સ્પર્શ બૂરા સરીખો હુઇં. પન્ન નવનીત સરીખો હુઇં. શુકલ સરીસકુસમ સરીખઉં હુઇં. અસંખ્યાતી અવસર્પ્ણીકા જેતલા સમઇં હુઇં તેતલા એકેકી લેશ્યઇં પરિણામ જીવનઇં હુઇં. કૃષ્ણ લેશ્યા તણૂ આયુ જધન્ય અંતર્મુહૂર્ત હુઇં. ઉત્કૃષ્ટતઉં તેત્રીસ સાગરોપમ. નીલ લેશ્યાનું આયુ ઉત્કૃષ્ટ દસ સાગરોપમ, પલ્યોપમ તણઉં અસંખ્યાતઉં ભાગ વલી ઉપરિ. જધન્ય સર્વ અંતર્મુહૂર્ત હુઇં. કાપોત ત્રિણિ સાગરોપમ પલ્યોપમઉં, અસંખ્યાતમઉં ભાગ. તેઉં બિ સાગરોપમ, પલ્યોપમઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ. પન્ન દસ સાગરોપમ, શુકલ તેત્રીસ સાગરોપમ.

હિવઇં જે કાયનઇં વિષઇં જેતલઉં કાલ લેશ્યા રહઇં. નારકી નઇં દશ સહસ્ર વરસ જધન્ય તઉં લેશ્યા હુઇં. ઉત્કૃષ્ટ ત્રિણિ સાગરોપમ, એક પલ્યોપમ, એક પલ્યોપમઉં વલી અસંખ્યાતમઉં ભાગ એતલઉં કાલ લેશ્યાનઉં પરિણામ નારકી નઇં હુઇં. તિન્નિ સાગરોપમ, એક પલ્યોપમ નઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ જે જધન્ય. ઉત્કૃષ્ટ દશ સાગરોપમ, પલ્યનઉં, અસંખ્યાતમઉં ભાગ એવં નીલ લેશ્યાનઉં પરિણામ નારકી નઇં હુઇં. દશ સાગરોપમ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમઉં ભાગ જધન્ય સ્થિતિ. ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમ એવં કૃષ્ણ લેશ્યાનઉં પરિણામ એકઇં દેહઇં હુઇં નારકીનાં.॥છા॥

હિવઇં તિર્યય મનુષ્ય નીલ લેશ્યા કહીઇં છઇં. એ કઇં કાઇં એ કેતી લેશ્યા એતલઉં કાલ રહઇં. તે કહી છઇં. કૃષ્ણ ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત હુઇં. જધન્ય અર્ધર્મુહૂર્ત હુઇં. કેવલ શુકલ લેશ્યા જધન્ય અંતર્મુહૂર્ત હુઇં. ઉત્કૃષ્ટઉં પૂર્વકોડિ શુકલ લેશ્યાનું આયુ. પૂર્વ કોડિનવે વરસે ન્યૂન. કૃષ્ણ લેશ્યા દેવનઇં જધન્ય ૧૦ સહસ્ર વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપનાઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ. નીલ લેશ્યા જધન્ય સ્થિતિ પલ્યનઉં અસંખ્યાતમઉં ભાગ.॥બા॥

અદારિક અદારિક બંધન^૧, અદારિક તૈજસ બંધન^૨, અદારિક કાર્મણ બંધન^૩, અદારિક તૈજસ કાર્મણ બંધન^૪, વૈક્રિય બંધન^૫, વૈક્રિય તૈજસ બંધન^૬, વૈક્રિય કાર્મણ બંધન^૭, વૈક્રિય તૈજસ કાર્મણ બંધન^૮. આહારક

૧. મરેલી ગાય, ૨. શિરીષનાં પુષ્પ જેવો.

આહારક બંધન^૯, આહારક તૈજસ બંધન^{૧૦}, આહારક કાર્મણ બંધન^{૧૧}, આહારક તૈજસ કાર્મણ બંધન^{૧૨}, તૈજસ તૈજસ બંધન^{૧૩}, કાર્મણ કાર્મણ બંધન^{૧૪}, તૈજસ કાર્મણ બંધન^{૧૫}. એવં પંચદશ બંધનાનિ. ॥બા॥

તેષાં વિવરણં અદારિક કિસુ કહીઈ ? થૂલ પરિમાણુ એ નીપઉં જે શરીર, કર્મ તે અદારિક કર્મ કેહીઈ. અનઈ આત્મા સાથિ સંબંધિઉં થયું છઈ, જે કર્મ તે અદારિક બંધન કહીઈ. તે આત્મા સાથિ મિલી અનઈ, બીજા તેવા ચૌદરાજ માંહિલા અદારિક શરીર જ યોગ્ય જ છઈ. કર્મ તે કર્મ પરિમાણું, અદારિક સંઘાતિનઈ કરી. આપણ પણનઈ આત્મા સાથિ સંબંધ કરઈ, અદારિક અદારિક બંધન કહીઈ, જિમ ત્રિણહારક પુરુષ દંતા લીધય. સાથિ એકત્ર કરી, આપણયાસાથિ સંબંધ કરઈ, તિમ પૂર્વ આત્મ સંબંધ અદારિક કર્મ. અદારિક સંઘાતનઈ કરી નવઉં અદારિક કર્મ આત્મા સાથિઈ સંબંધઈ. તે અદારિક અદારિક બંધન કહીઈ. એવં ૧૫ એ બંધન ઈમઈ જ જાણિવઉં. પાંચ બંધન હુઈ. અદારિક બંધન તૈજસ બંધન, કાર્મણ, આહાર કાર્મણાદિ ૫. આહારક સ્થાનીય અદારિક શરીર કર્મ સંબંધઉં આત્મા દંતાલીય સ્થાનીય. અદારિકાદિ ૫ સંઘાતન તૃણ સ્થાનીય. અદારિકાદિક કર્મ પુદ્ગલ રાશિ. એવં ૧૫ પંચદશ બંધને જ્ઞેયં. ॥બા॥

સંવત ૧૭૫૮ વર્ષે માઘ માસે શુકલ પક્ષે પંચમ્યા તિથૌ શ્રી બેલાબલ બંદિર મધ્યે પ્રથમ ચતુર્માસિક..... ઉપાધ્યાય શ્રી મતિકુશલજી મહારાજ..... શુભં ભવતુ લેખક પાઠકસ્ય શ્રી પ્રસાદાત્, પરોપગારાય, શ્રી રાયકરણસ.

યાદસં પુસ્તકે દષ્ટં, તાદસં લિખિત મમ,
 યદિ સુધ્ધમ શુધ્ધં વા, મમ દોષો ન દીયતે ॥૧॥
 ભગ્નપૃષ્ઠ કટિ ગ્રીવા, બધ્ધ દષ્ટિર ધો મુખં,
 કષ્ટેન લિખિત શાસ્ત્રં, યત્નેન પરિપાલયેત્. ॥૨॥
 તૈલાદ્રક્ષેત્, જલાદ્રક્ષેત્, રક્ષેત્ સિથલ બંધનાત્,
 મૂર્ખ હસ્તગતા વિદ્યા, એવં વદંતિ પુસ્તકા: ॥૩॥
 ચંદ્રાર્ક યાવત્મિદં પુસ્તકં ચિરંનંદતુ.

શ્રી ચાણસ્મા જૈન જ્ઞાન ભંડાર. ચાણસ્મા, જી. પાટણ.

ઈતિ શ્રી હુંડી વિચાર સંપૂર્ણ :

॥શ્રી:॥ છ: ॥ છ: ॥ છ: ॥

૧ તૃણહારક.

હુંડી વિચાર

૧૮૧

સંવત ૧૭૫૮ વર્ષે, માઘ માસે, શુકલ પક્ષે પંચમ્યાતિથૌ શ્રી વેલાવલ બંદિર મધ્યે પ્રથમ ચતુર્માસિક શ્રી ધર્મસૂરિ રાજ્યે ઉપાધ્યાય શ્રી મતિકુશલ મહારાજ..... શુભં ભવતુ લેખક પાઠકસ્ય ॥ શ્રી દાદાજી પ્રસાદાત્ ॥

પરોપકારી મા ॥ શ્રી રાયકરણસ.॥

શ્લોક-૧ યાદશં પુસ્તકે દષ્ટં, તાદશં લિખિતં મમ ।

યદિ શુધ્ધમ શુદ્ધંવા, મમ દોષો ન દીયતે ॥૧॥

અર્થ-૧ જેવું મેં પુસ્તકમાં જોયું તેવું લખ્યું છે. (કોપી કરી છે) તેમાં કોઈ શુદ્ધિ કે અશુદ્ધિ હોય તો મને દોષ ન આપવો.

શ્લોક-૨ ભગ્ન પિષ્ટ કટિ ગ્રીવા, બધ્ધદષ્ટિરધોમુખં ।

કષ્ટેન લિખિતં શાસ્ત્રં, યત્નેન પરિપાલયેત્ ॥૨॥

અર્થ-૨ શાસ્ત્ર લખતાં પીઠ ભાગ ભાંગી જાય છે. કેડ, ડોક બહુ દુઃખી જાય છે. દષ્ટિ સ્થિર એટલે બંધાયેલી રાખવી પડે છે. મુખ નીચું રાખવું પડે છે. આ રીતે ઘણાં કષ્ટથી શાસ્ત્ર લખાય છે. તેથી પ્રયત્ન પૂર્વક તેનું રક્ષણ કરવું.

શ્લોક-૩ તૈલાદ્રક્ષેત્ જલાદ્રક્ષેત્, રક્ષેત્ શિથિલ બંધનાત્ ।

મૂર્ખ હસ્ત ગતા વિદ્યા, એવં વદંતિ પુસ્તકાઃ ॥૩॥

અર્થ-૩ આ પુસ્તકનું તેલથી રક્ષણ કરવું. પાણીથી રક્ષણ કરવું. પુસ્તકને શિથિલ-ઢીલું ન બાંધવું (પણ સારું પેક કરવું જેથી જીવ ઉત્પત્તિ ન થાય.) જેમ મૂર્ખનાં હાથમાં ગયેલી વિદ્યા નાશ પામે છે તેવી દશા પુસ્તકની ન કરશો એમ આ પુસ્તક બોલે છે.

॥ ચંદ્રાકૌ યાવત્ મિદં પુસ્તકં ચિરં નંદતુ ॥

જ્યાં સુધી ચંદ્ર સૂર્ય આ જગતમાં રહે ત્યાં સુધી આ પુસ્તક ચિરકાળ સુધી જય પામો.

વેરાવળ બંદરમાં આ પ્રત લખાઈ છે અને છેલ્લે ત્રણ શ્લોક આપ્યાં છે. જે લગભગ ઘણાં ગ્રંથોને અંતે, ગ્રંથ સાચવવા માટેની સૂચના કરવા લખાતાં હોય છે. લહીયાઓ એ લખતાં હોય છે.....

શબ્દાર્થ :

- જીવ** : ચૈતન્ય સ્વરૂપ, ઉપયોગ વાળો જીવ છે, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય જેવા ગુણો વાળો જીવ છે. જીવ માટે આત્મા, ચેતન જેવા શબ્દો પણ પ્રચલિત છે.
- ગુણ સ્થાનક** : જીવાત્માના વિકાસનો ક્રમ દર્શાવતી માહિતી. સાધકના અંતરંગ પ્રબળ પુરૂષાર્થથી પોતાના પરિણામોની શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ થવાથી કર્મ સંસ્કારોનો ઉપશમ, ક્ષય કે ક્ષયોપશમ ઉત્પન્ન થતા ભાવોથી જીવાત્માની વિશિષ્ટ અવસ્થા તે ગુણસ્થાનક છે.
- લેશ્યા** : આત્માના કષાયાદિ વાળા પરિણામથી મન-વચન અને કાયાના યોગની સ્થિતિ.
- યોગ** : કર્મોના સંયોગથી જીવના પ્રદેશોનું સંકોચન કે વિસ્તાર થાય તે યોગ છે. મન, વચન અને કાયાના શુભાશુભ પરિણામની સ્થિતિ. ક્રિયામાં આ ત્રણની એકતા તે યોગ છે.
- સમકિત** : વીતરાગ કથિત દેવ-ગુરુ અને ધર્મ પ્રત્યેની રૂચિ અતૂટ શ્રદ્ધા તે સમકિત છે.
- મિથ્યાત્વ** : વીતરાગ ભાષિત ધર્મ સિવાય અન્ય દેવ-ગુરુ અને ધર્મ તથા દેવ-દેવીઓની ઉપાસના આદિની ભક્તિ રૂચિ અને શ્રદ્ધા કરવી તે મિથ્યાત્વ છે. અનંતો સંસાર વૃદ્ધિ કરીને જીવાત્મા ભવભ્રમણ કરે છે તેનું કારણ મિથ્યાત્વ છે.
- વેદ** : 'લિંગ' સ્ત્રી, પુરૂષ નપુંસક જાતિના જીવો. દ્રવ્ય અને ભાવથી આત્માને મૈથુન સેવન - ભોગેચ્છાની ઈચ્છા પ્રગટ થવી. સ્ત્રી-પુરૂષ અને નપુંસકને આવી ઈચ્છા થાય છે.
- ચાર ગતિ** : દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરક ગતિ.

૮૪ લાખ જીવાયોનિ : સાત લાખ સૂત્રમાં તેની વિશેષ માહિતી છે. આ સૂત્ર વિશેષ પ્રચલિત છે.

હૂંડી વિચાર

૧૮૩

સ્વકાય સ્થિતિ :

પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા : જીવાત્માની શક્તિ તે પર્યાપ્તા. આહારાદિ ગ્રહણ કરવા અને તેના પરિણામ રૂપ પમાડવામાં કારણભૂત શક્તિ. પુદ્ગલોના આલંબનથી આત્મશક્તિ પ્રગટે છે. અપર્યાપ્તા જે જીવો પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યા વગર મરણ પામે તે અપર્યાપ્તા જીવો છે. પર્યાપ્તિ દ છે. આહાર, શરીર, ઈન્દ્રિય ભાષા, શ્વાસોશ્વાસ, મન.

બંધ : જીવ સાથે ક્ષીર-નીર જેવો સંબંધ થવો તે બંધ કહેવાય છે. શુભા શુભ કર્મબંધથી જીવ સુખ દુઃખ પામે છે.

પ્રકૃતિબંધ : કર્મનો સ્વભાવ

સ્થિતિ બંધ : કર્મોના કાળનો નિશ્ચય

પ્રદેશ બંધ : કર્મ દલિકોનો સંગ્રહ

રસ બંધ : શુભા શુભ કર્મબંધની તીવ્રતા - મંદ પણાની સ્થિતિ.

સંદર્ભ : નવતત્ત્વ સાર્થ, જીવ વિચાર સાર્થ, કર્મગ્રંથ ભા. ૧ થી ૬.

૧૮. સ્થૂલિભદ્ર નવરસ ગીત

નવરસ - નવરસોનો અર્થ સાહિત્યના નવરસમાં નિરૂપણ એમ સમજવાનું છે. અન્ય અર્થ નવરસમાંથી કેટલાક રસને કેન્દ્રમાં રાખીને કાવ્ય રચના કરવી તે પણ નવરસો કહેવાય છે. ૧૮મી સદીના ત્રીજા તબક્કામાં થયેલા કવિ ન્યાય સાગરે સ્થૂલિભદ્ર નવરસ ગીતની રચના કરીને સાહિત્યમાં જણાવેલા નવરસ. શૃંગાર, હાસ્ય, કરૂણ, રૌદ્ર, વીર, ભયાનક, અદ્ભૂત, શાંત, બીભત્સમાં કવિએ સ્થૂલિભદ્ર નવરસ ગીતની રચના કરી છે. તેમાં સ્થૂલિભદ્ર અને કોશ્યાના જીવન પ્રસંગો કેન્દ્ર સ્થાને છે. કવિએ રાગ અને દેશીઓના સમન્વયથી ગેય રચના કરી છે. તેમાં રસનિરૂપણ આકર્ષણનું કેન્દ્ર છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિએ આ કૃતિમાં ઊંચી કવિ પ્રતિભાનું દર્શન થાય છે. કૈલાસ સાગર સૂરિ જ્ઞાન મંદિર કોબા માંથી આ હસ્તપ્રત પ્રાપ્ત થઈ છે અને અત્રે પ્રગટ કરવામાં આવી છે.

સ્થૂલિભદ્ર નવરસ ગીત.

(રાગ : કેદારો)

કરિ શૃંગાર કોસ્યા કહે, નાગરના નંદન મોહન નયણે નિહાલિ રે, નાગર...
 આ યોવન જાઈ ઉલટયું, નાગર... સ્વામિ કરિ નૌનં સંભાલ રે... ના... (૧)
 આકની આગુલી 'નકવેસર ઠવિ, ના... બાલા બોલે બોલ રે,
 ના...તુંમ વિરહે કાયા દહી... ના...કા થાઉં નિહુર નિટોલ રે... ના... (૨)
 આ ચિત્રસાલી આપણી, ના...આ તે સુનિ સેજ રે... ના...
 તે વાસો તુંમે વાલહા... ના...ન વધે અણુ બોલ્યા હેજ રે, ના... (૩)
 સાયર આંસુધોવતિ, ના...રોચતિ રામા તેહ રે, ના...
 વિરહાનલ વાલેસરુ, ના...કેમ સીતલ થાઈ દેહ રે, ના... (૪)
 પછતાણી પ્રીતમ હવે, ના...ફોકટ માંડી મેં પ્રીત રે, ના...
 કીધી કરિ જાણી નહીં... ના...રુડી પ્રીતિની રીતિ રે, ના... (૫)
 શૃંગારિક વચન સાંભલી, ના...ભેઘો નહીં લગાર રે, ના...
 થૂલિભદ્ર થિર ચિત રહ્યો, ના...સીલ ગાંગેય અવતાર રે, ના... (૬)

૧. નાકની વાળી.

પ્રથમ રસ શ્રૃંગાર માં, ના...કેદારો કલ્પો રાગ રે, ના...

ન્યાંન કહે નર સાંભલો, ના...લહેં શીલ રતન મહા ભાગ રે, ના...(૭)

॥ ઈતિ શ્રૃંગાર રસગીતં ॥ ૧ ॥ રાગ : કેદારો

કહે સખી પ્રીઉડે સ્યું કંક, સખિ મોરિ રે,

કામણું ઈણે આજ, લીઉં ચિત્ત ચોરિ રે,

હાસ્યું એહવું નહિં, સખિ... ન ગમે મુઝ ઘર કાજ...(૧) લીઉં...

અંત્રન ભાવે મુઝને... સખિ... ન ગમે તરસ્યાં નિર

લી એહવો કુંઅર શકાલનો... સખિ... જર કાનો જે વીર... (૨) લીઉં...

પણિ કાય ગાલી એ પાપી એ... સ., તપ કરી અતિ અસરાલ... લી...

મુઝ આંખે આસું ઝરેં, સખી... બેઠો લેઈ જંજાલ... (૩) લીઉં...

હવે સખી કહે મુજ કેતને, સખી. આપેં છે લ્યો આહાર... લીઉં...

ન મલેં અન્ન જબ નાહલા, સખી. તવ કરજો તપ આધાર... (૪) લીઉં...

અસતી ચિત ચંચલ જિસ્યુ, સખી. ચંચલ પિપલ પાન... લીઉં...

તિમ યોવન ચંચલ(અ) છે, સખી. કંત ન આણે સાન... (૫) લીઉં...

ઈમ ડીંગલ હાંસા સુણિ રિષિ બોલે રે, જે મુકે છતિ ઋદ્ધિ,

નહીં તસ તોલ રે, આહાર તજી જે તપ કરે, રિ.

તે પામે સીવ સિધ નર સખિ જો કલ્પો હાસ નો, રિ.

ગાતાં ગોડિ રાગ, ન. ન્યાન કહે નર' તેતલા... સ.

જે વાલે મન વેરાગ. (૬) લીઉં...

॥ ઈતિ હાસ્ય રસ ગીતં-૨ ॥

(રાગ : કાફી...)

કરે રેં સજાઈ કામની રણ ઝૂઝ કરેવા... એ દેશી.

થૂલિભદ્રં કાઉસગ્ગ રહ્યા, તિહાં કોસ્યા આવી,

વચન કહ્યા ઘણાં ચારુઆ મુનિ નવી બોલાવી...(૧) નિ.

નિંદ્યા કરે રે નાથની સ્વામી મેઉં તેં સાંભલ્યો ષટકાયનું પાલે,

કરિ કરુણા કામનિ તણી, કાં જીવતિ બાલે...(૨) નિ.

કુંજર કુંથૂ સારિખા, જો તુઝ ચિત ભાસે,

તો અબલા હું તાહરી કંત કાઈ વીણાસેં...(૩) નિ.

પણ પાકી આવી હું તિં કંતો છે કરુણા
 'વિયણ પાપીઉં મૂને 'સહીમાં લજાવી... (૪) નિ.
 રસ ત્રીજેં કરુણા તણો, થૂલિભદ્ર કોસ્યાનો
 કાફીમાં ન્યાનેં કલ્હો, કહસ્યેં રોદ્ર રોસ્યાનો...(૫) નિ.

॥ ઈતિ કરુણા રસ ગીતં-૩ ॥

(રાગ : મારુ...)

રોસેં કોસ્યા કહેં થૂલિભદ્રનેં જી, હજી તુઝ નવલી સીખ,
 હું નહી વાલી રેં તુઝનેં, વાલી તુઝનેં વાલહાજી હો ભીખ...(૧)
 તુઝ ચાલ્યા ઘરં કાયા દહીજી, વલિ તજ્યા સહુ શ્રંગાર,
 તિલક તંબોલ હો કાજલ મેં તજ્યાં જી, નાહણ સરસ આહાર...(૨) રો.
 મુજ રે તે નાંણી હો માહરી ચાકરી જી, દીધો વિરહો હો રૌદ્ર
 વાય આવ્યાની દેઈઉં ચાલીઉં જી, આવ્યા પિણ ચિત કૌદ્ર...(૩) રો.
 તાત મરણથી તુઝનેં સું ભ્રમ થંયો જી કે તુઝ વલંગુ રે ભુત,
 આ ચેટક હો તુઝનેં કિશેં કરયું જી, થઈ બેઠો અવધૂત...(૪) રો.
 બોલેઉં વાલ્હા હોઉં બલિહારડી જી, રાખી જેં નહી રોસ રૌદ્ર,
 વિરહ વચનેં રિષિ નવી ચાલ્યો જી, કોસ્યાઈં કીધી હો સોસ...(૫) રો.
 તવ રિષિ બોલે સાંભલિ શ્રાવિકાજી, મમ કરિ વિષય વિકાર,
 વિષયથી રોદ્ર નરગ દુઃખ વેદના જી, લહઈં પ્રાણી નિરધાર...(૬) રો.
 વિષયથી તાતી લોહની પૂતલી જી, આલિંગાવે અપાર,
 અસુર પચારે હો મુખ એહવું કહી જી, સેવ તું વિષય વિકાર...(૭) રો.
 કુડ સાંમલી હો કાંટા ઉપરેજી સુઆરે સૂર તેહ,
 કહે નારકી નેં ઘસતાં તાંણતાં જી, ભોગવિ ફરસ વિષેં એહ...(૮) રો.
 કરુણ સરે કહેં રોતા નારકી જી, હવેં લેવાઘો હો સાસ,
 તુમે અજરામર હોજ્યો સાહિબા જી, હું તુઝ દાસનો દાસ...(૯) રો.
 છેદન ભેદન તાડન વેદના જી, ઈત્યાદિક હી અનેક,
 ભોગવિ ઈહ ભવ પરભવ પ્રાણીયા જી, પાડિઉં વિષય વિવેક...(૧૦) રો.

૧. વેદના, ૨. સખી.

સ્થૂલિભદ્ર નવેરસ ગીત

૧૮૭

રોદ્ર રસ ચોથો હો મારુમાં કહ્યો જી, ન્યાંને નિપુણ ધરી નેહ,
વિષય વિપાક ભૂકેક કડુઆં કહી જી, આદરો શીલ સનેહ... (૧૧) રો.

॥ ઈતિ રોદ્ર રસ ગીતં ॥

(રાગ - આસાઉરી. જાતિ કડખાની.)

સુભટ સિરતાજ મુનિરા થૂલિભદ્ર જિહાં,

વીર રશિ કામનિ કોશિ આવી, ગુહિર નિસણ તે ઉર બહુ ગાજતેં

ચૂનડી ચાહિ ફરહ બનાવી...(૧) સુ.

માંન ગયંદ ઉપર ચઢી માનની, ચાતુરી ચિહું દિશિં ફોજ કીધી રે,

ષ મૃગમદ તણી તિલક મધ્યે કરી, જાણીઈ તે સહિ સાંગિ લીધી...(૨) સુ.

૧ચાક ચુતુર પણેં સીસ છત્ર ધરયું, ચમરીય ચ્યાર તે ચમર

જેહને નાકિ મુગતાફલ જેહ છે નાયતી, દોડતા સાતલ શિખર તેનેં...(૩) સુ.

ખટકતી ખીંટલી જેણિ ખેડું કરયું ફલકતી વેણિ તરવાર ઝાલી,

મસ્તકેં કુસમથેં તીર ભાથા ભરયા, બાંહ લાંબી ગદા ઉલાલી...(૪) સુ.

ભમુહ ધનુષ ચડાવિઉં ભામની, જો મીઉં જુગતે શુનયણ બાણેં,

બાણ તેં અંજનેં વિષ ભખ અતિ ઘણું, ઘસી કરયાં તીખાં કુંડલ સરાણે.(૫) સુ.

એમ સજાઈ સજી કહેં થૂલિભદ્ર મેં આજ દેખાડ્યું હાથ હીવુ,

કંત હુતા હરી તો હુંતી કાંચની, દીન હુઈ મીન તુઝનેં મંગાવું...(૬) સુ.

તેહના વણય સુણી મહામુંનિ રણઝણ્યો, કોસ કાંમનિ પ્રતે એમ બોલેં,

સહસ અઢાર શીલાંગ રથ માહરેં, તાહરું કટક ૧તિણખલા તોલે...(૭) સુ.

અરથ અનેક સિધાંત વયણ જી, કે માહરી ફોજ તેં તેજીતાજા,

મદ ભરયા બાર ગયંદ તપ માહરે, ટાંકડી રહિ કિસ્યું કરે દિવાજા.(૮) સુ.

પહિરિય શીલ સંત્રાહ સબ જોયતિ, હાથિ ક્ષમા તણું ખડગ લિધું,

આગલેં ઝમોનરસ સથલ ઊધો ધરયો, કર ગ્રહી મુંહપતિ ખેડું કીધું...(૯) સુ.

વચન પ્રતિબોધતા તીર તાણી દિયા, તાકિ તેહ બાણ કીસ્યાને હરાવી,

ન્યાન નિપુણ સુણો વીરરસ પાંચમો, જાતિ કડખે એ આણવી...(૧૦) સુ.

॥ ઈતિ વીર રસ ગીતં ૫ ॥

૧. અંબોડામાં ખોસવામાં આવતું એક આભૂષણ, ૨. તૃણ, ૩. ઓઘો.

(રાગ કેદારો. મુખ તેં મરકલરેં - એ દેશી.)

કહે કર જોડીને કોસ્યોજી, સુણ મુઝ સ્વામી રે
પ્રીઉ એ ભામે કિણ મોશ્યાજી, કહું સિર નામી રે,
એ મુકી ઘો 'અંદેસ જી સુ., સ્યું લીધો સંજમ વેસ જી...(૧) સુ.
હું છું કોમલ કંચન વરણીજી, સુખ હું ઘું તે ન ઘેં પરણિ જી. ક.
તેણેં મૂંકી ઘો તપ કરણિ જી, સુ. સુખ ભોગવ હું તુઝ ઘરણિ જી...(૨) ક.
જે મુઝ સુખ છે ઈણિ ઠાણે જી સુ. તે સુખ નથી મુગતિ મઝારેં જી. સુ.
તે તો મુગતિ ના સુખ છઈં ઉધારેં જી, સુ. તું કંત આ કાંઈ વિચારે જી...(૩) સું.
વતિ મારગ ખાંડા ધારજી, સુ. નવી કરવો જેહમાં વિકારજી. ક.
જેહવો વેલુ ક્વલ આહાર જી, સુ. નહીં સ્વાદ ન કાંઈ આધાર જી...(૪) ક.
તિહા નહી રહીઈવ વાલી જી, સુ. તિહાં થાસે મત ઢક ચાલી જી. ક.
તવ જપસ્યો મુઝ જાપમાલી જી, સુ. પુરવલ્યા ભોગ સંભાલી જી...(૫) ક.
જબ ઈમ ચિત્ત ચંચલ થાસેં જી, સુ. તબ આ સુખ શિવ સુખ જાસ્યેં જી. ક.
એ ભય તુમ હીસેં જી, સુ. તું જોઈં છે ચિત્ર વિમાસેં જી...(૫) ક.
સંચમ ભય સુણી રિષિ ભાસેં જી સુણિ વિષ આલી રે,
તુહને ભય છે તુઝ પાસેં જી, સુ. રહેં મન વાલી રે...(૬) ક.
અવિરતિથી વિષય ઉપાસ્યેં જી, સુ. તેહથી તુઝ ગતિ સિ થાસ્યે જી...(૭) ક.
સખી રસ છઠા ભયાનક કેરી જી, સુ. કહી વાત કેદારે ભલેરી જી. ક.
ન્યાન શીલે સહી મુગતિની સેરી જી, સુ. શીલેં વાજેં સુજસનિ ભેદી જી.(૮) ક.

॥ ઈતિ ભયાનક રસ ગીતં ૬ ॥

(રાગ - બંગાલે...)

સાંભલિ કહું હું પીઉંનુ વાત મુઝને ન ગમેં એહની ધાત સખી જોઈરે
સખી જોઈનેં રે પ્રીઉનો અદાત સ. વેસ બીભછ બીહામણિ દેહ
કહે બહિની જોતાં કિમ વધે નેહ... (૧) સ.
મહેલા વસ્રને મેલો વેસ, મસ્તક મુંછના લૂંચ્યા કેશ, સ.
માંગે ભીખનેં હાંથ ભંડ, વૃદ્ધપણા વિણ લીધો ડંડ... (૨) સ.

૧. વિચાર કરવો. (ફા.), ૨. નવકારવાલી.

એહવો દેખિ રોવેં રે બાલ, ગાય ભેંસ ભડકે તતકાલ, સ.
 એહવાં નાસેં કે મુખ ટાલ, વાલ્યાં ન વલેં જો વાલેં ગોવાલ... (૩) સ.
 હું કાં ન બીહું તો એહવા દેખિ, કોમલ માહરો જીવ વિસેસ, સ.
 જેહવો કોમલ પોઈણઈ પાન, દીસતો જાંણે ચંપક વાન... (૪) સ.
 કહે સખિ પ્રીઉને કરિ મનોહાર, વેસ બીભત્સ એ વેગિ ઉતારિ, સ.
 પહિરો વાઘા બનાવો પાઘ મૂકો કંગાલી થાઉં વાઘ... (૫) સ.
 સાંભલિ થૂલિભદ્ર એહવી વાણિ, નીંદતી સાધુનો વેષ અજાણિ, સ.
 તવ રિષિ બોલેં સુંદરિ વાય, સાંભલિ હું કહું જે તુઝ સાચં... (૬) સ.
 નહીં બીભત્સ મુઝ વેસ ગિમાર, તું છે બીહામણિ આપ સંભારિ, સ.
 શીલવંતાને બીહાવે નારિ, પારેં નરકિ રોલાવેં સંસાર... (૭) સ.
 રસ બિભત્સ કઘો સાતમો એહ, રાગ : બંગાલો, રાગમેરેહ, સ.
 ન્યાંન કહીં સીલ પાલે હો જેહ, પામેં શિવ સુખ સાસતો તે... (૮) સ.

॥ ઈતિ બીભત્સ રસ ગીતં. ૭ ॥

(રાગ : કેદારો-વિહાગડો)

ઉહા લેઈ ચારે ઊધો ચાલરે - એ દેશી.

સખી લેઈ જારે તિહાં લેઈ જારે, જિહાં કણે સકડાલનો નંદ, તિ.
 અદભૂત તપથી હવાડાં પાહું જો અદભૂત આહું રે, સખી લેઈ જા રે
 કોસ્યાનાં વયણ સુણી સખિ બોલે, થૂલિભદ્રનાં તપ તે ન તોલે રે... (૧) સ.
 સુણી વાણી રે બહિની સુ., સ્યું માનની તું કરે માન, સ.
 એતલા દિ તમ 'સકતિ પેખીની, તે તો નાવી રાસ મેં જાંણી રે... (૨) સ.
 વઈણેં જિતિ તુહનેં સહુ સાખી, છે સીર હો બહિની લાજ રાખી, સ.
 સ્યું રાખેં છે સખી મુહનેં સાહિ, હવે એહને જો મુહું વાહી રે... (૩) સ.
 જો એહનેં તપેં ઈદ્રાસન ડોલેં, મુઝ નયણ બાણેં તપ ભૂલેં રે, સ.
 માહરી ચાલે સભા ચુકેં, સેષ નાગ મહી મુકે રે... (૪) સ.
 નેઉર રણકે નર હરિ કંપે, તે તો દિન વયણ મુખ જંપે રે... (૫) સ.
 ઈમ કહી ચતુરા ચમકિતી આવી, મુનિ મૌન વચનેં ન બોલાવી રે, સ.
 નાચી નવ નવ ભાવ દેખાવી, પિણ રિષિ જિસ્યું કાંઈ ન ફાવી રે... (૬) સ.

૧. શક્તિ.

અદભૂત ધ્યાન રસેં મુનિ રહીઉં, તેહનો કોસ્યાઈં પાર ન લહીઉં રે, સ.
વિહાગડેં રસ આઠમોહિઉં, ત્યાંતો અદભૂત સીલેં ગહગહીઉરે... (૭) સ.

॥ ઈતિ અદભૂત રસ ગીતં. ૮ ॥

(રાગ : ધન્યાસી, મેવાડો.)

કોસ્યા બોલે રે સાધુજી સાંભલો તુ હનેહતા જેહ વિરુધ
વિષય વિકારનાં વચન કહ્યાં ઘણા, ખામૂં તે ત્રિકરણ સુધ... (૧) કો.
ધ્યાનનો વિગ્રહ તુમ્હને જે કિઉં પ્રારથ્યા ભોગ સંજોગ
મુજને મુનિજિ રે મિછાદુક્કડં તે તુમ્હ સુગુરુ સંજોગ... (૨) કો.
અંગીકાર કરયું સહી તુમ્હતાણું પાલો પૂરવ નેહ,
ભવસાયર ભવમાંહિ બૂડતાં, તારવા આવ્યા રે જેહ... (૩) કો.
આજ તો સફલ થયો દિન માહરો, આજ હું હુઈ રે સનાથ,
વિષયથી દુરગતિ પડતાં મુજને સહી તુમે દીધો રે હાથ... (૪) કો.
તિણિ કારણ તુમે પરમ દયા કરી, આપો શીલ ઉચ્ચાર,
તરુણ વૃધ્ધ બાલક કાયા થકિ, પુરુષનું કરું પરિહાર... (૫) કો.
જેહ પુરુષને રાજા મોકલે, વચને રે જુ તેહ,
રાયાભિજોગેં રિષિ રાજ જી, મુજને આગારહ... (૬) કો.
શીલ વ્રત આપી રે કીધી શ્રાવિકા, ધન્ય થૂલિભદ્ર અણગાર,
નવમારસમાં રે આણી કોશનેં રિષિજી કરે વિહાર... (૭) કો.
સાધુ સંગતિના ગુણ જાણી ઘણાં, સંગતિ કરો ગુણવંત,
સાધુ સંગતિથી રે સમકિત પામિઈ, વિષય તજી થઈ સંત... (૮) કો.
સાધુ સંગતિથી રે ચોર ચિલાતીઉં, ઉપસમ ધરી તતખેવ,
સંજય રાજાઈ સંયમ લીઉં, પરદેશી થયો દેવ... (૯) કો.
રાગ મેવાડો મિશ્ર ધન્યસીઈ, શાંતરસ નવ મોઝાર,
ન્યાંન સાગર કહે શ્રી થૂલિભદ્રને હું જાઉં બલિહાર... (૧૦) કો.

॥ ઈતિ શાંતરસ ગીતં ॥

॥ ઈતિ નવરસ સંપૂર્ણમ્. ॥

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્ય કાવ્ય પ્રકારો પા. ૨૪૩.

૧. શાંતરસમાં.

સ્થૂલિભદ્ર નવરસ ગીત

૧૯૧

૧૯. નેમનાથ રાજમતીના ચોવીશ ચોક.

૧૯મી સદીના કવિ અમૃતવિજયે સંવત ૧૮૩૯માં ઉપરોક્ત રચના ૨૪ ઢાળમાં કરીને નેમનાથ ભગવાનનું ચરિત્રાત્મક નિરૂપણ કર્યું છે. નેમનાથ વિશે વિવિધ સંજ્ઞાવાળી કૃતિઓ પ્રાપ્ત થાય છે તેમાં 'ચોક' સંજ્ઞાવાળી આ રચના કાવ્ય પ્રકાર તરીકે નવી ભાત પાડે છે. તેના દ્વારા કવિ કલ્પનાનો પણ વિશિષ્ટ પરિચય થાય છે. સમૂહમાં ગાઈ શકાય તેવી દેશીઓમાં રચના કરીને ભક્તિ માર્ગનું અનુસંધાન થયું છે.

નેમનાથ રાજમતીના ચોવીશ ચોક.

ઢાળ-૧

(સુણ વાંસલડી વેરણ થઈ લાગી રે પ્રજની નારને એ દેશી)
એક દિવસ વસે નેમકુમર નિજ મિત્ર સંઘાતે આવે, સહુ રંગ
રસે નવનવ કૌતિક જોતાં આનંદ પાવે, તિહાં દ્વારિકા નગરી વલાઈ,
રચના કરી કાંનડકાલાઈ, જિહાં આવઈ આયુષ શાલાં...(૧)
પ્રભુ ચક્રને ચાપ ગદા નિરખી, ફેરવી તાણી ગ્રહીઆકરથી
શંખનાદથી મિત્ર થયાં હરખી...(૨) એક.
તિણે નાદે બ્રહ્માંડ ફૂટ્યા છે, વલિ હયગય બંધન તૂટ્યા છે,
સુણ શ્રીપતિનાં પગ છૂટ્યા છે...(૩) એક.
તિહાં તુરત જઈને પછતાવે, અતુલી બલ નેમજી સોહાવે,
પછી અમૃત વયણે બોલાવે...(૪) એક.

ઢાળ-૨

ભલે દયા કરી રાજ પધાર્યા, આજ તે કાંઈક જેહવું આવો
દલ ભરી રમીઈ રામત, આપણે બલ છે કેહવું
આપણ શિશુકીડા પરિહરીઈ, કહે રાજની તે તે કરીઈ,
જિન ભાંખે ભુજબલઉં ધરીઈ...(૧) ભલે.

તુમ કર પીતાંબર લંબાવો, તિમ કૃષ્ણે કીધો કરઠાવો
 જિનવાલોને ઉપરિ ચાવો...(૨) ભલે.
 પ્રભુ કર લંબાવે છંડવાલો, બહુ જોર કરૈ હરિ અટકતો
 જિમ કપિ શાખાઈં લટકંતો...(૩) ભલે.
 ઈમ બલયરિ પ્રભુજી વલીયા, કહૈ અમૃત હરિ શંસય પડીયા,
 બલભદ્રનૈ જઈં વેગે મિલીયા...(૪) ભલે.

ઢાળ-૩

હે હલધરજી, હવૈ કિમ કરવું નેમ પરાક્રમ મોટું, મુઝ હિતકરજી હેલામાં
 હરવ્યૌ તે નહીં ખોટું, શંખ ચક્રગદા ધનુષ એ ધારી આજ કીધાં વિસિઈંણિ
 નિરધારી-મુઝ સંપત્તિ સંઘલી સંહારી થઈં બૈઠા રાજનો અધિકારી...(૧) હેહ.
 ઈમ શોય કરી સારંગ પ્રાણી, ઈણિ અવસરે ગગને થઈં વાણી પહિલા
 નમીનાથે કહી જાણી, થઈં અણપરણ્યા નેમિ નાણી...(૨) હેહ.
 ઈમ સુણીને ચતુર્ભુજ ચિત્તમાંહી, ઘણું ખુશી થયો તોહિ પ્રાંહિ તે નિશ્ચય
 કરવાને ચાહે, ઘરે પોહતો રંગભર 'ઉચ્છાહિ...(૩) હે.
 હવે રૂખમણિ પ્રમુખને ભાંખી છે, જે ભૂધરે ચિત્તમાં રાખી છે
 એ વાતની કરવી સાખી છે, ઈમ અમૃત વચને ભાંખી છે....(૪) હે.

ઢાળ-૪

એક દિવસ હરિ અંતેઉર લેઈને, નેમીસર સંઘાતે, અભિહર્ષ કરધારી,
 ભરી કેસર પાણી પિચકારી, નેમજીને છાંટિ. વારી... (૧)
 અલબેલી સહેલી મલી સાથે, કેઈ ફૂલ દડા લેઈ હાથે, જિનને ઉપરિ તે
 નાંખે...(૨) ક.
 કોઈ કામ કટાક્ષે પ્રેરે છે, કોઈ નયન નિભાગૈ હરૈ છે,
 કોઈ ભમુહક બાણૈ ઘૈરૈ છે...(૩) ક.
 કોઈ કામ કલા નૈ દેખાવૈ છે, અતિ કુશલતા આપ જણાવે છે
 કોઈ અમૃત વચણે હસાવે છે....(૪) ક.

૧. ઉત્સાહ, ૨. ભૂકુટિ.

ઢાળ-૫

હે દેવરજી અમ સાથે હસિ બોલો લજજા મેલી, ઓ અવસરજી
હેત હીયાનું ખોલો રંગરસ ભેલી અમે જાણી તુમારી હિયડાની આ સઘલી
મલીઉં ધીગાની, તે સાચી ધરી લૌ, છયો જ્ઞાની, પરણ્યા વિણ ન થાઈ
પોતાની... (૧) હે.દે.

એમ સઘલી બાંગડ બોલે છે, કોઈ આગલપાછલ ડોલે છે, મલી
રાધા રૂખયણિ ટોલે છે બિહું જુગતે પ્રભુને ઝોલે છે.... (૨) હે.

તદનંતર અવસર પામી, જલ ઔધે છાંટે ગુણધામી

કહે ગોવિંદ ગોપી સિરનામી, કુણ પહોંચે તુમને કહો સ્વામી... (૩) હે.

સહુ જલકીડા કરી નિસરીયા, પછે જલકાઠે ઠામે ઠરીયા જાણે માનનીનાં
મનડાં હરીયા, કહે અમૃત જિન વિહવલિયા... (૪) હે.

ઢાળ-૬

સહુ વેસભરી માનની મદમાતી રંગરંગેલી, શણગાર કરી નવા નવા અંબર
ભૂષણ છેલછબિલી અણિયાલી આંખડી, આંજી છે, વલી આડકેસરની તાજી
છે, સાથે શિશ ફૂલે માજી છે, વલી નિલવટ ટીલડિ બાજી છે... (૧) સ.

શિખીણ અંબાડે વાંકી છે, વલી સહુ શિણગારે આંકી છે

જિણે જડીત જડીતે સોભાખી છે, રંગરાતી તંબોલે છાકી છે.... (૨) સ.

ચીર ચરણા ચોલી છે, જરિ સાલ દુશાલે ચિંહરી છે

મહકે કસબોઈ ગૈહરી છે, મિલી સહસ બત્તીસ ઈમ લહેરી છે... (૩) સ.

તિહાં બોલી આઠે પટરાણી, તુમ સાંભલો વરગુણ ખાણી

અમે કહાં છાનુ મારો હિત જાણી, હવે ભાંખે અમૃતવાણી... (૪) સ.

ઢાળ-૭

કહે રૂખમણી (રૂક્મણી) અમને સ્યું કહાવૌ, દિલથી લહોંને એ પદમાણી,

પરણો ને 'હીસ્યા માટે, અમને કહોને એક નારીનું પૂર્ય સ્યું ન પડે?

નિરવાહ થકી કાયર લડથડે, કિમ રાજ ચલૌઈ થયઈ અતડે... (૧) કહાં.

જોઓ દારિકાનાથની ઠકુરાઈ, ત્રિહું ખંડનાં ભૂપ નમૈ આઈ

સમરથ છે એહવો તુમ ભાઈ... (૨) કહે.

૧. હસ્યા.

જિણૌ સહસ બત્રીશ ઉત્તમ વરણી, વલી સહસ ચૌસઠ ઉપરિ પરિણીતે,
સાથૈ માણે છે ધરણી...(૩) કહૈ.

તૌ સ્યું તુમે એક થકી જાઉં, પણ બાવીશમા જિન કહિવાઉં કહૈ
અમૃત મુથા સ્યું ખાઉં...(૪) કહૈ.

ઢાળ-૮

ભણૈ સત્યભામા ભારી થઈ સ્યું બૈઠા, નેમ નગીના છૌ 'વીસિમા યદુકુલના,
આધાર શિવાદેવીનાં તુમે સાંભલો કહું ઠાવી આગમમાં જિનમુખથી છાવી,
જે આજ લગૈ ચાલી આવી...(૧) ભા.

જિણૈ સગલી શ્રેષ્ઠનીપાઈ છે, તિવરણાવરણ ખપાઈ છે, જિણૈ યુગલૈને નીતિ
નિવરી છે...(૨) ભણૈ.

તે ઋષભ પ્રભુ પ્રભુતા પાઈ, બે કન્યા ઈંદ્રે પરણાઈ
સો બેટાને બેટી દો આઈ...(૩) ભણૈ.

તે કિમ શિવમંદિર જઈ વસીયા, તુમે ઉઠયા કોઈ નવા રસીયા, શિવ વરવા
અમૃત પદ રસીયા...(૪) ભણૈ.

ઢાળ-૯

હો છૌગાલા છયલ છબીલા છાંડૌ. છોકરવાદી, હે અલબેલાઈ મનહે
શોભયેદુકૂલની ગાદી, કહૈ જંબુવતી સુણ ઠાકુરીયા

સંસાર થકી સ્યું ઓસરીયા, સ્યું અમને લજાવો દેવરીયા...(૧) હે.
થયા પૂરવે તુમ વંશે સારા, હરિવંશ વિભૂષણ શિણગારા

શ્રી મુનિસુવ્રત પ્રભુજી પ્યારા...(૨) હે.

જોવૌ તે પણ પહેલાં સંસારી, ઘણુશું ભોગવી રાજદશા સારી,
પછૈ આપહું આછૈ વ્રત ધારી...(૩) હે.

તે માટે મનની દાખૌને, જો વાત હોઈ તે ભાખૌને
એ અમૃત સુખડાં ચાખૌને...(૪) હે.

૧. વિસામાસ્વરૂપ.

ઢાળ-૧૦

માંરા વાલ્હાજી વાહલુ પણ, વલી વધસ્યે, વીઠલ સાથે
સુણો લાલાજી, લાખીણો લ્યૌ લટકૌ, હરિનૈ હાથે રાયજાદી
રંગીલી જાણી, પાતલીયા પરણૌ ગુણ ખાણી,

પરણી વસ્યે તુમ સારંગ પ્રાણી...(૧) માં.

એક નારી વિના નર નવિ શોભે, કુણ આદરમાન દેઈ થોભે
વલી પરનારી તેહથી ખોભે...(૨) માં.

નહી કેવલ પુરૂષને વિસવાસે, ડર પૈસહુ આવ્યાથી પાસે
વલિ લૂંડ ભાંડ લે કહીવાસે...(૩) માં.

ઈમ સુસીમા રાણી સમઝાવે, તુમે માનો વીનતિઅદાવે
જિમ ચાખૌ અમૃતરસ ભાવૌ...(૪) માં.

ઢાળ-૧૧

હો રાયજાદા રમણીનાં સુખ વિલસૌ રંગનાં ભીના હો યદુરાયા
એ જગમાં જીવન છે જગ આધીના, જે સજજન યાત્રા શુભ કરણી,
નવિ શોભે સંઘપતિ વિણ ઘરણી, તે માટે સમોતા થાયૌ પ્રાણી...(૧) હો.
કુણ પર્વ મહોત્સવ કેલવસ્યે, સિદ્ધાદિક સુખ કુણ મેલવસ્યે

તુમે આવ્યા ગયાં કુણ હેલવસ્યે... (૨) હો.

વલિ ઘર બીઠાને ઉજાણી પરષદા પૂખણી વિધ કુણ જાણી

નવિ શોભે એટલા વિરાણી...(૩) હો.

થોડેથી ઘણું કરી જાણૌ નઈ, કહે રૂખમણિ હીયડે આણીનઈ

સ્યું કહીયે અમૃતરસ માંણૌ તે...(૪)

ઢાળ-૧૨

હો રઢીયાળા રાજ તમારું આજથી સરવે જોયું, હો શામલીયા સુંદર !

એક વિના તે સહુ સુખ ખોયું, તુમથી તો પંખી જે સૂડા,

અજ્ઞાન ભર્યા પિણ તે રૂડા, તુમે સાંભલૌ દેવરજી કૂડા...(૧)

દિવસે ચૂનકર વાનઈ જાવે, નિજ માલે સાંજ પડે આવે,

લઘુબાલ પ્રિયાસુ સુખપાવે...(૨) હો.

શ્યું પંખી જાત થકી જાયો, તુમે રાજકુમરજી કહિવાઓ

કિમ રામાનાં રસીયા નવિ થાઓ...(૩) હો.

ધિગ બુદ્ધિ તુમારી અપકારી, ઈમ ઓલંભો ઘે ગંધારી

કહૈ અમૃત વચને હિતકારી...(૪) હો.

ઢાળ-૧૩

હો લટકાલા તુમ લોચન ને લટકૈ મન હરિ લીધાં,

હો સુકમાલા કામણગારા કાઈક કામણ કીધાં

એહવી છબી તુમચી સોહાવૈ પિણ નારિ વિણા કુણ મનાવૈ,

વલી સર્વ અંગૈ કરી નવરાવે...(૧) હો.

કુણ સારાં ભોજન નીપજાવૈ, કુણ પીરસે યુગતે મન ભાવૈ

કુણ પ્રેમરસૈ રસ ઉપજાવે...(૨) હો.

નિજ નારી વિસામાનું ઠામ, કુણ ત્રેવડ રાખૈ વિણ ઠામ

વલી દુઃખ માંહી આવૈ કામ...(૩) હો.

ઘર ભંગ થાયૈ હોય તે જાણે, પૂછૌ પ્રિયા સંભારૈ કુણ ટાણૈ

કહે ગૌરી અમૃત હઠસ્યું તાણૈ...(૪) હો.

ઢાળ-૧૪

હો લાડકડા લાડી વિના કુણ ખમશે તાહરાં ખૂંદ્યા,

હો નાન્હડીયા નારી વિના પરિવાર દુવાર તે મુઘાં,

ઘરણી વિણઘર તિહાં કુણ જાવૈ, કિમ સાધુ પ્રમુખ આદર પાવૈ

સગૌ મિત્ર પડણો કોઈ નાવઈ...(૫) હો.

વલિ વંશ વધારણ છૈ નારી, કહિરલખાંણ જગમાં સારી

જેણે તુમ સરીખા જનમ્યા ભારી...(૨) હો.

ઘરણી વિના ઘર સૂત્ર નવિ ખોલૈ, તે સાંઢિ પરૈ ફરતો ડોલૈ

વલિ લોકમાં વાંઢો કહી બોલૈ...(૩) હો.

કરડાલ પૈમ વૈરાણી, કહૈ એમ રહ્યા શ્યું હઠતાણી

તુમ અમૃત મનની સહુ જાણી...(૪) હો.

ઢાળ-૧૫

હે સસનેહી શ્યું તુમને નથી ગમતું મારા વાલા,
હે મનમંલી માનો અમારી વાત, શિવાદેવીનાં લાલા,
ઈમ વિનવૈ છે બીજીં ગોપી, શ્યું બાલક થાઓ કહૈ કેપિ,
તુમે પહેરૌ આંગલા નૈ ટોપી...(૧) હે.

સુણિ ચિત્ત મેલિ સહુએ ભાડૈ, સ્ત્રી બાલક શઠ હઠ ન છાડૈ
કુણ ઉત્તર એ સાહમા માડૈ...(૨) હે.

ઈમ ચીંતવી પ્રભુ મુખ મલકાણ, તે દેખી સહુ ગોપી ટાણ
કહે માન્યુ માન્યુ ઈમ જાણુ...(૩) હે.

સહુ સંમત થઈ બોલૈ હરખી, સહુ ટોલી મલી તે સરખી
ઘર પોહતા અમૃત જિન હરખી...(૪)

ઢાળ-૧૬

ઘર આવી કાં ન સમુદ્ર વિજય સંઘાતૈ, મસલિત કીધી કહૈ જેહ નીદાન,
નેમીસર વિવાહની વાત પ્રસિદ્ધિ, ઉગ્રસેન રાજાની બેટી
રાજમતી રૂપની છે પેટી, તસ આગલ રંભા રહે ચેટી...(૧)
તે સાથે સગાઈ જોડી છે, જે આઠ ભવંતર છોડી છે,
કરી નવમે ભવ નહીં ત્રોડી છે...(૨) ઘ.

વલી લગન જોષીડે દીધાં છે, શ્રાવણ સુદિ છકે લીધાં છે,
કહુડે કપટ એ કીધાં છે...(૩) ઘ.

બિહું ઠામે સજાઈ થાઈ છે, કહૈ અમૃત ધવલ ગાવઈ છે
હવૈ નેમજી પરણવા જાઈ છે...(૪) ઘ.

ઢાળ-૧૭

શુભ સ્નાન કરી વિધિપૂર્વક શણગાર્યા તિલક કેશરધારી
વર ધૂપધરી શ્રી ફલપાન કરી અસવારી, ચઢી બેઠાં રથમાં વરરાજા,
વરતાત દશારથ દસ ભાજા, કૃષ્ણ બલભદ્રને યાદવ ઝાઝા...(૧)

ચઢી હયગય પદ ચારી, પાછલ રથે બૈઠી સહુ નારી
ગાઈ ગીત યાદરણી મતવારી...(૨) શુ.

૧. યાદવોની સ્ત્રીઓ.

શિર છત્ર ચામર પાસે ઢાવરસી જન્માં જસુભારી
 વાજે શરણાઈ ભૂંગલ ઢોલે ભારી...(૩) શુ.
 પ્રભુ જાન સજી જાતાં કહે છે, કહે સારથી રથને વહે છે
 કહે અમૃત તુમ સસરો રહે છે...(૪) શુ.

ઢાળ-૧૮

સખી મહલ ચઢી શશિવયણી, મૃગનયણી રાજુલ સાથે જૂઓ
 કંત છબી બહુ વડભાગણી સહુને માથે તિહાં સખીઉં તે
 આઈઉં જાણી એ સાંભલીઉં, વરગૂણ ખાણી સમજાવી
 બહુઈં હિત આણી...(૧) સ.

એહવો વર તોરણ આવે છઈં, સહુ પશુ પરાભવ સુણાવિછે
 હે સારથી શ્યું એ કહેવી છે...(૨) સ.

કહે સારથી તુમ ગોરવ દેશે, સહુ યાદવ પસૂયા ભખ લેસે
 સુણી ધિગ ધિગ વિવાને વેશે...(૩) સ.

સહુ પશુ વાટકથી છોડાવીયા, પ્રભુ રથ ફેરી પાછા વલીયા
 કહે અમૃત જિનપંથે ભલીયા...(૪) સ.

ઢાળ-૧૯

તે ખબર થઈ દાહિણ ફરકી નયણાં, રાજુલ પહિલા પ્રભુ માતલહ
 વલી વાતે થયા તે પહિલા, રથ ઝાલી માતા કરી આડો,
 કહે યાદવમાં શું લજવાડો, ઈંમ કિંમ કરીઈં ભરવાડો...(૧) તે.

મુઝ માંગ્યુ લાડકડા દીજે, પરણહ સારથ નવિ કીજે
 હરિવંશ વિભૂષણ જસ લીજે...(૨) તે.

વહુનું મુખ પરણી દેખાડો, મુઝ એહ મનોરથ સંભાળો
 કાં કાંત્યું પીંજ્યુ વિણસાડો...(૩) તે.

હે માતા આગ્રહને ઠામો, મુગતિ વધુ સ્યુ કામો
 કહીયો જિન અમૃત ઠામો...(૪) તે.

૧. વાડો.

ઢાળ-૨૦

હે દેવ કીસ્યું ઈમ કહી મૂર્છા પામી, રાજુલ નારી સખી ચંદન શ્યું
શીતલ વાય કરી, જેહ નિવારી તિહાં રોતી, બોલૈ દુઃખ ભરીયાં
હો યાદવ કુલરા ઠાકુરીયા, મુને મૂકી પાછા કિમ ફરીયા... (૧) હે.
હા ધિઠ નિહુર હીયડો રહે છે, હા નિરલજ જીવત કેમ વહે છે,
નિશ્ચય ઓલંભૌ વલી દીયે છે... (૨) હે.

જે સઘલા સિદ્ધનાં ભુગચારી, તે શિવવધૂ ગણિકા ધૂતારી
તેહથી સ્યું રાયૌ સહુકારી... (૩) હે.
મુઝ કહે ચેતન તુ સ્યું હે લહે, અહો દંભિનર તે એમ દહે
કહે અમૃત અરથી શ્યું ન કહે છે... (૪) હે.

ઢાળ-૨૧

તુમે પાતલીયા પશુયાં શિરદોષ દેઈ રથવાલૌ, હો શામલીયા સ્યું જોઈ આવ્યા,
જોસ હરખ સહુ ટાલ્યૌ, તુમે હરણાં ને કહે સ્યું લાગા,
કુણપતિ આવ્યૌ પહરૈવાગા, તે આગા સહુથી જે નાગા... (૧) તુ.
ઈણ ચંદ્ર કલંકી કીધો છે, સીતાને વિજોગ તે દીધૌ છે,
એ નામ કુરંગ પ્રસિદ્ધૌ છે... (૨) તુ.

તે માટે પાછા ફરી આવો, સ્યું જાદવ કુલમાં શરમાવો
સ્યું જુગર વાત તે કહિરાવૌ... (૩) તુ.
તુમે વિરહ તણૌ બાણૌ છેઘા, રાણી રાજુલને હીયડે ભેટયા
તુમે અમૃત સુખમાં નવિ વેઘા... (૪) તુ.

ઢાળ-૨૨

હું તૌ ભૂલિ ગઈ શુધબુધ સરવે શાન ગઈ, મુઝ વાહલા હું તૌ ગહિલી થઈ,
મુને ઘરમાં નથી ગમતું મારા વાહલા, આ મંદિર ખાવા ઘાઈ છે,
મુનિવરસ સમો દિન જાઈ છે, યુગ સરખી રચણી થાઈ છે... (૧) હું
મુને અસન ૧વિસન ઘણું ૨દાગૌ છે, હલાહલ સરખાં લાગૌ છે,
મુને મોહના ભડકા વાગૌ છે... (૨) હું

૧. વસ્ત્ર, ૨. દાઝે.

જો રાજવી નારી મનમાંહે, અંગ ધરી શંકર પ્રાહે
 તો કર ઝાલંતા સ્યું થાઈ...(૩) હું.
 તુમ કીરતિ બલિ આવસ્યૈ, મુને લોકકીયાં ચૂંટી લેસ્યૈ
 કહે અમૃત કોઈ મયણા દેશૈ...(૪) હું.

ઢાળ-૨૩

અરે નિસનેહી નેમ નિહેજા નાથ કરી નિદાની, તે ભલી કરી નિજ નારી તજી,
 વાત પશુની માની, તુઝ મનમાં હુંતિ વહેલો, તો નિસપતિ નવિ કરતી પહિલો,
 હવે નાગૌ થઈ કાઢે ગહિલો...(૧) અ.
 તારૂં એહમાં કાંઈ નહીં જાસ્યૈ, સાપિણ વિષકન્યા કહેવાસ્યૈ
 ઈમ જગમાંહી કહીવાત થાસ્યૈ...(૨) અ.
 તે પ્રેમ કલ્પતરૂ કાતરીઓ, વલી યોગ કનકતરૂ તે ધરીઓ
 પણ મેં તો આ ભવ તું વરીઓ...(૩) અ.
 બહુ મોહદશા ઈમ મન ભાવી, ઈમ કરતાં સમદશા લાવી,
 કહે અમૃત પીઉ પાસૈ આવી...(૪) અ.

ઢાળ-૨૪

પ્રભુ હિતકારી સંજમ આપી થાપી શિવપદ નારી
 જાઉં બલિહારી, નવમે ભવ જિનરાજૈ, પહિલાં તારી
 સહસાવન સગલી સિદ્ધ જોડી, શિવ પહોંતા કરમ ભરમ તોડી,
 નેમ રાજુલ અવિચલ થઈ જોડી...(૧) પ્ર.
 મિલી ગોપી સંવાદ સુણાયો છે, શ્રી નેમ વિવાહ મનાયો છે,
 તે અધિકાર બનાયો છે...(૨) પ્ર.
 કીઓ ઓગણ ચાલીશ અઢારે, કાતિવદી પંચમી રવિવારે
 એ ચોવીશ ચોક ચતુરધારૈ...(૩) પ્ર.
 મુનિ રત્નવિજય પંડિત રાયા, બુધ શીશ વિવેક વિજય ભાયા,
 તસ સીસ અમૃતવિજય ગુણગાયા...(૪) પ્ર.

॥ ઈતિ શ્રી નેમનાથ રાજમતીનાં ચોવીશ ચોક સંપૂર્ણ ॥

લિ. પ્રેમચંદ

સંદર્ભ : જૈન સાહિત્યના કાવ્ય પ્રકારો પા. ૩૧૮.

૨૦. રિખવદેવ વિવાહલુ

જૈન સાહિત્યમાં તીર્થંકર ભગવંતો અને સાધુ માહત્માઓના જીવનને સ્પર્શતા વિવાહના કાવ્યો રચાયાં છે. તેમાં ઋષભ વિવાહલામાં જૈન ધર્મ પ્રથમ તીર્થંકર આદીશ્વરના જીવનને કેન્દ્રમાં રાખીને ચારિત્રાત્મક નિરૂપણ થયું છે. વિવાહલો કાવ્ય પ્રકારનાં લક્ષણો અનુસાર કૃતિ રચાઈ છે.

અંચલગચ્છનાં ગુણનિધાનસૂરિના શિષ્ય સેવકે સં. ૧૬૩૩માં રચના કરી સં. ૧૬૫૬માં લિપિ કરી છે.

સંવત ૧૬૩૩ ભાદ્રપદ શુકલા-૧૫, શુકવારનાં 'ચવોડીનગર'માં ધર્મમૂર્તિસૂરિનાં વિજય રાજ્યમાં ભાનુલબ્ધિની શિષ્યા સાધ્વી કરમાઈનાં અભ્યાસ માટે સેવકકૃત 'ઋષભદેવ વિવાહલુ'ની પ્રતિ ખીમરાજે લખી.

મુનિ લાખાની ગુરૂપટ્ટાવલીનાં અનુસાર ધર્મમૂર્તિસૂરિનાં શિષ્ય પરિવારમાં ૫ મહત્તરા, ૧૧ પ્રવર્તિની અને ૫૭ સાધ્વીજી હતાં.

આચાર્યકાલ સં. ૧૬૦૨ થી ૧૬૭૧ સુધી.

આ કૃતિ ચારિત્રાત્મક સાહિત્યના દૃષ્ટાંતરૂપ છે.

ઋષભ વિવાહલો

કર્તા : અચલગચ્છેશે ગુણનિધાનસુરિ શિષ્ય.

શ્રીગુરુભ્યો નમઃ

ઢાલ વિવાહલુ ॥ ૧ ॥

શાસનદેવીય પાય પ્રણમેવીય મઝ મનિએહ ઉમાહલુએ
માતસરસતિ તણઈ સહીય સુપસાઉ લઈ ગાઈસિઉં રિષભ વિવાહલોએ ।
તેર ભવંતર મૂલ ચારિત્રવર ભાવિએ ભવિયણ સાંભલોએ
ધણકણ કંચન રાજરાણી પસિદ્ધિ પરભવિ ઈહ ભવિ જિમ મિલોએ ॥૧॥

ત્રટકઃ મેલીઉ સારથ સકલ લેઈ જામવાટિ ચાલીઉ
 ધનસાર સારથપતિ સુગુરુસિઉ તામ વરષા આવીઉ
 ચઉમાસી લાગી વાટ ભાગી ચાલવા કોઈ નવિ લહઈ
 કંદમૂલ આહાર કરતાં લોક સહુ તિંહાકણિ રહઈ ॥૨ા॥
 શ્રીધર્મઘોષમુની પરિવારસિઉ તપ ઉપવાસ ધણાં કરઈએ
 માસ ચિંહુ તણઈ અતિધન મનમાંહિ સાધુ નિર્ગ્રથ ચિંતન ધરઈએ
 પૂજ્ય અણગારએ ન લીઈ અસૂઝતુ મઈ પુણ ન કરી કિંપ સાર
 હિવઈ પ્રભાતિ જઈ દાનફાસુઅ દેઈ ખામસિઉ અપરાધ વારવાર ॥૩ા॥
 ઈમ વારવાર વિમાસતા તવ 'સહસૂકાર પરિગટ થયા
 સુગુરુનઈ આમંત્રવાનઈ ધનસારથપતિ ગયા
 અતિભાર ભાવી ધૃત વિહિરાવી સાર સમકિત્વ પામિઉ
 બીજઈએ ભવિ ઉત્તરકુરૂમાંહિ યુગલધર્મ આવીઉ ॥૪ા॥

ઢાલ જલહિની ॥ ૨ ॥

ત્રિણિ પલ્યોપમ ભોગવી યુગલતણાં વરભોગા ત્રીજઈ ભવિ
 અવતરિયા સુરુ સૌધર્મ સંયોગ ॥૧ા॥
 ચઉથઈ ભવિ માહાવિદેહમાંહિ વિજય ગંધિલાવતી નામ
 વસ્કારાગિર પાસઈ ગંધસમિધપુર ઠામ ॥૨ા॥
 મહાબલરાય તિહાંહ હુઆ નાસ્તિક મત અતિયંડ
 સ્વયંબુદ્ધ મંત્રી તેહનઈ શ્રીજિનધર્મ અખંડ ॥૩ા॥
 એક દિવસિ સ્વયંબુદ્ધિ વાજંત્રનાટક રંગાવાદ કરી
 અનઈ કુમતનો રાય નઈ પાડીઉ ભંગા ॥૪ા॥
 બુઝવ્યો રાય મંત્રી કહઈ સાંભલિ તુ સવિવેક
 તમ આઉખુ સદ્ગુરુ આજ કહિઉ માસ એક ॥૫ા॥
 તિણિ કારણ મઈ ભાજીઉ નાટિક આજ નરિંદા
 હિવઈ જિમ જાણા તિમ કરો સાંભલજયો જન વુંદ ॥૬ા॥

૧. સૂર્ય.

ઢાલ ઉલાલો - ॥ ૩ ॥

તો રાય મનિહિ વિમાસઈ કિસિઓ કરિસિ એકઈ માસિ
હઈ હઈ ગઉભવ આલિં સા જઈ ન બાંધીઅ પાલિ ॥૧॥
હું વિષયારસિ રાતો જન મન જાણિઉ જાતો
મજુરંતા એ દુઃખભરિ કહઈ તુજ સરણિ મંત્રીશ્વર ॥૨॥
મંત્રી ભણઈ મમ દુઃખકારઉહિવ તમ્હે આતમહિતકારે
એકદિન ચારિત્ર યોગી પામઈ વૈમાનિક ભોગ ॥૩॥
કરીય અઢ્ઢાઈ મહોત્સવ શ્રીજિનમંદિર ઉસ્યવ
લિઈ સંધારાએ દીક્ષા કરિઈ મંત્રીશ્વર શિષ્યા ॥૪॥
અનશણ પાલીય સાર, સ્વરગ ઈશાન મઝાર
તિંહા લલિતાંગ થયા સુરવરા સ્વયંપ્રભા તસ ઘરિ અપછરા ॥૫॥
તે નિરનામિકા જીવન તેહસિઉ પ્રેમ અતીવ
તે શ્રેયાંસકુમાર જેહ ઉસિઈ પ્રથમ દાતાર ॥૬॥

ઢાલ ચંદવલાઉ - ૪

છઠઈ ભવિ મહાવિદેહમાંહિ લોહાર્ગલ પુર સાર
વજ્રજંધ રાય તે તિંહા હહુઆ સગુણ સભૂપ ઉદાર ॥૧॥
ધન ધન વજ્રજંધ નરવરુ ધન તે શ્રીમતિ નારિ
રિખભ તણઈ ધરિ જેહસિઈ શ્રીશ્રેયાંસકુમાર ॥૨॥ ધ્રુવપદ
સ્વયંપ્રભા જીવ તે અવતરિઉ નયરી પુરંરિકીણી માંહિ
વઈરસેન ચક્રવર્તિ નઈ ધરિ શ્રીમતી કુઅરિ જાય ॥૩ ॥ ધન.
કુમારિ પૂરવભવિ સાંભારિઉ પ્રિયસીઉ પ્રેમ અપાર
પૂરવભવ કંતજઉ મિલઈ તુ પરણિસિઈ સવિચાર ॥૪॥ ધન.
કરીય પ્રતિજ્ઞા 'મુનીરઈ ધાવિકારિઉ ઉપાય
પિઢિ લિખી પુરવભવ ચરીત લિહીઉ વજ્રજંધરાય. ॥૫॥
હરખીઈ તે બિહ પરણાવીયા પુહતા નિજપુર આપ
ચડતઈ પખિ ચંદ્રમઉ તિમ તિમ વાધિ તેજિ પ્રતાપ ॥૬ ॥ ધન

૧. મૌન રાખીને રહી. ૨. ધાત્રી.

ઢાલ - સ્વામિય સપન સંભાલીયુએ

વઈરસેન રાય વ્રતલીઉએ નિજપુત્રનઈ રાજ સયલ દીઉએ.
તીર્થકર પદ પામીઉએ આઠકર્મના વપુરી નામીયાએ ॥૧॥
પુત્ર તેરિ બલિ હરાવીઉએ તવ વજ્રજંઘરાય બોલાવીઉએ
ચતુરંગબલ લેઈ ચાલીયાએ તદા વઈરિસિ વિનાસી ગયાએ ॥૨॥
વલતા મુનીવર વાંદીઆએ દોય કેવલી મુની આનંદીયા એ
શ્રીમતિ બાંધવ તે દિસાએ વાંદીનઈ ચાલીઆ તે હુએ ॥૩॥

ઢાલ - સરસતિ સામિણકસપસાઉ ॥૩॥

મારગિ નરવર રાણીઅ સાથિ જયઈએ ઈસિઉ વઈરાગ સિઉએ
ધિનએ મુનીવરનાકુડાલહૂ અડાયરિત્ર પાલઈ ભાવસિઉએ ॥ત્રુટકા ॥૧॥
ભાવસીઉ પાલીજાણ પામીઉ કેવલનાણ
કુવિષયનઈ રસિરત. ।

નવિ લહિઉએ ભવ જત એહભવ ન જાણિઉ.

જાતુ અનઈ પાંચે ઈદ્રી ઓલવીઉ આગમ શ્રી જિનધર્મ

પામઈ ભવ અનંતા રોલવિઉ ॥૨॥

હવિહ ધરિ જાઈ પુત્રન્યા રાજઠવી ચારિત્ર લેસીઉ તિજી ભોગ.

શ્રીમતી ભણઈ તમ્હ સાખિ અમ્હે લેસિઉ

સંયમ વ્રત તપ તણાં યોગ ॥૩॥ ત્રુટક

ઈમ યોગ કરવા ભાવ આવીઉ નિજ ધરિ રાઉ નિશિ

નિંદ્રા નાવઈ સેજિ રાણીય રાજા હેજિ રાજિઅ રાજા મનિહિ

ચિંતઈ કિમઈ ચિંતઈ દિનકર ઉગમઈ ધરવાસ

છંડી લીઉ ચારિત્ર માહરઈ મનિઈ ઈમ ગમઈ ॥૪॥

ઈમકરિ ઉઠિયા રાયનઈ રાણીય પુત્ર ન જાણઈ

તેહપરિ રાજનઉ લોભિઅ નિસિ ભરિ આવીઅ ધૂમકીધઉ સુઅણધર ॥૫॥

ત્રુટક વિષ ધૂમનઉ થિઉ વ્યાપ રાયનઈ, છાંડિઉ આપ

દોય જણા, કરી (ભાકરતિ યુગલીયા તિહાંથી હતી યુગલીયાથી)

કાલકનઈ હુઆ સોહમિ સુરવરા

આઠમઈ ભવિ, શ્રી રિખભજી વર થયા ભોગ ભોગીશ્વરા ॥૬॥

ગાથા-૩૧ : ઢાલ ચંદનબાલાનઉ - ૭

નઉમઉ ભવિ હિવઈ સાંભલઉએ માહાવિદેહએ સખીક્ષેત્ર મજારી
 વચ્છ વિજઈઆ ધન કનકિ ભરીએ યપરભૃજકરિએ પુરીયઇઇ
 વિશાલ કેસવ વૈધિ તિંહા કણિહઉ આપ.
 મિલિયાવ તસ ચારઈએ મિત્ર રાયસતમંત્રિ સતશ્રેષ્ઠીપુત્ર
 ચઉથગઉ સારથપતિ પુત્ર એક ઠામિ મિલઈ તે વૈદ્ય ઘરે ॥૧॥ ત્રુટક.
 વૈદ્યનઈ ધરિ આવીયા તવ વિહરવા શ્રીમુનીવરા
 કૃમિ કોઢ સધલું 'સઈર વ્યાપીઉ તુહઈ ઉષધ નવિ કારિ
 તે મિત્ર ચ્યારઈ વૈદ્યનઈ કહઈ લોક સબ નર વધતુ
 પુણિ મુનીયતિમી સાર કીજઈ એહ મારગ લધીઉ ॥૨॥
 વૈદ્ય કહઈ તમ્હો સાસભઉએ માહરઈએ નથી ઉષધમાં દોઈ
 રતનકંબલ બાવનચંદુએ કોતીયાએ ભવિવૈણિહાટિ
 તુ તેહ ચ્યાર લેવા ગયા એ પૂછઈએ તસ સેહુ વિચાર
 તો કહઈ સાધુ પડિગસિઉએ કારિસિઉ સખી જિનમપવિત્ર
 આપણપુ ઈમ તારસિઉએ.... ॥૩॥ ત્રુટક:
 પહિલુ તારસિઉએહ વચન નિસુણી સવિ મનિ આણંદિઉ
 તે મૂલપાખઈ ઉસડ દેઈ ભાવ ભાવઈ ભાવીઉ
 તે કુમરના બહુ ભાવ દેખી વઈરાગઈ ચરિત્ર લીઉ
 કેવલ પામી મુગતિ પુહતા સેઠિ ભવ સફલો કરિઉ ॥૪॥

ગાથા-૩૫ : ઢાલ ૮ વડઉ તેસીલીઉએ

પુતે પાંચઈ આવીયાએ વનમાંહિ સાધનઈ પાસ
 રિષિનું વૈયાવચ્ચ કરઈએ ત્રોડઈ કર્મની કોડિ
 તુ પુણ્ય પોતઈ ભરઈએ ॥દ્રુપદા॥
 અદેન દેઈય તેલસિઉએ કાઢીયા કોઢ ના જીવાતુ ॥૨॥
 રિષિનું વીયાવચ્ચ કરઈએ રતન કબલ સિરીવીટીઉએ
 ચંદન લગાડિઉ અંગિ । તુ રિષિનું ॥૩॥

૧. શરીર, ૨. વણિકની દુકાને, ૩. મર્દન કરવું, ચોળવું, કલપિતે = દેવલોકે.

જીવઅનેકિતે પરઠવ્યાએ ઈમ કારી આસાયું નીરોગ તું ॥૪॥
 સાધુનુ ધર્મ પાંચઈ કરીએ છઠઈઉ શ્રેયાંસનું જીવતું ॥૫॥
 ૧બારમય કલપિતે સર હુયાએ, દસમવિ ભવિ જિનરાયતું ॥૬॥

૪૧ ઢાલ ૯ - આદનઈ રાય પુહતલી જામ

ઈગ્યારમઈ ભવિ મહાવિદેહમાંહિ પુંડરીકિણી નગરી
 તેહાઈ થાહઈ વઈરસેન નરવર રાજ કરંતિ
 જીન જીવ વજનાભ કુમરહ વર્તિ ॥૧॥
 બાહુ સુબાહુ પીઠ મહાપીઠ આરિ પૂરવમિત્ર તસબાંધવ
 આરિ, વઈરસેન રાય તે, અછઈ જિણંદ, ચારિત્ર લીઈ કરિ
 કુમરિ નરિંદ ॥૨॥

વજનાભ રાજા રાજ્ય કરંતા ચક્ર ઉપનૂઅ ષટ્ પંડ લેતા
 સાધૂ વૈયાવચ્ચ તણું એહ પુન્ય પાંચ બાંધવ તે વિલસઈએ ધન્યા ॥૩॥
 સિતિરિ લાભ પૂરવધરવાસિ પચ્છએ પિતા તીર્થકર વાસી
 પાંચઈ બાંધવા લીધીએ ચારિત્ર દ્વાદશાંગી ભણઈપહિલઉ પુત્ર ॥૪॥

ગાથા-૪૩ : ઢાલ - ૧૦ ઉલાલો

વીસસ્થાનક વર સેવી તપ જપ બહુત કરેવી
 તીર્થકર પદ બાંધઈ ઈમ તે આતમ સાધઈ ॥૧॥
 બહુ વૈયાવચ્ચ નિત કરઈ ચક્રવર્તિ પદવીઅ તે ધરઈ
 ૨કીતિકર્મ કરઈએ સુબાહુ બાંહુબલ બાંધઈ સો સાહુ ॥૨॥
 પીઠ મહાપીઠ દોઈ કરઈ અદેખાઈ સોઈ
 સ્ત્રીકર્મ તણઈએ વાધિઉ કરિઉ આપણું અ લાધુ
 છઠ્ઠો શ્રેયાંસનો જીવ અણસણ કરીઅ અતીવ
 હઉઆ અનુત્તરિ સુરવર તિંહા આયુ તેત્રીસ સાગર ॥૪॥

ગાથા-૪૭ : ઢાલ-૧૧

જંબુઅ દીવહ ભરહ ખંડિ પર્વત વૈતાઢિ છઈનામએ
 તેહથી દક્ષણ દસિ ભણી સાત કુલગર કેરા ઠામએ ॥૧॥

૧. બારમા દેવલોકે, ૨. સાધુભગવંતોને વંદન વૈયાવચ્ચ.

વિમલવાહન પહલોહવઉ ચક્ષુખમા જસવંતનામએ
 'આભવઈ પ્રસેનજિતસહિ મરુદેવ છઠોઅ અભિરામએ ॥૨॥
 નાભિ કુલગર છઈસાતમા મરુદેવી તસ ઘરિ નારિએ
 રૂપ સોભાગગિઈએ આગલી સીલવંતી અનઈ સદાચારિએ ॥૩॥
 વઈરનાભ જીવ સુખી થીઆ સાઢા ચઊથી અંધારએ
 ઉત્તરાષાઢિ નક્ષત્રિએ, મરુદેવી કૂખિ અવતરીએ ॥૪॥
 માઝિમ રયણીઅ નીઈભરિ દખઈ સુપના દસ ચ્યારએ
 પ્રભાતિ ઊઠીઅ પ્રિય કહનઈ પૂછઈ વર સુપન વિચારએ ॥૫॥

ગાથા-પર : ઢાલ-૧૨ સેહલીઉ

ધવલ સબલ સોહામણો રે વૃષભ પહિલઉ દીઠ
 ઉંચો ઐરાવણ સમો રે બીજો ગયવર દીઠતુ
 દીઠા સ્વામી મઈ 'સુમિણડાએ સુપનએ સુપનતણું ફલ એહતું
 ગુણનિધિ સુત તમ્હે જનમસિઉએ કુલગર માહિ પ્રધાનતું ॥૧॥
 સીંહ અતિહિઅબીહ આવી મઝ'ઉછગિ બઈઠતુ
 'લાહિ અતિ લીલાકરતિ મઝધર માહિપઈઠતુ ॥૨॥
 કુસુમ પરિમલ માહિ મહંતી ફુલમાલા સાર
 અતિ સોમ શીતલ અમીય ઝરંતો છઠિઉ છઠો ચંદ્રઉદાર ॥૩॥
 સહસ્ર કિરણ અતિ દીપતો સાતમો તેજિ ઉમાલ
 પ્રાસાદ ઉપરિ ધજા લટકઈ ઉંચીઅ અતિહિ વિશાલ ॥૪॥
 પુણ્યના ભંડાર સરિખો દીઠો પૂરણકુંભ
 પદ્મ સરોવર ઉદ્દિક ભરિઉ રે કમલિઈ કરીઅ સસોભ ॥૫॥
 અતિ અમાત ઉદક ભરિઉ રે દીઠો સાગર ક્ષીર
 સૂર વિમાન ઈંહા પધારિઉ 'છાંડીય તે નિજથાહારતું ॥૬॥
 અતિ અમૂલિકરતનની રાસ તેજિ વિરાજ
 અગ્નઝાલ કરંતો દેખી જાગીઅ કંત હું આજ ॥૭॥

૧. અભિચંદ્ર, ૨. સ્વપ્ન, ૩. ખોળો, ૪. લક્ષ્મી, ૫. છોડીને.

ગાથા-૫૯ : ઢાલ-૧૩ જસ મનોરથઉ

શુભ દિવસિ સુત જનમીઉ માડીઈ ચેઈત્ર અંધારાએ
પન્થ માંહિ આઠિમિ દિનિ ધનરાશિ રાશિ આવીઉ
સીત સમીરણ વાઈઉએ ॥૧૧॥

જનમકાલિ ત્રિભુવન 'સખીઉ થયું નાત્મિકુલકર મનિ હરખીયાએ
આસન કંપઈએ દિશાકુમારીનાં અવધિજ્ઞાની જિન નિરખીયાએ. ॥૨૧॥
છપન કુમારીઅ એકઠી મિલીઅનઈ આવીઈએ જનમરિ ઉહલસીએ.

માઈ પાએ લાગીઅ અનુમતિ માગીય
સૂતિકરમ કરઈ ધસમસીઅ ॥૩૧॥

નાહી ધોઈ અંગ પખાલીય વસ્ત્ર આભરણ પહિરાવીઆએ
સેજિ પાસઈ તેહ સઘલીઅ છઈએ ધવલ મંગલ ગીત ગાઈયાએ ॥૪૧॥

ગાથા-૬૩ : ઢાલ-૧૪ ઘોડીની એક તેજનિ ઘોડીએ

માઈ ધન સુપુણ્ય તુ ધન જીવી તોરી આજ
તઈ સકલ સોભાગી જનમા શ્રી જિનરાજ ॥૧૧॥

ચિરંજીવઉ તાહરઉ નાન્હડીઉ ત્રિભુવન કેરો રાય
પ્રતપો તાહરો બાલુઅડો સુરનર સેવઈ પાઈ ॥૨૧॥ (દ્રુપદ)
બલીહારી તાહરી કુખલડી બલીહારી તોરો વંશ
જિંહા જગપરમેશ્વર અવતરીઆ રાયહંસ ॥૩૧॥
એહ કુલ તણો દીવો તઈ કુલી કલશ ચઢાવ્યો
એહ તુજ કુલમંડણ જગજન તારણઆયો ॥૪૧॥
સુર અસુરનઈ કિન્નર વિદ્યાધરીની કોડિ
એહનુ સહૂ કિંકરા પાઈ પડઈ કરજોડિ ॥૫૧॥
શત શાખા પસરો એહ તણો પરિવાર
ઈમ ધવલ મંગલ ગાઈછઈ અઈઠિ છપ્પન કુમારિ ॥૬૧॥

૧. સુખી, ૨. બેઠી.

રિખવદેવ વિવાહલુ

૨૦૯

ગાથા-૬૯ : ઢાલ-૧૫ પૂરીપનોતીય સોમતીયે

હઉઉ આસન કંપ સુરપતિ મનિ કોપિ ચડિઉએ
 જાણિઉ જનમ જિણંદ કોપ સયલ તવ ઉપસમિઉએ ॥૧૧॥
 હરખિઉ સોહમઈઈ સિંધસણથી ઉઠીયાએ
 દોય કરસિરિ જોડેવિ કરઈ શકસ્તવ ઉલહસીય ॥૨૧॥
 જનમ મહોત્સવ કાજિ હરણેગમેષી હકારીઉએ
 મલી અસુરની કોડિ, ઘંટનો નાદ ટંકારીઉએ ॥૩૧॥
 પાલક વિમાનિ બઉસેવિ ઋષભ મરૂદેવીઅ નામિતે
 હરખ્યા પ્રભઅવી અચડઈ ઉચ્છંગી માઈત્ર મન રેલઈ રંગિએ (ત્રુટક)
 રંગિ રમતો આંગણિ ચલઈ કમલ નયન નામિતણઈ ધરિ આવીઆએ.
 મરૂદેવી પાએ લાગેવિઈ ઈંદ્ર કરઈઅકુઆરણાએ ॥૪૧॥
 પંચરૂપ કરી સાર મેરૂ સખિરિ લેઈ ચાલીયાએ
 તિંહા મિલીઆ ઈંદ્ર કરેઈ જનમ મહોત્સવ રંગસીઉએ ॥૫૧॥
 ઘણાં ઠામના નીર કમલ પુષ્પનઈ ચંદનુએ
 સરસિવ^૨ ઉષધિ જાતિ સ્નાત્ર નઈ કારણિ આણીઆએ ॥૬૧॥
 આઠ સહસ્રયઉસઠિ કલશ કરઈ સુરપતિ સહુએ
 પૂજિ પ્રણમી દેવ નાટિક નાયઈ સુરવહુએ ॥૭૧॥

ગાથા-૭૬ : ઢાલ-૧૬ ઝમઝમકઈ પાએ ઘણ ધૂધરી શ્રીપાર્શ્વનાથના વીવાહલાની

ઈશાન ઈંદ્ર ખોલઈ લીઈ તવ સ્નાત્રકર સોધર્મ રે
 વૃષભ ચ્યાર શ્રુંગ થી તિંહા ધાર આઠનો મર્મ રે ॥૧૧॥
 નાયઈ ઈંદ્ર આનંદસિઉ ઈંદ્રાણી ગાવઈ ગીત
 દી આસીસ તે રૂઅડી ચિરં જીવતું નામિના પુત્ર રે ॥૨૧॥
 તિંહા નાદિ અંબર ગાજીઆ અનઈ ભેરીના ભાંકાર રે
 તિબલદદામા વાજીઆ વલી માદલનુ ધોંકાર રે ॥૩૧॥
 ઈમ જનમ સફલ કરી આપણો લેઈ વાલ્યા શ્રી જિનરાજરે
 માતા પાસિ થાપીઆ ઈમ કીધા ઉચ્છવ કાલ રે ॥૪૧॥
 નંદિશ્વરી યાત્રા કરી અનિ પુહતા નિજ નિજ ઠામિ
 જગજનના મનમોહતો ઈમ વાધઈ રિખભ જિન સ્વામી રે ॥૫૧॥

૧. સિંહાસન, ૨. સરસવ ઔષધ.

ઢાલ - ઘોડીનો મૂલતો નથી ઘોડીઅ આવી-૥૧૭૥

પ્રભુ વાધઈએ સુરતર સરીખા મરૂદેવીઅ નાભિ તે હરખ્યા
પ્રભુ આવીઅ ચડઈ ઉલ્છંગિ માઈતૂં મન રેલઈ રંએગિ. ત્રુટક ૥૧૥
રંગિ રમતો આગણિ ચાલઈ કમલનયન જિણંદએ
વયણિ અમૃતવાણી ઝરતો જિસ્યો પૂનિમ ચંદએ ૥૧૥
સકલ સુરવર અસુર કિન્નર મિલાઈ આઠ ઈંદ્ર એ
કરઈ કીડા । રિખભ સરસિઉઉભગઈ નાગિંદએ ૥૨૥
અવસર સોહમવતિ આવઈ ^૧સેલડીઅ સરસ એક લાવઈ
પૂછઈ સ્વામીઅ એતમ ભાવઈ, તે સેલડીઅ સ્વામી કરિ ઠાવૂઈ ૥૩૥
કરી સેલડી દીઈ વંશ થાપિઉ નામ તસ ઈસ્કાગુએ
સબલ પસરિઉ પુહવી મંડલિ આજ લગઈ સભાગુએ ૥૪૥
યોવનભરિ શ્રી રિખભ આવ્યા રુપિ સોહગ સુદરં
સકલ લખમી તણો સાગર વંછીત દાયક સુરતરુ
પ્રભુ પાંચસઈ ધનુષ શરીર, દેહ સૌવનિ વર્ણ સુધીર
લક્ષણ દસઈ આઠ રસાલ લંછનિ વૃષભઉત્તિંગ વિસાલ ૥૫૥
ઉત્તંગ સરલ વિસાલ નાસા કેશ કાજલ વર્ણુ એ
ધવલદંત મુખંતિ સોહઈ જિસા સસિકર કિરણુએ
નલવટિ પંચગુલપમાણીઅ અર્ધ ચંદ્રલાડૂએ
ગજરાજ ગતિ ચાલતો જિર નહિ કનિઈ પાડૂએ ૥૬૥
જિનવર આહાર નિહાર કરતા નવિ કોઈ દેખઈ

સરનર સંચરતા જિન ^૨શાસનીશાસ સગંધ જેહવા ^૩ઉતપલ ગંધ ત્રુટક: ૥૭૥
કમલઉતપલ ગંધ સરિસા રુધિર માંસ સરીરતણા
૪ગાઈ ધારાસમાનઉલઈશ.

અતિશય છઈતણા અનંત ગુણામણિ રોહણાયલ
મયમ વિસેખીય તે દિન ઘડીયઅ તો પડા^૫ જિનઈ રુપઈ નયણે દેખીઈ ૥૮૥

૧. શેરડી, ૨. શ્વાસોશ્વાસ, ૩. કમળની જાતિ, ૪. ગાયનાં દૂધની ધારા સમાન ઉજવલ, ૫. પળ.

ગાથા-૮૯ : જાનઉ દિવસ ઢાલ-૧૧૮૥

વીવહા અવસર જાણિઉ સોહમઈ ઈંદ્ર જામ
દેવી સવિ મિલ્યા રે કઈ કર વિવાહનું કાજ ॥૧૥॥
સુરાસુર આવે સર્વ મીલેઈ જિંહા, છે રિખભ જિન સ્વામી
રૂડી નયરી અયોધ્યા ઠામિર ॥ સરાસર ॥૨૥॥
તુ વન વંતર જોતિષી રે વિમાનીકની કોડિ
સાંમાનિક અંગરક્ષક મિલ્યા કાંઈ આવઉ નિજરથ જોડી ॥૩૥॥
ઈંદ્ર બોલઈ અમ્હે કરિસિઉ વિવાહ જિનનું આજ
ઈંદ્રાણી કહિઈ અમ્હે કરિસિઉ, કાંઈ કન્યાનુ વિવાહ કાજ. ॥૪૥॥
રયણ સોવન જડિત મંડપ ચડિયા ચઉસાલ
ઠામિ ઠામિ પૂતલી જિણો મયણ તણીહઈ 'આલિ ॥૫૥॥
ઈસ્યા મંડપિ તિંહા રચ્યો રે માંડીઉ વિવાહ
જોઉ સમકિત કરઈ નિરમલા કાજ ઈંદ્રાણી નઉતોહ ॥૬૥॥

ઢાલ-મમાણાનિઉ ॥૮૫૥ ॥૧૯૥

સિંધાસણ થાપેવિ મણિ માણેક જડિએ

રિખભ નઈ નમણ કરાવઉ

સરપિતિ હરખસિઉ મદનદેઈ અંગિ સગંધેતેલસિઉ

તેલી આણી લક્ષપાક ચંદન અગરનુંએ જિનનું ઉપરિ

ધરિ રાગ ॥૮૭ ॥ સરા. (ગાથા-૮૭)

ક્ષીરસમુદ્રનાં રે કલશે નહિવરાવઈ લૂહઈ જિનનુ અંગ. ॥૮૮૥

રતનની રાશી રૂઅડી સિરિપૂપભરાવઈ કાને કુંડલ પહિરાવયૂ ॥૮૯૥

ઉરિ એકાવલીએ બાંહિ અંગદ મુહડી હાથિ

પહિરાવઈ સુરપતિ હરખસિઉ ॥૧૦૦૥

ઈમિ આભરણસારે સવિ અંગિયં સોહાવઈ સેવઈ

મન આનંદિ - સુરપતિ હરખિઉ સિઉએ ॥૧૦૧૥

૧. શ્રેણી, ૨. સુરપતિ.

ઢાલ - ઉલાલનઉ ॥૨૦॥

કુંકુમ તિલક સિરિ કરીયા નયણે કાજલ ભરીયા
ચૂઆ ચંદન અંગિલાયા અંગિઉગટણ કરાયા ॥૨॥
ચંપક જાઈ નઈ જૂઈ લાલ ગુલાલ મેલાઈ
કીધો નવરંગ ટોડરકહિ કંદલ ઠવઈસરવર ॥૩॥
મરૂદેવી હરખને ભાવિ ઉચ્છવ પૂરિ પ્રવાહી મલીયા
ગયણંગિણિદેવ વાલઈ રિખભ પરણેવા ॥૪॥

ઢાલ-વરયાઘો વાનઉ ઢાલ - ૨૧

હાથ જોડીયા પાએ લાગીયા સુરપતિ કીધઉ ગજરાઉ
ખંધિ ચડીય તસવાલીયા સરનર રસિઉ જિનરાઉ ॥૫॥
મેઘાંબર સિરિવરિ ધરીયલુ છત્ર વિસાલો
બિહપલિર વચ મરઢલ પૂએ ગાઈ ગીત રસાલો ॥૬॥
લૂણઉતારિઈ વ્યંતિરિ જોતિષી કેરી નારિઉ
હયદલ સવિ મિલી આવ્યા ઈંદ્રાણીય બારિઉ ॥૭॥

ઢાલ-જલહીતુઉ ॥૨૨॥

ઈંદ્ર કહઈ ઈંદ્રાણીય વેગલિ બાહરિ આવઉ
અમ્હઉભાઘણી વારથઈ કાંઈ તુમ્હે વિલંબ કરાવઉ ॥૮॥
તોરણિ આવિઉ વરરાઉ મોતીય થાલ વધાવઉ
આધઉ દિન અરિહંત નઈ આરણકાણ કરાવો ॥૯॥
તો ઈંદ્રાણીય ધસમસી વેગીલઈ બાહરિ પુહતી
સોવિન કરવી નીરિ ભરિ લેઈ આવીઈ ગહ ગહતી ॥૧૦॥

ઢાલ - આઘોટિ ॥૨૩॥

આઘોટિ રાણીઅ ઈંદ્રની જિનવર કેરઈ હાથિ
ઉલટિ સવિ મિલી દેવીય કોડાકોડી ॥૧॥
આઘોટિઈ બાંહ લોડાવતી કરવીઅ લેઈઅ સારો
આઘોટિ વરઈનઈ દક્ષણકરિ લૂણ ઉતારઈ તિવારો ॥૨॥

ઢાલ-વડોનેસાલીઉએ ॥૨૪॥

તોરણ જિનવર પુખીયા એ ઘટિજૂ હલઈ કરી સારહિ
ઈંદ્રાણી જિન તાણીયાએ ॥૧॥
આણીયા માહિરા માંહિ ત્રિભુવન સહુ હરખીઉએ ॥૨॥
પાયે સરાવ ભંજાવીઉએ ઠાવીઉ મંડપ હેઢિ ઈંદા ॥૩॥
ઈંદ્ર બ્રાહમણ સવિ થયા એ સાંધીય લગન તીવાર ॥૪॥
હાથ મેલાવડઉ તિહા હઉઉએ મરૂદેવી હરખ અપાર ॥૫॥
ધવલ મંગલ ગાઈ અપછરાએ સાંભલઈ દેવ અસંખ ॥૬॥

ઢાલ-ઘોડિની એક દિન (૨) રે ઘોડીનુએ (ઢાલ ૨ખ પૂણી)

એક દિન રે માંડીની કુખ જેણઈ એહ વર જાયો
જિણિ જિણ તલઈરે । સુણુ સહીયર બિહિન તો
ત્રિજગ ઉઠાહિઉ ॥૧॥

એક દિન રે શ્રીનાભિનરિંદ જસધરિ એહ આયો
જેણઈ આવિઈ રે ધન કણકહ કોડિઉં મંદિર ભરાયો ॥૨॥

એક દિન રે સુમંગલા સુનંદા જિણઈ એહ વર વરીઉ
જેણઈ પરણતઈ રે અમ મન મનોરથ સવિકૂલાએ ફુલીઉ ॥૩॥

એક દિન રે અયોધ્યા ઠામ જિહા એક ઉછરાણ
જિણઈ ઉછવિ અમ્હ સરીઆકાજ અનિઉ જનમ પ્રમાણ ॥૪॥

ઢાલ-નીમાલઈનો ॥૨૬॥

દેવનીર્મિત વાસે કરીએ નીમાલઈએ બાંધિઅ ચોરી અસાર બિફૂલ ॥૧॥

જિનવર તિહા બઈસારીઆએ નીમા. દક્ષિણ પાસિએ નારિ ॥૨॥

પહિલૂઅ મંગલ વરતીઈએ નીમાલીએ વરવહુ ચોરીઅમાંહિ ॥૩॥

સોવનિકાંતિ સોહામણીએ નીમા. ધનુષસઈ પાંચ શરીર ॥૪॥

બીજુઅ મંગલ વરતીઈએ ॥૫॥

પરણિ રિખભ જિનરાઉ દાંત જિસ્યા દાડિમ કલીએ નીમા... ॥૬॥

ગજગતિ રૂપ ઉદાર એ રતી . નીભા . પાસઈ સુમંગલા નારી ॥૭૥
રૂપી જિસી સુરસુંદરીએ નીભા . ॥૮૥
શીલ સોભાગિણી સાર ॥૯૥

વુત્તં . નીમા . પરિણઈ સુનંદા રંગિ . ॥૧૦૥
હંસ હરાવઈએ હીડંતીએ ની . જાણે અપછરાએ અંગિ . ॥૧૧૥
આરઈ એ મંગલ વરતીયા એ નીભા . ઈંદ્ર તે પુરોહિત વેસિ ॥૧૨૥
સુનંદા સુમંગલા થાપીઆ એ ની . જિણતણઈ 'ડાવપાસિ ॥૧૩૥

ઢાલ - વઈરસેનરાઈ વ્રત લીઉએ ॥૨૦૥

તિહા અગનિઈ દીઈ પ્રદક્ષણાએ ઈંદ્ર માગઈ જિનકન્હઈ દક્ષણાએ ॥૧૥
તિહા સ્વામીઈ અવહડ ધન દીઉએ શ્રી સમકિત્વ નિર્મલ સુરીકીઉએ ॥૨૥
સુરવર સહુ થયા સાખીયાએ વરવહુઅ સહિતજન નિરખીયાએ ॥૩૥
ઈંદ્રિ કંસાર મંગાવીઉએ ઈંદ્રાણીઈ વેગિલિ અણીઉએ ॥૪૥

(ગાથા-૧૩૨) ઢાલ-કંસારનું ॥૨૮૥

જિન આગલિ થાલ અણાવિઉં તે સોવિન રતન જડાવીયું ॥૧૥
સાકર ઘી મોદક મેલીઈ માહિ અતિ ધણું અમૃત ભેલીઈ ॥૨૥
કંસાર કપૂરિ વાસીઈ વર આગલિ થાલ તે મેલીઈ ॥૩૥
ઈંદ્રાણી બોલઈ હરખસિઉં જિમો સુનંદા સુમંગલા યુગાદિસિઉ ॥૪૥
ઈંદ્રિ કંસાર અભિમંત્રીઉ શ્રી રિખભ જિણંદ પવિત્રીઉ ॥૫૥
તિહા ઈંદ્રની ડાઢી આંગલઈ સુરકિન્નર સહુ જોવા મિલઈ ॥૬૥
ઈમ ઈંદ્રિ જિન પરિણાવીયા દોઈ કન્યા લેઈ ધરિ ચાલીયા ॥૭૥

(ગાથા-૧૩૪) ઢાલ-ચાંદિ લાનુ - ॥૨૯૥

ચાંદિલોઉ સોભિઈએ પૂનિમિ જેહવો આસો માસિ
તિમજિનવર દોઈ નારિસિઉ આવઈ નિજ આવાસિ ॥૧૥
સુર નર કિન્નર ઈમ ભણઈ ધિનએ નારી રતન
જેણઈએ એહવર પામીઉં ત્રિભુવન નાયક જિન ॥૨૥

૧. ડાબા પડખે.

રિખવદેવ વિવાહલુ

૨૧૫

મરૂદેવી હરખીઉએ ગહવરી આવી આંગણ બારિ
 'આછણ પાણિ છંડાવતી. લૂણ ઉતારઈએ સાર ॥૩૥
 ધન (૨) પ્રજજંધ ધનરવરુ ધનરવરુ ધન તે શ્રીમતી નારિ
 રિખભ-તણઈ ઘરિ જે હુસિઈ તે શ્રેયાંસકુમાર આંચલી
 નાભિ કુલ-કર ગિઅટ્ટીઆ દિઈ આલિંગણ પૂત્ર
 હરખિઉ ઉત્સંગિ છઈ સારીઆ શ્રી જિન રિખભપવિત્ર ॥૪૥ ધન.
 પંચ વિષય સુખ ભોગવઈ પૂરઈ સજનની આશ
 સકલ લોક ઉલગ કરઈ સામી લીલ વિલાસ ॥૫૥ ધન.

ઢાલ - ઘોડીનો ॥૩૦॥ પૂર્ણ

એક દિન યુગલીયા બોલઈ રે પ્રભુ કોઈ નહિ તુમ તોલઈ રે ॥૧॥
 તમ્હ લિઉ રાજિનઉ ભાર રે જિમ અમ્હેટલુ નઈ રાધાર રે ॥૨॥
 તો કહઈ સ્વામી વિનતિ રે રાજી ઠવો નાભિના વાતરે ॥૩॥
 તો તે નાભિ નઈ યાયઈ એ નાભિ કહઈ નિજ વાય રે ॥૪॥
 હું થિઉ વૃદ્ધ અપાર રે રિખભ યોવનિ કુમાર રે ॥૫ ॥
 સરાઢિ જિઢવો તમ્હો જાઈ રે આવ્યા તે રાજા થાઈ રે ॥૬॥
 ઉદકઈ કારણિ પુહતારે કમલ દલે સંજુતા રે ॥૭॥
 અવસરિ ઈંદ્ર તિંહા આવઈ રે જિનનઈ રાજિદરબાર ઈ. ॥૮॥
 મસ્તકિ મગટ પહિરાવઈ રે આભરણે અંગ ભરાઈવ રે ॥૯॥
 મસ્તકિ ધરીય ભાલઉ રે બિહું પરિઉ ચંમર પવિત્ર. ॥૧૦॥
 યુગલીયા ઉદક લે આવઈ રે પ્રભુનઈ અંગુઠઈ 'નહવઈરાઈ રે ॥૧૧॥
 દેખી અતિહિ વિનતી રે હરખીઉ ઈંદ્ર નું ચિત્ત રે ॥૧૨॥
 વિનીતા નયરીઅ થાપી રે ચતુરંગીણી સેના આપી રે ॥૧૩॥
 સુરપતિ કીધું કાજ રે જિનરાય ભોગવઈ રાજ રે ॥૧૪॥

ઢાલ - ધ્રુસ્વ ૩૧ પૂર્ણ

લાખ પૂરવ સાર ભોગ ભોગવઈ ગુણભંડાર
 તવ બાહુ પીઠ તણ જંતુ સર્વાર્થ વિમાન હુંત ॥૧॥

૧. સુંદર, ૨. નવરાવવું.

સુમંગલા કુષ્ઠિ અવતાર હઉઆ બ્રાહ્મીઅ ભરત કુમાર
 મહાપીઠ સુબાહુ દોઈ સુંદરી બાહુબલિ હોઈ ॥૨॥
 અઠ્ઠાશુ પુત્ર અનેરાવલી માત સુમંગલા કેરા
 સત શાખા ઈમ પરિવાર પસરિઉ શ્રી નાભિ મલ્હાર રે ॥૩॥
 હવઈ પાલઉ નીતરા ટાલઈ યુગલ ધર્મના સાજ
 ઉપાયા શિલ્પ તે સોઈ વડા પાંચ તે માહિજાઈ ॥૪॥
 ઈમ પૂરવ ત્રિયાસી લાખ ઘરવાસિ રહઉ શાત શાખજ
 હિવચારિત્ર અવસર જાણઈ મનિ સંયમ ભાવતો આણઈ ॥૫॥

ઢાલ - ૩૨/૩૩ પૂર્ણ

અવસર જાણિ ઈંદિ જિનદિક્ષા તણઉ ભંડારી બોલાવીઉએ
 સાંભલી તુમહ ભાગ દાન સંવચ્છરી દેવા અવસર આવીયઉએ ॥૧॥
 લેઈ સોવિન કોડિ શ્રી જિનમંદિર મૂકો વેગિ ઉતાવલીએ
 તેહ સુણી આનંદ રોમાંચઈ ઘણુભંડારી વાધઈ કલાએ ॥૨॥
 ત્રિણિસઈ સુવર્ણકોડિ કોડિઅઠ્યાસીઈ લાખ અસી સંખ્યા સુણીય
 જિનવર મૂકઈ તેહ પાએ લાગી અ જાઈ દેવલોક ભણીય ॥૩॥
 ઈંચ દોઈ શીખ તે સાર તુ જગહિત કારણીએ
 દિક્ષ મનિ આણેઈ તુ ભવજલ તારણીએ ॥૪॥
 સુરવર કિંનર કોડિ તો તતક્ષણિ તિંહા મિલીએ
 કરઈ ચારિત્ર ઉલ્લવ તો પૂરઈ મનરલીએ ॥૫॥
 શિબિકા ઉપાડઈ ઈંદ્ર તુ ભગતિ ઉલસીએ
 સિદ્ધારથ વનમાંહિ તુ આવઈ અતિહસીએ ॥૬॥
 દોય કરી ઉપવાસ તુ ચારિત્ર ઉચરઈએ
 ચ્યારિ સહસ મુની સાથિ તુ સંયમ સિરીવરઈએ ॥૭॥
 વિહરઈ ધર પુરિ ગામી તુ વાલતો સુરતરુએ
 જૈણઈ દીઠાનાહ તુ ધિન તેના *નીનરુએ ॥૮॥

★ નયન.

ઢાલ ઘોડિની ॥૩૪॥

જસ ધરિ જાઈ વિહરતા સોઈ આણઈ હરખ અપાર ॥૧॥
 રિખભધરિ આવઈ છઈ એ તો નાભિ નરિંદ કુલમંડણા ॥૨॥
 માતામરૂદેવી ઉરિ ધરી આઈ રિખભ. કોઈ ઘોડા કોઈ પાલખી ભેટિકરઈ આનંદિ ॥૩॥
 મણિ મણિક મોતીતણા કોઈ રતને ભરીયા થાલ ॥૪॥
 ભદ્ર જાતિક હાથી લેધ કોઈ રાજા ઢોઈરંગિ ॥૫॥
 કોઈ નિજ પુત્રી ભટ્ટાદિ કન્યાનું દાન રિખભ. ॥૬॥
 પુણ નવિ કોઈ દિઈ સુઝત ફાશૂ અન્નઈ પાન રિખભ. ॥૭॥
 પુહતા ગજપુરી વિહરતા દેખઈ શ્રેયાંસ કુમાર ॥૮॥
 ત્રિહુ જણે સુપના દેખીયા તેણઈ કીધા સુપન વિચાર ॥૯॥
 જાતિ સ્મરણિ સાંભરિ તિહા દસ ભવ તણો સ્નેહ ॥૧૦॥
 પાસૂઅ રસ વિહરાવીયા ઈમ વરસિ પામ્યો આહાર ॥૧૧॥
 પાંચ દિવ્ય તિહા કનિ હુઆ સુર જય સબદ જયંતી ॥૧૨॥
 જિહા ઉભા કરીઉ પારણું તિહા કુમરનઈ ઉપની ભગતિ ॥૧૩॥

(ગાથા-૧૯૦) ઢાલ - કંકુ છડાનો ॥૩૫॥

ચંદનિ છડો દિવરાવઈએ ભુંઈ સુધી કરઈ
 એ રતન મઈ પીઠ બંધાવઈ તુ સોવિન મનિ ધરીએ ॥૧॥
 દિનપ્રતિ પૂજઈએ પીઠતો ભોજન તો કરઈએ
 મોતિયોક પૂરાવઈએ ઉગરિ છાંટણાએ ॥૨॥
 જાઈ જૂઈ ચંપક તણી સારમાલા રચીએ
 પૂજઈએ પરમ આનંદિ તુ મન વચનિસુએ ॥૩॥
 જિનવર વિહરતા જાઈ તુ તક્ષશલા પૂરીએ
 સાંજસમય વનપાલિ તું દીધી વધામણીએ ॥૪॥
 બલવંત બાહુબલી રાય નઈ જઈય વધાવીયાએ
 સ્વામી રિખભ જિનેસરો વનમાંહે આવીયાએ ॥૫॥

૧. વિચરતા.

(ગાથ-૧૯૫) ઢાલ - સાંઝી તું ॥ ૩૬ ॥

માહરોઉ તાત પુન્યતોઉ પૂણિ આગલિએ
છાંડીય ધરની લક્ષ્મી તું સંયમ સિરીવરોએ ॥૧॥
લેઈ સઘલી રિદ્ધિ પ્રભાતિ વાંદવાએ
વાલીઉગતઈ સૂરિએ મોરઈ મંડાણસૂએ ॥૨॥
પ્રભાતિ પ્રભગિયા અને થી તુ પુણ્ય વિન કિંહા મિલઈએ
રાય ન દેખઈ તાતા વિયોગિએ દુઃખ ધરએ ॥૩॥
પૂછઈએ પંથીય વાતતો તાત દીઠા કીંહાએ
રાંક તણઈ ^૧કરી રતનકો હો કિંહાથી રહઈએ ॥૪॥
તાતિ દુહવણ ^૨સુણીવી ^૩આલિન વાંદીઆએ
ઈમ વિલવંતાએ અતિ ધણું પ્રધાન નિવારીયાએ ॥૫॥
ધર્મવર ચક્ર કરું તામ તુ તાતની ભગતિસુએ
ધરિ ગયો ભોગવઈ રાજ તુ બહુલી આદતૂંએ ॥૬॥

(ગાથા-૨૦૧) ઢોલ - કલી ॥ ૩૭ ॥

વરસસહસ ઈમ વિહરીઆએ સ્વામી દેસિ વિદેસિ
નયરી પુરી રૂઅડઈએ જંગમ તીરથ સારતુ જગત્રનઈ વાલહોએ
ધન્ય તે નરનારી વિહરતો જેણઈ દેખીઉએ
ભૂમિકા તેહ ધન્ય ધન્ય તિહા પગ તણી રજ પડીએ ॥૧॥
પડીય પાએ જેણઈ વાંદી તેહ સુરવર ^૪ધાનુએ
શ્રી નાભિનંદન દુરિત ખંડણ, જગત્ર મંડણ જિનુએ ॥૨॥
જગત્રમંડણ જિન વિહરતાએ, આવ્યા પુરમતાલી નયરી
અયોધ્યા પાસઈ જિહાંએ શકટયુખઈ ઉદ્યાનિ
^૫નિયોધનઈ વૃષ તલઈએ
ઝગતઈ સૂરિ નિરમલુ કેવલ પામીયાએ
આવી સુરકોડિ તિહા કરઈ મહોત્સવ એ ॥૩॥
મહોત્સવની કોડિ કરતાં સમોસરણ રચાવઈ
એહવઈ સાંભલો મરૂદેવીમાતા વાંદિવા જિમ આવઈએ ॥૪॥

૧. હાથ, ૨. સાંભળીને, ૩. ચરણની શ્રેણી, ૪. ન્યગ્રોધવૃક્ષ, ૫. ધન્ય છે.

(ગાથા-૨૦૫) ઢાલ-કડવા રાવણનાની રાગ સામેરી ॥૩૮॥

રિખભ દીક્ષા લીઈ જવ લગઈ માતા મરૂદેવી દુઃખકરઈ
તવ લગઈ ઝૂરઈએ આણી મનિઅંદોહડાએ
ભરથનઈ દીઈઉલડા તુજ ધિગૂહૂં રાજ બાલુઅડા
રૂડો રે રિખભ કેરી સિદ્ધિ નહિએ ॥૧॥ ત્રુટક.

સિદ્ધિ નહિ માહરા રિખભ કેરી ન જાણું કીંહા અછઈ
એહ દુઃખથી કિ મઝ મરણ આવઈ કરિસિ પછતાવઉ
પછઈ, જેહનું દર્શન દુર્લભ પામતા મજજ ધરી છતાં
તે રિખભ માહરો કિમ કરઈ છઈ ન જાણુ વનિહિજતા.
તુ દેવનઈ કીધે આવીસે સૂઈ સુખ નિદ્રાકારી
રિખભ સુને દેઉલે સમશાનિ સૂઈ સંથરી
તુ દેવનિમી આહાર લિ નિત પુત્ર ભિક્ષા હીડઈએ
હીવીઈ દીજાઈ કહિનઈ દુષણ કર્મ જિંહા રઈ પહિડએ
રિખભ નઈ ધરિ તુજ સમો સુત ઈસિઉ વિનય મંદિરુ
રિખભની તું 'સિદ્ધિ ન કરઈ સાંભલી રે ભરથેસરુ ॥૨॥

૨ભરથ ભણઈ સુણી માત એ કરજોડી બે કહું વાતએ
તાત અમ્હરો ત્રિભુવન જાણીઈએ સુરનર સેવક તસ સહુ
તેહની લીલા છઈ અતિ બહુલ હુઅડો ત્રિભુવનમાંહિ વખાણીઈએ ॥૩॥

વખાણીઈ જસ નામ લીધઈ પાપ જાઅ ભવતણાં
દર્શનિ દુર્ગતિ થકી છુટઈ કર્મ તૂટઈ ભવતણાં
દિન થોડિલા માંહિ હું દિખાડ સિદ્ધિ તારા પુત્રની
ઈમ વરસ સહસ ગયા જબ વારિઈ આવી તામ વધામણી
ભગવંત કેવલજ્ઞાન પામ્યા ભરથનઈ વધાવએ
તે સુણી ભરથ^૨ નરેસરુ મરૂદેવા પાસિ આવએ
વધામણી દિઉ માત મઝનઈરિ રિખભ જિનવર આવીયા

૧. શોધ, ૨. ભરત.

માઈ ઉઠી હરખસિઉ નિજ પુત્ર જોવા આવીયા
 ગયવર ખંધિ ચડિ પધારઈ
 ૧સેકદલ સાથિ ગયા મારગિ, હરખી કેવલ પામી
 ૨માતલી મુગતિ ગયા. ॥૪૧॥

ઢાલ-સોભાગરિણતુ ॥ ૩૯ ॥

ભરત નરેસર આવીયા સમોસરણિ ત્રિણિ ગઢ દેખઈ રૂઝડા સંમો ॥૧૧॥
 મૂરતિ ચ્યાર સોહામણી બિંહુ પખિ બઈઠા જિનવરુ ॥૨૧॥
 મસ્તિકિ છત્ર ત્રય ભલા સ. બિંહુ પખિ ચમર સદાઢાલઈ ॥૩૧॥
 સિરિ વૃક્ષ અશોક તે સુંદરુ સ. બારઈ પરખદ દેસણ સુણઈઅ ॥૪૧॥
 તિંહા વાંદઈ રિખભજી તાતનઈ જિનવરા તિંહા દેખનઈ ॥૫૧॥
 વાણી જોજનગામીની સ. ત્રિભુવનના સંશય હરઈ ॥૬૧॥
 પુંડરીક ગણધર થયા. બ્રાહ્મી સંયલ આદરઈ ॥૭૧॥
 પાંચસઈ કુમર ચારિત્ર લીઈ સ. ભરત શ્રાવિક સુંદરિ શ્રાવિકા ॥૮૧॥
 ઈમ સંઘ ચતુરવિદ્યા થાપીઉ સ. ત્રિપદી સુત્ર તેઉ દેસુ ॥૯૧॥
 ભરથજી નિજ ધરિ આવીયા સ. સ્વામી વિહાર કરમ કરઈ ॥૧૦૧॥

(ગાથા-૧૧૯) ઢાલ ॥ ૪૦ ॥

ચક ઉપનૂઅ ષટ્પંડ સાંધી. રાજની લીલા ભરથિ લાધી ॥૧૧॥
 ભાઈ અઢાણુઈ આણ મનાવઈ તો તે વલતુ અકહણ કહવઈ ॥૨૧॥
 તાતિ એ દીધું અમનઈ રાજ અમ્હે નહિ કરું તુમ્હારુ કાજ ॥૩૧॥
 વલી અમે પૂછસુજાણ જો કહિસિ તો માનસ્યું આણ ॥૪૧॥
 નહિ તો અમ્હે જૂઝ કરેસ્યુ તોહરુ રાજતે અમે લેસુ ॥૫૧॥
 અમ્હે તમ્હે એકાજ તાતના પુત્ર અમ્હે તમ્હે સરિખુઅ ઘર સૂત્ર ॥૬૧॥
 અવસરિ રિખભ અષ્ટાપદ આવઈ પુત્ર અઢાણું તે વાંદવા જાવઈ ॥૭૧॥
 વાંદી પૂછઈ ભરતની વાતો તો વલતૂ કહ રિખભજી તાતો ॥૮૧॥

૧. આંખનાં પડલ, ૨. માતા.

(ગાથા-૨૨૬) ઢાલ ॥ ૪૧ ॥

એહ ભવ ભમતા બહુ પરિલાધા છઈ ભોગ બહુ પરિલાધા
એહ સુખ અતિ ધણાંએ

તોહિ પુણિ તૃપતા તેણઈ સુખી ન થાયા જો અબ એણ
સુખી કિમ હોસો, હોસો એણ ભવિ કિમી સુખીએ ॥૧॥

કિમી સુખી હોસે વિષય સુખથી ત્રિપતિ નહીઅ નિરંતરુ
અંગારદાહક તણો ઉપનય દાખવઈ શ્રીજિનવરા

તે સયલ સુત પ્રતિબોધ પામ્યા લીઈ ચારિત્ર મનોહરુ
બહુ તપ તપત કર્મ ખિપતા હુઉઆ કેવલશ્રી વરુ ॥૨॥

એક દિનિ બાહુબલી રાયનઈ મનાવઈ તો આણ વલતૂ કહાવઈ

સપ રાણો અમ્હે સુત રિખભનાએ આગઈ તમ્હે બાંધવ રાજ છંડાવ્યા છઈ.

તેહ દુઃખમઝનઈ છઈ આજ મનમાંહિ અતિ ધણુએ ॥૩॥

અતિધણું કટક તો મેલી આવઈ ભરથ તક્ષશીલા પુરી તિંહા

ભરત લાકા જયપતાકા બાહુબલી જીભઈ ખરી

વેસપે પામી લીઈ ક્ષમા અભિમાની તિંહા કાઉસસગિ રહઈ

બહુ સહઈ ઉપસરગ વરસ તાહિ તોહિ કેવલ નવિ લહઈ ॥૪॥

ઢાલ - જુહુલાની ॥ ૪૨ ॥

અભિમાની કેવલ નવિ લહઈરે સ્વામી જાણઈ ન્યાની

બ્રાહમી સુંદરી મોકલ્યા તે બોલઈએ ॥૧॥

મધુરીઅ વાણી તું વીરા તમ્હે ગજથી ઉતરોએ

ગજ ચડા કેવલ ન હોઈ તો ઈમવચન સુણી બહિનના રે ચિંતુવઈ

મુનીરાય હું રહિઉ કાઉસગિ ઈંહા કિંહા ગજ અલીઅરે ન બોલઈ તાય ॥૨॥

ઈમ વિમાસંતા ઉપનૂ અભિમાન તે ગજ જાણી

વાંદિવા જાયા પગ ઉપાડઈ તવ વરિઉ તે કેવલનાણી ॥૩॥

જઈ સમોસરણિ જિનેન્દ્રઈનઈ દિત્રિણિ પ્રદક્ષિણસાર

ભગવંત વિહરઈ પુહવી મંડલી ત્રિભુવન તણો આધાર તુ ॥૪॥ વીરા.

૧. તૃપ્તિ.

ઢાલ - ઉલાલો ॥૪૩॥

ઈમ બહુ લોકનઈ તારી મોહ મહાભડ વારી
અષ્ટાપદ ગિરી આવઈ કનક કમલ પદ ઠાવઈ ॥૧॥
તિંહા લીઈ અણસણ સાર સાથિ બહુ પરિવાર
સાધુ સહસ દસ ચંગ કરઈ સંથારઉ રંગિ ॥૨॥
ધાનિ ગુણશ્રેણી પામી મુગતિ પુહતાઉ સ્વામી
અચલ અપાર ઢાલી ભવની પરંપાર ॥૩॥
અનંત ન્યાનનઈ દર્શન અનંત સુખ બલ નહી ૧મદ્ધર
પરમ જ્યોતિ તણો આગર ગુણમણિ રોહણિ ભૂધર ॥૪॥
સુશાશ્વત પદ પાવઈ ગિરિવરી શ્રંગીય ઠાવઈ
સુરનર મિલીઅ મહોત્સવ કરઈ કલ્યાણીક ઉત્થવ ॥૫॥
જાઈ નિજ નિજ ઠામિ લિનિત રિખભનું નામ
નામિ પાતિક જાઈ પુણ્ય પવિત્ર નિત થાઈ ॥૬॥

(ગાથા-૨૪૦) ઢાલ - ઘોડીનું ॥ ૪૪ ॥

ઈમશ્રી રિસહેસર ગાયો પુણિ પવિત્ર એ તેરહ
ઋષભ ભવંતર કેરુ મૂલ ચરિત્ર
હિવ દોય કરજોડી કરું વિનંતી આજ તૂ નિસુણી
કૃપાપરસ્વામી શ્રી જિનરાજ ॥૧॥
તુજ સ્તવન કરીઈ નવિ માંગુ રાજરિધિ
નવિ માંગુ સુખ સુખ વલી ન માંગુ સિદ્ધિ
હું એતલુ માંગુ કૃપા કરી દીઉ મજ
ભવિ ભવિ વલી ગાઉ ગુણ ગિરૂઆ હું તુજ ॥૨॥
એહ ધવલ કરંતા આણ વિરાધી જેહ
મજ મિચ્છાદુકડ તિંહા કનિ નહિ સંદેહ ।
ભલ નરભવ લાધા ભલઈ લાધા જિનધરમ
તુજ પાય સેવંતા ત્રૂટઈ સધલા કર્મ ॥૨॥ ॥૨૪॥

૧. ઈર્ષ્યા.

રિખવદેવ વિવાહલુ

૨૨૩

ઢાળ : કાવ્ય ॥૪૫॥

ઈમ નામિનંદન દુરિત ખંડણ જગત્ર મંડણ જિનવરો
મઈ ગુરુતણો સુપસાય પામી ગાઈઆ જગહિત કરો
એહ ધવલ ગાઈ જિન આરાહિઈ જેહ નરનારી સદા
તે મુગતિ જાઈ સુખી થાઈ લેઈ સેવક ઈમ મુદા

॥૧૨૪૫॥

ઈતિ શ્રી રિખભદ્રેવ ધવલબંધા ॥શ્રી॥

શ્રી શુભં ભવતુ

‘ઋષભદ્રેવ વિવાહલુ’ની લિપિ સં. ૧૬૫૬માં થઈ છે. ભાદ્રવાવદિ-૪,
મંગળવાર હનાડા મધ્યે આર્યારજજાઈ પઠનાર્ય.
સા ખેતા ચંદાઉત્ર લિખતું ॥

૨૧. શ્રી 'કુમારગિરિ શાંતિનાથ સ્તવન

સંપય સુહકારણ, દુરીઅ નિવારણ, કુમરગિરિ શ્રી શાંતિજિણ,
 ભવતારણ મિલીઓ, ૧ઘાહડઉ વલીઓ, રલીઓ ભવિ ભવિ તુજજ વિણ ॥૧॥
 સુણિ તું સામી ઠાકુર મેરા, તિમ કરિ જિમ છૂટઉ ભવકેરા,
 દોહિલા નરય નિગોદહ કેરા, તેતાં મઈ કીધાં ધણેરાં ॥૨॥
 ચઉદ રાજ પૂરાં પૂરિયાં, નવિ મેલ્હિઆં મઈ કાઈ અધૂરાં,
 સૂક્ષ્મ બાદર પણઈ ધણેરાં, વાર અનંત અસંખ ભભેરાં, ॥૩॥
 જિહાં જનમ તિહાં મરણ ન હોઈ, જિહાં મરણ તિહાં જનમ ન જોઈ,
 ઈમ ઈકેક આકાશ પ્રદેશ, પુદ્ગલ તુહઈ ન સધલુ કુરિસઈ ॥૪॥
 ઉવસર્પણી અનંતી જાઈ, પુદ્ગલ તુહિ પુરુ નઉ થાઈ,
 ઈણિ પરિ તુજજા પાખડ્ડુ રુલીઓ, જાંતું મુઝનઈ નહ તું મિલીઓ ॥૫॥
 જાંતું નવિ મિલીઉ નાં હું રુલીઉ, ભવસાયર ભમવઈ કરીય,
 હિવ હું રહીઉ માંડી નહીં જાઉં છાંડી, ચલણ તુમ્હારાં અણુસરીઅ ॥૬॥
 એક સાસ - ઉસાસહ માંહિ, ભવ સાઠાસત્તર પૂરાઈ,
 ઈણિ પરિ જીવ નિગોદહ માંહિ, દુખસાગર પડીઆ દિન જાઈ ॥૭॥
 દોહિલાં નરય તણાં દુખ સામી, તે મઈ વાર અનંતી પામી,
 વેચણ કીધી પરમાધામી, તે તું જાણઈ સિવગય ગામી ॥૮॥
 કૂઉ જોઅણ એક ખણી જઈ, પહુલપ્પણિ તેતુ જાણીજઈ,
 સૂક્ષ્મ તીણઈ સુભર ભરીજઈ, યુગલબાલ રોમહિ ખંડ કીજઈ ॥૯॥
 ગંગા નીરહિ નવિ ચાલીજઈ, સબલ દાવાનલ નવિ બાલીજઈ,
 ૨સુએ સુએ વરસે ખંડ એક કાઢીજઈ, જણિ પરિ ૨કૂઉ ઠાલુ કીજઈ ॥૧૦॥
 દસ કોડાકોડે એહવે, કૂએ, એતલઈ એક સાગર કહિઈએ,
 તે મઈ તેત્રીસઈ નરકાવાસઈ, ૨અપયટ્ટાણઈ ભોગવ્યાં એ ॥૧૧॥

૧. મહાભારતમાં વણવેલો એક ભરતખંડમાં આવેલ દેશ. એ ચેદી દેશની પૂર્વ આવેલો હતો. પાંડવોનાં સમયમાં ત્યાં શ્રેણીમાન નામે રાજા હતો., ૨. દહાડો, ૩. સો સો વરસો, ૪. કૂવો ખાલી કરવો, ૫. અપ્રતિષ્ઠાન નરકાવાસ.

પુઢવી-અપ-તેઉનઈ વાય, લાખ સાત-સાત ભેદ કહાય,
 દસ લાખ પ્રત્યેકહ વણસઈમાંહિ, તિમ ચઉદહ લાખ અનંતહકાય, ॥૧૨॥
 દોઈ-દોઈ લાખે ભેદ પ્રમાણ, બિ-તિ-ચઉરિંદી તું એહ માણ,
 તિર્યચ અસત્રી-સત્રી બેઅ, પંચેદી ચિહું લાખે અભેઅ ॥૧૩॥
 નર પંચેદી ચઉદહ લાખે, દેવ સવે ચિહું લાખે, દાખે,
 વલી ચિહું લાખે નરકાવાસી, જીવ યોનિ એ લાખ ચઉરાસી ॥૧૪॥
 જીવ જોઈ વિમાસી, વાર અનંતી તુ ભમિઉએ.
 કિહિ કીડ-પતંગી-વિપ્ર-માતંગી, નવ - નવ રુપ કરી રમિઉએ ॥૧૫॥
 ઈણિપરિ કર્મ નચાવઈ નડીઓ, જિમ જોગી વસિ મંકડ પડીઓ,
 ઈણિપરિ પ્રાણી જુ રડવડીઓ, તુ માણસ પાવડીએ ચડીઉ ॥૧૬॥
 દોહિલુ સહિ ગુરુનું સંયોગ, દોહિલુ સાંભલવાનુ યોગ,
 દોહિલુ જિણવરનુ વલી ધર્મ, દોહિલુ જાણવાનુ મર્મ ॥૧૭॥
 એહવઉ યોગ દુલંભઉ જાણી, તુહી વાત હઈઈ આણી,
 પાપ તણી મનિ વાત સુહાણી, તુરલવારસિ ઉઠિઉ પ્રાણી ॥૧૮॥
 ધન કારણિ બહુ માંડ્યાં વ્યાપ, પૂર્યાં વાહણ કીધાં પાપ,
 ઓચ્છાં અધિક વધાર્યાં માપ, તે તું જાણઈ તુંહજિબાપ ॥૧૯॥
 ગામ સીમ મઈ પાટઈ કે લીધાં, લોક તણાં આકર કર લીધાં,
 ઈણિ પરિ બહુલાં ધન મઈ લીધાં, ઘરઘરણી નઈ આંણી દીધા ॥૨૦॥
 ઈણિ પરિ ધન લીધાં પાત્રિ ન દીધાં, જિમણઈ કરી ભાવિ કરીય,
 માનવ ભવ સારુ હેલા હારુ, ઘણીવાર મઈ અવતીરિય ॥૨૧॥
 ભવ સન્નઉ હીડિ ઉહા હુ તું, ધન ધન રામા - રામા કરતૂ,
 આપણપું, અહંકાર ધરંતુ, પર પ્રાણીની નિંદા કરંતુ ॥૨૨॥
 આપણપું આણી મોટાઈ, નાણઉ ધરમિ ન પ્વેધિઉ કાંઈ,
 જીવ સઘલુ કીધી ખોટાઈ, ધર્મવંતની ચાડી ખાઈ ॥૨૩॥
 કાંઈ કરમિ જઉ લચ્છી આવી, તુ હરખિઉ ઘરઠહાટ કરાવી,
 ધરિધરણી નઈ ઘાટ ઘડાવી, વલી વીવાહ છોરુ પરણાવી ॥૨૪॥
 સાલિ-દાલિ-ધૃત-ધોલ નીપાઈ, એકજિ કીધી પેટભરાઈ,
 વારુ વીટી વેઢ વિભાઈ, હીડિઉ આંગણ મોટઉ થાઈ ॥૨૫॥

૧. આસક્ત થવું.

આંગણ મોટઈ અતિ ખોટાઈ, આંણી તું નવિ ઓલગિઉ એ,
 તીણઈ કારણિ સામી તું નવિ પાંમી, મણૂઅ જન્મ આલિઈ ગમિઉએ ॥૨૬॥
 સુણિ તું સામી તાતહ મારું, ભવસાયર મૂહનઈ ઉતારઉ,
 છોરું કાંઈ કછોરુ હોઈ, માપ-બાપ સાં સહવું સોઈ ॥૨૭॥
 હીઅડાભીતરિ રાખિઉ સાહી, તું કિમ જાઈસિ મૂઈ વાહી,
 મા દેખી જિમ બાલક હીસઈ, તિમ હું આવિઉ તાહરઈ પાસઈ ॥૨૮॥
 તું અવસરિ મું મિલીઉ આજ, તુ હવઈ સરીઆં સધલાં કજ,
 તુજ્ઞ નામિઈ નાસઈ સવિ રોગ, તુજ્ઞ નામિઈ મનવંછીઅ ભોગ ॥૨૯॥
 શ્રી શુભવર્ધન પંડિતરાય, તે સહિ ગુરુના પ્રણમી પાય,
 તવીઉ શાંતિ જિણેસર સામી, કુમારગિરિ મઈ ઉલટિ પામી ॥૩૦॥
 પન્નર ત્રિસઉઈ (૧૫૬૩) તુંહજિ તૂઠઈ, દસમી દિન ભાદ્રવ માસિ,
 'તવીઉ તું સામી હરખિ પામી, પૂરૂ મનની આસ સવે ॥૩૧॥
 ॥ ઈતિ શ્રી કુમારગિરિ શ્રી શાંતિનાથ સ્તવનમ્ ॥ શુભં ભવતુ ॥

૧. સ્તવના કરી.

શ્રી કુમારગિરિ શાંતિનાથ સ્તવન

૨૨૭

શ્રુતજ્ઞાન ભણવાથી

- સન્માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય છે.
- અનાયારોનું કટુ વિપાકો સમજાય છે.
- તેનાથી અનાયારો પ્રત્યે અણગમો પ્રગટે છે.
- સદાચારો ગમવા લાગે છે.
- સદાચારોથી સમજણ પ્રાપ્ત થાય છે.
- સદાચારોથી જીવન સુસમૃદ્ધ બને છે.

-શ્રુતવિશેષાંક પાના. નં. ૨૦૮